

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขัง
ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว
DISSEMINATION OF BUDDHISM BY BUDDHIST MONKS
TO INMATES AT SA KAE0 PROVINCIAL PRISON

กรมจัดการเชิงพุทธ (เขมรโร)
Buddhist Management

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๒

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขัง
ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๖๒

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Dissemination of Buddhism by Buddhist Monks
to Inmates at Sa Kaeo Provincial Prison

PhrakruSudhiworayan (Phakdi Khemadharo)

A Research Paper Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2019

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์เรื่อง
“การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดสระแก้ว” เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษา ตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, รศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(ผศ.ดร.อุทัย สติมัน)

กรรมการ

(รศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม)

กรรมการ

(พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ผศ.ดร.)

คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์

พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ผศ.ดร.

ประธานกรรมการ

พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ผศ.ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระครูสุทธธีรญาณ เขมธโร)

ชื่อสารนิพนธ์ : การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ
จังหวัดสระแก้ว

ชื่อผู้วิจัย : พระครูสุทิวรญาณ (นิมิตฺตชัย)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)

คณะกรรมการผู้ควบคุมสารนิพนธ์

: พระมหาสุนันท์ สุนนฺโท, ผศ.ดร., ป.ธ.๔, พธ.บ (การจัดการเชิง
พุทธ), พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ)

: พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร, ผศ.ดร.,
พธ.บ. (การสอนสังคมศึกษา), ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชีย),
พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

วันสำเร็จการศึกษา : ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อคือ ๑. เพื่อศึกษาระดับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ๒. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดสระแก้ว และ ๓. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว

การจัดการเชิงพุทธ Buddhist Management

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการสำรวจจากแบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับที่ ๐.๙๔๕ กับกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ต้องขังจังหวัดสระแก้ว จำนวน ๓๓๓ คนจากจำนวนผู้ต้องขัง ๑,๙๖๗ ราย วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าเอฟ และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๘ รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ผู้ต้องขังมีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.13$, S.D. = ๐.๕๙) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับ มากทุกด้าน

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว พบว่า ผู้ต้องขังที่มี อายุ การศึกษา และระยะเวลาต้องโทษ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว พบว่า ๑. เนื้อหาเข้าถึงยาก ไม่เหมาะกับ กับความหลากหลายของผู้ต้องขัง ๒. ระยะเวลาในการอบรม ถูกจำกัดควบคุมมากเกินไป ทำให้มีเวลาน้อย ๓. อยากได้เนื้อหาที่ฟังแล้วสบายใจข้อเสนอแนะพบว่า ๑. ควรศึกษาถึงสภาพปัญหาทั่วไปของผู้ต้องขังเพิ่มมากขึ้น เพื่อปรับเนื้อหาให้เข้ากับผู้ต้องขังที่มีความหลากหลาย ๒. ควรปรับระยะเวลาในการอบรมกับเจ้าหน้าที่ เพื่อปรับให้เหมาะสมและมีนาฬิกาให้ดูเวลา ๓. พระสงฆ์ควรมีการพูดคุยแบบเป็นกันเองมากขึ้น เพื่อให้เกิดบรรยากาศร่วมกับผู้ต้องขัง และพบว่าพระสงฆ์ควรมีการเตรียมความพร้อมด้านความรู้ มีทักษะการพูด เมื่อได้รับหลักธรรม หรือโจทย์ที่ทางเรือนจำกำหนดมาให้พิจารณาเนื้อหาที่สอดคล้องหลักการที่สามารถนำไปปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหลังจากออกจากเรือนจำได้ พระสงฆ์ควรลดอคติที่มีต่อผู้ต้องขัง ต้องเข้าใจบริบทของเรือนจำ การอบรมไม่ควรตีคณองเกินไป ใช้ภาษาที่ฟังง่าย และควรพูดโดยความเหมาะสม ไม่กระทบกระเทียบผู้ต้องขัง

Research Paper Title : Dissemination of Buddhism by Buddhist Monks to Inmates at Sa Kaeo Provincial Prison

Researcher : Phrakhrusudhiworayan (Phakdi Khemadharo)

Degree : Master of Buddhism (Buddhist Management)

Research Paper Supervisory Committee:

: Phramaha Sunan Sunando BL.4, Dr.,B.A. (Buddhist Management), M.A. (Buddhist Management), Ph.D. (Buddhist Management)

: Phrpalad Rapin Buddhiso, B.A.(Social Teaching) M.A. (Asian History), Ph.D. (Buddhist Management)

Date of Graduation : 26 February 2020

ABSTRACT

Objectives of this research were of 3: 1. To study the level of Dissemination of Buddhism by Buddhist Monks to Inmates at Sa Kaeo Provincial Prison, 2. To compare the inmates' opinions on the Dissemination of Buddhism by Buddhist Monks to Inmates at Sa Kaeo Provincial Prison and 3. To identify obstacles, and recommendations for the Dissemination of Buddhism by Buddhist Monks to Inmates at Sa Kaeo Provincial Prison.

Methodology was the mixed methods: The quantitative research collected data by using questionnaires which had confidence values at 0.945 from 333 samples, derived from 1,967 inmates at Sa Kaeo Provincial Prison., analyzed data by the descriptive statistics: frequency, percentage, mean and standard deviation. And the qualitative research collected data from 8 key informants by in-depth interviewing, analyze the data by descriptive content interpretation.

Findings were as follows:

1. The prison inmates' opinions on the Dissemination of Buddhism by Buddhist Monks to Inmates at Sa Kaeo Provincial Prison, by overall, were at high level ($\bar{X}$ = 4.13, S.D.= 0.59) Each aspect was also at the high levels.

2. The results of the Sa kaeo Prison inmates' opinions comparison were found that the inmates with different age, education, and sentenced time did not have

different opinions on Buddhism dissemination at the Sa kaeo Prison, rejecting the set hypothesis.

3. Problems and obstacles of Dissemination of Buddhism by Buddhist Monks to Inmates at Sa Kaeo Provincial Prison were found that 1) the content was difficult to understand, not suitable for diversified prison inmates 2) training duration was too restricted and too much controlled, actual training time was limited, 3) there should be Buddhism contents that are pleasant to listen to. And Recommendations were that 1) there should be background study of the prison inmates in order to adjust the content to suit the diversified inmates. 2) there should be agreement on the length of training time with the prison staff and adjust the appropriate time and there should be a clock to see the time 3) monks should have more friendly conversations to create friendly atmosphere with the prison inmates. Monks should be well prepared and be skillful in speech delivery. The monks must be well prepared in adjusting the problems or contents the prison asked with appropriate Dhamma and techniques that the inmates can apply in daily life after imprisonment. Buddhist monks should reduce biases towards the prison inmates, should understand the prison context. Training process should not be too cheerful, use easy to understand and appropriate language, not sarcastic language to offend the prison inmates

มจร
Buddhist Management

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์จากคณาจารย์ และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ขออนุโมทนาขอบคุณ รศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม รองอธิบดีฝ่ายกิจการทั่วไป ผู้อำนวยการหลักสูตร บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ ที่ได้ทำการเปิดสอนหลักสูตรนี้ขึ้น และคณะกรรมการผู้ควบคุมสารนิพนธ์ ได้แก่ พระมหาสุรนนท์ สุนนฺโท, ผศ.ดร. และ พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร, ผศ.ดร. ที่อนุเคราะห์ให้คำปรึกษาแนะนำ ช่วยเหลือในการปรับปรุง แก้ไขสารนิพนธ์จนสำเร็จ

ขอกราบขอบพระคุณประธานการสอบป้องกันสารนิพนธ์ ขอเจริญพรขอบคุณ คณะกรรมการสอบป้องกันสารนิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำในการทำสารนิพนธ์ให้สมบูรณ์

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ในภาควิชาที่ได้ให้ความเมตตาตามอบความรู้ ชี้แนะแนวทางในการศึกษาตลอดถึงการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้ให้สำเร็จ และขอขอบคุณเพื่อนนิสิตทุกรูปในชั้นเรียนที่ให้ความเมตตาช่วยเหลือในด้านการเรียน พร้อมทั้งคำแนะนำเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์ตลอดถึงให้กำลังใจในการทำสารนิพนธ์ ในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณพระครูธำรงค์ปริยัติคุณ รองประธานบริหาร หน่วยวิทยบริการ จังหวัดสระแก้ว เจ้าคณะอำเภอเมืองสระแก้ว พระครูศรีรัตนสรกิจ, ดร. ผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการจังหวัดสระแก้ว เจ้าคณะอำเภอเขาฉกรรจ์ นายกำพล ภูมณี อดีตสมาชิกวุฒิสภา นายไพรัตน์ เขตต์กลาง อนุศาสนาจารย์วัดเขาฉกรรจ์ และทุกท่านที่ให้ความกรุณาอนุญาต เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล และให้ข้อมูลสัมภาษณ์

ขอเจริญพร ดร. เขมา สมใจ ประธานชมรมแม่ดีเด่นจังหวัดปราจีนบุรี ที่ให้การอนุเคราะห์อุปถัมภ์การศึกษา

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขออนุโมทนาผู้ต้องขัง ทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม และการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นรายละเอียดในการทำสารนิพนธ์ในครั้งนี้ รวมถึงเจ้าของตำราทุกท่านที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้เพื่อการศึกษาค้นคว้า

อานิสงส์ใดที่จักพึงบังเกิดจากการทำวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และมอญบูชาเป็นกตเวทิตาคุณ แก่บุพการี ทั้งหลาย ครูอาจารย์ ญาติพี่น้อง รวมทั้งคณะศรัทธาญาติโยม วัดป่าญาณวิสุทธาวาส บ้านเขาปูนและผู้มีอุปการะคุณทุกท่าน และผู้ถวายข้าวทุกทัพพีตลอดเวลาที่ดำรงสมณเพศตลอดมา ซึ่งไม่สามารถเอียนนามได้ทั้งหมด

พระครูสุทิวรญาณ (ภักดี เขมธโร)

๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญภาพ	ณ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฐ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๓
๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๕
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะ	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย	๖
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๗
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการสอน	๑๓
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับเรือนจำและผู้ต้องขัง	๒๔
๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ	๔๓
๒.๕ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย	๖๐
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๒
๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย	๗๕
บทที่ ๓ วิธีดำเนินงานวิจัย	๗๖
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๗๖

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๗๖
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๗๘
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๑
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๘๒
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๘๑
๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๘๓
๔.๒ ระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว	๘๗
๔.๓ ผลเปรียบเทียบเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังใน เรือนจำจังหวัดสระแก้ว	๙๓
๔.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว	๙๘
๔.๕ ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว	๑๐๓
๔.๖ องค์ความรู้	๑๑๙
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๒๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๒๗
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๓๐
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๓๔
บรรณานุกรม	๑๓๖
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ เครื่องมือในการวิจัย	๑๔๐

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
ภาคผนวก ข ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC	๑๔๖
ภาคผนวก ค ค่าสัมประสิทธิ์ อัลฟ่า	๑๕๐
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความ เที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Try Out)	๑๕๓
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๕๕
ภาคผนวก ฉ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๖๕
ภาคผนวก ช แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๗๒
ภาคผนวก ฎ ภาพถ่ายการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๑๗๕
ประวัติผู้วิจัย	๑๘๐

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๒.๑	สาระสำคัญจากความหมายเกี่ยวกับการเผยแผ่	๑๐
๒.๒	สาระสำคัญจากความหมายเกี่ยวกับการสอน	๒๒
๒.๓	สาระสำคัญเกี่ยวกับแนวคิดเรือนจำและผู้ต้องขัง	๔๑
๒.๔	สาระสำคัญเกี่ยวกับทฤษฎีการจัดการ	๕๗
๒.๕	สาระสำคัญเกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗๑
๔.๑	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๘๕
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดย ภาพรวม	๘๗
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็น ต่อการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการ เตรียมความพร้อมในการสอน	๘๘
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็น การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการ สร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดภัย	๘๙
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็น การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการ สอนมุ่งเนื้อหา	๙๐
๔.๖	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการ สอนโดยเคารพ	๙๑
๔.๗	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็น การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการ ใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม	๙๒
๔.๘	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว จำแนกตามอายุ	๙๓

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๙	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว จำแนกตามการศึกษา	๙๕
๔.๑๐	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว จำแนกตามระยะเวลาต้องโทษ	๙๖
๔.๑๑	ผลสรุปโดยรวมการวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลตามสมมติฐานที่ ๑-๓	๙๗
๔.๑๒	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการเตรียมความพร้อม	๙๘
๔.๑๓	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดภัย	๙๙
๔.๑๔	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการสอนมุ่งเนื้อหา	๑๐๐
๔.๑๕	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการสอนโดยเคารพ	๑๐๑
๔.๑๖	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม	๑๐๒
๔.๑๗	สรุปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการเตรียมความพร้อมในการสอน	๑๐๕
๔.๑๘	สรุปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดภัย	๑๐๘
๔.๑๙	สรุปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการสอนมุ่งเนื้อหา	๑๑๑

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๒๐	สรุปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการสอนโดยเคารพ	๑๑๔
๔.๒๑	สรุปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม	๑๑๗

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๒.๑	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๕
๔.๑	องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๑๙
๔.๒	องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัย	๑๒๓

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักโดยใช้ระบบย่อคำดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จุล.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	จุลวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย)	=	การจัดการเมืองพุทธ Buddhist Management			(ภาษาไทย)
อง.เอกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	เอกกนิပါတ	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ติกนิပါတ	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	จตุกกนิပါတ	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ปัญจกนิပါတ	(ภาษาไทย)
อง.นวก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	นวกนิပါတ	(ภาษาไทย)
ชา.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อุทาน	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.เอกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เอกกนิပါတชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.จตุกก	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	จตุกกนิชาตชาดก	(ภาษาไทย)

๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักในการอ้างอิง ซึ่งพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยจะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า เช่น ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๐/๕๑ หมายความว่า ระบุถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๓๐ หน้า ๕๑ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ด้วยปัญหาของนักโทษที่เพิ่มขึ้นทุกปีเป็นการสะท้อนถึงสภาพของสังคมไทย ดังจะเห็นได้ว่าจำนวนนักโทษในเรือนจำของประเทศไทย ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ มียอดสูงจนติดอันดับ ๖ ของโลก มากเป็นอันดับ ๓ ของทวีปเอเชีย และ เป็นอันดับ ๑ ของภูมิภาคอาเซียน ปัญหามากมายที่ตามมา อาทิ เช่น งบประมาณค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับนักโทษ ถึงปีละเกือบหมื่นล้านบาท/ปี, ปัญหาสิทธิมนุษยชน, ปัญหาสังคมยอมรับหลังจากพ้นจากเรือนจำ ปัญหาการรักษาพยาบาลฯลฯ และจากยอดสถิติ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ สํารวจ ณ วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๒ จาก ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ กองแผนงาน กรมราชทัณฑ์ มียอดรวมผู้ต้องราชทัณฑ์ชาย/หญิง ทั้งสิ้นรวม ๓๗๕,๗๖๓ คน โดยแบ่งเป็นนักโทษเด็ดขาด รวม ๓๐๗,๗๗๒ คน, ผู้ต้องขังระหว่าง อุทธรณ์-ฎีกา, ใต้สวน – พิจารณา, สอบสวน รวม ๑๒๙,๒๔๒ คน, เยาวชนที่ฝากขัง ๖๑ คน, ผู้ถูกกักกัน ๑๘ คน, ผู้ต้องกักขัง ๓,๒๙๑ คน^๑

รายงานข้อมูลสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ เขต ๒ จังหวัดสระแก้ว ปี พ.ศ. ๒๕๖๒ เดือนเมษายน มีจำนวนผู้ต้องขังที่เป็นผู้ต้องขังชายในเรือนจำสระแก้วจำนวน ๒,๐๓๐ ราย ในจำนวนนี้มีนักโทษเด็ดขาดชาย ๑,๕๘๖ ราย, ผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์-ฎีกา ๒๑๖ ราย, ใต้สวน ๖๙ ราย, สอบสวน ๑๔๕ ราย, ผู้ต้องกักขัง ๑๔ ราย^๒

กรมราชทัณฑ์ มีหน้าที่และวัตถุประสงค์คือ ควบคุม ผู้ต้องขังไว้ตามคำพิพากษาของศาล และให้การแก้ไขฟื้นฟูเพื่อพัฒนาให้คนที่ทำผิดเหล่านั้นให้กลับมาเป็นพลเมืองดีของสังคมและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ไปในทางที่ถูกต้องมากยิ่งขึ้น^๓ ซึ่งกระบวนการดูแลผู้ต้องขังมีตั้งแต่เริ่ม จนถึงสุดท้ายก่อนปลดปล่อยผู้ต้องขังออกจากเรือนจำ

^๑ ข้อมูลสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ เขต ๒, “สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ รท.๑๐๒ (ก)”, เอกสารประกอบ รายงาน, (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ กองแผนงาน กรมราชทัณฑ์, มกราคม ๒๕๖๒). (อัคราณา).

^๒ ข้อมูลสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ เขต ๒, “สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ รท.๑๐๒ (ก)”, เอกสารประกอบ รายงาน , (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ กองแผนงาน กรมราชทัณฑ์, เมษายน ๒๕๖๒). (อัคราณา).

^๓ พระศากยวงศ์วิสุทธิ์ (พระอนิลมาน ธมฺมสากิโย), จิตตมณฑล ปัญญาบำบัด, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กำลังใจ, ๒๕๖๑), หน้า ๙.

ที่ผ่านมาทางจังหวัดสระแก้วได้มีการเปิดให้พระภิกษุเข้าไปทำหน้าที่ช่วยอบรมเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนาแก่นักโทษเป็นประจำทุกวันศุกร์ และ ตามโครงการเรือนจำเรือนธรรม ตามระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการศึกษาและการอบรมผู้ต้องขัง ฉบับที่ ๘ เรื่องการศึกษาและอบรมผู้ต้องขัง ตามข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ในด้านการศึกษา สาขาจริยศึกษา ได้แก่การอบรมศีลธรรมจรรยา และหน้าที่พลเมืองดี โดยมีอนุศาสนาจารย์เจ้าหน้าที่ประจำเรือนจำเป็นผู้พิจารณาคัดสรรตามความเหมาะสม ซึ่งใช้พิจารณาญาณตามที่อนุศาสน์แต่ละท่านพิจารณาเห็นสมควรตามหลักเกณฑ์ พระสงฆ์ที่ได้รับอารธนาอานิสงค์ให้เข้าไปทำการอบรมเผยแผ่สั่งสอนแต่ละท่านมีความชำนาญในการอบรมเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอน มีความรู้แตกฉานในการเผยแผ่แตกต่างกัน ซึ่งเรียกว่าปฏิสัมพันธ์ ๔ คือ ๑. อัธยาศัยปฏิสัมพันธ์ ปัญญาแตกฉานในอรรถ ๒. ธัมมปฏิสัมพันธ์ ปัญญาแตกฉานในธรรม ๓. นิรุตติปฏิสัมพันธ์ ปัญญาแตกฉานในทางนิรุกติ (ภาษา) และ ๔. ปฏิภาณปฏิสัมพันธ์ ปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ (โต้ตอบได้ทันทีทันควัน, แก้ปัญหาเฉพาะหน้า, ความคิดทันการ)^๔ โดยนัยสำคัญนี้คือผู้ที่เผยแผ่อบรมแก่ผู้ต้องขัง มีความเข้าใจถึงอรรถรสของหลักธรรม สามารถชักจูงผู้ต้องขัง ให้มีความสนใจจนเกิดปสาทสัทธา ความเชื่อที่เป็นความเลื่อมใสจากการได้ยินได้ฟัง^๕ แล้วน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติต่อไป

ด้านผู้ต้องขัง เมื่อได้รับการตัดสินใจคดี จนจบกระบวนการแล้ว จำต้องถูกคุมขัง ซึ่งตามกระบวนการก็ถือว่าจบลง แต่สิ่งที่เกิดปัญหาคืออีกสิ่งหนึ่งคือ ความหลากหลายของผู้ต้องขัง เพราะผู้ต้องขังแต่ละท่านมีปัจจัยพื้นฐานที่แตกต่างกันในหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ อายุ ผู้ต้องขังได้ถูกนำมาให้อยู่ในสังคมเดียวกัน มีการเฝ้าควบคุมกันตลอดเวลาตามกรอบที่กรมราชทัณฑ์กำหนดกฎเกณฑ์ไว้ ตามแบบที่กำหนดและมีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ได้วางแผนไว้ และหนึ่งในกิจกรรมที่กรมราชทัณฑ์กำหนดไว้เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ต้องขังได้รับการอบรมคือ การร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา อันเป็นการอบรมขัดเกลา กาย วาจา จิตใจ เพื่อให้เกิดความเกรงกลัว ความละอายใจต่อบาป และซาบซึ้งในรสของพระธรรม มีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งภายในจิตใจ โดยมุ่งที่จะไม่ให้กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก

พระสงฆ์ที่เข้าไปเผยแผ่จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ก่อนที่จะเข้าไปเผยแผ่ ซึ่งจะแตกต่างจากการที่มีศรัทธาญาติโยมทั้งหลายมาวัดเพื่อปฏิบัติธรรม หรือการได้เข้าไปแสดงธรรมเทศนาในที่ต่าง ๆ ตามที่ได้รับนิมนต์ไป และประกอบกับการที่อนุศาสนาจารย์ได้มีการนิมนต์พระภิกษุจากที่ต่าง ๆ ไม่ได้นิมนต์พระภิกษุเข้าเป็นประจำ

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรม ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิณม, ๒๕๕๕), หน้า ๑๙๗.

^๕ วิมหา.(ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

สารนิพนธ์เรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว เล่มนี้ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อทำการวิจัยในส่วนการเผยแผ่ของพระสงฆ์ว่าจะเหมาะสมกับการที่จะนำไปใช้แก่ผู้ต้องขังหรือไม่ เพราะพิจารณาเห็นว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจและยังไม่มีใครได้เข้ามาทำการวิจัยในส่วนนี้ ว่าผู้ต้องขังมีความคิดเห็นอย่างไร ในการที่พระสงฆ์เข้าไปอบรมสั่งสอนแก่ผู้ต้องขัง งานวิจัยเล่มนี้จึงทำให้เห็นว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว จะเป็นประโยชน์ต่อพระสงฆ์ที่จะเข้าไปเผยแผ่แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้วต่อไป

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ ระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้วเป็นอย่างไร

๑.๒.๒ ความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลมีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

๑.๒.๓ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้วมีอะไรบ้าง

๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาไว้ดังนี้ ได้แก่

๑.แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการสอนพระพุทธศาสนาตามหลัก ๕ ประการ^๖ ได้แก่ ๑. ด้านการเตรียมความพร้อมในการสอน ๒. ด้านการสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดภัย ๓. ด้านสอนมุ่งเนื้อหา ๔. ด้านการสอนโดยเคารพ และ ๕. ด้านการใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม.

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านตัวแปรไว้ดังนี้

๑) ตัวแปรต้น (Independent Variable) ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ การศึกษา ระยะเวลาต้องโทษ

๒) ตัวแปรตาม (dependent Variable) ได้แก่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการสอนพระพุทธศาสนาตามหลัก ๕ ประการ ได้แก่ ๑. การเตรียมความพร้อมในการสอน ๒. การสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดภัย ๓. สอนมุ่งเนื้อหา ๔. สอนโดยเคารพ และ ๕. ใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม^๗

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว จำนวน ๑,๙๖๗ คน^๘

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เรือนจำจังหวัดสระแก้ว

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน สิงหาคม ๒๕๖๒ ถึง กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ รวมทั้งสิ้น ๗ เดือน

การจัดการเชิงพุทธ
Buddhist Management

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานในการวิจัยไว้ดังนี้

๑.๕.๑ ผู้ต้องขังที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว แตกต่างกัน

๑.๕.๒ ผู้ต้องขังที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว แตกต่างกัน

^๖ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *พุทธวิธีในการสอน*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘ (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑), หน้า ๓๓.

^๗ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *พุทธวิธีในการสอน*, หน้า ๓๓.

^๘ ข้อมูลสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ เขต ๒, “สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ รท.๑๐๒ (ก)”, เอกสารประกอบรายงาน, (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ กองแผนงาน กรมราชทัณฑ์, มิถุนายน ๒๕๖๒). (อึดสำเนา).

๑.๕.๓ ผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาต้องโทษต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย

การเผยแพร่ หมายถึง พระสงฆ์ในจังหวัดสระแก้วนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปอบรม สั่งสอน เผยแผ่ เทศนาสอนให้แก่ผู้ต้องขัง โดยใช้หลักพุทธวิธี เกี่ยวกับตัวการสอน หรือรูปแบบการสอนเข้าไปใช้ในการเผยแพร่ เช่น ด้านการเตรียมความพร้อม การสอนให้ปลอดโปร่ง การสอนมุ่งเนื้อหา การสอนโดยเคารพ และการใช้ภาษา คำพูด ที่เหมาะสม

พระสงฆ์ หมายถึง พระสงฆ์ อำเภอมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ที่ได้รับนิมนต์ให้เข้าไปเผยแผ่อบรมแก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยมีลักษณะการเข้าไปอบรมเป็นประจำทุกวัน ศุกร์ของทุกเดือน และ กิจกรรมเรือนจำ เรือนธรรม โดยกำหนดเป็นหลักสูตรตามวาระ

ผู้ต้องขัง หมายถึง ผู้ต้องขังชาย ที่กระทำความผิดตามกฎหมาย และถูกคำสั่งของศาลตัดสินให้ได้รับการจองจำเพื่อจำกัดสิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิตช่วงหนึ่ง ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว

การเตรียมความพร้อมในการสอน หมายถึง พระสงฆ์มีการวางแผนการเรียน การสอน และเนื้อหาที่สอดคล้องกับหลักธรรมที่อนุศาสนา หรือเจ้าหน้าที่เรือนจำมอบให้ก่อนเข้าไปทำการเผยแพร่ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่เรือนจำกำหนดก่อนเข้าไปอบรม

การสร้างบรรยากาศในการสอนให้ถูกต้อง หมายถึง การที่พระสงฆ์เข้าไปอบรมในเรือนจำซึ่งมีสภาพที่ทึบ ผู้ต้องขังไม่มีอารมณ์ร่วมในการรับฟัง พระสงฆ์จึงควรหาวิธีในการผ่อนคลายบรรยากาศให้ผู้ต้องขัง หรือหาวิธีโน้มน้าวให้ผู้ต้องขังเกิดความสนใจที่จะร่วมรับฟัง

การสอนมุ่งเนื้อหา หมายถึง เนื้อหาหลักธรรมที่อนุศาสนาได้มอบให้พระสงฆ์ก่อนเข้าไปเผยแพร่ และหลักธรรมที่พระสงฆ์นำมาร่วมใช้นอกจากหัวข้อหลักธรรมที่ถูกกำหนดมา

การสอนโดยเคารพ หมายถึง การให้เกียรติแก่ผู้ต้องขัง และเรือนจำ โดยพระสงฆ์ต้องมีความสำรวม ระมัดระวังในสมณสาธูป การนุ่งห่ม การเดิน การทอดสายตา

การใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม หมายถึง การพูดจา สื่อภาษาให้เหมาะสมไม่ตึงคนอง พูดหยาดคาย การพูดความหมายคาบเกี่ยว ตลอดจนการใช้ภาษาท้องถิ่นให้เหมาะสม ต้องเข้าใจความหมายของศัพท์ภาษาที่นำมาใช้ และอธิบายความหมายของศัพท์ต่าง ๆ ถ้าเป็นคำศัพท์ที่เข้าใจยาก

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว

๑.๗.๔ นำผลจากการวิจัยไปพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้วต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวิจัย พบว่ามีนักวิชาการ นักการศึกษา ได้กล่าวถึงไว้ดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการสอน

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับเรือนจำและผู้ต้องขัง

๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ

๒.๕ ข้อมูลบริบทเรื่องทวิวิจัย

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

การจัดการเชิงพุทธ

Buddhist Management

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ในเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับแบบการเผยแผ่ ผู้วิจัยได้ทบทวนจากงานวิชาการเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้วพบว่า มีนักวิชาการที่กล่าวถึงความหมายของการเผยแผ่ และ การเผยแผ่ของพระสงฆ์ไว้ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๑.๑ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาถือกำเนิดขึ้นมา ๒,๖๐๐ กว่าปี นับแต่สมเด็จพระสัมมาพระพุทธเจ้า ทรงประกาศพระพุทธศาสนา พระองค์ทรงแสดงพระธรรมบทแรก คือธรรมจักกัปปวัตตนสูตร เพื่อประกาศพระพุทธศาสนา ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน และประทานการอุปสมบทแก่พระอัญญาโกณฑัญญะ ถือเป็นนิมิตหมายของการเริ่มศาสนา อันครบ ๓ รัตน หรือ พระรัตนตรัย หลังจากนั้นทรงส่งพระสาวกออกไปเผยแผ่ประกาศธรรม โดยตรัสคำสอนแก่เหล่าภิกษุ ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์ และความสุขแก่ชนหมู่มากเพื่ออนุเคราะห์โลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ปวงกตพวทวยเทพและมนุษย์อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามใน

เบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ และ พยัญชนะบริสุทธิบริบูรณ์ครบถ้วน”^๑

ความหมายการเผยแผ่

การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีผู้ให้ทัศนะต่าง ๆ ไว้ ดังนี้

การเผยแผ่คือการประกาศพระพุทธศาสนาให้ แก่ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบ ในทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้ว น้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน อาทิเช่นการเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่างๆ ทั้งใน วัดและนอกวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรม หรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา การดำเนินการใดๆ ของภิกษุ สงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัดและนอกวัด ชื่อว่า เป็นภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น^๒ บทบาทหน้าที่หรือบทบาทที่วัดต่างๆ เจ้าคณะตำบล คณะสงฆ์ อำเภอ และคณะสงฆ์จังหวัดเกี่ยวกับการเผยแผ่ ไว้ดังนี้

๑. หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอนหรือข้อแนะนำที่เป็นประโยชน์
๒. แนะนำ สั่งสอน อบรม ประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ
๓. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ได้ยินได้ฟังเกี่ยวกับ พระศาสนาโดย

ถูกต้อง^๓

วิธีการเผยแผ่พุทธธรรมในสมัยพระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการเผยแผ่แบบประยุกต์เข้ากับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ปรัชญา ศาสตร์ ศาสนา สังคม จารีต ประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันมากมาย ไม่ว่าจะทรงใช้วิธีไหนก็ตาม เช่น ทรงใช้อุบายในการเลือกบุคคล รोजังหะหรือ โอกาส เป็นต้น^๔ หลักธรรมในพระพุทธศาสนามีหลักการใหญ่ๆ ดังนี้

๑. หลักประโยชน์ การประกาศพระพุทธศาสนาโดยยึดหลักประโยชน์และความสุขของมหาชนเป็นที่ตั้ง ถือเป็นวัตถุประสงค์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังที่พระพุทธเจ้าทรง ประทานโอวาทให้แก่เหล่าพระสาวกชุดแรกที่ทรงส่งให้ไปประกาศพรหมจรรย์ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลายเธอทั้งหลาย จงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่พหุชนเพื่อความสุขแก่พหุชน เพื่ออนุเคราะห์

^๑ วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^๒ กรมการศาสนา, **คู่มือการบริหารและการจัดการวัดฉบับย่อ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๙.

^๓ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปณฺญ์), **การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔๘-๑๕๕.

^๔ พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ วิฑูรยาโณ), **พุทธวิธีเผยแผ่พระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๕.

โลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลางงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะอันบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง”

๒. หลักไตรสิกขา หลักการที่สำคัญอีกประการคือ ไตรสิกขา คือ สิ่งที่เราเรียกว่าความงามในเบื้องต้น ได้แก่ ศีล งามในท่ามกลาง ได้แก่ สมาธิ งามในที่สุด ได้แก่ ปัญญา ปรากฏในพระดำรัสที่ส่งสาวกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนารุ่นแรกซึ่งถือเป็นหลักการสำคัญในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา การดำเนินงานเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ฟังได้นั้น หลักนี้ถือเป็นหลักใหญ่ที่ครอบคลุมการปฏิบัติให้บรรลุประโยชน์ที่ตนพึงปรารถนา

๓. ศักยภาพของมนุษย์ พระพุทธเจ้าถือหลักว่า มนุษย์เป็นผู้ฝึกได้ มนุษย์สามารถที่จะรู้ตามได้ ถ้าเขาได้ฝึกฝนตนตามหลักการที่แสดงการมองเช่นนี้ เป็นการมองที่ศักยภาพทางปัญญาของมนุษย์มากกว่ามองในแง่ความแตกต่างในด้านทางร่างกาย ซึ่งถือเป็นหลักใหญ่หลักหนึ่ง การมองมนุษย์ทุกคนที่จิตใจ มากกว่ามองรูปลักษณ์ที่แสดงออกมาภายนอก อันจะนำไปสู่การรับฟังคำสอน และนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุด

หน้าที่หลักของพระสงฆ์ คือ เผยแผ่ธรรม นำการปฏิบัติ พัฒนา และปรินิพพาน ดังนั้น งานเผยแผ่จึงเป็นงานแรกที่ทุกรูป จะพึงกระทำ แต่ทำไมจึงทำไม่ได้ดี เพราะมีสาเหตุใหญ่ๆ อยู่ ๓ ประการ คือ

๑. ผู้เผยแผ่ขาดความรู้ความเข้าใจในธรรม คือความรู้ขั้นสัญญาไม่ถึงขั้นทิวฐิ และระดับญาณ

๒. ผู้เผยแผ่ขาดความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดธรรม ไม่เคยฝึกการพูด ในที่ชุมนุมชน หรือพัฒนาบุคลิกภาพ ใช้เสียงเบา ใช้บาลีมาก ยกหัวข้อธรรมมาก ไม่เตรียมตัว ไม่สังเกต ดิตรูปแบบ ใช้เวลามาก เป็นต้น

๓. ผู้เผยแผ่ขาดความพอใจ เต็มใจ และความรักในการสอนธรรม เผยแผ่ธรรม เอาแต่ฝ่ายรับ ไม่ทำแบบฝ่ายรุก^๖

และกลยุทธ์การสอน หรือ เทคนิคเป็นภาษาต่างประเทศ ตรงกับภาษาไทยว่า ศิลปะๆ คือ วิธีการเผยแผ่ที่จะประสบผลสำเร็จ ต้องประกอบด้วยสิ่งเหล่านี้ คือ คำคมนิมิต, สุภาษิตน้อย, อร่อย

^๕ พระครูโมฆิตสังฆพิทักษ์ (ประเวท ฐานาน), “กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน”, วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๐): ๒๑๓.

^๖ พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ), จิตวิทยาการเผยแผ่, (กรุงเทพมหานคร: สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต, ๒๕๕๑), หน้า ๖๓.

ต้องมีคำกลอน,ไม่่ง่วนนอนต้องมีข้าขึ้น, ตรึงใจ ไปนานต้องมีແ່, รวมความว่า ต้องมีทั้ง “ศาสตร์” และ “ศิลป์” ศาสตร์ คือ ความรู้ ศิลป์ คือวิธีการหรือเทคนิค”

สรุป รูปแบบการเผยแผ่ในครั้งพุทธกาลพระพุทธรองค์ทรงประยุต์วิธีการสอน ให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ให้ประชาชนได้รับทราบถึงพระธรรมคำสอนทุกวิธี โดยมุ่งเน้นถึงความเข้าถึงหลักธรรม รูปแบบการสอนจึงเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ สามารถเข้าถึงได้โดยที่พระสงฆ์สาวกทุกท่านสามารถน้อมนำไปปฏิบัติและเผยแผ่ได้

๒.๑.๒ วิธีการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนา

อนุปวาโท อนุปมาโต ปาติโมกฺเข จ ส่วโร

มตตญฺดา จ ภตตสมิ ปนตญจ สยนาสน

อจิจิตเต จ อาโยโค เอตํ พุทธาน สาสน

การไม่ว่าร้ายใคร การไม่ทำร้ายใคร การสำรวมในพระปาติโมกข์ การรู้จักประมาณในอาหาร การนอนการนั่งในที่สงัด การประกอบความเพียรในอธิจิต (สมาธิขั้นสูง) (วิธีการทั้งหก) นี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย^๗

รูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน มี ๗ รูปแบบ ได้แก่ การสอนธรรมแก่คนที่เข้ามาเฝ้าตั้งแต่หนึ่งและหลายคนตามโอกาส การสอนธรรมโดยทรงยกหัวข้อธรรมข้อใดข้อหนึ่งซึ่งเป็นข้อควรรู้ ควรปฏิบัติ การสอนธรรมแบบอบรม แนะนำ ดักเตือนให้รู้สึกผิดชอบชั่วดี การสอนธรรมแบบสั่งสอนหรือแบบพร่ำสอน การสอนแบบสงฆ์ธรรม คือ พูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ทางธรรมแก่กันและกัน การสอนแบบถามตอบกันและกัน คือ ฝ่ายหนึ่งถาม ฝ่ายหนึ่งตอบ และการสอนธรรมด้วยการแสดงชี้แจงธรรมให้แจ่มแจ้งชัดเจน ทั้งนี้ ปัจจุบันพระสงฆ์ได้ปรับปรุงรูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมให้เหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป เช่น การปรับเป็นรูปแบบการเทศน์ การปาฐกถาธรรม การอภิปรายธรรม การสนทนาธรรม การสอนสมถกรรมฐานหรือวิปัสสนากรรมฐาน การใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรม การเทศน์มหาชาติหรือการเทศน์แห่ การเทศน์ปฐก-วิสาขนา การสอนพุทธศาสนาในโรงเรียน การเป็นพิธีกรรายการ การเขียนบทความทางวิทยุและโทรทัศน์ การเขียนบทความลงวารสารหรือหนังสือพิมพ์ การเป็นมัคคุเทศก์ การเป็นครู อาจารย์ หรือวิทยากร การจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ และการสอนธรรมผ่านกิจกรรม^๘

^๗ พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน), พระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๗.

^๘ ที.ม. (ไทย). ๑๐/๙๐/๖๔-๖๕.

^๙ พระมหาสมชาย กลิ่นจันทร์, “การเผยแผ่พระพุทธศาสนา: การพัฒนารูปแบบและวิธีการเชิงรุกของคณะสงฆ์ไทย”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๙): ๒๐๖-๒๐๗.

ตารางที่ ๒.๑ สารสำคัญจากความหมายเกี่ยวกับการเผยแผ่

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
กรมการศาสนา (๒๕๔๑, หน้า ๙)	การเผยแผ่ คือ การประกาศพระพุทธศาสนาให้ แก่ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน
สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปัญโญ) (๒๕๔๐, หน้า ๑๔๘-๑๕๕)	บทบาทหน้าที่หรือบทบาทที่วัดต่างๆ เกี่ยวกับการเผยแผ่ ไว้ดังนี้ ๑. หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอนหรือข้อแนะนำที่เป็นประโยชน์ ๒. แนะนำ สั่งสอน อบรม ประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ ๓. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ได้ยินได้ฟังเกี่ยวกับ พระศาสนา
พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ) (๒๕๔๐, หน้า ๑๕)	วิธีการเผยแผ่พุทธธรรมในครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการเผยแผ่แบบประยุกต์เข้ากับสภาพแวดล้อมทางภูมิ ศาสตร์ ประวัติศาสตร์ทางสังคม จารีต ประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันมากมาย ไม่ว่าจะทรงใช้วิธีไหนก็ตาม
พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์ (ประเวท ฐานาน) (๒๕๖๐, หน้า ๒๑๓)	หลักธรรมในพระพุทธศาสนา ๑. หลักประโยชน์ ๒. หลักไตรสิกขา ๓. ศักยภาพของมนุษย์

ตารางที่ ๒.๑ สารสำคัญจากความหมายเกี่ยวกับการเผยแผ่ (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ) (๒๕๕๑, หน้า ๖๓)	หน้าที่หลักของพระสงฆ์ คือ เผยแผ่ธรรม นำการปฏิบัติ พัฒนา งานเผยแผ่จึงเป็นงานแรกที ทุกรูป จะพึงกระทำ แต่ทำไมจึงทำไม่ได้ดี เพราะ มีสาเหตุใหญ่ๆ อยู่ ๓ ประการ คือ ๑. ผู้เผยแผ่ขาดความรู้ความแตกฉานใน ธรรม มีความรู้ชั้นสัญญาไม่ถึงชั้นทิฎฐิ และ ระดับญาณ ๒. ขาดความรู้ความสามารถในการ ถ่ายทอดธรรม ไม่เคยฝึกการพูดในที่ชุมนุมชน หรือพัฒนาบุคลิกภาพ ใช้เสียงเบา ใช้บาลีมาก ยกหัวข้อธรรมมาก ไม่เตรียมตัว ไม่สังเกต ติด รูปแบบ ใช้เวลามาก ขาดความพอใจ เต็มใจ และความรัก ในการสอนธรรม เผยแผ่ธรรม เอาแต่ฝ่ายรับ ไม่ ทำแบบฝ่ายรุก
พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน) (๒๕๔๓, หน้า ๑๓๗)	กลยุทธ์การสอน หรือ เทคนิค ตรงกับ ภาษาไทยว่า ศิลปะๆ คือ วิธีการเผยแผ่ที่จะ ประสบผลสำเร็จ ต้องประกอบด้วยสิ่งเหล่านี้ คือ คำคมชนิด, สุภาษิตน้อย, อร่อยต้องมีคำกลอน ไม่่ง่วงนอนต้องมีคำขัน รวมความว่า ต้องมีทั้ง “ศาสตร์” และ “ศิลป์” ศาสตร์ คือ ความรู้ ศิลป์ คือวิธีการหรือเทคนิค
พระมหาสมชาย กลิ่นจันทร์ (๒๕๕๙, หน้า ๒๐๖-๒๐๗)	การไม่ว่าร้ายใคร การไม่ทำร้ายใคร การ สำรวมในพระปาติโมกข์ การรู้จักประมาณใน อาหาร การนอนการนั่งในที่สงัด การประกอบ ความเพียรในอธิจิต (สมาธิขั้นสูง) (วิธีการทั้งหก) นี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

สรุปได้ว่า การเผยแผ่คือการประกาศพระพุทธศาสนา แก่ศาสนทายาทและประชาชน ได้รับทราบในทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย จึงมีบทบาทหน้าที่ ในการเผยแผ่ คือ หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอน แนะนำให้ประชาชนเข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ได้ฟังเกี่ยวกับพระศาสนา การเผยแผ่ควรประยุกต์ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ทางสังคม จารีต ประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันมากมาย หลักธรรมที่นำไปประกอบด้วย หลักประโยชน์ หลักไตรสิกขา ศักยภาพของมนุษย์ กลยุทธ์ในการสอน หรือเทคนิค

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการสอน

การสอนพระพุทธศาสนา

หลักทั่วไปในการสอน

การเผยแผ่การเรียนการสอนนี้ จะขอแบ่งเป็น ๓ หมวด คือที่เป็นข้อควรคำนึงต่างๆ เกี่ยวกับเนื้อหาหรือเรื่องที่สอนพวกหนึ่งเกี่ยวกับตัวผู้เรียนพวกหนึ่ง และที่เกี่ยวกับตัวการสอนเองพวกหนึ่งและจะบรรยายเพียงโดยสรุป เพราะได้กินเนื้อที่มากแล้วในสองหัวข้อก่อน^{๑๐}

ก. เกี่ยวกับเนื้อหาหรือเรื่องที่สอน

๑. สอนจากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่ายหรือรู้เห็นเข้าใจอยู่แล้ว ไปหาสิ่งที่เห็นเข้าใจได้ยาก หรือยังไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจ ตัวอย่างที่ **การจัดการใช้พุทธ** เริ่มสอนจากความทุกข์ ความเดือดร้อน ปัญหาชีวิตที่คนมองเห็นและประสบอยู่โดยธรรมดา รู้เห็นประจักษ์กันอยู่ทุกคนแล้ว ต่อจากนั้นจึงสาวหาเหตุที่ยากลึกซึ้ง และทางแก้ไขต่อไป

๒. สอนเนื้อเรื่องที่ค่อยลุ่มลึกยากลงไปตามลำดับขั้น และต่อเนื่องกันเป็นสายลงไป อย่างที่เรียกว่า สอนเป็นอนุพุทธิกถา ตัวอย่างก็คือ อนุพุทธิกถา ไตรสิกขา พุทธโอวาท ๓ เป็นต้น

๓. ถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงได้ ก็สอนด้วยของจริง ให้ผู้เรียนได้ดู ได้เห็น ได้ฟังเอง อย่างที่เรียกว่าประสบการณ์ตรง เช่นทรงสอนพระนันทะที่คิดถึงคู่รักคนงาม ด้วยการทรงพาไปชมนางฟ้า นางอัปสรเทพธิดา ให้เห็นกับตา เรื่องอาจารย์ทิศาปาโมกข์ให้หมอชีวกทดสอบตัวเอง^{๑๑} เรื่องนามสัทธาชาดก^{๑๒} หรืออย่างที่ทำให้พระเพ่งดูความเปลี่ยนแปลงของดอกบัว เป็นต้น

๔. สอนตรงเนื้อหา ตรงเรื่อง คมอยู่ในเรื่อง มีจุด ไม่วกวน ไม่ไขว้เขว ไม่ออกนอกเรื่อง

๕. สอนมีเหตุผล ตรงตามเห็นจริงได้ อย่างที่เรียกว่า สนิทาน

^{๑๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธวิธีในการสอน**, หน้า ๓๓.

^{๑๑} ขา.อ. (ไทย)๒/๒๔๘.

^{๑๒} ส.ม. (ไทย)๑๙/๑๗๑๒.

๖. สอนเท่าที่จำเป็นพอดีสำหรับให้เกิดความเข้าใจ ให้การเรียนรู้ได้ผล ไม่ใช่สอนเท่าที่ตนรู้ หรือสอนแสดงภูมิว่าผู้สอนมีความรู้มากเหมือนอย่างที่เราพุทธเจ้า เมื่อประทับอยู่ในป่าประดู่ลายใกล้ เมืองโกสัมพีนได้ทรงหยิบใบไม้ประดู่ลายเล็กน้อยใส่กำพระหัตถ์ แล้วตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า ใบประดู่ลายในพระหัตถ์กับใบป่าไหนจะมากกว่ากัน ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ใบปามากกว่าจึงตรัสว่า สิ่งที่พระองค์ตรัสรู้แต่มีได้ทรงสอน เหมือนใบประดู่ลายในป่าส่วนที่ทรงสั่งสอนน้อยเหมือนใบประดู่ลายในพระหัตถ์ และตรัสแสดงเหตุผลในการที่มีได้ทรงสอนทั้งหมดเท่าที่ตรัสรู้ไว้ เพราะสิ่งเหล่านั้นไม่เป็นประโยชน์ มิใช่หลักการดำเนินชีวิตอันประเสริฐไม่ช่วยให้เกิดความรู้ถูกต้องที่จะนำไปสู่จุดหมาย คือ นิพพานได้

๗. สอนสิ่งที่มีความหมาย ควรที่เขาคะเรียนรู้และเข้าใจ เป็นประโยชน์แก่ตัวเขาเอง อย่างพุทธพจน์ที่ว่า พระองค์ทรงมีพระเมตตา หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลาย จึงตรัสพระวาจาตามหลัก ๖ ประการ คือ

- ๑) คำ พูดที่ไม่จริง ไม่ถูกต้อง, ไม่เป็นประโยชน์, ไม่เป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น-ไม่ตรัส
- ๒) คำ พูดที่จริง ถูกต้อง, แต่ไม่เป็นประโยชน์, ไม่เป็นที่รัก ที่พอใจของผู้อื่น -ไม่ตรัส
- ๓) คำ พูดที่จริง ถูกต้อง, เป็นประโยชน์, ไม่เป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น-เลือกกาลตรัส
- ๔) คำ พูดที่ไม่จริง ไม่ถูกต้อง, ไม่เป็นประโยชน์, ถึงเป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น-ไม่ตรัส
- ๕) คำ พูดที่จริง ถูกต้อง, แต่ไม่เป็นประโยชน์, ถึงเป็นที่รักที่พอใจของผู้อื่น-ไม่ตรัส
- ๖) คำ พูดที่จริง ถูกต้อง, เป็นประโยชน์, เป็นที่รักที่พอใจของคนอื่น-เลือกกาลตรัส^{๑๓}

ลักษณะของพระพุทธเจ้าในเรื่องนี้ คือทรงเป็นกัลยาณิกาลวาที่สัจจวาที่ ภูตวาที่ อัดถวาที่ ธรรมวาที่ วินยวาที่

ข. เกี่ยวกับตัวผู้เรียน

๑. รู้คำนึงถึง และสอนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล อย่างในทศพลญาณข้อ ๕ และข้อ ๖ เช่น คำนึงถึงจริต ๖ อันได้แก่ รากจริต โทสจริต โมหจริต ศรัทธาจริต พุทธิจริต และ วิตกจริต^{๑๔} และรู้ระดับความสามารถของบุคคลอย่างที่เราพุทธเจ้าได้ทรงพิจารณาเมื่อก่อนเสด็จออกประกาศพระศาสนา

๒. ปรับวิธีสอนผอมให้เหมาะกับบุคคล แม้สอนเรื่องเดียวกันแต่ต่างบุคคล อาจใช้ต่างวิธี ข้อนี้เกี่ยวข้องต่อเนื่องมาจากข้อที่ ๑

^{๑๓} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๙๔; เทียบ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๑๙.

^{๑๔} พระพุทธโฆสเถระ, **วิสุทธิมรรค**, แปลโดย สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ), พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: ธนาเพรส, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑๖-๑๑๗.

๓. นอกจากคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลแล้ว ผู้สอนยังจะต้องคำนึงถึงความพร้อม ความสุขงาม ความกระตือรือร้นหรือญาณ ที่บาลีเรียกว่า ปริปากะ ของผู้เรียนแต่ละบุคคลเป็น รายๆ ไปด้วยว่าในแต่ละคราว หรือเมื่อถึงเวลานั้นๆ เขาควรจะได้เรียนอะไร และเรียนได้แค่ไหน เพียงไร หรือว่าสิ่งที่ต้องการให้เขารู้นั้น ควรให้เขาเรียนได้หรือยัง เรื่องนี้จะเห็นได้ชัดในพุทธวิธีสอนว่า พระพุทธเจ้าทรงคอยพิจารณาปริปากะของบุคคล

๔. สอนโดยให้ผู้เรียนลงมือทำด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจชัดเจน แม่นยำ และได้ผลจริง เช่น ทรงสอนพระจูฬปันถกผู้โง่เขลาด้วยการให้นำ ผ้าขาวไปลูบคลำ เป็นต้น

๕. การสอนดำเนินไปในรูปที่ให้ผู้รู้สึกว่าผู้เรียนกับผู้สอนมีบทบาทร่วมกัน ในการแสวงหาความจริง ให้มีการแสดงความคิดเห็น ได้ตอบเสรี^{๑๕}

หลักนี้เป็นข้อสำคัญในวิธีการแห่งปัญญา ซึ่งต้องการอิสรภาพในทางความคิด และโดยวิธีนี้ เมื่อเข้าถึงความจริง ผู้เรียนก็จะรู้สึกว่าได้มองเห็นความจริงด้วยตนเอง และมีความชัดเจนมั่นใจ หลักนี้พระพุทธเจ้าทรงใช้เป็นประจำ และมักมาในรูปการถามตอบ ซึ่งอาจแยกลักษณะการสอนแบบนี้ได้เป็น

ก. ล่อให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นของตนออกมา ชี้ข้อคิดให้แก่เขา ส่งเสริมให้เขาคิด และให้ผู้เรียนเป็นผู้วินิจฉัยความรู้นั้นเอง ผู้สอนเป็นเพียงผู้นำ ชี้ช่องทางเข้าสู่ความรู้ในการนี้ ผู้สอนมักกลายเป็นผู้ถามปัญหา แทนที่จะเป็นผู้ตอบ

ข. มีการแสดงความคิดเห็นของตนอย่างเสรี แต่ไม่มุ่งหาความรู้ ไม่ใช่มุ่งแสดงภูมิ หรือข่มกัน

๖. เอาใจใส่บุคคลที่ควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษเป็นรายๆ ไปตามควรแก่กาลเทศะและ เหตุการณ์

๗. ช่วยเหลือเอาใจใส่คนที่ด้อย ที่มีปัญหา เช่น เรื่องพระจูฬปันถกที่กล่าวแล้ว

ค. เกี่ยวกับตัวการสอน หรือ รูปแบบการสอน

๑. ในการสอนนั้น การเริ่มต้นเป็นจุดสำคัญมากอย่างหนึ่งการเริ่มต้นที่ดีมีส่วนช่วยให้การสอนสำเร็จผลดีเป็นอย่งมากอย่างน้อยก็เป็นเครื่องดึงดูดความสนใจและนำเข้าสู่เนื้อหาได้พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีเริ่มต้นที่น่าสนใจมาก โดยปกติพระองค์จะไม่ทรงเริ่มสอนด้วยการเข้าสู่เนื้อหาธรรมทีเดียว แต่จะทรงเริ่มสนทนากับผู้ทรงพบหรือผู้มาเฝ้า ด้วยเรื่องที่เขารู้เข้าใจดี หรือสนใจอยู่ เช่น เมื่อทรงสนทนากับความทุกข์ ก็ทรงเริ่มสนทนาด้วยเรื่องวิพัสสนา พบบาฬนาถก็สนทนาเรื่องการทำนา พบบราหณ์ก็สนทนาเรื่องไตรเพท หรือเรื่องธรรมของพราหมณ์บางที่ก็ทรงจับจุดสนใจ หรือเหมือนสะกิดให้สะดุ้ง เป็นการปลุกเร้าความสนใจ เช่น เมื่อเทศน์โปรดชฎิลผู้บูชาไฟ ทรงเริ่มต้นด้วยคำ ว่า “อะไรๆ ร้อนลูกเป็น

^{๑๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธวิธีในการสอน, หน้า ๓๓.

ไฟหมดแล้ว” ต่อจากนั้นจึงถามและอธิบายต่อไปว่าอะไรร้อน อะไรถูกเป็นไฟ นำ เข้าสู่ธรรมบางทีก็ใช้เรื่องที่เขาสนใจ หรือที่เขารู้นั่นเอง เป็นข้อสนทนาไปโดยตลอด แต่แทรกความหมายทางธรรมเข้าไปให้^{๑๖}

๒. สร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดโปร่ง เพลิดเพลินไม่ให้เกิดเครียด ไม่ให้เกิดความอึดอัดใจ และให้เกียรติแก่ผู้เรียน ให้เขามีความภูมิใจในตัวเช่น เมื่อพราหมณ์โสณทัณฑะกับคณะไปเฝ้าท่านโสณทัณฑะครุ่นคิดวิตกอยู่ในใจว่า “ถ้าเราถามปัญหาออกไป หากพระองค์ตรัสว่า ‘พราหมณ์ ปัญหาข้อนี้ท่านไม่ควรถามอย่างนี้’ ที่ประชุมก็จะหมิ่นเราได้

“ถ้าพระสมณโคดมจะพึงตรัสถามปัญหาเรา ถ้าแม้เราตอบไม่ถูกพระทัย หากพระองค์ตรัสว่า ‘พราหมณ์ ปัญหาข้อนี้ ท่านไม่ควรตอบอย่างนี้ ที่ถูกควรแก้อย่างนี้’ ที่ประชุมก็จะหมิ่นเราได้

“ถ้ากระไร ขอให้พระสมณโคดมถามปัญหาเราในเรื่องไตรเพท อันเป็นคำ สอนของอาจารย์เราเถิด เราจะตอบให้ถูกพระทัยทีเดียว”

พระพุทธเจ้าทรงทลายใจพราหมณ์ได้ ทรงดำ ริว่า “โสณทัณฑะนี้ลำบากใจอยู่ ถ้ากระไร เราพึงถามปัญหาเขาในเรื่องไตรเพท อันเป็นคำ สอนของอาจารย์ฝ่ายเขาเองเถิด”

แล้วได้ตรัสถามถึงคุณสมบัติของพราหมณ์ ทำให้พราหมณ์นั้นสบายใจ และรู้สึกภูมิใจที่จะสนทนาต่อไปในเรื่องซึ่งตัวเขาเองถือว่าเขารู้ชำนาญอยู่เป็นพิเศษ และพระองค์ก็ทรงสามารถชักนำพราหมณ์นั้นเข้าสู่ธรรมของพระองค์ได้ ด้วยการคอยทรงเลือกป้อนคำถามต่างๆ แก่พราหมณ์นั้น แล้วคอยสนับสนุนคำตอบของเขาต้อนเข้าสู่แนวที่พระองค์ทรงพระประสงค์^{๑๗} ในทำนองเดียวกัน เมื่อพบนิโครธปริพาชก ก็ทรงเปิดโอกาสเชิญให้เขากล่าวพระประสงค์ด้วยปัญหาเกี่ยวกับลัทธิฝ่ายเขาทีเดียว^{๑๘}

๓. สอนมุ่งเนื้อหา มุ่งให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ในสิ่งที่สอนเป็นสำคัญ ไม่กระทบตนและผู้อื่น ไม่มุ่งยกตน ไม่มุ่งเสียดสีใคร ๆ^{๑๙} แม้เมื่อมีผู้มาทูลถามเรื่องคำสอนของเจ้าลัทธิต่างๆ ว่าของคนใดผิดคนใดถูก พระองค์ก็จะไม่ทรงตัดสิน แต่จะทรงแสดงหลักธรรมให้เขาฟัง คือให้เขาคิดพิจารณาตัดสินเอาด้วยตนเอง

ยกตัวอย่าง เช่น คราวหนึ่ง พราหมณ์ ๒ คน เข้าไปเฝ้าทูลถามว่า ท่านบูรณกัสสป เจ้าลัทธิหนึ่ง กับท่านนิครนถนาฏบุตร อีกเจ้าลัทธิหนึ่ง ต่างก็ปฏิญาณว่าตนเป็นผู้ที่รู้ที่สุดด้วยกัน วาทะเป็นปฏิปักษ์กัน ใครจริง ใครเท็จ พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า

^{๑๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธวิธีในการสอน, หน้า ๔๑.

^{๑๗} ที.สี. (ไทย) ๙/๑๘๔-๑๙๔.

^{๑๘} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒.

^{๑๙} เป็นองค์คุณอย่างหนึ่งของธรรมกถึก อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๕๙.

“อย่าเลยพราหมณ์ ข้อที่ทั้งสองนี้ต่างพูดอวดรู้ มีวาหะเป็นปฏิปักษ์กันนั้น ใครจะจริง ใครจะเท็จ พักไว้เถิด เราจักแสดงธรรมให้ท่านทั้งสองฟัง ขอให้ท่านตั้งใจฟังเถิด”^{๒๐}

๔. สอนโดยเคารพ คือ ตั้งใจสอน ด้วยความรู้สึกว่า เป็นเรื่องจริงจัง มีคุณค่า มองเห็นความสำคัญของผู้เรียนและของงานสั่งสอนนั้น ไม่ใช่สักว่าทำ หรือเห็นผู้เรียนโง่เขลา หรือเห็นเป็นชั้นต่ำ ๆ อย่างพระพุทธรูปที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ถ้าแม้ตถาคตจะแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตย่อมแสดงโดยเคารพ ไม่แสดงโดย ไม่เคารพ ถ้าแม้จะแสดงแก่ภิกษุณี แก่อุบาสกอุบาสิกา แก่ปุถุชนทั้งหลาย โดยที่ผู้สอนแม้แก่คนขอทานและพรานนก ก็ย่อมแสดงโดยเคารพ หาแสดงโดยขาดความเคารพไม่”^{๒๑}

๕. ใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล ไม่หยาบคาย ชวนให้สบายใจ สละสลวย เข้าใจง่าย อย่างที่ว่า “พระสมณโคตมมีพระดำรัสไพเราะ รู้จักตรัสถ้อยคำ ได้ดังงาม มีพระวาจาสุภาพ สละสลวย ไม่มีโทษยังผู้ฟังให้เข้าใจเนื้อความได้ชัดแจ้ง”^{๒๒}

พุทธพจน์แห่งหนึ่ง ที่ตรัสสอนภิกษุผู้แสดงธรรม เรียกกันว่า องค์แห่งพระธรรมกถึก มาแสดงไว้ ดังนี้ “อานนท์ การแสดงธรรมให้คนอื่นฟัง มิใช่สิ่งที่กระทำได้ง่าย ผู้แสดงธรรมแก่คนอื่น ฟังตั้งธรรม ๕ อย่างไว้ในใจ คือ

๑. เราจกกล่าวชี้แจงไปตามลำดับ
๒. เราจกกล่าวชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ
๓. เราจกแสดงด้วยอุบายอันดี
๔. เราจกไม่แสดงด้วยเห็นแก่ยศ
๕. เราจกแสดงไปโดยไม่กระทบตนและผู้อื่น”^{๒๓}

ง. ลีลาการสอน

เมื่อมองกว้างๆ การสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้ง จะดำเนินไปจนถึงผลสำเร็จ โดยมีคุณลักษณะซึ่งเรียกได้ว่าเป็นลีลาในการสอน ๔ อย่าง ดังนี้

๑. สันทสนา อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง เหมือนจูงมือไปดูเห็นกับตา
๒. สมาทปนา จูงใจให้เห็นจริงด้วย ชวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ
๓. สมุตเตชนา เรา้ใจให้แกลั้วกล้า บังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว่าจะทำ

ให้สำเร็จได้ ไม่หวั่นระย่อต่อความเหนื่อยยาก

^{๒๐} อิง.นวก.(ไทย) ๒๓/๒๔๒.

^{๒๑} อิง.ปญจก.(ไทย) ๒๒/๙๙.

^{๒๒} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๖๕๐.

^{๒๓} อิง.ปญจก.(ไทย) ๒๒/๑๕๙.

๔. สัมผัสสังขาร ชโลมใจให้ชุ่มชื่น ร่าเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อ และเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่จะได้รับการปฏิบัติอาจผูกเป็นคำสั้นๆ ว่า แจ่มแจ้ง จู่งใจ หาญกล้า ร่าเริง หรือซี้ซัด เชิญชวน คึกคัก เบิกบาน

๒.๒.๑ หลักการสอน ของพระพุทธศาสนา

พระพุทธองค์ได้ตรัสองค์แห่งธรรมกถึก ๕ ประการ คือ

๑) อนุพุทฺธิกา กล่าวความไปตามลำดับ คือแสดงหลักธรรม หรือเนื้อหาวิชาตามลำดับ ความง่ายยากลุ่มลึก มีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ

๒) ปริยายทสฺสาวี ชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ คือชี้แจงให้เข้าใจชัดใน แต่ละแง่แต่ละ ประเด็น โดยอธิบายขยายความ ยกย่องไปต่าง ๆ ตามแนวเหตุผล

๓) อนุทฺยต ปฏิจจ แสดงธรรมด้วยอาศัยเมตตา คือสอนเขาด้วยจิตเมตตา มุ่งจะให้ เป็นประโยชน์แก่เขา

๔) น อามิสฺนโร ไม่แสดงธรรมด้วยเห็นแก่อามิส คือสอนเขามีใจเพราะมุ่งที่ตนจะได้ลาภ หรือผลประโยชน์ตอบแทน

๕) อตฺตานญจ ปฺรณจ อนุบฺหจ แสดงธรรมไม่กระทบตนและผู้อื่น คือสอนตามหลักตาม เนื้อหา มุ่งแสดงอรรถ แสดงธรรม ไม่ยกตน ไม่เสียดสีชมผู้อื่น^{๒๔}

ภารกิจสำคัญของการศึกษาก็คือ การฝึกอบรมบุคคลให้พัฒนาปัญญา ให้เกิดความรู้ความ เข้าใจในข้อเท็จจริงและสภาวะของสิ่งทั้งหลาย เป็นทั้งเจตจำนงทั้งหลายอย่างถูกต้องปฏิบัติและการ กับสิ่งทั้งหลายตามที่ควรจะเป็น เพื่ให้เกิดเป็นประโยชน์ตน คือ ความมีชีวิตอยู่อย่างสำเร็จผลดีที่สุด มีจิตใจเป็นอิสระ มีสุขภาพจิตสมบูรณ์ และประโยชน์ผู้อื่น คือ สามารถช่วยสร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่ ตนทั้งหลายที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคมได้จากข้อความที่กล่าวมา มีข้อที่ควรกำหนด คือ

๑. ภารกิจสำคัญของการศึกษา ได้แก่ การช่วยให้บุคคลเกิดทัศนคติที่ถูกต้อง คือ รู้จักมอง สิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็น และสามารถจัดการกับสิ่งเหล่านั้นตามที่ควรจะเป็นให้เกิดเป็นประโยชน์ทั้ง แก่ตนและสังคม ไม่ให้มองเห็นและจัดการสิ่งทั้งหลายตามอำนาจกิเลสตัณหา

๒. ทัศนคติที่ถูกต้อง และความสามารถจัดการดังกล่าวนี้เกิดขึ้นได้ด้วยการพัฒนาปัญญา และปัญญาเป็นความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลนั่นเองเท่านั้น ผู้อื่นจะนำมาขัดเยียดให้หรือ บังคับให้รับเข้าไว้ไม่ได้

๓. ในเมื่อปัญญาต้องเกิดจากความรู้ความเข้าใจที่พัฒนาขึ้นในตัวบุคคลเอง ภารกิจของ ผู้สอนและให้การศึกษาก็ทั้งหลาย จึงเป็นเพียงผู้ชี้แนะ ทางหรืออำนวยความสะดวก ช่วยให้ผู้เรียนหรือผู้รับ การศึกษาอบรม ดำเนินเข้าสู่ปัญญาสิ่งที่ดีที่สุดในที่ผู้สอนที่ดีจะทำได้ก็คือ ตั้งใจช่วยเหลือพยายามสรรหา

^{๒๔} อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๕๙/๒๖๓.

อุปายกวิธี และอุปกรณ์ต่างๆ ที่จะมาช่วยผู้เรียนให้เข้าถึงปัญญาอย่างได้ผลดีที่สุด อย่างที่สำนวนบาลีเรียกว่า เป็นกัลยาณมิตร

๔. โดยเหตุผลเดียวกัน ในระบบการศึกษาเช่นนี้ ผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้สร้างปัญญาให้เกิดแก่ตน จึงต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมและเป็นผู้ได้ลงมือกระทำให้มากที่สุดเท่าที่จะช่วยให้ตัวเองเกิดปัญญานั้นขึ้นได้ และโดยนัยนี้ ความสามารถ ความถนัด อุปนิสัยต่างๆ ของผู้เรียน จึงเป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องคำนึงอย่างสำคัญ เพื่อจัดสภาพการเรียนรู้และกลวิธีสอนต่างๆ เป็นต้น ให้ผู้เรียนเรียนอย่างได้ผลดีที่สุด

๕. ในเมื่อปัญญาเป็นของยึดเยียดบังคับให้รับเอาไม่ได้การเรียนการสอนจึงต้องใช้วิธีการแห่งปัญญา คือ ผู้เรียนต้องเป็นอิสระในการใช้ความคิด และในการที่จะซักถามโต้ตอบสืบเสาะค้นหาความจริงต่างๆ ให้ได้รับความรู้ความเข้าใจขึ้นในตน ในระบบการศึกษาแบบนี้จึงมีการปฏิบัติอย่างกาลามสูตร ไม่มีการบังคับให้เชื่อความเชื่อหรือศรัทธาในระบบการศึกษานี้ หมายเพียงความเชื่อมั่นในหลักการ วิธีการและสมมติฐานต่างๆ ที่ตนได้ตั้งขึ้น โดยมีเหตุผลเป็นฐานรองรับอย่างเพียงพอแล้วว่า จะนำไปดำเนินไปสู่จุดหมายได้อย่างแท้จริงและเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้ต่อไปตามลำดับในระหว่างดำเนินไปสู่เป้าหมายนั้น

วางเป็นข้อสรุปที่เกี่ยวกับการสอน ดังนี้

๑. ปัญญาเป็นสิ่งสร้างสรรค์ขึ้นภายในตัวผู้เรียนเอง
๒. ผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนทางการเรียน
๓. วิธีสอน อุปาย และกลวิธีต่างๆ เป็นสื่อหรือเป็นเครื่องผ่อนแรงการเรียนการสอน
๔. อิศรภาพในทางความคิด เป็นอุปกรณ์สำคัญในการสร้างปัญญา^{๒๕}

๒.๒.๒ แนวคิดในการจัดการเรียนการสอน

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอน ที่นำมาใช้ และประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมตามที่ได้ค้นคว้าศึกษามีดังนี้

เรื่องการสอนการเรียนรู้ ให้แก่นักโทษในเรือนจำจังหวัดระยอง ว่า การเปลี่ยนความคิดในแบบ “ปัญญาบำบัด” ผ่านการทำ “จิตตนมด” Counselling ภาษาไทยมีความหมายที่แคบ เช่น ปรัชญา แนว เมื่อนำมาใช้ทางด้านการบำบัดจิตจึงมีความหมายที่ไม่ค่อยตรงนัก ในการทำปัญญาบำบัดหรือ Cognitive transformation therapy นั้น จะใช้การทำจิตตนมดกลุ่มหรือ Group Counselling เป็นหลัก “จิตตนมด” ประกอบด้วยคำ ๒ คำ คือ จิตต+มนต์ จิตหรือ จิตต คือธรรมชาติที่รู้อารมณ์ สภาพที่นึกคิด ความคิด ใจ ทำให้อำนาจจิต สัมผัส รวบรวม ก่อ เป็นต้น มนต์ เป็นภาษาบาลีว่า มนต์ ส่วนสันสกฤตว่า มนตร มีความหมายว่า วิชาเป็นเครื่องรู้ข้อปฏิบัติ หรือให้การแนะนำสั่งสอน

^{๒๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธวิธีในการสอน, หน้า ๖-๘.

เมื่อรวมกันแล้ว จิตตมณฑล แปลว่า ให้การแนะนำสั่งสอนวิธี รู้อารมณ์ วิธีคิดให้รู้ เป็นคำที่มีลักษณะเดียวกับคำว่า สวตมณฑล คือ อ่านคำแนะนำในการดำเนินชีวิต

เมื่อจะทดลองก็ไม่ว่าจะเอาอะไรมาเป็นแนวในการทำ เลยคิดถึงสิ่งที่มีอยู่คือ “การปั้นเมือง นิรมิตแห่งจิตตมณฑล” ซึ่งสามารถนำมาเป็น “บทเรียน” ในการเดินเรื่อง เปลี่ยนความคิด เป้าหมายจริง ๆ เราจะเปลี่ยนการรับรู้และความเข้าใจของเขาอย่างไร นี่คือสิ่งที่อาจารย์จะทำ

เมื่อทำการสอนแล้วเห็นว่า ความเข้าใจของผู้ต้องขังไม่ต่างอะไรกับความรู้ของพวกเรา เพียงแต่เราโชคดีที่ไม่ได้อยู่ในสถานที่นั้น เราจึงไม่ได้เป็นอาชญากร วิธีที่พวกเขาคิดก็ไม่ต่างอะไรจากเรา แต่อาจจะไม่ละเอียดมากพอ ตัวกระตุ้นในการทำผิดมันแรงกว่า เลยทำให้เขาทำผิดขึ้นมา ดังนั้นถ้าเราสามารถกลับไปสู่จุดเดิมของความเป็น “คน” พยายามเปลี่ยนวิธีคิดของเขาให้ได้ อย่างน้อยเขาก็ไม่น่าจะกลับเข้ามาอีก”

สำหรับเรื่องเกี่ยวกับการศึกษา ของผู้ต้องขังที่มีการศึกษาไม่สูงมากจะเป็นแง่ดีเพราะว่า เล่ห์กลของเขาจะไม่มากเท่ากับคนมีการศึกษาสูง วิธีคิดของเขาไม่หลากหลาย ฉะนั้นถ้าแก้จุดเดิมหรือความคิดดั้งเดิมของเขาได้ อาจารย์คิดว่าน่าจะแก้ “พฤติกรรม” และวิธีการมองโลกของเขาได้ทั้งหมดเลย อาจจะเรียกว่า กลับมาเป็นคนดี

“สิ่งที่อาจารย์ทำอยู่นี้ไม่ใช่เป็นจิตวิทยาฝรั่ง ซึ่งเขาจะหาว่าพฤติกรรมตรงนี้นั้นเกิดจากสังคมไหน ก็ต้องไปแก้ตัวพฤติกรรมตรงนั้น อาจารย์ก็บอกว่าถ้าจะต้องแก้สังคม จะไปแก้อย่างไร เพราะทุกคนออกมาแล้วจะกลับไปรังสรรค์สังคมใหม่ ๆ ว่า ผู้ต้องขังกลัวการลงโทษหรือไม่ ตอบว่าทุกอย่างเขาชินหมดแล้วในระบอบการลงโทษแต่สิ่งที่เขากลัวคือ อิศระภาพ ฉะนั้นการลงโทษมันไม่สามารถแก้ไขอะไรได้เลย แต่ถ้าเราไปแก้ “ความคิด” ของเขาได้ จนเขาเห็นว่าสิ่งที่ทำอยู่นั้นมันไม่ถูกต้องตามธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ที่ดีก็อาจจะทำให้เขากลับคืนเป็นคนดีสู่สังคมได้ แต่ถ้าเราสอนเขาแล้วเกิดเป็นแค่ “ความจำ” พออาจารย์ไม่สอนเขาแล้ว เขาก็จะลืมและถ้าเราสอนในแง่ของศาสนา การเปลี่ยนแปลงมันจะเกิดขึ้นน้อย เพราะเรามักเห็นศาสนาในแง่มุมของสิ่งศักดิ์สิทธิ์”

ถ้าเราแก้ความเข้าใจของเขาได้ในชีวิตผู้ต้องขังต้องมี “สติ” เพื่อประกอบชีวิตไปให้ถูกทางใช่หรือไม่

“สติ” คืออะไร ปัญหาของพวกเราคือ คนรู้ทั้งหลายชอบใช้คำหว่าน ต้องมีสติสัมปชัญญะ แล้วมันคืออะไร เวลาเราทำไม่มีสติหรือ ก็ไม่ใช่ สติแปลว่า ความจำ ระลึก อาจารย์จึงไม่อยากจะใช้คำธรรมะ เพราะว่าธรรมะทั้งหมดที่เราใช้อยู่กัน เราใช้ในแง่ค่านิยมของเราเอง ไม่ใช่ได้ตามพระพุทธเจ้าของพระพุทธเจ้าจะเป็นอกาลิโก แต่พวกเราเป็นกาลิโกหมด สรุปแล้วทุกคนมีสติอยู่แล้วทั้งนั้น เวลาทำทุกอย่างไม่ต้องไปบอกว่าต้องมีสติ”

“การให้ผู้ต้องขังกลับไปเป็นตัวตนของเขาเองมากที่สุด เขาสามารถคุยเรื่องอะไรก็ได้ กระบวนการเหมือนจิตบำบัด แต่ไม่ใช่เพราะอาจารย์ไม่มีกรอบ เพียงแต่สร้างบรรยากาศการสอนให้

ห้องเป็นแบบนั้นคือ มีการชูเรื่องใดเรื่องหนึ่งขึ้นมาให้เขาขบคิด แต่ถ้าเป็นจิตบำบัด นักบำบัดจะให้เรื่องของนักบำบัดเป็นตัวเดินเรื่อง มันจะเป็นสิ่งที่ต่างกันตรงนั้น”

“ เรื่องที่สอนในห้องส่วนใหญ่ อาจารย์หยิบเรื่องใกล้ตัวซึ่งเป็นเรื่องจริงขึ้นมาเสนอให้ผู้ต้องขังขบคิด สิ่งที่เห็นว่าเปลี่ยนแปลงชัดเจนคือ วิธีการสอนของอาจารย์เป็นของหวานของผู้ต้องขังไปแล้ว เพราะได้ทำให้ผู้ต้องขังแต่ละคนมีสถานะเวลากลับเข้าแดน เขามีสถานะที่ดีกว่า ๒ พันคนในแดน ซึ่งจะมาถามความรู้จากเขาจนกลายเป็นอาจารย์ในแดนไปแล้ว”^{๒๖}

๒.๒.๓. แนวคิดพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนรู้สู่การพัฒนาผู้เรียน

หลักการจัดการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่สำคัญในการนำหลักสูตรสู่การพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนด ผู้สอนจึงควรให้ความสำคัญและสรรหากระบวนการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ ผู้เรียนเองควรได้มีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้/กระบวนการเรียนรู้ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียน พัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง และมุ่งเน้นความรู้คู่คุณธรรม จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีความหลากหลาย ทันสมัย เหมาะสมกับผู้เรียน

๑) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ โดยการจัดการเรียนรู้ควรเป็นสิ่งที่เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียนแต่ละคนให้สามารถพัฒนาตนเองได้ ให้เขามีศักยภาพมากขึ้น คิดแก้ปัญหา และปฏิบัติงานเพื่อสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนจัดสถานการณ์ให้เอื้อต่อการเรียนรู้

๒) การจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

การจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อวางรากฐานชีวิตให้เจริญงอกงามอย่างสมบูรณ์ มีพัฒนาการสมวัยอย่างสมดุล ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา การจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นพบและแสดงออกถึงศักยภาพของตนเอง ครูผู้สอนจึงควรมีข้อมูลผู้เรียนเป็นรายบุคคล สำหรับใช้ในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และนำไปพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

๓) การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง

^{๒๖} พระศากยวงศ์วิสุทธิ์ (พระอนิลมาน ธมมสากิโย), จิตตมนต์ ปัญญาบำบัด, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กำลังใจ, ๒๕๖๑), หน้า ๒๐-๒๗.

การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาได้อย่างเหมาะสมกับการทำงานของสมอง การเชื่อมโยงวงจรสมอง การจัดการเรียนรู้ที่ขัดต่อการทำงานของสมองจะทำให้เกิดการเรียนรู้ไม่ได้เต็มตามศักยภาพ อีกทั้งต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางอารมณ์ของผู้เรียนสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เปี่ยมไปด้วยความสุข โดยใช้ประสบการณ์ตรงด้านร่างกายที่เป็นรูปธรรม ข้อเท็จจริงและทักษะด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏในชีวิตจริงตามธรรมชาติ ตลอดจนสื่อการเรียนรู้ที่ดึงดูดความสนใจ เป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองในแต่ละช่วงวัย จะส่งผลให้ผู้เรียนมีความสนใจ ความตั้งใจ มีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ ทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

๔) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นด้านคุณธรรม จริยธรรม

การจัดการเรียนรู้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ด้วยการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการคุณธรรม จริยธรรม ได้รับความรู้ เกิดการยอมรับ เห็นคุณค่าและพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนเป็นลักษณะนิสัยที่ดี^{๒๗}

กระบวนการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้มุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญและเป็นเครื่องมือพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร อีกทั้งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันและอนาคต ผู้สอนจะต้องรู้และเข้าใจแนวคิด แนวทางการจัดการเรียนรู้ และผลที่เกิดกับผู้เรียนของกระบวนการเรียนรู้แต่ละวิธี แล้วนำมาจัดการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดกระบวนการ ได้แก่

การจัดการเชิงพุทธ

๑. การเรียนรู้แบบบูรณาการ Buddhist Management

๒. กระบวนการสร้างความรู้

๓. กระบวนการคิด

๔. กระบวนการทางสังคม

๕. กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา

๖. กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

^{๒๗} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการจัดการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๑-๑๕.

ตารางที่ ๒.๒ สารสำคัญเกี่ยวกับการสอน

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (๒๕๓๑, หน้า ๓๓)	หลักทั่วไปในการเผยแผ่การเรียนการสอน มี ๓ หมวดดังนี้ ก. เกี่ยวกับเนื้อหาหรือเรื่องที่สอน ข. เกี่ยวกับตัวผู้เรียน ค. เกี่ยวกับตัวการสอน หรือ รูปแบบการสอน ง. ลีลาการสอน
พระศากยวงศ์วิสุทธิ์ (พระอนิลมาน ธมฺมสากิโย) (๒๕๖๑, หน้า ๒๐-๒๗)	หลัก “จิตตมนต์” ประกอบจากคำ ๒ คำ คือ จิตต+มนต์ จิตหรือ จิตต คือธรรมชาติที่รู้ อารมณ์ สภาพที่นึกคิด ความคิด ใจ ทำให้จิตรสังสม รวบรวม จิตตมนต์ แปลว่า ให้การแนะนำ สั่งสอนวิธี รู้อารมณ์ วิธีคิดให้รู้ เป็นคำที่มีลักษณะเดียวกับคำว่า สวตมนต์ คือ อ่านคำแนะนำในการดำเนินชีวิต
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (๒๕๕๑, หน้า ๑๑-๑๕)	หลักการจัดการเรียนรู้ ๑) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็น
 การจัดการเชิงพุทธ Buddhist Management	
	๒) การจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
	๓) การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง
	๔) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นด้านคุณธรรมจริยธรรม

สรุปได้ว่า การสอน มีหลักทั่วไปตามแนวพุทธวิธี คือ ก. เกี่ยวกับเนื้อหาหรือเรื่องที่สอน ข. เกี่ยวกับตัวผู้เรียน ค. เกี่ยวกับตัวการสอน หรือ รูปแบบการสอน ง. ลีลาการสอน การให้คำแนะนำสั่งสอนวิธี รู้อารมณ์ วิธีคิดให้รู้ หลักการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง และการเรียนรู้ที่เน้นด้านคุณธรรม จริยธรรม

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับเรือนจำและผู้ต้องขัง

๒.๓.๑ ประวัติความเป็นมาของกรมราชทัณฑ์

การราชทัณฑ์ของไทย ได้มีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงและสอดคล้องกับสังคมการเมืองและสภาพเศรษฐกิจ ตลอดยุคสมัยที่ผ่านมาในยุคก่อนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กิจการเรือนจำได้ สังกัดอยู่ตามส่วนราชการต่างๆ สอดคล้องกับการปกครองแบบจตุสดมภ์คือแบ่งเป็นเรือนจำในกรุงเทพฯ และเรือนจำในหัวเมืองชั้นนอก เรือนจำกรุงเทพฯ มี ๒ ประเภทคือ^{๒๘}

“คุก” เป็นที่คุมขังผู้ต้องขังที่มีโทษตั้งแต่ ๖ เดือนขึ้นไปอยู่ในสังกัดกระทรวงนครบาล

“ตะราง” ใช้เป็นที่คุมขังผู้ต้องขังที่มีโทษต่ำกว่า ๖ เดือนหรือนักโทษที่ใช้ผู้ร้าย สังกัดกระทรวง ทบวง กรม ที่บังคับกิจการนั้นๆ ส่วนการเรือนจำในหัวเมืองชั้นนอกมีที่คุมขังผู้ต้องโทษเรียกว่า “ตะราง” การคุมขังอยู่ในความรับผิดชอบของผู้ว่าราชการเมืองหรืออาจส่งต่อให้กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม รับตัวไปคุมขังแล้วแต่กรณี

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการปรับปรุงระเบียบราชการใหม่ โดยโปรดให้สร้างคุกใหม่ขึ้นเรียกว่า “กองมหันตโทษ” และให้สร้างตะรางใหม่ขึ้นเรียกว่า “กองลหุโทษ” สังกัดกระทรวงนครบาลและในปี พ.ศ. ๒๔๔๔ (ร.ศ. ๑๒๐) ได้มีพระกรุณาโปรดเกล้าให้ตรา “พระราชบัญญัติลักษณะเรือนจำ” ขึ้นเพื่อให้การจัดการเรือนจำเป็นไปอย่างเรียบร้อยยิ่งขึ้น จนถึงวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๘ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ตรา “พระราชบัญญัติจัดตั้งกรมราชทัณฑ์” ขึ้นเพื่อจัดตั้งกรมราชทัณฑ์ขึ้นเป็นอธิบดีกรมราชทัณฑ์คนแรก

การจัดการเชิงพุทธ
Buddhist Management

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๙ ได้เกิดภาวะตกต่ำทางเศรษฐกิจ งบประมาณรายได้รายจ่ายไม่ได้ดุลยภาพกัน พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงยุบกรมราชทัณฑ์และให้ไปสังกัดกระทรวงยุติธรรมและต่อมาได้โอนกรมราชทัณฑ์ไปเป็นแผนกหนึ่ง (แผนกรมราชทัณฑ์) สังกัดกระทรวงมหาดไทย

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ การราชทัณฑ์ได้ยกฐานะเป็นกรมราชทัณฑ์ และมีการตราพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๕ มีหน้าที่เกี่ยวกับการเรือนจำ การกักกันผู้มีสันดานเป็นโจรผู้ร้าย การฝึกและอบรมเด็กดัดสันดาน และในส่วนภูมิภาคได้มีการกำหนดเป็นเรือนจำจังหวัด และเรือนจำอำเภอ

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้มีการปฏิรูประบบราชการ จึงได้โอนย้ายกรมราชทัณฑ์กลับมาสังกัดกระทรวงยุติธรรม

^{๒๘} ดาวเรือง หงษา, กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับงานราชทัณฑ์, (กรุงเทพมหานคร: กรมราชทัณฑ์, ๒๕๕๖), หน้า ๑.

๒.๓.๒. ความหมายและความสำคัญ

การคำเรียกต่าง ๆ ในงานราชทัณฑ์ ได้มีการบัญญัติไว้ ตามพรบ.ราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๕๓๙ ประกอบกฎกระทรวง คำสั่ง กฎ และระเบียบที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่จะมีข้อความแสดงให้เห็นเป็นอย่างอื่น

(๑) “เรือนจำ” หมายความว่าที่ซึ่งใช้ควบคุมกักขังผู้ต้องขังกับทั้งสิ่งที่ใช้ต่อเนื่องกันและให้หมายความรวมถึงที่อื่นใด ซึ่งรัฐมนตรีได้กำหนดและประกาศในราชกิจจานุเบกษาว่าอาณาเขตไว้โดยชัดเจน

(๒) “ผู้ต้องขัง” หมายความว่ารวมถึงนักโทษเด็ดขาดคนต้องขังและคนฝาก

* (๓) “นักโทษเด็ดขาด” หมายความว่าบุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามหมายจำคุกภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุดและหมายความรวมถึงบุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้ลงโทษด้วย

* แก้ไขโดยมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๒๓

(๔) “คนต้องขัง” หมายความว่าบุคคลที่ถูกขังไว้ตามหมายขัง

(๕) “คนฝาก” หมายความว่าบุคคลที่ถูกฝากให้ควบคุมไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายอื่นโดยไม่มีหมายอาญา

(๖) “นักโทษพิเศษ” หมายความว่านักโทษเด็ดขาดซึ่งส่งไปอยู่ทัณฑนิคมตามพระราชบัญญัตินี้

(๗) “รัฐมนตรี” หมายความว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงซึ่งบังคับบัญชาการราชทัณฑ์

(๘) “อธิบดี” หมายความว่าอธิบดีกรมราชทัณฑ์

ลักษณะ ๑ เรือนจำ

หมวด ๑ ข้อความทั่วไป

มาตรา ๖ รัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดประเภทหรือชั้นของเรือนจำหรือสั่งให้จัดอาณาเขตภายในเรือนจำออกเป็นส่วนๆ ทั้งนี้ให้คำนึงถึงประเภทชั้นเพศของผู้ต้องขังหรือความประสงค์ในการอบรมผู้ต้องขังด้วย

กฎกระทรวงฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๔๓)

ข้อ ๑ เรือนจำแบ่งออกเป็นประเภทดังนี้

ก) เรือนจำกลาง

ข) เรือนจำส่วนภูมิภาคซึ่งประกอบด้วยเรือนจำจังหวัดและเรือนจำอำเภอ

ค) เรือนจำพิเศษหรือทัณฑสถาน

ง) เรือนจำชั่วคราว

ข้อ ๒ การคุมขังผู้ต้องขัง

ก) เรือนจำกลาง ปกติรับคุมขังผู้ต้องขังที่มีคำพิพากษาแล้วและนักโทษเด็ดขาด

ข) เรือนจำส่วนภูมิภาค ปกติรับคุมขังผู้ต้องขังที่เป็นคนฝากผู้ต้องขังระหว่างคดีและนักโทษเด็ดขาด

ค) เรือนจำพิเศษหรือทัณฑสถาน ปกติรับคุมขังผู้ต้องขังเฉพาะแต่ละประเภทเช่นหญิง คนวัยหนุ่ม เด็ก คนชรา หรือ พิการทุพพลภาพ คนป่วยหรือผู้ต้องขังประเภทเดียวกับเรือนจำส่วนภูมิภาค ซึ่งในพื้นที่นั้นไม่มีเรือนจำส่วนภูมิภาคตั้งอยู่

ง) เรือนจำชั่วคราวปกติจัดตั้งขึ้นและรับคุมขังผู้ต้องขังเฉพาะกรณีตามที่รัฐมนตรีกำหนดอำนาจในการคุมขังผู้ต้องขังของเรือนจำแต่ละเรือนจำให้เป็นไปตามประกาศของรัฐมนตรีประกาศกระทรวงยุติธรรม

เรื่องกำหนดอำนาจการคุมขังผู้ต้องขังของเรือนจำ พ.ศ. ๒๕๔๘

ข้อ ๒ เรือนจำกลางตามข้อ ๑ (ก) แห่งกฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ (ฉบับที่ ๓) ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๔๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๕๓๙ มีอำนาจคุมขังผู้ต้องขังที่ต้องรับโทษ จำคุก ๑๕ ปีถึง ประหารชีวิต

ข้อ ๓ เรือนจำส่วนภูมิภาคตามข้อ ๑ (ข) แห่งกฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๕๓๙ (ฉบับที่ ๓) ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๔๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๕๓๙ มีอำนาจคุมขังผู้ต้องขังที่ต้องรับโทษ จำคุกไม่เกิน สิบสองปี

การจัดการเชิงพุทธ

ข้อ ๔ เรือนจำพิเศษหรือทัณฑสถานตามข้อ ๑ (ค) แห่งกฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๕๓๙ (ฉบับที่ ๓) ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๔๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๕๓๙ มีอำนาจคุมขังผู้ต้องขังที่ต้องรับโทษ จำคุกไม่เกิน ๗ ปี - ถึงตลอดชีวิต^{๒๙}

ข้อ ๕ ให้เรือนจำและทัณฑสถานมีอำนาจคุมขังมากกว่าที่กำหนดไว้ในข้อ ๒ ข้อ ๓ และข้อ ๔ ได้เฉพาะกรณีการคุมขังผู้ต้องขังอายุ ๖๕ ปีขึ้นไปดังนี้

- (๑) ที่กำหนดไว้ไม่เกิน ๗ ปีเป็นไม่เกิน ๑๔ ปี
- (๒) ที่กำหนดไว้ไม่เกิน ๑๐ ปีเป็นไม่เกิน ๒๐ ปี
- (๓) ที่กำหนดไว้ไม่เกิน ๑๕ ปีเป็นไม่เกิน ๓๐ ปี
- (๔) ที่กำหนดไว้ถึง ๒๐ ปีเป็นไม่เกิน ๔๐ ปี
- (๕) ที่กำหนดไว้ถึง ๒๕ ปีเป็นไม่เกิน ๕๐ ปี

^{๒๙} ดาวเรือง หงษา, “กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับงานราชทัณฑ์”, (กรมราชทัณฑ์: กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๕๖), หน้า ๙.

(๖) ที่กำหนดไว้ถึง ๓๐ ปีเป็นถึงตลอดชีวิต

๒.๓.๓. การรับตัวผู้ต้องขัง

มาตรา ๘ เจ้าพนักงานเรือนจำจะไม่รับบุคคลใด ๆ ไว้เป็นผู้ต้องขังในเรือนจำเว้นแต่จะ
ได้รับหมายอาญาหรือเอกสารอันเป็นคำสั่งของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ

หมายอาญาที่ก่อให้เกิดอำนาจการคุมขัง มี ๔ ประเภท คือ

๑. หมายขังระหว่างสอบสวน มีสีฟ้า

๒. หมายขังระหว่างพิจารณาไต่สวนมูลฟ้องมีสีเขียว

๓. หมายขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกา มีสีเหลือง

๔. หมายจำคุกเมื่อคดีถึงที่สุด มีสีชมพู หรือหมายเด็ดขาด

เอกสารคำสั่งของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ ใครคือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจที่ออกคำสั่งให้ขัง
บุคคลไว้ในเรือนจำ

เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจที่จะออกคำสั่งให้ขังบุคคลไว้ในเรือนจำ ประกอบด้วย

๑. ศาล มีอำนาจออกหมายศาลให้ควบคุมตัวบุคคลไว้ในเรือนจำ

๒. ผู้ว่าราชการจังหวัด มีอำนาจออกคำสั่งฝากบุคคลวิกลจริตไว้ในเรือนจำ

๓. ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเป็นเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ มี
อำนาจฝากบุคคลที่ถูกเนรเทศ

๔. พนักงานตรวจคนเข้าเมือง มีอำนาจควบคุมบุคคลต่างด้าวซึ่งเข้าเมืองโดยมิชอบ

๕. นายกรัฐมนตรี มีอำนาจออกคำสั่งให้ขังบุคคลไว้ในเรือนจำ

๖. พนักงานอัยการ มีอำนาจฝากผู้ต้องขังเข้าควบคุมไว้ในเรือนจำ

๗. ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก มีอำนาจฝากเด็กในสถานพินิจที่มีพฤติการณ์
เป็นภัยต่อบุคคลอื่น

๘. หัวหน้าคณะปฏิวัติ หรือหัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครอง มีอำนาจออกคำสั่งให้จำคุก
บุคคลไว้ในเรือนจำ

๒.๓.๔. การรับตัวผู้ต้องหา

มาตรา ๑๐ ให้แพทย์ตรวจอนามัยของผู้ที่ถูกจับตัวเข้าไว้ใหม่ อนึ่งให้เจ้าพนักงานเรือนจำ
ตรวจและบันทึกข้อความเกี่ยวแก่ลักษณะแห่งความผิดที่ผู้นั้นได้กระทำความผิดรูปพรรณความแข็งแรง
แห่งร่างกายและความสามารถทางสติปัญญากับข้อความอื่น ๆ ตามข้อบังคับที่อธิบดีได้ตั้งขึ้นไว้

เมื่อเจ้าพนักงานเรือนจำร้องขอให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองผู้มีอำนาจทำการสอบสวนหรือ
สืบสวนการกระทำผิดอาญาส่งรายงานแสดงประวัติของผู้ต้องขังให้แก่เจ้าพนักงานเรือนจำ

กฎกระทรวงมหาดไทย ข้อ ๓๕ เมื่อได้รับตัวผู้ต้องขังไว้แล้วให้จัดการดังต่อไปนี้

(ก) ตรวจค้นสิ่งของที่ตัวผู้ต้องขัง

ข) ให้แพทย์ตรวจอนามัยผู้ต้องขัง

(ค) จดบันทึกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขัง

ข้อ ๓๖ การตรวจค้นสิ่งของที่ตัวผู้ต้องขังนั้นถ้าผู้ต้องขังเป็นชายให้เจ้าพนักงานชายเป็นผู้ตรวจถ้าผู้ต้องขังเป็นหญิงให้เจ้าพนักงานหญิงเป็นผู้ตรวจหากไม่มีเจ้าพนักงานหญิงก็ให้ผู้ต้องขังนั้นเองแสดงสิ่งของที่ตนมีติดตัวมาต่อเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่ตรวจหากว่ายังเป็นที่ยังสงสัยว่าผู้ต้องขังจะไม่แสดงสิ่งของที่มีอยู่ทั้งหมด ก็ให้เชิญหญิงอื่นที่เชื่อถือมาช่วยทำการตรวจให้

ข้อ ๓๗ เจ้าพนักงานเรือนจำต้องจัดแยกผู้ต้องขังที่รับตัวไว้ใหม่จากผู้ต้องขังอื่นเพื่อแพทย์ได้ตรวจก่อนหากโดยสภาพการณ์ไม่อาจจัดตั้งนั้นได้ ให้พยายามปฏิบัติให้ใกล้เคียงกับที่กำหนดไว้

ข้อ ๓๘ ให้แพทย์ตรวจอนามัยผู้ต้องขังที่เจ้าพนักงานเรือนจำได้รับตัวไว้ใหม่ในวันรับตัวนั้น ถ้าไม่อาจจะมาตรวจในวันนั้นได้ ก็ให้มาตรวจในวันอื่นโดยเร็วเมื่อแพทย์ตรวจพบว่าผู้ต้องขังคนใดป่วยเจ็บ จักต้องมีการรักษาพยาบาลหรือมีโรคติดต่อซึ่งจะลุกลามเป็นภัยแก่ผู้อื่นให้แพทย์ชี้แจงแนะนำการปฏิบัติแก่แพทย์เป็นเจ้าหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำที่จะต้องพยายามปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์ในส่วนที่เกี่ยวกับการรักษาพยาบาลผู้ต้องขังนั้น

หากแพทย์ตรวจพบว่าผู้ต้องขังคนใดป่วยเจ็บซึ่งจำเป็นต้องส่งออกไปรักษาตัวนอกเรือนจำ ให้แพทย์แจ้งต่อแพทย์และทำรายงานยื่นต่อผู้บังคับบัญชาการเรือนจำในรายงานนั้นให้ชี้แจงอาการเจ็บป่วยที่ตรวจพบความเห็นในเรื่องโรคหรือชนิดของการป่วยเจ็บและสถานรักษาพยาบาลนอกเรือนจำที่เห็นควรให้จัดส่งตัวไปรักษาพยาบาล

กรมการปกครอง

Buddhist Management

ข้อ ๓๙ ในกรณีที่แพทย์ไม่มาตรวจตามกำหนดได้ในวันที่ได้รับตัวผู้ต้องขังไว้ใหม่และเจ้าพนักงานเรือนจำสังเกตเห็นว่าผู้ต้องขังได้มีอาการป่วยเจ็บจำต้องรักษาพยาบาลหรือมีโรคติดต่อจะลุกลามเป็นภัยร้ายแรงแก่ผู้อื่นให้จัดแยกผู้ต้องขังนั้นจากผู้ต้องขังอื่นหรือจัดส่งสถานพยาบาลของเรือนจำรอการตรวจของแพทย์ต่อไปถ้าเจ้าพนักงานเรือนจำสังเกตเห็นหรือสงสัยว่าผู้ต้องขังป่วยหนักให้รีบแจ้งให้แพทย์และผู้บัญชาการเรือนจำทราบในระหว่างรอคอยแพทย์และคำสั่งของผู้บัญชาการเรือนจำหากเห็นจำเป็นให้ติดตามขอความสงเคราะห์จากผู้มีอาชีพในทางใช้วิชาแพทย์ที่ใกล้เคียงที่สุดและหากว่าจะจัดการตั้งนั้นไม่ได้ให้แพทย์จัดการช่วยเหลือโดยประการอื่นเท่าที่เห็นจำเป็น

๒.๓.๕ การแยกและย้ายผู้ต้องขัง

มาตรา ๑๑ รัฐมนตรีมีอำนาจแยกประเภทหรือชั้นของผู้ต้องขังและวางเงื่อนไขในการย้ายจากประเภทหรือชั้นหนึ่งไปยังอีกประเภทหรือชั้นหนึ่ง โดยวิธีเลื่อนขึ้นหรือลดลงตลอดจนการปฏิบัติต่าง ๆ สำหรับผู้ต้องขัง

คนต้องขังและคนฝากให้แยกขังไว้ต่างหากจากนักโทษเด็ดขาดเท่าที่จะกระทำได้

การแยกประเภทผู้ต้องขัง กฎกระทรวงมหาดไทย

ข้อ ๔๐ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๑ วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ให้แบ่งผู้ต้องขังออกเป็นประเภทดังต่อไปนี้

- (๑) ผู้ต้องขังหญิง
- (๒) ผู้ต้องขังที่มีอายุต่ำกว่า ๒๕ ปี และต้องโทษเป็นครั้งแรก
- (๓) ผู้ต้องขังที่ต้องโทษสำหรับความผิดที่กระทำอนาจาร
- (๔) ผู้ต้องขังที่ต้องโทษสำหรับความผิดที่ประทุษร้ายแก่ชีวิตและร่างกาย
- (๕) ผู้ต้องขังซึ่งต้องโทษสำหรับความผิดที่ประทุษร้ายแก่ทรัพย์
- (๖) ผู้ต้องขังซึ่งศาลพิพากษาว่าเป็นผู้มีสันดานเป็นผู้ร้าย
- (๗) ผู้ต้องขังที่ไม่อยู่ในจำพวกที่ได้ระบุมาแล้ว

ข้อ ๔๑ ให้จัดแบ่งสถานที่ของเรือนจำออกเป็นส่วนๆ โดยให้มีสิ่งกีดกันหรือขอบเขตอันแน่นอนแสดงส่วนแบ่งนั้น ๆ และจัดแยกผู้ต้องขังแต่ละประเภทไว้ในส่วนต่างๆ ที่ได้จัดแบ่งขึ้นนั้น หากเรือนจำใดโดยสภาพการณ์ไม่อาจทำดังกล่าวนี้ได้ ก็ให้พยายามแยกควบคุมกักขังให้ใกล้เคียงกับที่ได้กล่าวแล้ว

ข้อ ๔๒ ผู้ต้องขังซึ่งไม่ว่าจะรวมอยู่กับผู้ต้องขังอื่นในประเภทของตนโดยจะก่อการร้ายหรือมีเหตุพิเศษอย่างอื่นซึ่งควรจะแยกควบคุมกักขังก็ให้แยกไปรวมไว้ในประเภทอื่นหรือสถานที่อื่น

ข้อ ๔๓ คนต้องขังหลายคนในคดีเดียวกันนั้น โดยปกติให้แยกไว้อย่าให้ปะปนกัน

ข้อ ๔๔ คนต้องขังและคุมขังไว้ได้โดยสะดวกตามข้ออธิบัตินี้กำหนดไว้

๒.๓.๖. การจัดชั้นนักโทษ

ข้อ ๔๕ นักโทษเด็ดขาดพึงแบ่งออกเป็นชั้น ๆ ดังต่อไปนี้

- (๑) ชั้นเยี่ยม
- (๒) ชั้นดีมาก
- (๓) ชั้นดี
- (๔) ชั้นกลาง
- (๕) ชั้นเลว
- (๖) ชั้นเลวมาก

ข้อ ๔๕ นักโทษเด็ดขาดที่เข้าใหม่ให้อยู่ในชั้นกลาง จนกว่าจะมีการเลื่อนหรือลดชั้น เว้นแต่ได้เคยต้องโทษมาแล้วและมาต้องโทษจำคุกในคราวนี้อีกภายใน ๕ ปี นับแต่วันพ้นโทษคราวก่อนกับความผิดทั้ง ๒ คราวนั้นไม่ใช่ความผิดฐานลหุโทษหรือประมาทให้อยู่ในชั้นเลว

การเลื่อนหรือลดชั้นนั้น ให้เป็นไปตามระเบียบและวิธีการของกรมราชทัณฑ์

ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการเลื่อนและลดชั้นนักโทษเด็ดขาด พ.ศ. ๒๕๕๖

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการเลื่อนและลดชั้นนักโทษเด็ดขาด พ.ศ.๒๕๓๖ และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน เพื่อประโยชน์

ในการควบคุมและแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นอาศัยอำนาจตามความในข้อ ๔๕ วรรคสอง แห่งกฎกระทรวงออกตามความในมาตรา๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ กรมราชทัณฑ์จึงออกระเบียบไว้ดังนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการเลื่อนและลดชั้นนักโทษเด็ดขาด พ.ศ.๒๕๕๖ ”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๕๗ เป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิก

(๑) ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเลื่อนและลดชั้นนักโทษเด็ดขาด พ.ศ.๒๕๓๖ ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๓๖

(๒) ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเลื่อนและลดชั้นนักโทษเด็ดขาด(ฉบับที่ ๒)พ.ศ. ๒๕๕๑ ลงวันที่๑๘ มกราคม ๒๕๕๑

(๓) ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเลื่อนและลดชั้นนักโทษเด็ดขาด (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๕ ลงวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๕

ข้อ ๔ บรรดาข้อบังคับ ระเบียบ ประกาศ หนังสือสั่งการ หลักเกณฑ์หรือวิธีปฏิบัติอื่นใดในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือขัดแย้งกับระเบียบนี้ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ ๕ ในระเบียบนี้

“นักโทษเด็ดขาด” หมายถึง บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามหมายจำคุกภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุด และให้หมายความรวมถึงบุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้ลงโทษด้วย

“เรือนจำ” หมายถึง เรือนจำและให้รวมถึงทัณฑสถานด้วย

“ผู้บัญชาการเรือนจำ” หมายถึง ผู้บัญชาการเรือนจำและให้รวมถึงผู้อำนวยการทัณฑสถานด้วย

“กฎกระทรวง” หมายถึง กฎกระทรวงออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙

ข้อ ๖ ให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์ รักษาการและให้มีอำนาจวินิจฉัยปัญหา ตลอดจนกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบนี้

๒.๓.๗ การศึกษาและการอบรม^{๓๐}

มาตรา ๒๗ อธิบดีมีอำนาจออกข้อบังคับว่าด้วยการศึกษาและการอบรมผู้ต้องขัง

ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ ๘

เรื่องการศึกษาและอบรมผู้ต้องขัง

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๗ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ กรมราชทัณฑ์ออกข้อบังคับการศึกษาและอบรมผู้ต้องขังไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ การศึกษาอบรมผู้ต้องขังนั้นให้จัดเป็น ๓ สาขาดังนี้คือ

ก. พุทธศึกษา ได้แก่การศึกษาวินัยสามัญและวิชาชีพ

ข. จริยศึกษา ได้แก่การอบรมศีลธรรมจรรยาและหน้าที่พลเมืองดี

ค. พลศึกษา ได้แก่การศึกษาการอนามัยและสุขภาพตลอดจนการออกกำลังกายและการเล่นออกกำลังกายต่างๆ

ก. พุทธศึกษา

ข้อ ๒ การศึกษาในสาขานี้แยกออกเป็นดังนี้

๑) วิชาสามัญผู้ต้องขังที่ยังอ่านเขียนหนังสือไทยไม่ได้และมีกำหนดโทษเหลือซึ่งจะต้องจำต่อไปอีกตั้งแต่ ๖ เดือนขึ้นไป ต้องจัดให้ศึกษาวิชาสามัญตามที่ทางการเรือนจำจัดให้จนสามารถมีความรู้อ่านเขียนหนังสือได้

๒) วิชาชีพผู้ต้องขังที่พ้นโทษแล้วและยังไม่มีงานทำหรือมีงานทำแต่มีรายได้น้อยให้จัดให้เข้ารับการฝึกงานในโรงงานหรือในหน่วยงานราชการหรือในหน่วยงานเอกชนที่มีกำหนดให้มีหน้าที่อันเกี่ยวข้องด้วยการทำงานที่ไม่ใช่เป็นการหาผลประโยชน์ต้องจัดให้ศึกษาวิชาอาชีพทั้งในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติตามที่ทางการเรือนจำจัดให้

ข้อ ๓ ถ้าคนฝากคนต้องขังสมัครเข้ารับการศึกษาดังกล่าวไว้ในข้อ (๑)(๒)ก็ให้ผู้บัญชาการเรือนจำพิจารณาอนุญาตได้ตามสมควรแก่กรณี

ข. จริยศึกษา

ข้อ ๔ ผู้ต้องขังทุกคนจัดให้ได้รับการอบรมศีลธรรมจรรยาและหน้าที่พลเมืองดีและต้องจัดให้ฟังพระธรรมเทศนาตามลัทธิศาสนาที่ตนนับถือตามที่ทางการเรือนจำจัดให้

ข้อ ๕ เรือนจำต้องพยายามให้หรือให้ความสะดวกผู้ต้องขังได้ประกอบพิธีกรรมในวันพระและพิธีสำคัญในทางลัทธิศาสนาที่ผู้ต้องขังนับถือตามที่เห็นสมควร

ค. พลศึกษา

^{๓๐} ดาวเรือง หงษา, “กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับงานราชทัณฑ์”, (กรมราชทัณฑ์: กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๕๖), หน้า ๗๑.

ข้อ ๖ เรือนจำต้องพยายามจัดให้ผู้ต้องขังได้รับคำแนะนำในการอนามัยและการสุขภาพตามสมควร

ข้อ ๗ ผู้ต้องขังฝึกหัดระเบียบแถวเล่นกีฬาและการเล่นออกกกำลังกายต่างๆ ตามที่เรือนจำจัดให้

ง. เบ็ดเตล็ด

ข้อ ๘ ผู้ต้องขังที่ได้รับการยกเว้นมิต้องศึกษาวิชาตามข้อ๑,๒,๖ และ๗ นั้นต้องเป็นคนชราทุพพลภาพพิการหรือเจ็บป่วยซึ่งแพทย์ประจำเรือนจำหรือถ้าไม่มีแพทย์หรือแพทย์ประจำเรือนจำไม่อยู่เจ้าพนักงานผู้บังคับบัญชาควบคุมตั้งแต่ตำแหน่งพัศดีขึ้นไปรับรองว่าไม่สามารถจะรับการศึกษาวิชาสามัญหรือวิสามัญตามที่ทางการจัดให้ได้เป็นครั้งคราวหรือตลอดไป

ข้อ ๙ เรือนจำต้องจัดให้ผู้ต้องขังที่เข้าใหม่ได้ทราบและเข้าใจระเบียบข้อบังคับของเรือนจำตามสมควร

ข้อ ๑๐ เรือนจำต้องจัดให้มีตู้สมุดและสถานที่อื่นหนังสือสำหรับผู้ต้องขังและต้องพยายามจัดให้ผู้ต้องขังได้อ่านหนังสือตามระเบียบกรมราชทัณฑ์

ข้อ ๑๑ ให้ใช้ข้อบังคับนี้ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

๒.๓.๘ เลื่อนขึ้น

กฎกระทรวงมหาดไทย

ข้อ ๔๘ ผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดีหรือประพฤติดีเป็นพิเศษจะได้รับการพิจารณาผ่อนผันให้ความสะดวกในอันดับต่างๆหรืออาจได้รับสิทธิการเลื่อนชั้นให้แล้วแต่กรมราชทัณฑ์พิจารณาเห็นสมควรแก่ความชอบและคุณประโยชน์อันเกิดแก่ราชการ

*ข้อ ๘๑ การเลื่อนชั้นนักโทษเด็ดขาดนั้นให้กระทำในวันสิ้นเดือนมิถุนายนครั้งหนึ่งและวันสิ้นเดือนธันวาคมครั้งหนึ่ง

ในกรณีมีเหตุพิเศษจะเลื่อนชั้นก่อนเวลาในวรรคก่อนก็ได้แต่ต้องให้อธิบดีอนุมัติ

*แก้ไขโดยกฎกระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๕๕๓)

ข้อ ๘๒ ให้เลื่อนหรือลดได้ตามลำดับครั้งละชั้นในกรณีมีเหตุพิเศษจะข้ามชั้นก็ได้แต่การเลื่อนข้ามชั้นต้องให้อธิบดีอนุมัติ

ข้อ ๘๓ ภายใต้บังคับแห่งข้อก่อนการเลื่อนหรือลดชั้นเป็นอำนาจผู้บัญชาการเรือนจำ

ข้อ ๑๓๔ นักโทษเด็ดขาดซึ่งอยู่ในชั้นต่างๆก่อนวันใช้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์พุทธศักราช ๒๔๗๙ ให้ปรับเทียบชั้นตามที่กำหนดไว้ในกฎนี้ดังต่อไปนี้คือ

ชั้นยามใน ปรับเทียบเข้าชั้นดีมาก

ชั้น ๑ และชั้น ๒ ปรับเทียบเข้าชั้นดี

นอคนั้นเปรียบเทียบเข้าชั้นกลางเว้นแต่ในกรณีเข้าอยู่ในข้อ ๔๕ จึงให้เข้าอยู่ในชั้นเลว กรมราชทัณฑ์ ได้ออกระเบียบว่าด้วยการเลื่อนและลดชั้นนักโทษเด็ดขาด พ.ศ. ๒๕๕๖ ซึ่งมีรายละเอียดสรุปได้ ดังนี้

การจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดเข้าใหม่ให้ถือปฏิบัติตามนัยข้อ ๔๕ แห่งกฎกระทรวงกรณีนักโทษเด็ดขาดที่เคยต้องโทษมาแล้วให้ใช้หลักฐานตามหมายจำคุกเมื่อคดีถึงที่สุดที่มีมาตรา ๙๒ หรือมาตรา ๙๓ แห่งประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. ๒๕๔๙ หรือมาตรา ๙๗ แห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ หรือหลักฐานจากทะเบียนรายตัว หรือหลักฐานจากศูนย์ข้อมูลกรมราชทัณฑ์ หรือหลักฐานจากหน่วยราชการอื่นประกอบในการพิจารณาจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดกรณีนักโทษเด็ดขาดรายใดกระทำความผิดหลายคดี เมื่อคดีใดคดีหนึ่งมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว ให้เรือนจำพิจารณาจัดชั้นให้ตามนัยข้อ ๔๕ แห่งกฎกระทรวงและอาจได้รับการพิจารณาเลื่อนหรือลดชั้นตามระเบียบนี้ แม้คดีอื่น ๆ จะยังไม่ถึงที่สุดก็ตามการพิจารณาเลื่อนชั้นนักโทษเด็ดขาดกรณีปกติให้ดำเนินการในวันสิ้นเดือนมิถุนายนครั้งหนึ่ง และสิ้นเดือนธันวาคมครั้งหนึ่ง โดยให้ดำเนินการดังนี้

(๑) นักโทษเด็ดขาดที่อยู่ในชั้นกลาง จะเลื่อนชั้นได้ต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดมาแล้วไม่น้อยกว่า ๓ เดือน ถ้าเป็นนักโทษเด็ดขาดมาแล้วน้อยกว่า ๓ เดือน แต่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่า ๖ เดือน ก็ให้ได้รับการพิจารณาเลื่อนชั้นได้ นักโทษเด็ดขาดชั้นดีขึ้นไป จะเลื่อนชั้นได้ต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดในชั้นเดิมมาแล้วไม่น้อยกว่า ๖ เดือน

(๒) นักโทษเด็ดขาดที่อยู่ในชั้นต่ำสุดที่จะเลื่อนชั้นได้ต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดมาแล้วไม่น้อยกว่า ๑ ปี ถ้าเป็นนักโทษเด็ดขาดที่เข้าชั้นกลางมาแล้วน้อยกว่า ๑ ปี แต่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่า ๑ ปี ๖ เดือน ก็ให้ได้รับการพิจารณาเลื่อนชั้นได้ในการเลื่อนชั้นนักโทษเด็ดขาด ถ้านักโทษเด็ดขาดผู้ใดมีกรณีที่จะต้องเพิ่มกำหนดเวลาการเลื่อนชั้นจากกำหนดโทษหรือลักษณะแห่งความผิดอาญา หรือโทษทางวินัยตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๕๗๙ และกรณีที่ต้องลดกำหนดเวลาลงจากการศึกษาวิชาสามัญในเรือนจำ หรือการศึกษาวินัยในเรือนจำที่กำหนดไว้ในตารางต่อท้ายระเบียบนี้ ก็ให้เพิ่มกำหนดเวลาขึ้นหรือลดกำหนดเวลาลงตามกำหนดในตารางต่อท้ายระเบียบนี้ด้วย โดยให้เริ่มนับกำหนดเวลาที่ต้องเพิ่มถัดจากวันที่ถึงกำหนดการเลื่อนชั้นตามปกติเมื่อถึงกำหนดเวลาการพิจารณาเลื่อนชั้นนักโทษเด็ดขาด หากเรือนจำใดไม่ได้มีการพิจารณาเลื่อนชั้นให้นักโทษเด็ดขาดรายใด ให้รายงานเหตุผลไปให้กรมราชทัณฑ์ทราบให้ผู้บัญชาการเรือนจำแต่งตั้งคณะกรรมการประกอบด้วย ประธานกรรมการ ๑ คนและกรรมการอย่างน้อย ๒ คน โดยแต่งตั้งจากผู้ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ระดับชำนาญการ หรือเทียบเท่าขึ้นไปซึ่งสังกัดเรือนจำนั้น ๆ ทำการตรวจสอบพิจารณาว่านักโทษเด็ดขาดผู้ใดควรหรือไม่ควรเลื่อนชั้นเพราะเหตุใดภายในเวลา ๒ เดือน ก่อนถึงกำหนดวันเลื่อนชั้น ให้เจ้าพนักงานเรือนจำสำรวจนักโทษเด็ดขาดที่เข้าเกณฑ์จะได้รับการพิจารณาเลื่อนชั้น จัดทำบัญชีพร้อมทั้งรวบรวมเอกสารหลักฐานต่าง ๆ เสนอคณะกรรมการ ให้

คณะกรรมการดำเนินการตรวจสอบบัญชีรายชื่อ รวมทั้งเอกสารหลักฐานต่างๆ แล้วทำความเห็นเสนอต่อผู้บัญชาการเรือนจำเพื่อพิจารณาสั่งเลื่อนหรือไม่เลื่อนชั้นโดยเร็วการพิจารณาดำเนินการเลื่อนชั้นนักโทษเด็ดขาด ให้คำนึงถึงว่าการที่นักโทษเด็ดขาดคนใดจะได้เลื่อนชั้นสูงขึ้นนั้น จะก่อให้เกิดผลดีแก่การปกครองบังคับบัญชาและการรักษาวินัยของเรือนจำตลอดทั้งเป็นประโยชน์แก่การขัดเกลานิสสัย ความประพฤติ พฤติกรรม ของนักโทษเด็ดขาดผู้นั้นให้กลับตนเป็นพลเมืองดี ซึ่งจะต้องเป็นบุคคลที่มีความประพฤติเรียบร้อย ตั้งตนอยู่ในระเบียบวินัยของเรือนจำ มีความเสียสละทำงานเพื่อส่วนรวม มีความวิริยะอุสาหะ ขยันหมั่นเพียร มานะอดทน ทำการงานบังเกิดผลดีแก่ทางราชการและส่วนรวม โดยประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(๑) นักโทษเด็ดขาดชั้นเลวมาก ชั้นเลว หรือชั้นกลางจะได้รับการเลื่อนชั้นต่อเมื่อ

- ก. ตั้งใจรับการศึกษาอบรมทั้งวิชาสามัญวิชาชีพศีลธรรมและวัฒนธรรมมาด้วยดี
- ข. ผ่านการทดสอบหรือประเมินผล

(๒) นักโทษเด็ดขาดชั้นดีจะได้รับการเลื่อนชั้นต่อเมื่อ

- ก. มีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ใน (๑)
- ข. ผ่านการศึกษาอบรมหรือฝึกวิชาชีพในหลักสูตรที่ไม่ซ้ำกับหลักสูตรเดิมที่เคยศึกษาอบรมผ่านมาแล้ว
- ค. ผ่านการทดสอบหรือประเมินผล

(๓) นักโทษเด็ดขาดชั้นดีจะได้รับการเลื่อนชั้นต่อเมื่อ

- ก. มีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ใน (๒)
- ข. ผ่านการพัฒนาและอบรมในด้านจิตใจ
- ค. ผ่านการทดสอบหรือประเมินผล

ผลการศึกษาอบรมและฝึกวิชาชีพที่นำมาเป็นประโยชน์เพื่อการเลื่อนชั้นครั้งหนึ่งแล้วไม่ให้นำมาใช้เพื่อการพิจารณาเลื่อนชั้นในคราวต่อไปอีกการทดสอบหรือการประเมินผลเพื่อเลื่อนชั้นนักโทษเด็ดขาดให้เป็นไปตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนด นักโทษเด็ดขาดที่เจ็บป่วย อาจได้รับการพิจารณาเลื่อนชั้นในกรณีปกติด้วย ทั้งนี้ให้นำผลรายงานทางการแพทย์มาประกอบดุลยพินิจของผู้บัญชาการเรือนจำ

ในกรณีมีเหตุพิเศษ จะเลื่อนชั้นนักโทษเด็ดขาดที่มีความชอบแก่ราชการเป็นพิเศษตามนัยข้อ ๔๘ หรือเลื่อนชั้นนักโทษเด็ดขาดก่อนกำหนดเวลา ตามนัยข้อ ๘๑ วรรคสอง หรือเลื่อนข้ามชั้นนักโทษเด็ดขาด ตามนัยข้อ ๘๒ แห่งกฎกระทรวงก็ได้ โดยผู้บัญชาการเรือนจำตั้งคณะกรรมการชั้นคณะหนึ่ง ทำการสอบสวนพิจารณาเสนอความเห็นต่อผู้บัญชาการเรือนจำและเมื่อผู้บัญชาการเรือนจำได้รับรายงานดังกล่าวแล้วพิจารณาเห็นว่า สมควรเลื่อนชั้นเป็นกรณีพิเศษให้ส่งรายงานการสอบสวน

และเอกสารที่เกี่ยวข้อง พร้อมความเห็นไปให้กรมราชทัณฑ์พิจารณา เมื่อได้รับอนุมัติจากกรมราชทัณฑ์แล้วให้ผู้บัญชาการเรือนจำสั่งให้เลื่อนชั้นได้

การพิจารณาเลื่อนชั้นนักโทษเด็ดขาดกรณีมีเหตุพิเศษ นอกจากจะเป็นผู้ที่มีความประพฤติดี มีความอดสาหัส มีความก้าวหน้าในการศึกษาอบรมและทำงานเกิดผลดีแล้ว จะต้องปรากฏข้อเท็จจริงว่า นักโทษเด็ดขาดผู้นั้นได้ประกอบคุณงามความดี หรือทำความชอบแก่ทางราชการดีเด่นเป็นพิเศษอีกด้วย เช่น เข้าต่อสู้ขัดขวางป้องกันการแหกหักเรือนจำ หรือช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำ หรือผู้อื่นขณะตกอยู่ในภาวะอันตราย หรือเสี่ยงอันตรายเข้าทำการป้องกันจับกุมผู้ต้องขังที่ก่อการจลาจล หรือก่อเหตุร้ายขึ้นภายในเรือนจำ หรือทำการดับเพลิงในกรณีที่เกิดเพลิงไหม้อาคารสถานที่ของเรือนจำ หรือคิดประดิษฐ์สิ่งของหรือเครื่องมือเครื่องใช้สำหรับใช้เป็นประโยชน์สำคัญในการผลิตสินค้าหรือในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขัง หรือประกอบคุณความดีที่เป็นประโยชน์สาธารณะ หรือสร้างชื่อเสียงให้กับสังคมและประเทศชาติเป็นที่ดีเด่นเห็นประจักษ์ หรือเหตุอื่นใดอันสมควรที่อธิบดีอนุมัติเมื่อได้สั่งเลื่อนชั้นแล้วให้ประชุมชี้แจงให้นักโทษเด็ดขาดทั้งหมดทราบผลการเลื่อนชั้นและเหตุผลที่มีการเลื่อนชั้น แล้วปิดประกาศรายชื่อให้นักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการเลื่อนชั้นไว้โดยเปิดเผยตามที่ผู้บัญชาการเรือนจำเห็นสมควร

การจัดชั้น เลื่อนชั้น หรือลดชั้นนักโทษเด็ดขาด ให้ทำเป็นคำสั่งของเรือนจำ เมื่อได้มีคำสั่งแล้ว ให้นักโทษเด็ดขาดลงชื่อรับทราบไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และให้ปิดประกาศคำสั่งไว้โดยเปิดเผยตามที่ผู้บัญชาการเรือนจำเห็นสมควร

การจัดการเชิงพุทธ

เมื่อได้มีคำสั่งให้เลื่อนชั้นหรือลดชั้นนักโทษเด็ดขาดแล้ว ให้จัดทำบัญชีการเลื่อนชั้นหรือบัญชีการลดชั้นนักโทษเด็ดขาด รายงานไปกรมราชทัณฑ์ ดังนี้

๑) การเลื่อนชั้นงวดเดือนมิถุนายน ให้รายงานไปกรมราชทัณฑ์ภายในเดือน กรกฎาคม

๒) การเลื่อนชั้นงวดเดือนธันวาคม ให้รายงานไปกรมราชทัณฑ์ภายในเดือน มกราคม^{๓๑}

๒.๓.๙ แนวทางเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังไว้ดังนี้

แผนปฏิบัติการราชการ พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๖๒^{๓๒} มีสาระสำคัญ ประกอบด้วยประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ กลยุทธ์หลัก และแนวทาง การดำเนินงาน ดังนี้

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๑ : พัฒนาประสิทธิภาพการควบคุมผู้ต้องขังตามหลักมาตรฐานสากล

เป้าประสงค์: ควบคุมผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพตามมาตรฐานสากล

^{๓๑} ดาวเรือง หงษา, “กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับงานราชทัณฑ์”, หน้า ๑๐๐.

^{๓๒} กรมราชทัณฑ์. “แผนปฏิบัติการกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๕๕๙-๒๕๖๒.”, (กรมราชทัณฑ์: กันยายน ๒๕๕๘), หน้า ๒-๑๐.

กลยุทธ์หลัก

๑. พัฒนาระบบการควบคุมผู้ต้องขัง
๒. พัฒนาระบบการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง
๓. ลดความแออัดของผู้ต้องขัง

แนวทางการดำเนินงาน พัฒนาการก่อสร้างเรือนจำและทัณฑสถานตามหลักทฤษฎีบท มี การนำเทคโนโลยีมาช่วยในการควบคุมและป้องกันรักษาความปลอดภัยและระงับเหตุร้ายภายใน เรือนจำ รวมทั้งพัฒนามาตรฐานด้านการปฏิบัติและควบคุมผู้ต้องขังและการพัฒนาประสิทธิภาพการ ควบคุมของเจ้าหน้าที่เรือนจำ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๒: พัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขัง เพื่อคืนคนดีสู่สังคม

เป้าประสงค์ คืนคนดีที่มีคุณค่ากลับสู่สังคม

กลยุทธ์หลัก

๑. พัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขัง
๒. พัฒนาสมรรถภาพผู้ต้องขังตามความเหมาะสม
๓. การจัดสวัสดิการและการสงเคราะห์ที่เหมาะสม

แนวทางการดำเนินงาน จัดการศึกษา พัฒนาจิตใจ พัฒนาสมรรถภาพ ส่งเสริมการการใช้ ศักยภาพผู้ต้องขัง พร้อมทั้งการจัดสวัสดิการและให้การสงเคราะห์

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๓: พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังให้ได้ผลอย่างยั่งยืน

เป้าประสงค์ เรือนจำและทัณฑสถานของประเทศไทยปลอดและอุปกรณ์สื่อสาร

กลยุทธ์หลัก

๑. สกัดกั้นยาเสพติดไม่ให้เข้าสู่เรือนจำ
- ๒.ปราบปรามยาเสพติดให้หมดสิ้นไปจากเรือนจำ
๓. การบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขังติดยาเสพติด

แนวทางการดำเนินงาน สกัดกั้นและป้องกันไม่ให้ยาเสพติดและอุปกรณ์สื่อสารเข้าสู่ เรือนจำ ปราบปรามยาเสพติดและอุปกรณ์สื่อสารในเรือนจำ พร้อมทั้งการบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขังที่ติดยา เสพติด

ประเด็นยุทธศาสตร์ ๔: พัฒนาบุคลากรให้มีความเป็นมืออาชีพ

เป้าประสงค์ บุคลากรกรมราชทัณฑ์มีความเป็นมืออาชีพ

กลยุทธ์หลัก

๑. พัฒนาระบบบริหารทรัพยากรบุคคล
๒. พัฒนาบุคลากรให้มีความเหมาะสมตามระบบสมรรถนะ
๓. พัฒนาลิขิตเป็นพื้นฐานในการพัฒนาบุคลากร

๔. เสริมสร้างขวัญกำลังใจและพัฒนาสวัสดิการเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์

แนวทางการดำเนินงาน พัฒนาระบบการบริหารงานบุคคล พัฒนาสมรรถนะบุคลากรทุกระดับ ทุกคนตามความเหมาะสม ประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ในการพัฒนาบุคลากร รวมทั้งการจัดสวัสดิ อุปกรณ์การทำงาน และสวัสดิการในรูปแบบต่างๆ อย่างทั่วถึงและเพียงพอ

ประเด็นยุทธศาสตร์ ๕: เสริมสร้างการปฏิบัติงานราชทัณฑ์โดยยึดหลักธรรมาภิบาล

เป้าประสงค์ การปฏิบัติงานราชทัณฑ์เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล

กลยุทธ์หลัก

๑. พัฒนาระบบยุทธศาสตร์และระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ

๒. พัฒนาและบูรณาการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้มีความเหมาะสม และทันสมัย

๓. ปรับปรุงแก้ไข เสนอร่างกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับเพื่อพัฒนางานราชทัณฑ์

๔. พัฒนาการตรวจสอบการปฏิบัติราชการให้เป็นไปตามมาตรฐาน

๕. เสริมสร้างกรมราชทัณฑ์ใสสะอาด

๖. ส่งเสริมให้ภาคสังคมเข้ามามีส่วนรวมในงานราชทัณฑ์

๗. ศึกษาวิจัยและรวบรวมองค์ความรู้เพื่อเสริมสร้างและพัฒนางานราชทัณฑ์

๘. พัฒนาการประชาสัมพันธ์ในงานราชทัณฑ์

แนวทางการดำเนินงาน พัฒนาระบบบริหารจัดการ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ แก้ไข

กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่อการปฏิบัติงานราชทัณฑ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความโปร่งใส ตรวจสอบได้ในงานราชทัณฑ์ ประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนให้เข้ามาร่วมปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง การสนับสนุนให้มีการวิจัยและสร้างองค์ความรู้ของงานราชทัณฑ์ และมีการประชาสัมพันธ์บทบาทภารกิจ รวมทั้งผลการดำเนินงานสำคัญของกรมราชทัณฑ์ให้สังคม ประชาชนได้รับทราบอย่างทั่วถึง และต่อเนื่อง

๑. ข้อมูลพื้นฐานของกรมราชทัณฑ์

๑.๑. อำนาจหน้าที่ และบทบาท ภารกิจกรมราชทัณฑ์

ตามกฎหมายกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ.๒๕๔๕ กำหนดบทบาทภารกิจกรมราชทัณฑ์ ให้กรมราชทัณฑ์มีภารกิจเกี่ยวกับการควบคุม และแก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องขังโดยมุ่งพัฒนาเป็นองค์กรพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อแก้ไข พื้นฟูผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นพลเมืองดีมีสุขภาพกายและจิตที่ดี ไม่หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำ ได้รับการพัฒนาทักษะฝีมือในการประกอบอาชีพที่สุจริตและสามารถดำรงชีวิตในสังคมภายนอกได้อย่างปกติโดยสังคมให้การยอมรับ โดยให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

๑. ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งตามกฎหมายโดยดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการราชทัณฑ์และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

๒. กำหนดแนวทางปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับนโยบายของกระทรวง หลักาอาชญาวิทยา และหลักทัณฑวิทยา ตลอดจนข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและข้อเสนอแนะในเรื่องที่เกี่ยวข้องขององค์การสหประชาชาติ

๓. ดำเนินการเกี่ยวกับการสวัสดิการและการสงเคราะห์แก่ผู้ต้องขัง

๔. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรม หรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

แบ่งส่วนราชการกรมราชทัณฑ์ ดังต่อไปนี้

ก. ราชการบริหารส่วนกลาง

๑. สำนักงานเลขาธิการกรม

๒. กองการเจ้าหน้าที่

๓. กองคลัง

๔. กองนิติการ

๕. กองบริการทางการแพทย์

๖. กองแผนงาน

๗. ทัณฑสถาน ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

๘. เรือนจำกลาง ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

๙. เรือนจำพิเศษ ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

๑๐. สถานกักกัน ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

๑๑. สถานกักขัง ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

๑๒. สถาบันพัฒนาข้าราชการราชทัณฑ์

๑๓. สำนักทัณฑปฏิบัติ

๑๔. สำนักทัณฑวิทยา

๑๕. สำนักพัฒนาพฤตินิสัย

ข. ราชการบริหารส่วนภูมิภาค

(๑) เรือนจำจังหวัด ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

(๒) เรือนจำอำเภอ ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

๑.๒. กระบวนการดำเนินงานของกรมราชทัณฑ์

กระบวนการดำเนินงานที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับงานราชทัณฑ์ คือ การปฏิบัติตามคำพิพากษา ของศาลหรือการบังคับคดีซึ่งดำเนินการโดย เจ้าพนักงานเรือนจำกล่าว คือ เจ้าหน้าที่

ราชทัณฑ์ไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับคดีโดยตรงดังเช่น ตำรวจ อัยการและศาล แต่กรมราชทัณฑ์เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมในฐานะที่ต้องบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลในคดีอาญา สำหรับการบังคับคดีตามคำพิพากษาในกรณีที่ศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลย เจ้าพนักงานเรือนจำจะดำเนินการกับจำเลยตามคำพิพากษาของศาลโดยมีวัตถุประสงค์ คือ การควบคุมตัวไว้ไม่ให้หนีและลงโทษ หรือแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องโทษให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีโดยรายละเอียดของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในสถานที่ควบคุมภายใต้ภารกิจของกรมราชทัณฑ์ ประกอบด้วย

๑.๓ ขั้นตอน และมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง หมายถึง กระบวนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่ต่อเนื่องนับจากที่ได้รับตัวผู้ต้องขังไว้ในเรือนจำไปจนถึงปล่อยตัวผู้ต้องขังครอบคลุมถึงภารกิจในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ทั้งในด้านการจัดบริการ อบรมแก้ไขและการควบคุมดูแลผู้ต้องขังให้อยู่ในระเบียบวินัย และไม่หลบหนี ภายใต้หลักการที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.๒๕๓๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ตลอดจนกฎกระทรวงมหาดไทยที่ออกตามในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ซึ่งสามารถแยกพิจารณาขั้นตอน และมาตรการในการควบคุมและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังได้เป็น ๓ ช่วง ได้แก่

๑) การรับตัวผู้ต้องขัง

๒) การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในขณะที่อยู่ในเรือนจำ

๓) การปล่อยตัวผู้ต้องขัง

๑.๓.๑ การรับตัวผู้ต้องขัง

การจัดการเชิงพุทธ

Buddhist Management

การรับตัวผู้ต้องขัง เป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง โดยเริ่มตั้งแต่การรับตัวผู้ต้องขังไว้ในเรือนจำตามหมายศาลหรือคำสั่งของผู้มีอำนาจตามกฎหมาย และรวมไปถึงการจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ต้องขังที่นำติดตัวเข้ามา การจำแนกลักษณะการแยกขัง และการย้ายผู้ต้องขัง ตลอดจนการอบรมระเบียบวินัย เพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพภายในเรือนจำได้

๑.๓.๒ การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างถูกจองจำในเรือนจำ

กระบวนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำมีความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ต้องขังเป็นอย่างมาก เนื่องจากระยะเวลาที่ต้องโทษมีกำหนดเท่าไร ก็ต้องดำเนินการในเวลาที่มีอยู่ให้ผู้ต้องขังแต่ละคนสามารถกลับตนเป็นคนดีได้ ไม่ไปกระทำผิดซ้ำอีกภายหลังปล่อย ในขณะที่เดียวกันจะต้องควบคุมดูแลความมั่นคงปลอดภัยในด้านต่างๆ ให้อยู่ในสภาพที่เรียบร้อยโดยมีหลักการปฏิบัติออกเป็น ๒ ส่วน คือ

ก. ส่วนที่ ๑ ด้านการควบคุมดูแลผู้ต้องขัง การควบคุมและดูแลผู้ต้องขังมีหลักการดำเนินงาน ดังนี้

การควบคุมผู้ต้องขังต้องใช้หลักวิชาชีพในการดำเนินการ อันได้แก่ หลักอาชีววิทยา ทัณฑวิทยา ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ตลอดจนข้อเสนอแนะในเรื่องที่

เกี่ยวข้องขององค์การสหประชาชาติ มาตรฐานความโปร่งใส และมาตรฐานเรือนจำด้านต่างๆ มีการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน โดยยึดหลักกฎหมาย และระเบียบต่างๆ ควบคู่ไปกับหลักวิชาการ การนำเทคโนโลยี และนวัตกรรมมาใช้ควบคุมผู้ต้องขัง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล การจัดอบรมสัมมนาให้แก่เจ้าพนักงานทุกระดับอย่างต่อเนื่อง การจัดทำมาตรฐานคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังให้ครบทุกเรือนจำ

ข. ส่วนที่ ๒ ด้านการแก้ไขฟื้นฟูพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดี

กรมราชทัณฑ์ได้ดำเนินการตามภารกิจหลักอย่างต่อเนื่อง ในด้านการแก้ไขฟื้นฟู ได้แก่ การจัดการศึกษาทั้งระดับสายสามัญ และสายอาชีพรวมทั้งการฝึกวิชาชีพตามความต้องการของตลาดแรงงาน การจัดกิจกรรมพัฒนาจิตใจในรูปแบบต่างๆ อาทิ อบรมจิตภavana อบรมผู้ต้องขังต่างศาสนา (คริสต์และอิสลาม) อบรมตามประเภทของกลุ่มผู้ต้องขัง และอบรมผู้ต้องขังก่อนพ้นโทษ เพื่อเป็นการขัดเกลาจิตใจ ปรับเปลี่ยนทัศนคติ รวมทั้งจัดกิจกรรมด้านนันทนาการให้กับผู้ต้องขังในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ด้วยกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดหางาน การให้ความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวเข้าสู่สังคม เป็นต้น การให้การสงเคราะห์แก่ผู้ต้องขังที่ต้องการขอรับความช่วยเหลือ และการติดตามผลหลังปล่อย

๑.๓.๓ การปล่อยตัวผู้ต้องขัง

การควบคุมผู้ต้องขังจะสิ้นสุดลง เมื่อมีการปล่อยตัวผู้ต้องขัง ซึ่งขั้นตอนนี้เจ้าพนักงานจะต้องปฏิบัติงานด้วยความรอบคอบระมัดระวังและเกิดผลดีพลานมิได้โดยเด็ดขาด แบ่งเป็นการปล่อยตัวแบบมีเงื่อนไข และแบบไม่มีเงื่อนไข รวมถึงการปล่อยตัวผู้ต้องขังเสียชีวิตด้วย สำหรับการปล่อยตัวแบบมีเงื่อนไข ได้แก่ กรณีที่ผู้ต้องขังได้รับวันลดวันต้องโทษจำคุก เรียกโดยย่อว่า ลว.ท. หรือได้รับการพักการลงโทษจำคุก ส่วนการปล่อยตัวแบบไม่มีเงื่อนไขนั้น ได้แก่ กรณีที่ผู้ต้องขังจำคุกครบกำหนดโทษตามคำพิพากษาของศาล หรือ ได้รับการพระราชทานอภัยโทษหมู่ หรือกรณี เฉพาะราย^{๓๓}

๒. ลักษณะพิเศษของงานราชทัณฑ์

๑. เป็นงานที่ต้องปฏิบัติตลอด ๒๔ ชั่วโมงอย่างต่อเนื่อง กรมราชทัณฑ์ได้รับอนุมัติกรอบอัตรากำลังในการปฏิบัติงานเฉพาะเวลาราชการเพียงวันละ ๘ ชั่วโมง ซึ่งเป็นกรอบอัตรากำลังขั้นต่ำที่สุดที่สามารถจะปฏิบัติงานได้ ส่วนการปฏิบัติงานนอก เวลาราชการอีกวันละ ๑๖ ชั่วโมงและในวันหยุดราชการการราชทัณฑ์ต้องสับเปลี่ยนหมุนเวียน ข้าราชการที่ปฏิบัติหน้าที่ในเวลาราชการปกติทุกตำแหน่งมาเข้าเวรยามรักษาการณ์ทำให้ข้าราชการ เรือนจำ/ ทัณฑสถาน ต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างตรากตรากกว่าข้าราชการอื่น จึงก่อให้เกิดความเบื่อหน่าย เสียขวัญไม่มีเวลาให้กับครอบครัวอย่างพอเพียง

^{๓๓} ดาวเรือง หงษา, “กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับงานราชทัณฑ์”, หน้า๑๐๘.

๒. เป็นงานที่ต้องปฏิบัติทันทีที่ไม่สามารถปฏิเสธหรือผ่อนผันปฏิบัติในเวลาต่อมา ภารกิจหลักที่สำคัญประการแรกของกรมราชทัณฑ์คือการควบคุมผู้ต้องขังไม่ให้หลบหนี กรมราชทัณฑ์ไม่อาจปฏิเสธการรับตัวผู้ต้องขังไว้ในความควบคุมได้แม้เรือนจำจะมีอัตรากำลังหรือ สถานที่ควบคุมไม่เพียงพอก็ตาม ประกอบกับการควบคุมหรือการปล่อยตัวผู้ต้องขังจะต้องทำ ในทันทีที่ได้รับหมายศาลหรือคำสั่งตามกฎหมาย จะผ่อนผันไปดำเนินการในวันอื่นไม่ได้ ข้าราชการเรือนจำจึงต้องปฏิบัติงานให้เสร็จสิ้นโดยพลันแม้ว่าจะเลยเวลาราชการ หรือการขาด

๓. เป็นงานที่ต้องปฏิบัติด้วยความรอบคอบ ระมัดระวังและต้องอาศัยความละเอียดถี่ถ้วน และถูกต้องแม่นยำตรงจะเกิดความผิดพลาดไม่ได้ การรับหมายศาล การรับ-ปล่อย-ตรวจค้นตัวผู้ต้องขัง การคำนวณวันพ้นโทษ/ การลดวัน ต้องโทษและการดำเนินงานด้านอื่น ๆ เช่นการประหารชีวิต นักโทษเด็ดขาดเป็นงานที่ต้องปฏิบัติ อย่างรอบคอบจะผิดพลาดไม่ได้ ซึ่งเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต้องใช้ความชำนาญการและประสบการณ์ เฉพาะทาง

๔. เป็นงานที่มีความยากมาก โดยเฉพาะงานด้านการแก้ไขผู้ต้องขังให้กลับตัวเป็น พลเมืองดีของสังคม การแก้ไขพัฒนาผู้ต้องขังที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ร้ายโดยสันดานเป็นงานที่ยากยิ่งเนื่องจากผู้กระทำผิดส่วนใหญ่สะสมพฤติกรรมความคิดและจิตสำนึกในทางที่ไม่ถูกต้องเป็นระยะเวลา ยาวนาน เป็นบุคคลที่มีสภาพจิตผิดปกติ คือด้านพฤติกรรมเบี่ยงเบน ดังนั้นงานด้านการอบรมแก้ไข พัฒนาพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมผู้ต้องขังให้เป็นปกติเหมือนบุคคลทั่วไป จึงเป็นงานที่ถือว่ามีความยากมากเป็นพิเศษ

การจัดการเชิงพุทธ

๕. เกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับ การปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์เป็นงานที่ย่างยากซับซ้อนต้อง เกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับเช่นพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติ เกี่ยวกับการกักกัน ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. ๒๕๑๐ พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติ เกี่ยวกับการกักกัน ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. ๒๕๐๖ ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. ๒๔๙๙ และ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. ๒๔๗๘ รวมทั้งการปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ สำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและข้อเสนอแนะในส่วนที่เกี่ยวข้ององค์การสหประชาชาติ ตามความเหมาะสมและงบประมาณที่ได้รับ นอกจากนี้ยังต้องติดต่อประสานงานกับองค์การระหว่างประเทศ หน่วยงานต่างประเทศ สถานทูต สถานกงสุล ตลอดจนองค์กรเอกชนและ ส่วนราชการอื่น ๆ

๖. เป็นงานที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงและปลอดภัยของสังคม ลักษณะงานของกรมราชทัณฑ์ หากการปฏิบัติหน้าที่เกิดความบกพร่องหรือเกิด ความผิดพลาดขึ้น เช่นผู้ต้องขังแหกหักหลบหนีปล่อยผู้ต้องขังผิดตัวหรือระบบแก้ไขผู้ต้องขังไม่มีประสิทธิภาพ ผู้ต้องขังกลับไปกระทำผิดสร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรม ความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของสังคม

ตารางที่ ๒.๓ สารสำคัญเกี่ยวกับแนวคิดเรือนจำและผู้ต้องขัง

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ดาวเรือง หงษา (๒๕๕๖, หน้า ๙-๑๐๐)	- ประวัติความเป็นมาของกรมราชทัณฑ์ - ความหมายและความสำคัญ เกี่ยวกับคำเรียกต่าง ๆ ในงานราชทัณฑ์ - อำนาจกำหนดประเภทหรือชั้นของเรือนจำ - การจัดชั้นลำดับนักโทษ
กรมราชทัณฑ์ (๒๕๕๘, หน้า ๒-๑๐)	- แผนปฏิบัติงานเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขัง สารสำคัญ - พัฒนาประสิทธิภาพการควบคุมผู้ต้องขังตามหลักสากล - พัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขัง เพื่อคืนคนดีสู่สังคม - แก้ไขปัญหาอาชญากรรมให้ได้ผลอย่างยั่งยืน
 การจัดการเชิงพุทธ Buddhist Management	
	- พัฒนาบุคลากรให้มีความเป็นมืออาชีพ - เสริมสร้างการปฏิบัติงานราชทัณฑ์โดยยึดหลักธรรมาภิบาล

สรุปได้ว่า งานราชทัณฑ์ไทย มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมการเมืองและสภาพเศรษฐกิจ คุณใช้สำหรับผู้ต้องขังที่มีโทษตั้งแต่ ๖ เดือนขึ้นไป ตารางใช้สำหรับผู้ที่มีโทษต่ำกว่า ๖ เดือน เรือนจำหมายถึง ที่ซึ่งใช้ควบคุมกักขังผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังหมายรวมถึงนักโทษเด็ดขาด คนต้องขังและคนฝากขัง นักโทษเด็ดขาด หมายถึงบุคคลซึ่งถูกขังไว้ภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุด เรือนจำแบ่งออกได้ประมาณ ๔ ประเภท ได้แก่ เรือนจำกลาง เรือนจำส่วนภูมิภาค เรือนจำพิเศษ และเรือนจำชั่วคราว การเลื่อนและขจัดชั้นนักโทษ มีการปรับปรุงปี ๒๕๓๖ และแก้ไขเพิ่มเติมจนถึงปัจจุบันระเบียบกรมราชทัณฑ์มีการปรับปรุงเป็นประจำ แผนปฏิบัติราชการ พ.ศ. ๒๕๕๙-๒๕๖๒ เป็นแผนเกี่ยวกับการกำหนดประเด็น เป้าประสงค์ กลยุทธ์หลัก และแนวทางการดำเนินงาน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน และเพื่อให้การทำงานเป็นมาตรฐานตามสากล

๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ

การวางแผนทางของพระสงฆ์ที่จะนำไปใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายได้นั้น เป็นสิ่งที่ต้องมีการบริหารจัดการวางแผนไว้เป็นหลักหรือแนวทางเพื่อการดำเนิน ต้องมีจุดยืนในการบริหารการวางแผนการเผยแผ่ มีนักทฤษฎีหลายท่านที่ได้กล่าวถึงวิธีการบริหาร ไว้หลายท่านจึงขอยกตัวอย่างมาไว้เพื่อเป็นแนวทางดังนี้

๒.๔.๑ การวิเคราะห์องค์ประกอบมูลฐาน Henry Fayol ทฤษฎี POCCC

องรี ฟาโยล ได้เสนอแนวทฤษฎีเกี่ยวกับการวิเคราะห์ถึงองค์ประกอบมูลฐานของการจัดการเป็นหลักสากล ที่สามารถนำไปใช้ในการบริหารได้ทุกชนิด มี ๕ ประการ โดยใช้ชื่อย่อว่า “POCCC”^{๓๔} ดังนี้

๑) การวางแผน (Planning) หมายถึง ผู้บริหารต้องทำการคาดการณ์ล่วงหน้า หรือกำหนดแนวทางไว้ว่าจะดำเนินงานอย่างไร ปฏิบัติอย่างไร โดยศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ไว้ เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือการปฏิบัติงานนั้น ๆ สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่วางไว้

๒) การจัดองค์การ (Organizing) คือ การกำหนดโครงสร้างของงาน ว่ามีหน้าที่ความรับผิดชอบอะไร จัดสรรงานต่าง ๆ ให้เข้ากับระบบงาน

๓) การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) คือ การมอบหมายงานให้ทำ ผู้บริหารต้องมอบหรือสั่งให้พนักงานทำตามงานนั้น ๆ หรือ ภารกิจที่มอบให้ ตามที่กำหนดไว้ โดยมีผู้รับผิดชอบตามลำดับ จากบนไปสู่ล่าง

การจัดการเชิงพุทธ Buddhist Management

๔) การประสานงาน (Coordination) การประสานงาน คือ การควบคุมดูแล อำนวยความสะดวก และเชื่อมโยง ทุกส่วนให้มีความร่วมแรงร่วมใจกันนำพาไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

๕) การควบคุม (Control) คือ การดูแลงานหรือกิจกรรมที่มอบไว้ ให้ดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ ตรวจสอบผลงาน ว่าเป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่

สำหรับแนวปฏิบัติของผู้บริหาร ฟาโยล (Fayol) อธิบายว่า ผู้บริหารจะต้องมีคุณลักษณะที่พร้อมทั้งร่างกาย จิตใจ ไหวพริบ การศึกษาหาความรู้ เทคนิคการทำงาน ประสบการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะประสบการณ์ด้านการบริหารยังมีความจำเป็นอย่างมาก ฟาโยล (Fayol) ได้เสนอหลักปฏิบัติสำหรับผู้บริหารไว้ ๔ ประการ คือ

๑. ผู้บริหารต้องรับผิดชอบต่อผลงานที่อยู่ในขอบข่ายความรับผิดชอบของตนแม้ว่าหน้าที่นั้นจะได้รับมอบหมายให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาไปปฏิบัติแล้วก็ตาม

^{๓๔} Fayol, Henri, *Industrial and General Administration*, (New Jersey: Clifton, 1923), pp. 56-59.

๒. ในการมอบงานจะต้องมอบทั้งหน้าที่และอำนาจให้ได้สัดส่วนกับเอกภาพในการบังคับบัญชาเป็นสิ่งสำคัญต่อหน่วย หากขาดเอกภาพในการบังคับบัญชาแล้วจะทำให้งานในองค์การเกิดความยุ่งยากสับสน ทำงานไม่สะดวก

๓. การบริหารงานองค์การจะต้องให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน เพื่อให้บรรลุ เป้าหมายหลักขององค์การ แม้ว่าองค์การนั้นจะมีหลายหน่วยงานก็ตาม แต่วัตถุประสงค์หลักขั้นพื้นฐานขององค์การย่อมตรงกัน

๔. ผู้บริหารจะต้องจัดให้ทุกหน่วยงานในความรับผิดชอบปฏิบัติงานสนองวัตถุประสงค์หลักขององค์การ นักบริหารจะต้องแสวงหาวิธีที่จะอำนวยความสะดวกและประหยัดเวลาในการทำงาน^{๓๕}

๒.๔.๒ ทฤษฎีการจัดการของ Henri Fayol

Fayol มีความเชื่อว่า เป็นไปได้ที่เราจะหาทางศึกษาถึงศาสตร์ที่เกี่ยวกับการบริหาร (administrative sciences) ซึ่งสามารถใช้ได้กับการบริหารทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานอุตสาหกรรมหรืองานรัฐบาล Fayol ได้สรุปสาระสำคัญตามแนวความคิดของตนไว้ดังนี้คือ

๑. เกี่ยวกับหน้าที่ การจัดการ (management functions) Fayol ได้อธิบายถึงกระบวนการจัดการงานว่า ประกอบด้วยหน้าที่ (functions) ทางการจัดการ ๕ ประการ คือ

๑.๑ การวางแผน (Planning) หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องทำการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นและกำหนดขึ้นเป็นแผนการปฏิบัติงานหรือวิถีทางที่จะปฏิบัติเพื่อให้สหกรณ์อันเนื่องมาจากการดำเนินงานในอนาคต

๑.๒ การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง ภาระหน้าที่ที่ผู้บริหารจะต้องจัดให้มีโครงสร้างของงานต่าง ๆ และอำนาจหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อให้เครื่องจักร สิ่งของและตัวคน อยู่ในส่วนประกอบที่เหมาะสม ในอันที่จะช่วยให้งานขององค์การบรรลุผลสำเร็จได้

๑.๓ การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) หมายถึง หน้าที่ในการสั่งงานต่าง ๆ ของผู้ได้บังคับบัญชา ซึ่งกระทำให้สำเร็จผลด้วยดี โดยที่ผู้บริหารจะต้องกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีจะต้องเข้าใจคนงานของตน

๑.๔ การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง ภาระหน้าที่ที่จะต้องเชื่อมโยงงานของทุกคนให้เข้ากันได้ และกำกับให้ไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน

^{๓๕} พระอภินิหาร สิริปณฺโญ (อาจวิชัย), “การบริหารจัดการด้านสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๘.

๑.๕ การควบคุม (Controlling) หมายถึง ภาระหน้าที่ในการที่จะต้องกำกับให้สามารถประกันได้ว่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำไปนั้นสามารถเข้ากันได้กับแผนที่ได้วางไว้แล้ว

ทั้ง ๕ หน้าที่ที่ Fayol ได้วิเคราะห์แยกแยะไว้นี้ ถือได้ว่าเป็นวิถีทางที่จะให้ผู้บริหารทุกคนสามารถบริหารงานของตนให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้

๒. ผู้บริหารจะต้องมีคุณลักษณะพร้อมความสามารถทางร่างกาย จิตใจ ไหวพริบ การศึกษาหาความรู้ เทคนิคในการทำงาน และประสบการณ์ต่าง ๆ Fayol แยกแยะให้เห็นว่าคุณสมบัติทางด้าน เทคนิควิธีการทำงาน นั้น สำคัญที่สุดในระดับคนงานธรรมดา แต่สำหรับระดับสูงขึ้นไปกว่านั้นความสามารถทางด้านบริหาร จะเพิ่มพูนความสำคัญตามลำดับ และมีความสำคัญมากที่สุดในระดับผู้บริหารชั้นสุดยอด (top executive) ควรจะได้มีการอบรม (training) ความรู้ทางด้านบริหารควบคู่กันไปกับความรู้ทางด้านเทคนิคในการทำงาน

๓. หลักการจัดการ (management principles) Fayol ได้วางหลักทั่วไปที่ใช้ในการบริหารไว้ ๑๔ ข้อ ซึ่งใช้สำหรับเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้บริหาร หลักทั่วไปดังกล่าวมีดังนี้คือ

๓.๑ หลักที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบ (authority & responsibility) คือ อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่แยกจากกันมิได้ ผู้ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ที่จะออกคำสั่งได้นั้น ต้องมีความรับผิดชอบต่อผลงานที่ตนทำไปนั้นด้วย

๓.๒ หลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว (unity of command) คือ ในการกระทำใด ๆ คนงานควรได้รับคำสั่งจากเพียงคนเดียวเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้เกิดความสับสนในคำสั่งด้วยการปฏิบัติที่ต่างกัน หรือจะช่วยให้สามารถจัดสาเหตุแห่งการเกิดข้อขัดแย้งระหว่างแผนงาน และระหว่างบุคคลในองค์กรให้หมดไป

๓.๓ หลักของการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน (unity of direction) กิจกรรมของกลุ่มที่มีเป้าหมายอันเดียวกันควรจะต้องดำเนินไปในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกัน เป็นไปตามแผนงานเพียงอันเดียวร่วมกัน

๔. หลักของการธำรงไว้ซึ่งสายงาน (Scalar chain) สายงานอันนี้คือสายการบังคับบัญชาจากระดับสูงมายังระดับต่ำสุด ด้วยสายการบังคับบัญชาดังกล่าวจะอำนวยให้การบังคับบัญชาเป็นไปตามหลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว และช่วยให้เกิดระเบียบในการส่งทอดข่าวสารข้อมูลระหว่างกันอีกด้วย

๕. หลักของการแบ่งงานกันทำ (Division of work or specialization) คือ การแบ่งแยกงานกันทำตามความถนัด โดยไม่คำนึงถึงว่าจะเป็นงานด้านบริหารหรือด้านเทคนิค

๖. หลักเกี่ยวกับระเบียบวินัย (Discipline) โดยถือว่าระเบียบวินัยในการทำงานนั้น เกิดจากการปฏิบัติตามข้อตกลงในการทำงาน ทั้งนี้โดยมุ่งที่จะก่อให้เกิดการเคารพเชื่อฟัง และทำงานตามหน้าที่ด้วยความตั้งใจ เรื่องดังกล่าวนี้ จะทำได้ก็โดยที่ผู้บังคับบัญชาต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต และเป็น

ตัวอย่างที่ดี ข้อตกลงระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา จะต้องเป็นไปอย่างยุติธรรมมากที่สุด และจะต้องยึดถือเป็นหลักปฏิบัติอย่างคงเส้นคงวา

๗. หลักของการถือประโยชน์ส่วนบุคคลเป็นรองประโยชน์ส่วนรวม (Subordination of individual to general interest) หลักข้อนี้ ระบุว่า ส่วนรวมย่อมสำคัญกว่าส่วนย่อยต่าง ๆ เพื่อที่จะให้สำเร็จผลตามเป้าหมายของกลุ่ม (องค์การ) นั้น ผลประโยชน์ส่วนได้เสียของกลุ่มย่อมต้องสำคัญเหนืออื่นใดทั้งหมด

๘. หลักของการให้ผลประโยชน์ตอบแทน (Remuneration) การให้และวิธีการจ่ายผลประโยชน์ตอบแทนควรที่จะยุติธรรม และให้ความพอใจมากที่สุดแก่ทั้งฝ่ายลูกจ้างและนายจ้าง

๙. หลักของการรวมอำนาจไว้ส่วนกลาง (centralization) หมายถึง ว่าในการบริหารจะมีการรวมอำนาจไว้ที่จุดศูนย์กลาง เพื่อให้ควบคุมส่วนต่าง ๆ ขององค์การไว้ได้เสมอ และการกระจายอำนาจจะมากน้อยเพียงใดก็ย่อมแล้วแต่กรณี

๑๐. หลักของความมีระเบียบเรียบร้อย (Order) ทุกสิ่งทุกอย่างไม่ว่าสิ่งของหรือคนต่าง ต้องมีระเบียบและรู้ว่าตนอยู่ในที่ใดของส่วนรวม หลักนี้ก็คือหลักมูลฐานที่ใช้ในการจัดสิ่งของและตัวคนในการจัดองค์การนั่นเอง

๑๑. หลักของความเสมอภาค (equity) ผู้บริหารต้องยึดถือความเอื้ออารีและความยุติธรรมเป็นหลักปฏิบัติต่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งความจงรักภักดี และการอุทิศตนเพื่องาน

การจัดการเชิงพุทธ

๑๒. หลักของความมีเสถียรภาพของการปฏิบัติงาน (stability of tenure) กล่าวว่า ทั้งผู้บริหารและคนงานต้องใช้เวลาระยะหนึ่ง เพื่อเรียนรู้งานจนทำงานได้ดี การที่คนเข้าออกมากย่อมเป็นสาเหตุให้ต้องสิ้นเปลือง และเป็นผลของการบริหารงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ

๑๓. หลักของความคิดริเริ่ม (initiative) เนื่องจากว่าคนฉลาดย่อมต้องการที่จะได้รับความพอใจจากการที่ตนได้ทำอะไรด้วยตัวเอง ดังนั้น ผู้บังคับบัญชาควรจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ผู้น้อยได้ใช้ความคิดริเริ่มของตนบ้าง

๑๔. หลักของความสามัคคี (esprit de corps) เน้นถึงความจำเป็นที่คนต้องทำงานเป็นกลุ่มที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (teamwork) และชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการติดต่อสื่อสาร (communication) เพื่อให้ได้มาซึ่งกลุ่มทำงานที่ดี

หลักการจัดการของ Fayol ข้างต้นนี้ ยังเป็นหลักเกณฑ์ที่ได้ใช้ปฏิบัติอยู่จนทุกวันนี้ เพราะไม่ว่าเราจะยกเอากิจการใดก็ตามขึ้นมาแยกแยะดู ก็จะเห็นว่างานบริหารขององค์การเหล่านี้ มีการจัดแบ่งหน้าที่ของผู้บริหารไว้ใกล้เคียงกับหลักเกณฑ์ที่ Fayol ได้แบ่งแยกเอาไว้

ผลงานที่ Taylor และ Fayol ได้คิดค้นขึ้นมาในช่วงสมัยการจัดการที่มีหลักเกณฑ์นั้น ทั้งสองกรณีมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนซึ่งกันและกัน นักบริหารทั้งสองคนนี้ต่างมีความเชื่อตรงกันว่า

ถ้าได้มีการจัดการด้านที่เกี่ยวกับบุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ อย่างถูกต้องแล้ว ก็จะเป็นกุญแจที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้ และทั้งสองก็ได้ใช้วิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์ในการจัดการด้วย จะมีที่เป็นข้อแตกต่างแต่ไม่เป็นการขัดแย้งกันก็คือ Taylor ใช้วิธีเริ่มพิจารณาจากระดับปฏิบัติการจากข้างล่าง และมุ่งสนใจพิจารณาในระดับงานที่เป็นงานปฏิบัติการที่ฐาน ส่วน Fayol นั้นเนื่องจากได้ใช้เวลาส่วนมากค้นคว้าหลักทฤษฎี จากตำแหน่งงานบริหารในระดับสูงที่ทำงานอยู่

จากหลักการของฟาโยล์ พบว่า หลักการส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นให้ความสำคัญเกี่ยวกับ การรวมอำนาจและการแบ่งหน้าที่ตามความชำนาญเฉพาะด้าน รวมทั้งการปฏิบัติงานโดยใช้ที่ดีที่สุด ซึ่งเป็นหลักการและแนวทางที่มีความเหมาะสมกับสถานการณ์จากในอดีตจนถึงปัจจุบัน^{๓๖}

๒.๔.๓ แนวคิดการจัดการด้วยวงจรคุณภาพ (P D C A) Walter Shewhart

Deming, W. Edwards เป็นผู้วางแนวคิด PDCA (Plan – Do – Check – Act) ซึ่งเป็นกิจกรรมพื้นฐานในการพัฒนาประสิทธิภาพ และคุณภาพของการดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน ๔ ขั้นตอน คือ วางแผน (Plan) ปฏิบัติ (Do) ตรวจสอบ (Check) ปรับปรุง (Act) การดำเนินกิจกรรม PDCA อย่างเป็นระบบได้ครบวงจรอย่างต่อเนื่องหมุนเวียนไปเรื่อย ๆ ย่อมส่งผลให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพเพิ่มขึ้นโดยตลอด วงจร PDCA นี้ได้พัฒนาขึ้น โดย ดร. วอลเตอร์ ชิวฮาร์ต ต่อมา ดร. เอ็ดวาร์ด เดมมิง (๑๙๕๐) ได้นำมาเผยแพร่จนเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ทำให้ได้นิยมนิยามวงจรนี้ ในอีกชื่อหนึ่งว่า “วงจรของ เดมมิง”

Plan (การวางแผน) หมายถึง การวางแผนการดำเนินงานอย่างรอบคอบ ครอบคลุมถึงการกำหนดหัวข้อที่ต้องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ซึ่งรวมถึงการพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการวางแผนปฏิบัติงาน อาจประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานวางแผน การเตรียมงานรอบรับ การกำหนดการทำงาน กำหนดเวลาการจัดกิจกรรม กำหนดบุคลากรผู้ดำเนินการ และกำหนดงบประมาณที่ต้องใช้ การวางแผนงานนั้น สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ของสภาพกิจกรรม การวางแผนยังช่วยให้เราสามารถคาดการณ์สิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต และช่วยลดปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้

Do (ปฏิบัติ) หมายถึง การดำเนินการกิจกรรมตามแผน ควรมีโครงสร้างรองรับการจัดกิจกรรม มีวิธีการจัดกิจกรรม และมีผลของการจัดกิจกรรม

Check (ตรวจสอบ) หมายถึง การประเมินแผน อาจประกอบด้วย การประเมินโครงสร้างที่รองรับการดำเนินงาน การประเมินขั้นตอนการดำเนินงาน และการประเมินผลของการดำเนินงานตามแผนที่ตั้งไว้ โดยการประเมินดังกล่าวสามารถทำได้เอง โดยไม่จำเป็นต้องตั้ง คณะกรรมการที่รับผิดชอบ

^{๓๖} วีรสิทธิ์ ชินวัตร, ทฤษฎีของ Henri Fayol, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:

<http://veerasit-dba04.blogspot.com/2012/10/6-henri-fayol.html>. [๑๐ กันยายน ๒๕๖๒].

แผนการดำเนินการนั้น ๆ ซึ่งเป็นลักษณะของการประเมินตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องตั้งคณะกรรมการอีกชุดมาประเมิน

Act (การดำเนินการให้เหมาะสม) หมายถึง การนำผลการประเมินมาพัฒนาแผนอาจประกอบด้วย การนำผลการประเมินมาวิเคราะห์ว่ามีโครงสร้างหรือขั้นตอนการปฏิบัติงานใด ที่ควรปรับปรุงหรือพัฒนาสิ่งที่ดีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้นไปอีก และสังเคราะห์รูปแบบ การดำเนินการใหม่ที่เหมาะสม สำหรับการดำเนินการใหม่ในปีต่อไป^{๓๗}

๒.๔.๔ พุทธวิธีบริหาร

การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้ การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์

วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ซึ่งดำรงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปีเป็นข้อมูลให้เราได้ศึกษาเรื่องพุทธวิธีบริหาร นอกจากนี้ยังมีพุทธพจน์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกระจายอยู่ในพระไตรปิฎก การศึกษาพุทธพจน์เหล่านั้นก็จะทำให้ทราบถึงพุทธวิธีบริหาร

การศึกษาพุทธวิธีบริหารในครั้งนี้จะนำหน้าที่ของนักบริหารเป็นกรอบในการพิจารณาหน้าที่ (Function) ของนักบริหารมีอยู่ ๕ ประการตามที่ย่อในภาษาอังกฤษว่า POSDC

P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางเนื้องานในปัจจุบัน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

O คือ Organization หมายถึง การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากร และการใช้คนให้เหมาะกับงาน

D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีภาวะผู้นำ

^{๓๗} Shewhart, Walter Andrew, *Statistical Method from the Viewpoint of Quality Control*, (New York: Dover, 1939), pp. 222-238.

C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กรรวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

เราจะพิจารณาพุทธวิธีบริหารในประเด็นที่เกี่ยวกับการวางแผนการจัดองค์กร การบริหารงานบุคคล การอำนวยการและการกำกับดูแลตามลำดับดังต่อไปนี้

๒.๔.๔.๑ พุทธวิธีในการวางแผน

เมื่อว่าตามคำนิยามและหน้าที่ของนักบริหารดังกล่าวมานี้ เราต้องยอมรับว่า หลังจากตรัสรู้ในวันเพ็ญกลางเดือน ๖ ซึ่งเป็นวันวิสาขบูชา พระพุทธเจ้าทรงประทับอยู่ตามลำพังพระองค์เดียว ในขั้นนี้ยังไม่มีการบริหารในพระพุทธศาสนา การบริหารเกิดขึ้น เมื่อมีสมาชิกใหม่เข้ามาในพระพุทธศาสนา เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นหลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ ๒ เดือน นั่นคือ เมื่อพระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนา แก่พระปัญจวัคคีย์ในวันอาสาฬหบูชา ท่านอัญญาโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมแล้วขอบวชเป็นพระภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงประทานการอุปสมบทแก่ท่านอัญญาโกณฑัญญะด้วยพุทธดำรัสว่า “เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด”

เราจะเห็นได้ว่าในพุทธดำรัสนี้ มีการกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการอุปสมบทไว้ชัดเจนว่า “เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” นั่นหมายถึงว่า มีการกำหนดวัตถุประสงค์ส่วนตัวเพื่อให้สมาชิกใหม่ได้ปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน พระพุทธเจ้าทรงประสงค์ให้ผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาทำประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น คือมุ่งปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในโอกาสอื่นว่า พรหมจรรย์ (การบวช) นี้ไม่ได้มีไว้สำหรับแสวงหาลาภสักการะและคำสรรเสริญ ไม่ได้มีไว้เพียงเพื่อศีล สมาธิ และปัญญาเท่านั้น แต่มีไว้เพื่อเจโตวิมุตติหรือความหลุดพ้นแห่งจิต^{๓๘}

ในพุทธวิธีเกี่ยวกับวางแผนนี้ สิ่งที่สำคัญมากคือผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ พระพุทธเจ้าตรัสว่าผู้บริหารต้องมีจักขุมา แปลว่า มีสายตาที่ยาวไกล คือมองการณ์ไกล^{๓๙} วิสัยทัศน์ช่วยให้ผู้บริหารสามารถวาดภาพจุดหมายปลายทางได้ชัดเจนและใช้สื่อสารให้สมาชิกภายในองค์กรยอมรับและดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางนั้นองค์กรทั้งหมดก็จะถูกขับเคลื่อนไปด้วยวิสัยทัศน์นี้ พระพุทธเจ้าทรงกำหนดจุดหมายปลายทางในพระพุทธศาสนาไว้ว่า การประพฤติปฏิบัติธรรมทุกอย่างมีเป้าหมายสูงสุดที่จุดเดียวคือวิมุตติ (ความหลุด พ้นทุกข์) ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เปรียบเหมือนมหาสมุทรมีรสเดียวคือรสเค็ม ฉะนั้น ธรรมวินัยนี้ก็มีรสเดียวคือวิมุตติรส ฉะนั้น”^{๔๐}

^{๓๘} ม. มุ. (ไทย) ๑๒/๓๕๒/๗๓๓.

^{๓๙} อง ติก. (ไทย) ๒๐/๔๕๙/๑๔๖.

^{๔๐} วิ.จุล. (ไทย) ๗/๔๖๒/๒๙๑.

การถือเอาความหลุดพ้นทุกข์เป็นวัตถุประสงค์ส่วนตัวสำหรับสมาชิกทุกคนในพระพุทธศาสนานี้ใช้ได้กับผู้ยังไม่บรรลुเป็นพระอรหันต์ แต่เมื่อสมาชิกรู้เป็นพระอรหันต์ได้เจโตวิมุตติ หลุดพ้นทุกข์แล้ววัตถุประสงค์ของเขาก็เปลี่ยนไป นั่นคือแทนที่จะดำเนินชีวิตเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัว พระอรหันต์จะดำเนินชีวิตเพื่อช่วยคนอื่นให้หลุดพ้นทุกข์ ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อพันพรรษาแรก มีภิกษุผู้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ๖๐ รูป พระพุทธเจ้าทรงวางแผนเพื่อประกาศพระศาสนาแล้วส่งพระสาวกเหล่านั้นให้แยกย้ายกันไปในทิศทางต่าง ๆ ด้วยพระดำรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ท้าวดาและมนุษย์ทั้งหลาย แต่อย่าไปทางเดียวกันสองรูป.แม้เราเองก็จะไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม”^{๔๑}

เนื่องจากพระสงฆ์มีจำนวนจำกัด พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญชาให้แต่ละรูปไปตามลำพังคนเดียว ส่วนพระองค์เองทรงเลือกไปประกาศธรรมแก่เจ้าลัทธิในแคว้นมคธ คือ ชฎิลสามพี่น้องที่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม พระพุทธเจ้าทรงใช้เวลา ๒ เดือนปราบพยศชฎิลสามพี่น้องและบริวาร จนทำให้พวกเขาหันมาบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา จากนั้นได้เสด็จไปเทศน์โปรดพระเจ้าพิมพิสารผู้เป็นพระราชาแห่งแคว้นมคธ พระเจ้าพิมพิสารและประชาชนทวามศพอเห็นว่าชฎิลสามพี่น้องที่พวกตนนับถือได้ยอมเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าแล้ว ก็คลายทิฐิมานะหันมาตั้งใจฟังธรรม ในที่สุดก็ได้ดวงตาเห็นธรรมและหันมานับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงใช้เวลาไม่นานนับจากวันตรัสรู้ก็สามารถวางรากฐานพระพุทธศาสนาในแคว้นมคธ ซึ่งเป็นหนึ่งในแคว้นมหาอำนาจสมัยนั้น นี่เป็นผลจากการวางแผนประกาศพระศาสนาในเบื้องต้นของพระพุทธเจ้า

ถ้าพระพุทธเจ้าไม่ประสบความสำเร็จในการประกาศพระศาสนา โดยที่หาผู้บรรลุธรรมตามอย่างพระพุทธองค์ไม่ได้สักคนเดียว พระพุทธเจ้าก็เป็นเพียงพระปัจเจกพุทธะ คือ ผู้ตรัสรู้เฉพาะตนที่ไม่สามารถสอนคนอื่นให้ตรัสรู้ตามได้ จึงไม่ใช่ผู้นำบริหาร แต่เพราะเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงสามารถสอนให้คนอื่นตรัสรู้ตามได้พระองค์จึงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะผู้สามารถจัดตั้งองค์กรพระพุทธศาสนาและเป็นนักบริหารกิจการพระศาสนา

ในการวางแผนเพื่อประกาศพระศาสนาดังกล่าวนั้น พระพุทธเจ้าทรงกำหนดวัตถุประสงค์สำหรับให้สมาชิกในองค์กรทุกคนถือปฏิบัติเป็นแบบเดียวกัน นั่นคือให้สมาชิกยึดความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัวหรือความหลุดพ้นทุกข์ของคนอื่นเป็นเป้าหมายของการดำเนินชีวิต การปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัว เรียกว่า อัตตहितสมบัติ การปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ของคนอื่น เรียกว่า ปรีตูปปฏิบัติ

^{๔๑} วิมพา.(ไทย) ๑/๓๒/๓๙.

พระพุทธเจ้าทรงมีทั้งอดีตหิตสมบัติที่เกิดจากพระปัญญาคุณและปรหิตปฏิบัติที่เกิดจากพระกรุณาคุณ จึงทรงวางรากฐานในการประกาศพระศาสนาด้วยการแสดงโอวาทปาฏิโมกข์แก่พระอรหันต์ ๑,๒๕๐ รูป ในวันมาฆบูชา หลังจากตรัสรู้ได้ ๔ เดือน

โอวาทปาฏิโมกข์ หมายถึง คำสอนที่เป็นหลักสำคัญในการเผยแผ่ในพระพุทธศาสนา ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระอรหันต์เพื่อให้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไป ในโอวาทปาฏิโมกข์นี้ มีการกำหนดให้นิพพานหรือความหลุดพ้นทุกข์เป็นเป้าหมายสูงสุดในการปฏิบัติธรรม แนวทางปฏิบัติธรรมให้ยึดหลัก ๓ ประการ คือ ไม่ทำชั่วทั้งปวง ทำดีให้ถึงพร้อม และทำจิตใจให้ผ่องใส นอกจากนี้ยังกำหนดวิธีการประกาศพระพุทธรศาสนาว่า ให้เผยแผ่พระพุทธรศาสนาด้วยขันติหรือความอดทน ไม่ให้ใช้การว่าร้ายหรือการเข่นฆ่าประหัตประหาร เพื่อบีบบังคับให้คนหันมานับถือพระพุทธรศาสนา^๒ ด้วยเหตุนี้ พระพุทธรศาสนาจึงได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ

จะเห็นได้ว่าในการวางแผนเพื่อบริหารองค์กรของพระพุทธเจ้านั้นมีการใช้วิสัยทัศน์กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และพันธกิจขององค์กรคณะสงฆ์ไว้อย่างชัดเจน องค์กรพระพุทธรศาสนาเจริญเติบโตขึ้นมาได้เพราะผลจากวิสัยทัศน์ของพระพุทธเจ้า

๒.๔.๔.๒ พุทธวิธีในการจัดการองค์กร

ในการรับสมาชิกใหม่เข้ามาบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาจะมรการกำหนดให้สมาชิกทุกคนเริ่มต้นจากศูนย์ นั่นคือ ไม่มีการอนุญาตให้นำชาติชั้นวรรณะหรือตำแหน่งหน้าที่ในเพศฆราวาสเข้ามาในองค์กรคณะสงฆ์ ซึ่งพระพุทธเจ้าได้กำหนดไว้ว่า “เปรียบเหมือนแม่น้ำใหญ่บางสายคือ แม่น้ำคงคา ยมุนา จีรวดี สรรภู มหิ ไหลถึงมหาสมุทรแล้วย่อมลงนามและโคตรอันเดิมเสีย ถึงซึ่งอันนับว่ามหาสมุทรเหมือนกันวรรณะ ๔ เหล่านี้ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ก็เช่นเดียวกันคือ ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วย่อมละชื่อและตระกูลเดิมเสีย ถึงซึ่งอันนับว่าสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหมือนกัน”^๓

พุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นว่า ทุกคนที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาเป็นพระภิกษุเสมอเหมือนกันหมด การอยู่ร่วมกันของคนที่แตกต่างกันนี้อาจก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับบัญชาภายในองค์กร เพราะเหตุที่ว่าเมื่อสมาชิกถือตัวว่า เท้าเทียมกับคนอื่นก็จะไม่มีใครเชื่อฟังใครหรือยอมลงให้ใคร ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “การอยู่ร่วมกันของคนที่ไม่เสมอกันนำทุกข์มาให้”^๔ ถ้าเป็นเช่นนั้นการบังคับบัญชาภายในองค์กรก็ไม่ได้ พระพุทธเจ้าจึงทรงกำหนดให้พระภิกษุต้องเคารพกันตามลำดับพรรษา ผู้บวชทีหลังต้องแสดงความเคารพต่อผู้บวชก่อน

^๒ พ.ร.บ.(ไทย)๒๕/๒๔/๓๙.

^๓ วิ.จุล.(ไทย) ๗/๔๖๐/๒๙๐.

^๔ พ.ร.บ.(ไทย) ๒๕/๓๑/๕๔.

เมื่อสาวกมีจำนวนมากขึ้น พระพุทธเจ้าทรงจัดองค์การในพระพุทธศาสนาออกเป็นพุทธบริษัท ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในส่วนของภิกษุบริษัทและภิกษุณีบริษัท พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่คณะสงฆ์ ดังจะเห็นได้จากการที่ทรงกระจายอำนาจให้คณะสงฆ์ดำเนินการอุปสมบท เมื่อมีกิจจาธิกรณหรือกิจการที่จะต้องทำร่วมกัน คณะสงฆ์สามารถบริหารจัดการเอง หรือเมื่อมีกรณีความขัดแย้งเกิดขึ้นในคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าก็ทรงมอบอำนาจให้คณะสงฆ์เป็นผู้จัดการแก้ปัญหา

พระพุทธเจ้าทรงดำรงตำแหน่งเป็นธรรมราชา คือผู้บริหารสูงสุดในองค์กรพระพุทธศาสนา ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เราเป็นพระราชานั้นคือเป็นธรรมราชาผู้ยอดเยี่ยม”^{๔๕} พระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งพระสาวกให้เป็นพระธรรมเสนาบดี มีฐานะเป็นรองประธานบริหาร อยู่ในลำดับถัดมาจากพระพุทธเจ้า และเป็นอัครสาวกฝ่ายขวารับผิดชอบ งานด้านวิชาการ พระโมคคัลลานะเป็นพระอัครสาวกฝ่ายซ้ายรับผิดชอบ งานด้านบริหาร พระอานนท์เป็นเลขานุการส่วนพระองค์ และทรงแต่งตั้งสาวกทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นเอตทัคคะ คือ ผู้ชำนาญการที่รับภาระงานด้านต่าง ๆ เช่น พระมหากัสสปะเป็นผู้ชำนาญด้านธุดงค์ พระปุลณเณรมันตานีบุตรเป็นผู้ชำนาญด้านการแสดงธรรม ภิกษุณีปฐาจาราเป็นผู้ชำนาญด้านวินัย จิตตคหบดีเป็นผู้ชำนาญด้านการแสดงธรรม^{๔๖} การแต่งตั้งเอตทัคคะนี้เป็นตัวอย่างของกระจายอำนาจ และการใช้คนให้เหมาะกับงานในพระพุทธศาสนา

ประเพณีปฏิบัติในสมัยปัจจุบันที่พระมหากษัตริย์ทรงพระราชทานสมณศักดิ์แก่พระสงฆ์ มีความชำนาญในด้านต่าง ๆ ก็สอดคล้องกับการแต่งตั้งเอตทัคคะในครั้งพุทธกาลนั่นเอง ส่วนการที่มหาวิทยาลัยทั้งหลายถวายปริญญาให้บัณฑิตที่สอบได้พระสงฆ์ในสมัยปัจจุบันก็พออนุมานให้เป็นการยกย่องพระเถระเป็นเอตทัคคะในด้านต่าง ๆ ได้เหมือนกัน

๒.๔.๔.๓ พุทธวิธีในการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่การรับคนเข้ามาบวช ที่ต้องมีการกลั่นกรองโดยคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ในการให้การอุปสมบทแก่กุลบุตรตามแบบบัญญัติติตติจตุตถกรรม พระสงฆ์ผู้เป็นประธานในพิธีอุปสมบทเรียกว่าพระอุปัชฌาย์ การรับคนเข้ามาอุปสมบทต้องได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากคณะสงฆ์ที่ประชุมพร้อมกันในอุโบสถที่ประกอบพิธีอุปสมบท

เมื่อบวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาแล้ว พระบวชใหม่จะต้องได้รับการฝึกหัดอบรมและการศึกษาเล่าเรียนจากพระอุปัชฌาย์โดยอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของท่านจนกว่าจะมีพรรษาครบ ๕ จึงเรียกว่านิสัยมุตตกะ คือผู้พ้นจากการพึ่งพาพระอุปัชฌาย์ ดังนั้นกระบวนการฝึกอบรมพระบวช

^{๔๕} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๖๐๙/๕๕๔.

^{๔๖} อง.เอกก.(ไทย) ๒๐/๑๔๖/๓๐.

ใหม่จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง กระบวนการนี้ก่อให้เกิดระบบโรงเรียนในวัด ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาที่สำคัญในอินเดีย เช่น มหาวิทยาลัยนาลันทา

ระบบการศึกษาในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาบุคลากร トラบไตที่บุคลากรนั้นยังไม่บรรลुเป็นพระอรหันต์เขาผู้นั้นต้องได้รับการศึกษาอบรมตลอดไป เรียกว่าเป็นเสขะ คือ ผู้ยังต้องศึกษา ต่อเมื่อสำเร็จการศึกษาเป็นพระอรหันต์แล้วจึงเรียกว่าเป็นอเสขะ คือผู้ไม่ต้องศึกษา

กระบวนการจัดการศึกษาในพระพุทธศาสนายึดหลักไตรสิกขาคือศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกอบรม (Training) ที่เน้นภาคปฏิบัติมากกว่าจะเป็นการเรียนการสอนในทางทฤษฎี (Teaching) เมื่อกล่าวในเชิงบริหารเราต้องยอมรับว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่การจัดการศึกษาอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งการศึกษา

การศึกษาอบรมในพระพุทธศาสนายึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางดังจะเห็นได้จากการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพัฒนาการและวุฒิภาวะของผู้เรียน โดยที่พระพุทธเจ้าทรงเทียบความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียนของบุคคลเข้ากับบัวสี่เหล่า และทรงจำแนกประเภทของบุคคลที่จะเข้ารับการศึกษอบรมไปตามจรีต ๖ และที่สำคัญมากก็คือ พระพุทธเจ้าทรงมุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเองดังพุทธพจน์ที่ว่า “ตุมเหติ กิจจ อตฺตปิ อกฺขาตาโร ตถาคตา เธอทั้งหลายต้องทำความเพียรเผากิเลสเอง พระตถาคตเจ้าเป็นแต่ผู้บอกทาง”^{๔๗}

บุคลากรที่ได้รับการพัฒนาแล้วก็จะได้รับการจัดสรรภาระหน้าที่ให้ปฏิบัติงานภายในองค์กรตามความรู้ความสามารถ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแบ่งคนออกเป็นเอตทัคคะในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว

**การจัดการศึกษา
Buddhist Management**

การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนามีระบบการให้รางวัลและการลงโทษ ซึ่งเทียบได้กับการใช้พระเดชพระคุณในสมัยปัจจุบันนั่นคือ ใครทำดีก็ควรได้รับการยกย่อง ใครทำผิดก็ควรได้รับการลงโทษดังพระบาลีที่ว่า “นิคฺคณฺเห นิคฺคหารหํ ปคฺคณฺเห ปคฺคหารหํ ชมฺมกฺนทึชฺชชมฺม ยกฺกยํกนทึชฺชชมฺม”^{๔๘} เราจะเข้าใจระบบการให้รางวัลและการลงโทษได้ดีจากเรื่องต่อไปนี้ในเกสียสูตร “วันหนึ่ง สารถิผู้ฝึกม้าชื่อนายเกสียเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้วทูลถามว่า พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีฝึกคนอย่างไร พระพุทธเจ้าทรงย้อนถามว่า นายเกสียมีวิธีฝึกม้าอย่างไร นายเกสียกราบทูลว่า เขาใช้ ๓ วิธี คือ วิธีนุ่มนวล วิธีรุนแรง วิธีผสมผสาน คือ มีทั้งความนุ่มนวลและรุนแรง พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า ถ้าใช้ ๓ วิธีแล้วไม่ได้ผลจะทำอย่างไร

^{๔๗} จุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๐/๕๑.

^{๔๘} จุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๒๔๔๒/๕๓๑.

^{๔๙} อง.จตุกก (ไทย). ๒๑/๑๑๑/๑๕๐.

นายเกสึกราบทูลว่า ถ้าฝึกไม่ได้ผลก็ฆ่าม้าทิ้งเสีย เพราะปล่อยไปก็ทำให้เสียชื่อสถาบันเกสึวิทยา

พระพุทธเจ้าตรัสว่า พระองค์ทรงใช้ทั้ง ๓ วิธีฝึกคนเหมือนกันคือ ใช้วิธีนุ่มนวลกับคนที่ควรให้กำลังใจ ใช้วิธีรุนแรงกับคนที่ควรตำหนิห้ามปราม และใช้วิธีผสมผสานกับคนที่ควรยกย่องเมื่อถึงคราวต้องยกย่องและตำหนิเมื่อถึงคราวต้องตำหนิ

นายเกสึทูลถามว่า ถ้าใช้ ๓ วิธีแล้วไม่ได้ผลจะอย่างไร

พระพุทธเจ้าตรัสว่า ก็มีการฆ่าทิ้งเหมือนกัน

นายเกสึทูลถามว่า การฆ่าไม่สมควรสำหรับสมณะมิใช่หรือ

พระพุทธเจ้าทรงอธิบายว่า ในวินัยของพระอริยเจ้า การฆ่าหมายถึงการเลิกว่ากล่าวสั่งสอน คนที่พระพุทธเจ้าเลิกว่ากล่าวสั่งสอนย่อมหมดโอกาสเจริญเติบโตในทางธรรม

๒.๔.๔.๔ พุทธวิธีในการอำนวยการ

การอำนวยการให้เกิดการดำเนินงานในพระพุทธศาสนาต้องอาศัยภาวะผู้นำเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะไม่มีระบบการให้กำลังใจบังคับให้ปฏิบัติตามผู้นำในพระพุทธศาสนา การที่สมาชิกจะทำตามคำสั่งของผู้บริหารหรือไม่จึงขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำในผู้บริหารเป็นสำคัญ

อะไรคือความแตกต่างระหว่างผู้บริหารกับผู้นำ

ผู้บริหาร คือ ผู้ที่ทำให้คนอื่นทำงานตามที่ผู้บริหารต้องการ

ผู้นำ คือ ผู้ที่ทำให้คนอื่นต้องการทำงานตามที่ผู้นำต้องการ

ดังนั้น ผู้บริหารเชิงพุทธต้องมีภาวะผู้นำ คือ มีความสามารถในการจูงใจให้คนเกิดความต้องการอยากปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บริหาร

บุคคลที่จะเป็นผู้บริหารต้องมีคุณสมบัติสำคัญ ๒ ประการดังกล่าวมาแล้ว คือ อัตตหิตสมบัติ หมายถึงความเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติส่วนตัวที่เหมาะสมกับการเป็นผู้นำ และปรหิตปฏิบัติ หมายถึงความมีน้ำใจในการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวมและองค์กรของตน

พระพุทธเจ้าทรงเพียบพร้อมด้วยอัตตหิตสมบัติและปรหิตสมบัติจึงสามารถใช้ภาวะผู้นำบริหารกิจการพระพุทธศาสนาให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อัตตหิตสมบัติที่สำคัญในการบริหารของพระพุทธเจ้าก็คือความสามารถในการสื่อสารกับคนทั่วไป ในการสื่อสารเพื่อการบริหารแต่ละครั้งพระพุทธเจ้าทรงใช้หลัก ๔ ส^{๕๐} ซึ่งคำอธิบายเชิงประยุกต์เข้ากับการบริหารดังต่อไปนี้

๑. สันทัสสนา (แจ่มแจ้ง) หมายถึง อธิบายขั้นตอนของการดำเนินงานได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้งช่วยให้สมาชิกปฏิบัติตามได้ง่าย

^{๕๐} ที.สี.(ไทย) ๑๔๙/๑๖๑.

๒. สมาทปทา (จงใจ) หมายถึง อธิบายให้เข้าใจและเห็นชอบกับวิสัยทัศน์จนเกิดศรัทธา และความรู้สึกว่าต้องฝืนให้ไกลและไปให้ถึง

๓. สมุตเตชนา (แก้แค้น) หมายถึง ปลุกใจให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองและมีความกระตือรือร้นในการดำเนินการไปสู่เป้าหมาย

๔. สัมปหังสนา (ร่าเริง) หมายถึง สร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกันแบบกัลยาณมิตร ซึ่งจะส่งเสริมให้สมาชิกมีความสุขในการทำงาน

ความสามารถในการจงใจคนของพระพุทธเจ้า ตรงกับพระสมัญญาว่า ตถาคต หมายถึง คนที่พูดอย่างไรแล้วทำอย่างนั้น^{๕๑} พระพุทธเจ้าทรงมีภาวะผู้นำสูงมากเพราะทรงสอนให้รู้ (ยถาวาที) ทำให้ดู (ตถาการี) และอยู่ให้เห็น (ยถาวาที ตถาการี) ยิ่งไปกว่านั้น การสั่งการแต่ละครั้งของพระพุทธเจ้าเป็นที่ยอมรับได้ง่ายเพราะไม่ทรงใช้วิธีเผด็จการ แต่ทรงใช้วิธีการแบบธรรมาธิปไตย ดังที่พระพุทธเจ้าทรงจำแนกแรงจูงใจในการทำความดี ซึ่งเรียกว่า อธิปไตย ๓ ประการ^{๕๒}

๑. อัตตาธิปไตย การทำความดีเพราะยึดผลประโยชน์หรือความพอใจของตนเป็นที่ตั้ง

๒. โลกาธิปไตย การทำความดีเพราะต้องการให้ชาวโลกยกย่อง นั่นคือ ยึดทัศนะหรือคะแนนนิยมจากคนอื่นเป็นที่ตั้ง

๓. ธรรมาธิปไตย การทำความดีเพื่อความดี ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ นั่นคือยึดธรรมคือหน้าที่เป็นสำคัญ

๒.๔.๔.๕ พุทธวิธีในการธำรงตน

การจัดการเชิงพุทธ Buddhist Management

การกำกับดูแลเป็นการที่บุคคลในองค์กรให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญแก่การกำกับดูแลคณะสงฆ์เป็นอย่างยิ่ง ดังที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อให้พระสงฆ์ใช้เป็นมาตรฐานควบคุมความประพฤติให้เป็นแบบเดียวกัน พระพุทธเจ้าทรงให้เหตุผลในการบัญญัติพระวินัยไว้ ๑๐ ประการ เช่น เพื่อความผาสุกแห่งคณะสงฆ์ เพื่อข่มบุคคลผู้ไร้ยางอาย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา^{๕๓}

การบัญญัติพระวินัยเป็นเครื่องช่วยให้พระสงฆ์มีวินัยในตนเองและมีเกณฑ์ในการประเมินตนเอง เมื่อเห็นว่าตนทำผิดพลาดไปจาก มาตรฐานความประพฤติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ และความผิดพลาดนั้นไม่ร้ายแรงถึงขนาดต้องถูกขับออกจากหมู่คณะ หรือขาดจากความเป็นภิกษุพระสงฆ์

^{๕๑} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๒๑๑/๒๕๕.

^{๕๒} อง.ตัก. (ไทย) ๒๐/๔๗๙/๑๔๖.

^{๕๓} วิ.ม.หา. (ไทย) ๑/๒๐/๓๗.

แต่ละรูปจะสารถภาพความผิดพลาดต่อเพื่อนพระสงฆ์ด้วยกัน พิศารภาพเรียกว่า การแสดงอาบัติซึ่งลงท้ายด้วยคำมั่นสัญญาว่า จะไม่ทำผิดอย่างนั้นอีกต่อไป (น ปุณฺณว กิริสสามิ)

เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้พระสงฆ์ปฏิบัติตามพระวินัยที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว พระพุทธเจ้าทรงกำหนดให้พระภิกษุนำศีลสิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้เหล่านั้นมาสวดให้กันและกันฟังทุกกึ่งเดือนในวันพระ ๑๕ คำ ประเพณีปฏิบัตินี้เรียกว่าการสวดปาฏิโมกข์ ในตอนจบของศีลสิกขาบทแต่ละข้อ ผู้สวดก็จะถามที่ประชุมสงฆ์ว่า “กจฺจิตฺถ ภริสุทฺธา ทานํทํหยาภิริสุทฺธิํในศีลสิกขาบทนี้แล้วหรือ” ^{๕๔}

ยิ่งไปกว่านั้น พระพุทธเจ้ายังได้ทรงบัญญัติให้พระภิกษุทำการปวารณาต่อคณะสงฆ์ในวันออกพรรษา การปวารณามีถึง การอนุญาตให้ว่ากล่าวตักเตือนซึ่งกันและกันด้วยคำว่า “ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอปวารณาต่อสงฆ์ เพราะเห็นก็ดี เพราะได้ยินก็ดี เพราะสงสัยก็ดี ขอท่านทั้งหลายจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวข้าพเจ้า เมื่อข้าพเจ้าเห็นว่าผิดพลาด ก็จักแก้ไขปรับปรุงตัวเอง” ^{๕๕}

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้แสดงว่า พระพุทธเจ้าทรงกำหนดวิธีการในการกำกับดูแลเพื่อให้พระสงฆ์มีวินัยในตนเอง มีการประเมินตนเองและมีการกระจายอำนาจให้คณะสงฆ์กำกับดูแลกันเอง

ในกรณีที่เกิดข้อพิพาทขัดแย้ง ซึ่งเรียกว่าอธิกรณ์ขึ้นในองค์กรสงฆ์ อันเนื่องมาจากพระสงฆ์บางรูปไม่ยอมรับการกำกับดูแลนั้น พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติวิธีระงับอธิกรณ์ซึ่งเรียกว่า อธิกรณ์สมณะ ๗ ประการ ^{๕๖}

สัมมุขาวินัย คือ วิธีระงับข้อพิพาทด้วยการที่คณะสงฆ์ประชุมพร้อมกันพิจารณาข้อกล่าวหาของฝ่ายโจทก์และคำแก้ต่างของฝ่ายจำเลยโดยยึดหลักพระธรรมวินัย

เบญจยลิกา คือ วิธีระงับข้อพิพาทโดยให้ที่ประชุมสงฆ์ออกเสียงชี้ขาด ฝ่ายที่ได้รับเสียงสนับสนุนข้างมากเป็นฝ่ายชนะ

ติณวตถารกะ คือ วิธีระงับข้อพิพาทด้วยการประนีประนอมยอมความ โดยที่คู่กรณีตกลงเลิกกันไปไม่ต้องมีการชำระสะสางให้มากเรื่องเหมือนเอาหม้อมากลบทับปัญหาไว้

กระบวนการกำกับดูแลความประพฤติของพระสงฆ์ที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้นั้น เป็นหลักประกันความมั่นคงและความบริสุทธิ์ผุดผ่องของคณะสงฆ์ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “เปรียบเหมือนมหาสมุทร ไม่ร่วมกับซากศพที่ตายแล้ว ซากศพที่ตายแล้วใดมีอยู่ในมหาสมุทร มหาสมุทรจ่อมนำซากศพที่ตายแล้วนั้นไปสู่ฝั่ง ชัดขึ้นบกโดยพลัน บุคคลใดเป็นผู้ทุศีล มีธรรมลามก มีความประพฤติ

^{๕๔} วิ.มหา.(ไทย) ๑/๓๐๐/๒๒๐.

^{๕๕} วิ.มหา.(ไทย) ๔/๒๒๖/๓๑๔.

^{๕๖} วิ.มหา.(ไทย) ๒/๔๗๙/๕๗๑.

ไม่สะอาด น่ารังเกียจ สงฆ์ย่อมไม่ร่วมกับบุคคลนั้น ย่อมประชุมกันยกเธอออกไปเสียโดยพลัน ถึงแม้เธอนั่งในท่ามกลางภิกษุสงฆ์ก็จริง ถึงอย่างนั้นเธอก็ชื่อว่าไกลจากสงฆ์และสงฆ์ก็ไกลจากเธอ” ^{๕๗}

บทสรุป

พุทธวิธีบริหาร ยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้บริหารเองต้องประพฤติธรรมและใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร พุทธวิธีบริหารจึงไม่เป็นทั้งอัตตาธิปไตยและโลกาธิปไตย

ผู้บริหารที่เป็นอัตตาธิปไตยก็มักจะคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนหรือความพอใจของตนเป็นที่ตั้งโดยยึดคิดว่าถูกต้องคือถูกใจข้าพเจ้า ผู้บริหารประเภทนี้มักลงท้ายด้วยการเป็นเผด็จการ

ส่วนผู้บริหารที่เป็นโลกาธิปไตยก็พยายามเอาใจทุกคน เพื่อให้ตนเองอยู่ในตำแหน่งต่อไปได้ เขาพยายามทำให้ถูกใจทุกคน ซึ่งก็เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ผู้บริหารประเภทนี้มักหนีปัญหา เมื่อมีปัญหาขัดแย้งเกิดขึ้นในองค์กรก็พยายามลอยตัวหนีปัญหา

ผู้บริหารที่ดีต้องเป็นธรรมาธิปไตย เขายึดถือคิดว่า ถูกต้องไม่จำเป็นต้องถูกใจข้าพเจ้าหรือต้องถูกใจทุกคน เขาล้ำถัดตัดสินใจลงมือทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม โดยไม่พยายามลอยตัวหนีปัญหา เขาคิดว่า อำนาจหน้าที่มาพร้อมกับความรับผิดชอบ เขายอมเสียสละประโยชน์สุขส่วนตนเพื่อประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่กว่า นั่นคือประโยชน์สุขส่วนรวม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ถ้าเห็นว่าจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่เพราะสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อยเพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่” ^{๕๘}

ควรกล่าวไว้ในที่นี้ว่า ธรรมาธิปไตยไม่ใช่เพียงการปกครองแต่เป็นวิธีการปกครองที่ถือธรรมเป็นส่วนใหญ่ ธรรมาธิปไตยใช้ให้กับการปกครองในระดับต่าง ๆ นั่นคือการปกครองไม่ว่าจะเป็นระบอบใดคือ ราชาธิปไตย คณาธิปไตย หรือประชาธิปไตยก็ตามที ก็เป็นธรรมาธิปไตยได้ ถ้าผู้ปกครองในระบอบนั้นถือธรรมเป็นใหญ่ การปกครองไม่ว่าจะเป็นระบอบใดก็ถือว่าดีแท้ยังไม่ได้ ถ้าไม่เป็นธรรมาธิปไตย แม้แต่ประชาธิปไตยก็อาจจะกลายเป็นเผด็จการโดยเสียงข้างมากถ้าไม่เป็นธรรมาธิปไตย ในระบอบการปกครองที่เป็นธรรมาธิปไตย ผู้บริหารสูงสุดต้องมีทั้งอัตตหิตสมบัติคือยึดธรรมประจำใจและมีปรีติปฏิบัติ คือ มุ่งบำเพ็ญประโยชน์สุขส่วนรวม เมื่อผู้นำประพฤติธรรม สังคมส่วนรวมก็อยู่เป็นสุข ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า

“เมื่อฝูงโคข้ามฟากแม่น้ำ ถ้าโคผู้นำฝูงไปตรง โคเหล่านั้นย่อมไปตรงทั้งหมดในเมื่อโคผู้นำฝูงไปตรงในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับสมมติให้เป็นผู้นำถ้าผู้นั้นประพฤติธรรม ประชาชน

^{๕๗} วิ.จุล.(ไทย) ๗/๔๕๔/๒๘๙.

^{๕๘} พุ.ธ.(ไทย) ๒๕/๘/๙.

นอกนี้ย่อมประพฤติธรรมเหมือนกัน ประชาชนทั้งประเทศย่อมอยู่เป็นสุข ถ้าพระราชาทรงดำรงอยู่ในธรรม”^{๕๙}

ตารางที่ ๒.๔ สารสำคัญเกี่ยวกับทฤษฎีการจัดการ

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
Fayol, Henri (1923) pp. 56-59	ทฤษฎีเกี่ยวกับการวิเคราะห์ถึงองค์ประกอบมูลฐานของการจัดการอันเป็นหลักสากล ประกอบไปด้วย POCCC ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) การประสานงาน (Coordination) การควบคุม (Control) ผู้บริหารต้องมีคุณลักษณะความพร้อมความสามารถทางร่างกาย จิตใจ ไหวพริบ การศึกษาหาความรู้เทคนิคในการทำงาน และประสบการณ์ต่าง ๆ
Shewhart, Walter Andrew (1939, pp. 222-238)	การจัดการเชิงพุทธ Buddhist Management แนวคิดการจัดการด้วยวงจรคุณภาพ PDCA เป็นกิจกรรมพื้นฐานในการพัฒนาประสิทธิภาพ และคุณภาพการดำเนินงาน ประกอบไปด้วย คือ วางแผน (Plan) ปฏิบัติ (Do) ตรวจสอบ (Check) ปรับปรุง (Act) การดำเนินกิจกรรมPDCA อย่างเป็นระบบได้ครบวงจรอย่างต่อเนื่องหมุนเวียนไป

^{๕๙} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีบริหาร, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓-๒๓.

ตารางที่ ๒.๔ สารสำคัญเกี่ยวกับทฤษฎีการจัดการ (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (๒๕๔๙, หน้า ๓๖-๓๗)	พุทธวิธีบริหารใช้หน้าที่ของนักบริหารเป็นกรอบในการพิจารณาหน้าที่ ของผู้บริหาร มีอยู่ ๕ ประการดังนี้ POSDC การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organization) งานบุคลากร (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การกำกับดูแล (Controlling) - พุทธวิธีในการวางแผน ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ มีสายตายาวไกล ช่วยให้ผู้บริหารสามารถกำหนดเป้าหมายองค์กรได้ - พุทธวิธีในการจัดองค์กร การแบ่งหน้าที่ กำหนดโครงสร้างการบริหาร ตามลำดับชั้น มีผู้บริหารสูงสุด ไล่ตามลำดับลงมา - พุทธวิธีในการบริหารงานบุคคล การคัดเลือกบุคลากรที่มาทำงานให้เหมาะสมกับงาน โดยพิจารณาจากองค์ประกอบ คุณสมบัติ ความสามารถ ความรู้ที่มี - พุทธวิธีในการอำนวยการ การดำเนินงานต้องอาศัยภาวะผู้นำเป็นสำคัญ เป็นผู้ที่ทำให้คนอื่นต้องทำงานตามที่ผู้นำต้องการ มีความสามารถในการจูงใจคนให้เกิดความต้องการ อยากรปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บริหาร - พุทธวิธีในการกำกับดูแล เป็นการควบคุมสมาชิกภายในองค์กรให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการตามแนวทฤษฎีของ Henri Fayol เป็นการวิเคราะห์ถึงองค์ประกอบมูลฐานของการจัดการ ประกอบไปด้วย POCCC ได้แก่ การวางแผน (Planning)

การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) การประสานงาน (Coordination) การควบคุม (Control) สำหรับแนวคิดของ Shewhart เป็นแนวคิดการจัดการด้วยวงจรคุณภาพ PDCA ประกอบไปด้วย คือ วางแผน (Plan) ปฏิบัติ (Do) ตรวจสอบ (Check) ปรับปรุง (Act) การดำเนินกิจกรรม และพุทธวิธีบริหารใช้หน้าที่ของนักบริหารเป็นกรอบในการพิจารณาหน้าที่ ของผู้บริหาร มีอยู่ ๕ ประการดังนี้ POSDC การวางแผน(Planning) การจัดองค์การ (Organization) งานบุคลากร (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การกำกับดูแล (Controlling).

๒.๕ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย

๒.๕.๑ เรือนจำชายจังหวัดสระแก้ว

เรือนจำชายจังหวัดสระแก้วมีนายนิพนธ์ จำเนียรพันธุ์ เป็นผู้บัญชาการเรือนจำ เรือนจำสระแก้วอยู่ในลำดับที่ ๙ เขต ๒ ของกรมราชทัณฑ์ มีจำนวนนักโทษชายเด็ดขาดจำนวน ๑,๕๘๖ นาย, เป็นผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์-ฎีกา ๒๑๖ นาย, ระหว่างได้ส่วนฯ ๖๙ นาย, สอบสวน ๑๔๕ นาย, มีผู้ต้องกักขังจำนวน ๑๔ นาย. รวม ๒,๐๓๐ นาย^{๖๐}

ลักษณะการเข้าไปเผยแผ่แก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว คุณไพรัช เขตต์กลาง อนุศาสน์ประจำเรือนจำ ทำหน้าที่เป็นผู้นิมนต์พระภิกษุจากบริเวณใกล้เคียงเรือนจำมาเผยแผ่หลักธรรมแก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ตามระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการศึกษาและการอบรมผู้ต้องขัง ฉบับที่ ๘ เรื่องการศึกษาและการอบรมผู้ต้องขัง ตามข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ในด้านการศึกษา สาขาจริยศึกษา ได้แก่การอบรมศีลธรรมจรรยา และหน้าที่พลเมืองดี โดยติดต่อผ่านทางเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล หรือเจ้าอาวาส ที่มีความสะดวกในการมาเผยแผ่หลักธรรม โดยจะนิมนต์เป็นประจำทุกวันศุกร์ ของทุกเดือน สลับกับการอบรมโดยอนุศาสนาจารย์เองเป็นบางครั้ง ระยะเวลาในการอบรมเริ่มตั้งแต่เวลาประมาณ ๘.๐๐ น. ถึง ๑๑.๐๐ น. โดยประมาณ การแสดงธรรมเทศนาสามารถคัดเลือกหลักธรรมได้ตามต้องการ แล้วแต่โอกาสวาระ หรือตามที่กำหนด

นอกจากนี้ ทางกรมราชทัณฑ์ได้มีการจัดอบรมปฏิบัติธรรมพิเศษแก่ผู้ต้องขังทั่วประเทศ ในโครงการเรือนจำ เรือนธรรม โดยเป็นการปฏิบัติธรรมเพื่อฟื้นฟูพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังให้เข้าถึงสัจธรรมพบทางสงบสุขไม่ฟุ้งซ่าน ดำเนินชีวิตไม่ประมาท มีสติ สัมปชัญญะ เป็นการปลูกฝังคุณธรรมให้มีทัศนคติที่ดีและค่านิยมที่ถูกต้อง เชื่อมมั่นในกฎแห่งกรรม เป็นการชำระจิตใจไม่เศร้าหมอง มั่นคงในการกระทำความดี ไม่หลงกระทำผิดซ้ำ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกรมราชทัณฑ์ ข้อกำหนดที่ ๗๘ ทุก

^{๖๐} ข้อมูลสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ เขต ๒, “สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ รท.๑๐๒ (ก)”, เอกสารประกอบรายงาน, (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ กองแผนงาน กรมราชทัณฑ์, มิถุนายน ๒๕๖๒). (อัดสำเนา).

เรือนจำควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในทางบันเทิงและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างสุขภาพทางกายและจิตใจแก่ผู้ต้องขัง

พระสงฆ์ ในอำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว

พระสงฆ์ที่เข้าไปแสดงธรรม เพื่อเผยแผ่พระธรรมคำสอนแก่ผู้ต้องขัง ในจังหวัดสระแก้ว และใกล้เคียง จะได้รับการคัดเลือกตามพิจารณาของอนุศาสนาจารย์เรือนจำ เพื่อความสะดวกในการติดต่อ และการเดินทาง โดยปกติจะเริ่มจากการติดต่อเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ หรือเจ้าคณะตำบล เพื่อให้คัดเลือกพิจารณาพระที่มีคุณสมบัติ ที่เหมาะสมเข้ามาให้การอบรมเผยแผ่แก่ผู้ต้องขัง และบางครั้งก็มีการนิมนต์ โดยความรู้จักส่วนตัวของอนุศาสนาจารย์เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ สำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ใช้แนวคิดพุทธวิธีการสอน^{๖๑} คือ

๑. การเตรียมความพร้อมในการสอน หมายถึง พระสงฆ์ที่เข้าไปเผยแผ่ ต้องมีการเตรียมความพร้อม ก่อนที่จะเข้าไปอบรมเผยแผ่คำสอนแก่ผู้ต้องขัง เพราะผู้ต้องขังเป็นผู้ที่ถูกจำกัดสิทธิในการดำเนินชีวิต การนำหลักธรรมที่จะเข้าไปอบรมสั่งสอนจึงต้องมีการเลือกหลักธรรมที่เหมาะสม เพื่อปรับสภาพจิตใจ ปลอดภัย ให้กำลังใจ ปรับทัศนคติ ตลอดจนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

๒. การสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดโปร่ง หมายถึง การเทศน์อบรมสั่งสอนแก่ผู้ต้องขัง พระสงฆ์ต้องมีการสร้างความรู้สึกระหว่างผู้ต้องขังกับพระสงฆ์ ให้เกิดความรู้สึกคุ้นชินกันมากกว่าที่จะเป็นการสอนแบบทวงเรียน พระสงฆ์ต้องจัดกระบวนการความตั้งใจสร้างบรรยากาศให้รู้สึกอยากฟัง อยากพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนทัศนคติ ตลอดจนรับฟังความคิดเห็นของผู้ต้องขัง

๓. สอนมุ่งเนื้อหา หมายถึง การนำหลักธรรม คติธรรม ที่เหมาะสมมาปรับประยุกต์ และมีการเพิ่มกลยุทธ์ในการสอน ไม่ทำให้ผู้ต้องขังรู้สึกว่าตนเองถูกนำหลักธรรมมาอบรมสั่งสอน มากจนเกินไปจนเกิดความเบื่อหน่าย มุ่งเน้นแต่เนื้อหาสาระ หลักธรรม แต่ไม่เข้าใจเนื้อหาของหลักธรรม

๔. สอนโดยเคารพ หมายถึง ตั้งใจสอน ด้วยความรู้สึกว่า เป็นเรื่องจริงจัง มีคุณค่า มองเห็นความสำคัญของผู้เรียนและของงานสั่งสอนนั้น ไม่ใช่สักว่าทำ หรือเห็นผู้เรียนโง่เขลา หรือเห็นเป็นผู้ต้องขัง เกิดความดูหมิ่นดูแคลนภายในจิตใจ

๕. ใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม หมายถึง การรู้จักเลือกถ้อยคำที่ไม่กระทบกระเทือนผู้ใด พูดแล้วเข้าใจถึงเนื้อหาในความได้อย่างชัดเจน ตลอดไม่ลืมตัวใช้คำสลับ คำหยาบคาย คำดูหมิ่นแก่ผู้ต้องขัง

^{๖๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธวิธีในการสอน, หน้า ๓๓.

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาจากผลงานวิจัยที่ได้มีผู้ทำงานวิจัยเป็นจำนวนมากและในที่นี่ได้นำผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้วมากล่าวพอสังเขป ดังนี้

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผู้วิจัยพบว่าผู้สนใจที่จะศึกษาวิจัยงานด้านเผยแผ่อยู่เป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่สำหรับเป็นแนวทางการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีหัวข้องานวิจัยที่น่าสนใจดังนี้

พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทย ของพระสงฆ์ไทย ในประเทศอินเดีย-เนปาล” ผลการศึกษาพบว่า พระพุทธเจ้าได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาตลอด ๔๕ พรรษา ทรงมีวิธีการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้ามีเพียงแค่ ๒ ประเภท (๑) สัจจานุโลมกถา ทรงแสดงธรรมอนุโลมคล้ายตามอริยสัจ ๔ ได้แก่ อนุบุพพิกถา เพื่อให้เข้ากับจริตของผู้ฟัง แล้ว สอนอริยสัจ ๔ เป็นลำดับสุดท้าย (๒) สัจจกถา ทรงแสดงอริยสัจ ๔ โดยตรง พระพุทธเจ้า ส่งพระธรรมทูตชุดแรกคือปัญจวัคคีย์และอริยสาวกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั่วชมพูทวีป พระธรรมทูตผู้ประกาศสัทธิธรรมของพระพุทธเจ้า ส่งสอนเพื่อประโยชน์แก่สันติภาพแก่ สรรพสัตว์ ช่วยปิดประตูอบาย ช่วยเปิดประตูสวรรค์ มรรคและผล พระธรรมทูตยุคเริ่มแรกในประเทศไทย กรมการศาสนาได้ฟื้นฟู ให้มีงาน **การจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนา** ๒๕๐๗ ถึง ปี พ.ศ.๒๕๐๘ โดยมีความมุ่งหมายให้ประชาชนยึดมั่นในพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ไทยที่ไป เผยแผ่พระพุทธศาสนา ต้องดำเนินตามนโยบาย ๒ ประการ คือ (๑) นโยบายพระธรรมและ พระวินัย (๒) นโยบายการปกครองคณะสงฆ์ไทย กระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมไทยของพระสงฆ์ไทยในอินเดีย-เนปาล ผ่านองค์ประกอบ ๔ ด้าน คือ (๑) ศาสนา บุคคล (๒) ศาสนธรรม (๓) ศาสนวัตถุ (๔) ศาสนพิธี^{๖๒}

วิรัช พงษ์ศิริ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนากับชาวต่างชาติของพระสงฆ์ในโครงการ MONK CHAT เขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเมื่อครั้งพุทธกาลนั้น พระพุทธองค์มีวิธีสร้างความศรัทธาให้บังเกิดแก่ผู้ฟัง หรือกลุ่มเป้าหมายด้วยรูปแบบ เทคนิควิธีที่หลากหลายตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกเริ่มจากวิธีมุขปาฐะ เป็นวิธีบอกต่อ ๆ กันด้วยปากต่อปาก ในเวลาต่อมาใช้วิธีจารึกหลักฐานพระธรรมคำสั่งสอนลงบนผนังถ้ำ จารึกลงบนใบลาน พิมพ์พระไตรปิฎกเป็นหนังสือการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางสถานวิทยุโทรทัศน์และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตในยุคปัจจุบัน

^{๖๒} พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์. “กระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย ของพระสงฆ์ไทยในประเทศอินเดีย-เนปาล”, วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑): ๑๒๑.

นับแต่อดีตจวบจนถึงปัจจุบัน เชียงใหม่ดำรงความเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นเมืองแห่งศาสนาและศิลปวัฒนธรรมในแต่ละปีจะมีนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวนมากเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวบางกลุ่มที่มาเยี่ยมชมตามวัดวาอาราม ต่างก็สงสัยใคร่รู้เรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา จึงเป็นจุดกำเนิดของโครงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวต่างชาติ เป็นที่รู้จักกันในชื่อภาษาอังกฤษว่าโครงการ MONK CHAT (สนทนาธรรมกับพระ)

โครงการ MONK CHAT มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของพระพุทธศาสนา ตลอดจนจนถึงขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมไทย ด้วยการสนับสนุนในด้านสถานที่ บุคลากรและงบประมาณจากทางมหาวิทยาลัย จึงมีรูปแบบหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่ ๓ รูปแบบคือการสนทนาถามตอบ การบรรยายการตอบคำถาม และการอบรมวิปัสสนากรรมฐาน ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ โครงการ MONK CHAT มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงได้ถือกำเนิดขึ้น เพื่อเปิดเวทีให้พระนักศึกษากลุ่มหนึ่งที่ต้องการจะฝึกภาษาอังกฤษกับชาวต่างชาติและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรมไทย และเรื่องทั่วไป ด้วยข้อจำกัดในด้านสถานที่ บุคลากรและงบประมาณ จึงทำให้มีรูปแบบหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นการสนทนาแบบถามตอบ ผลการดำเนินงานโครงการฯ ของมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่ง ประสบความสำเร็จอย่างสูงก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมอย่างมาก เช่น ทำให้ประเทศชาติมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว เป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการสำหรับนักวิจัยด้านพระพุทธศาสนา ได้เผยแผ่หลักพุทธธรรมที่ถูกต้องแก่ชาวต่างชาติ และได้ช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์ที่ประสบปัญหาทางด้านจิตวิญญาณ เป็นต้น^{๖๓}

พระมหาบุญทิน ปุณฺณโช (เทศศิริ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ ๔ สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป” ผลการศึกษาพบว่า พระสงฆ์และองค์กรพุทธยังไม่มีกรวิจัยประเมินผลการเผยแผ่ธรรมะ เพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของสังคมที่อาศัยอยู่หรือพื้นฐานของผู้ฟังแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจพื้นฐานทางศีลธรรม เยาวชนไทยลูกครึ่งห่างเหินพระพุทธศาสนา ผู้คนส่วนใหญ่ไม่ทราบวิธีการเผยแผ่กิจกรรมของพระสงฆ์ไทย การทำงานลักษณะเช่นนี้ถือว่าการเผยแผ่เชิงรุกและได้มีการตอบรับจากประชาชนในทวีปยุโรปเป็นอย่างดี ผลการพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ ๔ สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป มีกลไกของกลยุทธ์ ๓ ประการ คือ วิสัยทัศน์

^{๖๓} วีรยุทธ พงษ์ศิริ, “ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนากับชาวต่างชาติของพระสงฆ์ในโครงการ MONK CHAT เขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

พันธกิจ และวัตถุประสงค์ และกลยุทธ์ ๔ ประการ คือ ๑) กลยุทธ์ด้านอัตถปฏิสัมพันธ์ ๒) กลยุทธ์ด้านธัมมปฏิสัมพันธ์ ๓) กลยุทธ์ด้านนิรุตติปฏิสัมพันธ์ ๔) กลยุทธ์ด้านปฏิภาณปฏิสัมพันธ์

๓. กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ ๔ สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป ประกอบด้วย ๑) วิสัยทัศน์ คือ เผยแผ่พุทธธรรมด้วยปัญญาแตกฉานในอรรถ เข้าใจในธรรม ชำชองในภาษา แก้ปัญหาด้วยความคิดทันการ ๒) พันธกิจ คือ (๑) เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มั่นคงในทวีปยุโรป (๒) พัฒนาพระธรรมทูตสายต่างประเทศให้เป็นผู้มีปัญญาแตกฉานในทักษะในอรรถ เข้าใจในธรรม ชำชองในภาษา แก้ปัญหาด้วยความคิดทันการ^{๖๔}

พระครูนรนาถเจติยาภิรักษ์ (ชูศรี) และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมทูต สายอินเดีย-เนปาลตามหลักพุทธจิตวิทยา” ผลการศึกษาพบว่า ๑) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยสายอินเดีย-เนปาล ในปัจจุบันใช้วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เป็นกระบวนการมุ่งเข้าถึงชุมชนและบุคคล ใช้แนวทางตามพระพุทธเจ้าและพุทธสาวกเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อการทางานพระธรรมทูต ๒) รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมทูตไทยสายอินเดีย-เนปาล ประกอบด้วย สังคหวัตถุ ๔ เทคนาวิธ ๔ และการเผยแผ่เชิงรุก สำหรับคุณสมบัติพระธรรมทูต ประกอบด้วย มจิริยาวัตรตรงงาม ปณิธานแน่วแน่ มืองค์แห่งพระธรรมกถึก และทักษะภาษาดี จะนำไปสู่ผลคือเกิดศรัทธา ความเชื่อมั่นในพระตถาคต ได้แก่ (๑) เชื่อว่าพระพุทธเจ้ามีอยู่จริง (๒) เชื่อในพระพุทธคุณ (๓) มั่นใจในองค์พระตถาคต และ (๔) เชื่อในศักยภาพของมนุษย์ ๓) รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมทูตสายอินเดีย-เนปาลตามหลักพุทธจิตวิทยา สรุปได้เป็น ๕-Model คือ เป้าหมายชัด (Set goals) หลักการดี (Skillful) มีวิธีการเยี่ยม (Strategic) เปี่ยมด้วยคุณสมบัติพระธรรมทูต (Smart)^{๖๕}

พระครูปลัดชโล เตชพล (เป็นวิเศษ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอั้ง สิรินนโท)” ผลการศึกษาพบว่า ๑. บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอั้ง สิรินนโท) ท่านเป็นพระเถระที่มีความกตัญญูทุกเวที เป็นปูชนียสงฆ์ของชาวจังหวัดสุพรรณบุรี มีคุณสมบัติครบถ้วนของความเป็นนักเผยแผ่ มีความรู้ลึกซึ้งในพุทธธรรม ใช้รูปแบบและแนวทางการสอนให้ประจักษ์มีสัมฤทธิ์ผล ปฏิบัติตนเป็นอย่างดี แนะนำสั่ง

^{๖๔} พระมหาบุญหิน ปุณฺณโช (เทาศิริ), “กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ ๔ สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป”, วารสารมหาจุฬานาครธรรมส์, ฉบับที่ ๖ ปีที่ ๖ (สิงหาคม ๒๕๖๒): ๓๑๕๔-๓๑๕๕.

^{๖๕} พระครูนรนาถเจติยาภิรักษ์ (ชูศรี), “รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมทูตสายอินเดีย-เนปาลตามหลักพุทธจิตวิทยา”, วารสารมหาจุฬานาครธรรมส์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๑): ๓๗๕-๓๗๖.

สอนให้พุทธศาสนิกชน ทำแต่ความดี เว้นจากการทำความชั่ว เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยความเป็น กัลยาณมิตร

๒. พระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิริโนโท) นำเสนอพุทธธรรมที่เป็นเรื่องง่ายไม่ไกลตัว ท่านได้อธิบายเนื้อหาสาระธรรม ชัดเจน แจ่มแจ้ง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพราะโดยเนื้อหาพุทธธรรมส่วนใหญ่ท่านจะเน้นเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา ทาน ศีล ภาวนา ความกตัญญูทเวทิตา พร้อมทั้งพระบรมราโชวาททั้ง ๔ ประการ อันเป็นธรรมรากฐานสำคัญของพระพุทธศาสนา เพื่อให้เยาวชน ประชาชนได้นำมาปฏิบัติขัดเกลาจิตใจให้ตั้งมั่นอยู่ใน จริยธรรมศีลธรรม อาจกล่าวได้ว่าท่านเป็นพระเถระ ที่ได้แสดงบทบาทเจริญรอยตามพระศาสดาได้อย่างสมบูรณ์ เป็นแบบอย่างแห่งความดี ด้านความกตัญญูทเวทิตา ที่ได้อุทิศชีวิตตน เพื่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ด้วยความอดทน และเสียสละเพื่อประโยชน์สุขอย่างแท้จริง

พระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทความที่นำเสนอมีความโดดเด่นด้านการ ใช้ภาษา การอธิบายกระชับชัดเจนเข้าใจง่าย ได้มีการยกพุทธศาสนสุภาษิต ยกอุทาหรณ์ เล่านิทาน เปรียบเทียบด้วยข้ออุปมาอุปมัย ใช้วิธียกบุคคลเป็นตัวอย่าง ถือว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะเป็นรูปแบบ และแนวทางที่ท่านได้นำมาเผยแผ่พุทธธรรมมากที่สุด

๓. พระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิริโนโท) ใช้รูปแบบการนำเสนอแบบ ๔ ส. คือ ส. ๑ คือ สันทัสสนา (แจ่มแจ้ง) ส. ๒ คือ สมถปนา (จงใจ) ส. ๓ คือ สมตเตชนา (หาญกล้า) ส. ๔ คือ สัมปาหังสนา (ร่าเริง) โดยมีการยกอุทาหรณ์และกล่าวถึงประโยชน์ของธรรมเปรียบเทียบกับข้ออุปมาอุปมัย ใช้วิธีการแทรก เรื่องทำให้อารมณ์ขัน ใช้ภาษาง่าย เหมาะสมกับผู้ฟังและเนื้อหาของความสอดคล้องกับหลักนิเทศศาสตร์ คือ มีความกระชับชัดของภาษา การใช้ภาษาที่ทำให้ผู้ฟัง เกิดจินตภาพ มีความเหมาะสมตามกาล ความเหมาะสมของการใช้ภาษา มีความบริบูรณ์ด้วยเหตุและผล และมีความแจ่มแจ้งชัดเจน ไม่มีอคติ เป็นประโยชน์สูงสุด

สรุปว่า บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอึ้ง สิริโนโท) พระเดชพระคุณมีความโดดเด่นด้าน ภาพลักษณ์ กลอน โคลง ฉันท์ และทำนองสวดสรภัญญะเพื่อเป็นสื่อช่วยใจ ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน และเป็นพระเถระที่มีความเมตตาสูงเป็นกันเอง มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย เป็นที่เคารพนับถือของพุทธศาสนิกชนในท้องถิ่นเป็นอย่างยิ่ง เป็นพระนักเทศน์เผยแผ่เชิงรุก ทันเหตุการณ์และมองการณ์ไกล ตลอดถึงเป็นพระนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและตระหนักถึงธรรมชาติ และปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร และเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี ตามมติเถรสมาคมทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่

ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ด้วยปรัชญาชีวิตที่ว่า "อยู่เพื่อตัว อยู่แค่สันลม อยู่เพื่อสังคม อยู่คู่ฟ้าดิน"^{๖๖}

ปัญญา นามสง่า ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์พระธรรมวินัยในฐานะเป็นฐานของมารยาทไทย” ผลการศึกษาพบว่า มารยาท หมายถึงกิริยาวาจาที่สุภาพเรียบร้อย ที่บุคคลพึงปฏิบัติในสังคม โดยมีระเบียบแบบแผน อันเหมาะสมตามกาลเทศะ อันมีขอบข่ายของมารยาทไทยครอบคลุมถึงกิริยาวาจาต่างๆ เช่น การยืน การเดิน การนั่ง การนอน การรับของส่งสิ่งของ การทำความเคารพ การแสดงกิริยาอาการ การรับประทานอาหาร การให้และรับบริการ การทักทาย การสนทนา การใช้คำพูด การฟัง การพูด การแต่งกาย บุคลิกภาพ รวมทั้งการประพฤติปฏิบัติในพิธีการต่างๆ ของบุคคลผู้ที่มี กาย วาจา ใจ อันประกอบสุจริตและความอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นต้น

หลักพระวินัยว่าด้วยมารยาท หมายถึงหลักเสขียวัตร หรือข้อปฏิบัติที่ภิกษุจะต้องศึกษาถือเป็นธรรมเนียมสำหรับฝึกฝนกิริยามารยาทของภิกษุ ให้ดูเรียบร้อยงดงาม สมกับภาวะของสมณะ ยิ่งความเลื่อมใสให้เกิดแก่ผู้พบเห็น ที่ภิกษุพึงสำเหนียก หรือพึงฝึกฝนปฏิบัติ เป็นพุทธบัญญัติที่ได้เตือนสติให้ภิกษุสงฆ์พึงสำรวมกาย วาจา ใจ เมื่อเข้าไปอยู่ในที่ชุมชนหรือในละแวกบ้านของผู้อื่น เพื่อยังให้เกิดความเลื่อมใสของบุคคลในชุมชนนั้นๆจะได้มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา เสขียวัตรไม่เป็นชื่อของอาบัติ แต่ปรับอาบัติทุกกฎ แก่ผู้ไม่ปฏิบัติตามในทุกๆ สิกขาบท เว้นแต่ไม่ได้ตั้งใจ ผลอ ไม่รู้ตัวและอาพาธหนัก ไม่อาจทำกิจวัตรได้ มีมารยาทไทยในฐานะเป็นฐานของการประพฤติปฏิบัติธรรม

จากศึกษาพบว่ามารยาทไทยที่ถือปฏิบัติในการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมวินัยในพระพุทธศาสนา ได้แก่หลักเสขียวัตรที่ ๓๕ สิกขาบทอันเป็นคำสอนในส่วนพระวินัยปิฎก และหลักธรรมอื่นๆ ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ในฐานะเป็นบ่อเกิดของมารยาทไทย เช่น อภิสมาจาร อปจายนธรรม หลักการวตา หลักสังคหัตถุธรรม หลักวาจาสุภาสิต หลักพรหมวิหารธรรม สัมปรีชธรรม สมชีวิตธรรม ทิฐฐัมมิกธรรม มาตาปิตุอุปัฏฐานธรรม เป็นต้น ตามปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ในฐานะเป็นบ่อเกิดเป็นที่เชื่อมต่อระหว่างธรรมวินัยกับมารยาทไทย อนึ่ง ฐานแห่งการประพฤติปฏิบัติธรรมในงานวิจัยนี้มุ่งหมายถึงการเป็นฐานให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในหลักธรรมที่สูงๆ ขึ้นไปตามลำดับตั้งแต่ โลกียธรรมขึ้นกิริยามารยาท การสำรวมระวังกายวาจาและจิตใจ จนถึง การเข้าถึงโลกุตตรธรรม^{๖๗}

^{๖๖} พระครูปลัดชโล เตชพล (ปิ่นวิเศษ), “การพัฒนาผู้ต้องขังในทัณฑสถานหญิงกลางตามหลักพุทธสันติวิธี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๖๗} ปัญญา นามสง่า, “การศึกษาวิเคราะห์พระธรรมวินัยในฐานะเป็นฐานของมารยาทไทย”, รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑, การวิจัยทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาความหลากหลายทางวัฒนธรรมในอีสานใต้, (๒๐ มีนาคม ๒๕๖๐): ๓๓๔.

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวกับผู้ต้องขังในเรือนจำ

งานวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว” ปรากฏว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวกับการเผยแผ่แก่ผู้ต้องขัง ดังนี้

สวัสดิ์ จิรัฎฐิติกาล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติธรรมของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรม” ผลการศึกษาพบว่า ผู้ต้องขังหลังผ่านหลักสูตรการปฏิบัติธรรมโดยการปฏิบัติวิปัสสนา จะมีพฤติกรรมและความคิดเห็นต่อการปฏิบัติธรรม และการปฏิบัติวิปัสสนาส่งขึ้นดั่งนั้นทางผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือเรือนจำต่าง ๆ ควรมีโปรแกรมให้ผู้ต้องขังได้ปฏิบัติธรรมและการปฏิบัติวิปัสสนา เพื่อกล่อมเกลาคิดใจของผู้ต้องขังให้มีพฤติกรรม และความคิดเห็นต่อการปฏิบัติธรรมสูงขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน^{๖๘}

กุลภา วจนสาระ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ชีวิตและความหวังของผู้ต้องขังหญิงต่างชาติในเรือนจำไทย” ผลการศึกษาพบว่า ชีวิตและความหวังของผู้ต้องขังต่างชาติในเรือนจำไทย ซึ่งมีจำนวน ๑๔,๐๗๑ คนเป็นชาย ๑๑,๑๖๔ คน และหญิง ๒,๙๐๗ คน ร้อยละ ๗๖ มาจากสามประเทศเพื่อนบ้าน คือ ลาว เมียนมา และกัมพูชาในเรือนจำไทย แม้ผู้ต้องขังทุกคนต้องอยู่ภายใต้ระเบียบวินัยเรือนจำ เข้มงวดอย่างเสมอภาคกันทุกสัญชาติคือต้องอยู่ในเรือนนอนวันละ ๑๔ ชั่วโมง แต่การใช้ชีวิตในเรือนจำของผู้ต้องขังต่างชาติแต่ละวันเป็นไปอย่างยากลำบาก ทั้งสภาพแวดล้อมที่ไม่คุ้นเคย อาหารการกินที่ไม่คุ้นรสชาติ ภาษาที่ไม่คุ้นหู รวมถึงขาดสิทธิในการรักษาพยาบาล ที่สำคัญคือถูกตัดขาดจากความสัมพันธ์ทางสังคมที่เคยมีและแม้ว่านักโทษต่างชาติเหล่านี้จะฝันในสิ่งเดียวกันคือการกลับไปปรับโทษที่ประเทศบ้านเกิด หลังพ้นโทษแล้วกลับประเทศเพื่อนบ้านมีความหวังริบหรี่มากในการเอนตัวกลับบ้าน และยากเกินจะเป็นจริงได้ เนื่องจากขั้นตอนที่ยุ่งยากซับซ้อน และหลายประเทศไม่มีสนธิสัญญาการเอนตัวนักโทษระหว่างกัน^{๖๙}

ประภาพรณ ขจรวัฒนากุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผู้ต้องขังในทัณฑสถานหญิงกลางตามหลักพุทธสันติวิธี” ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงกลางตามหลักพุทธสันติวิธีสำเร็จได้นั้นจะต้องดำเนินการ บริหารจัดการด้านสถานที่ ด้านอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ และการบริหารจัดการด้านอัตราความจุผู้ต้องขังในการเข้ารับการอบรม เพื่อการบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด จึงเป็นที่มาของการพัฒนาผู้ต้องขังในทัณฑสถานหญิงกลางตามหลักพุทธสันติวิธี เพื่อเป็นเกณฑ์และมาตรฐานในการพัฒนาผู้ต้องขังต่อไป

^{๖๘} สวัสดิ์ จิรัฎฐิติกาล, “การปฏิบัติธรรมของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรม”, รายงานการวิจัย, (คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๖๙} กุลภา วจนสาระ, “ชีวิตและความหวังของผู้ต้องขังหญิงต่างชาติในเรือนจำไทย”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๙), หน้า ๑๒๓.

สำหรับหลักพุทธสันติวิธีในทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยพบว่า พุทธวิธีตามหลักไตรสิกขา ซึ่งประกอบไปด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นหลักธรรมที่สามารถพัฒนาผู้ต้องขังได้เป็นอย่างดี และสามารถทำให้ผู้ต้องขังนำไปใช้ในชีวิตประจำวันขณะต้องโทษอยู่ในทัณฑสถานและภายหลังพ้นโทษได้ ถือเป็นการคืนคนดีสู่สังคมอย่างยั่งยืน^{๗๐}

เพลินใจ แต่เกษม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ราชทัณฑ์เชิงสมานฉันท์ กระบวนทัศน์ใหม่ในการแก้ไขผู้กระทำผิด” ผลการศึกษาพบว่า นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้เริ่มการทดลองโครงการนำร่อง จัดกิจกรรม กรมราชทัณฑ์เชิงสมานฉันท์ต้นแบบ และได้กำหนดเป็นนโยบายในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เป็นทางเลือกหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมที่เข้ามาช่วยเสริมกระบวนการยุติธรรม กระแสหลักให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเน้นการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดเป็นกระบวนการที่นำผู้มีส่วนได้เสียในการกระทำ ความผิดทุกฝ่าย นับตั้งแต่ผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย สมาชิกของชุมชนและสังคม ให้เข้ามามีส่วนร่วม เยียวยาความเสียหาย โดยมีจุดประสงค์สำคัญเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาอย่างเหมาะสม และผู้กระทำผิดได้รับการแก้ไขฟื้นฟู เพื่อความปรองดองหรือความสมานฉันท์ของทุกฝ่าย กล่าวได้ว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญา มุ่งความสนใจไปที่ตัวผู้กระทำผิด โดยเอาผู้กระทำผิด เป็นศูนย์กลาง และมุ่งที่ผล คือ ผู้กระทำผิดได้รับการลงโทษที่สาสมกับการกระทำผิด แต่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มุ่งที่ความต้องการของผู้เสียหาย ชุมชน และผู้กระทำผิด โดยมีหลักการสำคัญคือ ๑) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มุ่งสร้างความสนใจไปที่ความเสียหายที่เกิดขึ้น ๒) เน้นให้ผู้กระทำผิดรับผิดชอบและแก้ไขผลจากการกระทำของตน ๓) เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง^{๗๑}

ชเนตติ ทินนาม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “โครงการจากใจสู่ใจ นวัตกรรมการสร้างการเปลี่ยนแปลงภายในเพื่อปฏิรูปภายนอก” ผลการศึกษาพบว่า ผู้ต้องขังหญิงที่เป็นปัญหาต่อการปฏิบัติตน ในเรือนจำที่พบมาก ได้แก่ อยู่กับเชื้อ HIV, หญิงรักหญิง, กลุ่มชาติพันธุ์, แม่เลี้ยงเดี่ยว, ตั้งครรภ์ ขณะต้องโทษ, ผู้ต้องขังมุสลิม, ผู้ต้องขังสูงอายุ, ค่าบริการทางเพศ, ค่า/ยาเสพติด, ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว ฯลฯ วิธีดำเนินการวิจัยคือจัดกลุ่มพูดคุย โดยทำหลายวิธี คือ ๑) เป็นวงกลม เพื่อให้ทุกคนได้แสดงออกถึงความคิดเห็นต่าง ๆ แนวคิดของวิธีนี้คือ เป็นการทลายลำดับชั้น สร้างความเท่าเทียมกัน การยอมรับ เชื่อมโยง เป็นกัลยาณมิตร “ในการเก็บข้อมูลวิจัยกลุ่มผู้ต้องขังหญิง นักวิจัยพึงปฏิบัติกับผู้ต้องขังหญิงคนนั้น เหมือนกับว่าผู้ต้องขังหญิงเป็นกัลยาณมิตร เป็นน้องสาว

^{๗๐} ประภาพรรณ ขจรวัดนากุล, “การพัฒนาผู้ต้องขังในทัณฑสถานหญิงกลางตามหลักพุทธสันติวิธี, รายงานการวิจัย พุทธศาสนธรรมบำบัดจิต, (สันติศึกษา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

^{๗๑} เพลินใจ แต่เกษม, “ราชทัณฑ์เชิงสมานฉันท์ กระบวนทัศน์ใหม่ในการแก้ไขผู้กระทำผิด”, วารสาร กระบวนการยุติธรรม, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๔ (มกราคม ๒๕๕๓): ๙๗-๑๐๒.

พี่สาว ของเรา. ๒) การฟังแบบลึกซึ้ง (Deep Listening) วิธีนี้มีกระบวนการขั้นตอนที่ซับซ้อนขึ้น กล่าวคือ ๑. ช่วงที่หนึ่ง ผู้ต้องขังหญิงจะ มีความเกรงใจ แสดงความสุภาพ เกร็งอึดอัด มีระยะห่าง ๒. ช่วงที่สอง เป็นการตัดสินใจสิ่งที่ได้ฟังโดยมีตัวเองเป็นกรอบอ้างอิงหรือสมมติฐาน ๓. ช่วงที่สาม สภาวะ ความอยากรู้ อยากเห็น สืบค้นและตั้งคำถาม ๔. ช่วงที่สี่ ความจางเบาของเส้นกั้นระหว่างกันคลี่คลาย เกิดความเชื่อมโยงระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง เห็นตัวเราในเขา และเห็นตัวเขาในเรา ในวิธีนี้ นักวิจัย ถือเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องเล่า ในฐานะประจักษ์พยานความทุกข์ และเสริมพลังอำนาจภายในให้กับผู้พูด (กลุ่มตัวอย่าง) เพราะในวงของการฟังแบบลึกซึ้งถือเป็นพื้นที่ปลอดภัยของผู้เล่าประสบการณ์ (กลุ่ม ตัวอย่าง). ๓) การภาวนาในรูปแบบต่าง ๆ รูปแบบวิธีนี้คือการให้ มีสติ รู้ตัว รับรู้ความรู้สึกได้ไว มีอิสระ เป็นกลาง เห็นโลกตามความเป็นจริง เห็นตัวเอง เข้าใจผู้อื่น เกิดความเมตตา กรุณา ให้อภัย เชื่อมโยง ตัวเองกับธรรมชาติและสรรพสิ่ง. ๔) การรู้จักตัวเองผ่านการทำงานศิลปะ ศิลปะมีความ เชื่อมโยงกับชีวิต ศิลปะช่วยให้สิ่งที่อยู่ลึก ๆ ข้างใน ถูกเผยออกมาได้ ๕) การรู้จักตัวเองนำไปสู่การ เข้าใจและยอมรับผู้อื่น วิธีนี้เพื่อให้เข้าใจกรอบสังคมวัฒนธรรม ไม่ยึดติดกรอบเป็นอิสระจากกรอบ ไม่ตัดสินปัจเจกจากพฤติกรรม สรุปลักษณะ ทำให้ผู้ต้องขังหญิง สามารถรับรู้ได้ถึง ความเป็น ธรรมดา เป็นธรรมชาติ, ความเท่าเทียมกันของมนุษย์, ความเป็นพี่น้อง กัลยาณมิตร, ความเคารพ ความเป็นมนุษย์, การไม่ตัดสิน ไม่ตีตรา, เชื่อมมั่นในพลังอำนาจภายในของกลุ่มตัวอย่าง, ประสบการณ์ ของผู้หญิงเป็นศูนย์กลาง, เชื่อมมั่นในความดี ความงามของความเป็นมนุษย์ที่แท้^{๗๒}

สุนิสสา อูบมัย และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อเสริมสร้าง ความสามารถในการฟันฝ่าปัญหาอุปสรรคของผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดซ้ำ ในทัณฑสถานหญิงกลาง กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า (๑) ผู้ต้องขังหญิงกลุ่มทดลองมีความสามารถในการฟันฝ่า ปัญหาอุปสรรค หลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และ (๒) ผู้ต้องขังหญิงกลุ่มทดลองมีความสามารถในการฟันฝ่าปัญหาอุปสรรค ในระยะติดตามผลสูงกว่าระยะ หลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑^{๗๓}

ธนภัทร วาญภัย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย สำหรับผู้ต้องขังที่มีแนวโน้มกระทำผิดซ้ำ ของเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า

^{๗๒} ขนตติ์ ทินนาม, “โครงการจากใจสู่ใจ: นวัตกรรมการสร้างการเปลี่ยนแปลงภายในเพื่อปฏิรูปภายนอก”, **บทความวิจัย**, ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา, มหาวิทยาลัยมหิดล, (พฤษภาคม ๒๕๕๘ - เมษายน ๒๕๖๐): หน้า ๑-๒.

^{๗๓} สุนิสสา อูบมัยและคณะ, “ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการฟันฝ่า ปัญหาอุปสรรค ของผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดซ้ำ ในทัณฑสถานหญิงกลาง กรุงเทพมหานคร”, **รายงานการวิจัย**, (การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ ๖, ๒๕๖๐).

๑. โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยสำหรับผู้ต้องขังที่มีแนวโน้มกระทำผิดซ้ำนี้ เป็นโครงการที่จัดขึ้นที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร โดยผู้บัญชาการเรือนจำ (นายกฤษ กระแสรัตินันท์) จัดดำเนินการ โดยให้ความรู้แก่ผู้ต้องขังดังกล่าวด้านกฎหมาย การควบคุมประพฤติ การใช้ชีวิต พอเพียง ตามแนวพระราชดำริ ความรู้เกี่ยวกับแหล่งให้การสงเคราะห์หลังพ้นโทษ หน่วยงานที่ให้บริการด้านสาธารณสุขและแนวทางการประกอบอาชีพและการปรับตัวเข้าสู่ชุมชน และการจัดกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์

๒ ความคาดหวังหลังพ้นโทษของผู้ต้องขังที่เข้าโครงการนี้ คือ ต้องการกลับไปใช้ชีวิตกับครอบครัวประกอบอาชีพสุจริต เป็นคนดีของสังคม และคาดหวังว่าครอบครัวและสังคมให้การยอมรับให้คำปรึกษาแนะนำและให้กำลังใจ มีความรู้สึกว่าเป็นโครงการที่ดี เมื่อได้เข้าโครงการได้รับความรู้ในการดำเนินชีวิตหลังพ้นโทษ มีความมั่นใจ มีความเข้าใจครอบครัวและสังคมว่ายังให้โอกาสในการกลับตัวเป็นคนดี^{๗๔}

^{๗๔} ธนภัทร วาจอภัย, “การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย สำหรับผู้ต้องขังที่มีแนวโน้มกระทำผิดซ้ำ ของเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร” รายงานวิจัย, (สถาบันอาชีวศึกษาและการบริหารงานยุติธรรม วิทยาลัยรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยรังสิต, ๒๕๖๐).

ตารางที่ ๒.๕ สารสำคัญเกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์ (วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, ๒๕๖๑, หน้า ๑๒๑)	พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีการแสดงธรรม ๒ ประเภทได้แก่ ๑ สัจจานุโลมกถา ทรงแสดงธรรมอนุโลมคล้อยตามอริยสัจ ๔ ๒ สัจจกถา ทางแสดงอริยสัจ ๔ โดยตรง การเผยแผ่ต้องดำเนินตามนโยบาย ๒ ประการ ๑ นโยบายพระธรรมและพระวินัย ๒ นโยบายการปกครองคณะสงฆ์ไทย กระบวนการเผยแผ่ มีองค์ประกอบ ๔ ด้าน คือ ศาสนา ศาสนธรรม ศาสนวัตถุ ศาสนพิธี
วีรยุทธ พงษ์ศิริ (วิทยานิพนธ์, ๒๕๕๙)	การเผยแผ่โดยใช้การสนทนาธรรมกับพระ ในชื่อโครงการ MONK CHAT เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของพระพุทธศาสนา ตลอดจนถึงขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมไทย ใช้รูปแบบในการเผยแผ่ คือ การสนทนาถามตอบ การบรรยาย การตอบคำถาม และการอบรมวิปัสสนากรรมฐาน
พระมหาบุญทิน ปุญญธโช (เทศศิริ) (วารสารมหาจุฬานาครธรรม์, ๒๕๖๒ หน้า ๓๑๕๔-๓๑๕๕)	การพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่มีกลไก ๓ ประการ คือ วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ และกลยุทธ์ ๔ ประการ คือ ๑) กลยุทธ์ด้านอัตถปฐิสมัภิทา ๒) กลยุทธ์ด้านธัมมปฐิสมัภิทา ๓) กลยุทธ์ด้านนิตฺตปฐิสมัภิทา ๔) กลยุทธ์ด้านปฐิภาณปฐิสมัภิทา

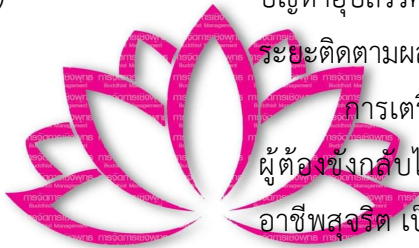
ตารางที่ ๒.๕ สารสำคัญเกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
พระครูบรรณานาถเจติยาภิรักษ์ (ชูศรี) และคณะ (วารสารมหาจุฬานาครพรรณ์, ๒๕๖๓, หน้า ๓๗๕-๓๗๖)	กล่าวถึงการใช้วิธีการเผยแพร่ที่เป็น กระบวนการมุ่งเข้าถึงชุมชนและบุคคล รูปแบบ การเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรม ทูตไทยสายอินเดีย-เนปาล ประกอบด้วย สังคห วัตถุ ๔ เทคนาวิธี ๔ และการเผยแพร่เชิงรุก สรุป ได้เป็น ๔ S Model คือ เป้าหมายชัด (Set goals) หลักการดี (Skillful) มีวิธีการเยี่ยม (Strategic) เปี่ยมด้วยคุณสมบัติพระธรรมทูต (Smart)
พระครูปลัดชโล เตชพล (ปิ่นวิเศษ) (วิทยานิพนธ์, ๒๕๕๔)	บทบาทการเผยแผ่ของพระเทพสุวรรณโมลี มีความโดดเด่นด้าน ภาพยนตร์ กลอน โคลง ฉันท์ และทำนองสวดสรรเสริญเพื่อเป็นสิ่งจูงใจ มี งานที่นักรักสิ่งแวดลอมตระหนักถึง ธรรมชาติ ใช้ปรัชญาชีวิตที่ว่า “อยู่เพื่อตัว อยู่แค่ สันลม อยู่เพื่อสังคม อยู่คู่ฟ้าดิน”
ปัญญา นามสง่า (รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑, ๒๕๖๐, ๓๓๔)	มารยาท หมายถึงกิริยาอาการที่สุภาพ ที่บุคคลพึงปฏิบัติในสังคม โดยมี ระเบียบแบบแผน หลักพระวินัยว่าด้วยมารยาท หมายถึงหลักเสขียวัตร หรือข้อปฏิบัติที่ภิกษุ จะต้องศึกษา ถือเป็นธรรมเนียมสำหรับฝึกฝน กิริยามารยาทของภิกษุ ให้ดูเรียบร้อยงดงาม สม กับภาวะของสมณะ ตามปรากฏในคัมภีร์ พระพุทธศาสนาเถรวาท ในฐานะเป็นบ่อเกิดเป็น ที่เชื่อมต่อระหว่างธรรมวินัยกับมารยาทไทย

ตารางที่ ๒.๕ สารสำคัญเกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
สวัสต์ จิรัฏฐิติกาล (รายงานการวิจัย, ๒๕๕๔)	ผู้ต้องขังหลังผ่านหลักสูตรการปฏิบัติ ธรรมโดยการปฏิบัติวิปัสสนา จะมีพฤติกรรม และความคิดเห็นต่อการปฏิบัติธรรม และการ ปฏิบัติวิปัสสนาสูงขึ้น
กุลภา วจนสาระ (รายงานการวิจัย, ๒๕๕๙, หน้า ๑๒๓)	ผู้ต้องขังหญิงใช้ชีวิตในเรือนจำอย่าง ยากลำบากทั้งสภาพอากาศ สภาพแวดล้อมที่ไม่ คุ้นเคย อาหารไม่คุ้นเคย ภาษาที่แตกต่าง รวมถึง สิทธิการดูแลรักษาพยาบาล การถูกตัดขาดจาก สังคม
ประภาพรณ ขจรวัฒนากุล (รายงานการวิจัย, ๒๕๕๗,)	การพัฒนาผู้ต้องขังหญิง ต้องดำเนินการ บริหารจัดการด้านสถานที่ ด้านอัตรากำลัง เจ้าหน้าที่ และการบริหารจัดการด้านอัตราความ แออัด
 การจัดการเชิงพุทธ Buddhist Management	
เพลินใจ แต่เกษม (วารสารกระบวนการยุติธรรม, ๒๕๕๓, (Restorative Justice) เป็นทางเลือกหนึ่งใน ๙๗-๑๐๒)	หลักพุทธวิธีตามหลักไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา สามารถพัฒนาผู้ต้องขังได้และ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันขณะต้องโทษ และภายหลังพ้นโทษได้
	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เป็นทางเลือกหนึ่งใน กระบวนการยุติธรรมที่เข้ามาช่วยเสริม กระบวนการยุติธรรม กระแสหลักให้มี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเน้นการเยียวยาความ เสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดเป็น กระบวนการที่นำผู้มีส่วนได้เสียในการกระทำ ความผิดทุกฝ่าย

ตารางที่ ๒.๕ สารสำคัญเกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ชเนตตี ทินนาม (บทความวิจัย, ๒๕๖๐, หน้า ๑-๒)	ผู้ต้องขังหญิง สามารถรับรู้ได้ถึง ความเป็นธรรมตา เป็นธรรมชาติ, ความเท่าเทียมกัน ของมนุษย์, ความเป็นพี่น้อง กัลยาณมิตร, ความ เคารพความเป็นมนุษย์, การไม่ตัดสิน ไม่ตีตรา, เชื่อมมั่นในพลังอำนาจภายในของกลุ่มตัวอย่าง, ประสบการณ์ของผู้หญิงเป็นศูนย์กลาง, เชื่อมมั่น ในความดี ความงามของความเป็นมนุษย์ที่แท้
สุนิสา อุปมัย และคณะ (รายงานการวิจัย, ๒๕๖๐)	ผู้ต้องขังหญิงมีความสามารถในการฟันฝ่า ปัญหาอุปสรรค ได้สูงกว่า หลังการทดลองและใน ระยะติดตามผลสูงกว่าระยะทดลอง
ธนภัทร วางอภัย (รายงานวิจัย, ๒๕๖๐)	การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ทำให้ ผู้ต้องขังกลับไปใช้ชีวิตกับครอบครัว ประกอบ อาชีพสุจริต เป็นคนดีของสังคม และคาดหวังว่า
 การจัดการเชิงพุทธ Buddhist Management	

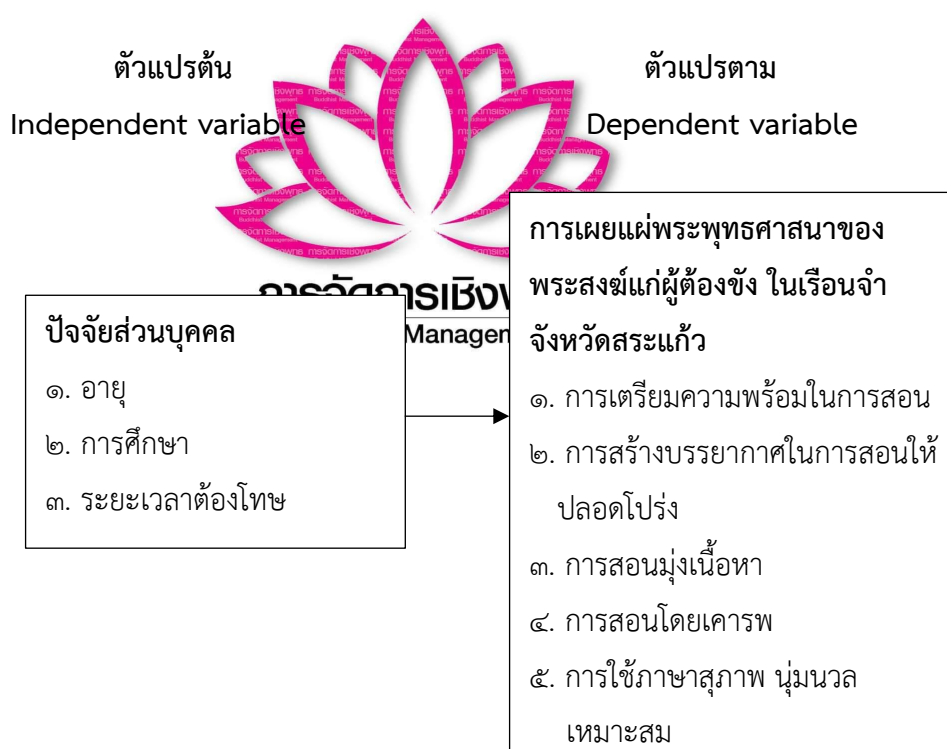
สรุปได้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระพุทธองค์มีวิธีการแสดงธรรม ๒ประเภท ได้แก่ ๑. สัจจานุโลมกถา ทรงแสดงธรรมอนุโลมคล้ายตามอริยสัจ ๔ ๒. สัจจกถา ทรงแสดงอริยสัจ ๔ โดยตรง กระบวนการเผยแผ่ประกอบด้วย ศาสนา ศาสนธรรม ศาสนวัตถุ ศาสนพิธี การพูดคุยกแลกเปลี่ยนเหมาะ สำหรับการเผยแผ่ที่สุด การเรียนรู้ผ่านขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี โดยมีศาสนาเป็นสื่อเป็นที่ นิยมมาก กลยุทธ์การเผยแผ่มี ๔ ประการ ๑) กลยุทธ์ด้านอัตถปฏิสัมภिता ๒) กลยุทธ์ด้านธัมม ปฏิสัมภिता ๓) กลยุทธ์ด้านนิจตติปฏิสัมภिता ๔) กลยุทธ์ด้านปฏิภาณปฏิสัมภिता การเผยแผ่ควรมี เป้าหมายชัด หลักการดี วิธีการเยี่ยม เปี่ยมด้วยคุณสมบัติพระธรรมทูต การใช้โคลง กลอน กาพย์ฉัน เป็นสิ่งจูงใจที่ดี มารยาทอันงดงาม กิริยาวาจาสู่ภาพเรียบร้อย มีระเบียบแบบแผน มีหลักเสขียวัตร เป็นธรรมเนียมปฏิบัติสำหรับฝึกฝนกิริยามารยาทของภิกษุ การฝึกอบรมวิปัสสนา สามารถขัดเกลา นิสัยของผู้ต้องขังได้ และสามารถใช้ในการดำเนินชีวิตทั้งในเรือนจำ และการดำเนินชีวิตหลังออกจาก เรือนจำ

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปแผนกรอบแนวคิดได้ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent variable) เป็นข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ การศึกษา ระยะเวลาต้องโทษ

ตัวแปรตาม (Dependent variable) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ตามหลักพุทธวิธีการสอน ๕ ประการ ได้แก่ ๑. การเตรียมความพร้อมในการสอน ๒. การสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดภัย ๓. สอนมุ่งเนื้อหา ๔. สอนโดยเคารพ และ ๕. ใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม^{๗๕} ดังแผนภาพที่ ๒.๑ ดังนี้

ภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

^{๗๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธวิธีในการสอน, หน้า ๓๓.

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว” มีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ ประชากร ได้แก่ ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว จำนวน ๑,๙๖๗ คน^๑

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง ได้ทำการสุ่มมาจากผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว จำนวน ๑,๙๖๗ คน โดยคำนวณตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane)^๒ ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N (e)^2}$$

^๑ ข้อมูลสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ เขต ๒, “สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ รท.๑๐๒ (ก)”, เอกสารประกอบรายงาน, (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ กองแผนงาน กรมราชทัณฑ์, มิถุนายน ๒๕๖๒.). (อัดสำเนา).

^๒ Yamane, Taro, “An Introductory Analysis”. (New York: Harper and Row, 1970). p.76

- n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
 N = จำนวนประชากร
 e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ เท่ากับ ๐.๐๕

$$\begin{aligned}
 \text{แทนค่าในสูตร} \quad n &= \frac{1,967}{1 + 1,967 (0.05)^2} \\
 &= \frac{1,967}{1 + 1,967 (0.0025)} \\
 &= \frac{1,967}{1 + 4.9175} \\
 &= \frac{1,967}{5.9175} \\
 &= 332.403 \\
 \text{ได้กลุ่มตัวอย่าง} &= \text{จำนวน } 333 \text{ คน}
 \end{aligned}$$

๓.๒.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

Buddhist Management

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยพระสงฆ์ในวัด เจ้าอาวาสและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรือนจำ จังหวัดสระแก้วเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๘ รูปหรือคน ได้แก่

- ๑) พระครูธำรงค์ปริยัติคุณ รองประธานบริหาร หน่วยวิทยบริการ จังหวัดสระแก้ว เจ้าคณะอำเภอเมืองสระแก้ว
- ๒) พระครูศรีรัตนสรกิจ, ดร. ผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการจังหวัดสระแก้ว เจ้าคณะอำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว
- ๓) พระมหาไพวงษ์ พลญาโณ, ดร. เจ้าคณะตำบลสระขวัญ เขต ๓ เจ้าอาวาสวัดคลองคันฉอ จังหวัดสระแก้ว
- ๔) พระมหาพชร กิตติวรเมธี เลขานุการเจ้าคณะตำบลท่าแยก เขต ๒
- ๕) นายกำพล ภูมณี อดีตสมาชิกวุฒิสภาจังหวัดปราจีนบุรี
- ๖) นายศักรินทร์ ทุมเสน นายอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว
- ๗) นายปรานสวีย์ อารอรัมย์รัมย์ ผู้อำนวยการสำนักพุทธฯ จังหวัดสระแก้ว
- ๘) คุณไพรัตน์ เขตต์กลาง อนุศาสน์เรือนจำจังหวัดสระแก้ว

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ก) เชิงปริมาณ (Quantitative Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำรา วารสาร สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะประเด็น ศึกษาเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว

ก. การสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษาหลักการและเอกสารแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว

๒. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากที่ปรึกษาสารนิพนธ์

๔. สร้างเครื่องมือการวิจัย

๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อที่ปรึกษาสารนิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข จำนวน ๕ ท่าน

๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ จำนวน ๓๐ คน

๗. ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัย

๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

ข. ลักษณะสร้างเครื่องมือ

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ^๓

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) หรือตรวจสอบรายการโดยถามเกี่ยวกับ อายุ การศึกษา ระยะเวลาต้องโทษ

^๓ สุนิสา อุปมัยและคณะ, “ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการฟันฝ่าปัญหาอุปสรรค ของผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดซ้ำ ในทัณฑสถานหญิงกลาง กรุงเทพมหานคร”, รายงานการวิจัย, (การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ ๖, ๒๕๖๐).

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับ ตามหลักการของลิเคิร์ต (Likert)^๔ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- ๕ หมายถึง ระดับความคิดเห็น มากที่สุด
- ๔ หมายถึง ระดับความคิดเห็น มาก
- ๓ หมายถึง ระดับความคิดเห็น ปานกลาง
- ๒ หมายถึง ระดับความคิดเห็น น้อย
- ๑ หมายถึง ระดับความคิดเห็น น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว

ค. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่สร้างไว้ไปดำเนินการตรวจสอบหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

๑) การวิเคราะห์ Face validity (ความตรงเชิงพื้นิจ) ซึ่งเป็นการตรวจสอบประเมินคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย โดยที่ปรีกษาสารนิพนธ์ ทั้ง ๒ ท่าน ด้วยการตรวจสอบประเมินกรอบเนื้อหา ขอบเขตของแบบสอบถามประเด็นสำคัญของการสอบถาม ตลอดจนการใช้ถ้อยคำสำนวน ภาษาเชิงวิชาการที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ในการเก็บข้อมูล

๒) การวิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหา (Contents validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของประเด็นคำถามการวิจัยในรูปแบบของเทคนิคการวิเคราะห์ IOC (Index of Congruence)^๕ โดยผู้เชี่ยวชาญการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยและเนื้อหาวิจัยไม่น้อยกว่า ๕ ท่าน ได้ผลการหาค่า IOC เท่ากับ ๑.๐๐ ทุกข้อ โดยมีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบการหาค่า IOC จำนวน ๕ ท่าน ดังนี้

๑. รศ.ดร.สุรินทร์ นิยมามกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. ผศ.ดร. ผดุง วรรณทอง หัวหน้าภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. ผศ.ดร. เดช ชูจันทร์ อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^๔ สุตาภรณ์ อรุณดี, ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวิจัย, (เลย: รุ่งแสงธุรกิจการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๗๒.

^๕ สุวรีย์ ศิริโกการภิมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี: ฝ่ายเอกสารการพิมพ์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๖), หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

๔. อาจารย์ ดร.ลำพอง กลมกุล ผู้อำนวยการส่วนวิจัย สารสนเทศและบริหารวิชาการ ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. ดร.กาญจนา คำจตุติ อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) การหาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามโดยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงจากขั้นตอนการหาค่า IOC แล้วไปแจกให้กลุ่มบุคคลที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่ประชากรของงานวิจัย จำนวน ๓๐ ชุด ได้แก่ ผู้ต้องขังในเรือนจำกบินทร์บุรี เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient) ^๖ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของความเชื่อมั่นแบบสอบถาม (Try Out) ทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๔๕

๔) ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัยที่วิเคราะห์ผลได้จากการทดลองใช้ (Try Out) ตามคำแนะนำของที่ปรึกษาสารนิพนธ์

๕) สร้างเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์และนำเสนอต่อที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อขอความเห็นและจัดพิมพ์ใช้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ในการเก็บข้อมูลการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป

ข) เชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

๑) แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form) เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดสระแก้วใน ๓ ประเด็น คือ

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดสระแก้ว

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดสระแก้ว

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางการปฏิบัติ พร้อมข้อเสนอแนะ ที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดสระแก้ว

^๖. Cronbach, L.J., *Essentials of Psychological Testing*, 3rd ed, (New York: Harper & Row, 1974), pp. 55-100.

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ก. เชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการจัดเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑) จัดเตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ตรงตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการแจกแบบสอบถาม

๒) ผู้วิจัยเสนอติดต่อขอหนังสือจาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือถึงผู้บัญชาการเรือนจำ จังหวัดสระแก้ว ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อเข้าแจกแบบสอบถาม (Questionnaire)

๓) นำส่งหนังสือขออนุญาตและขอความร่วมมือถึง ผู้บัญชาการเรือนจำ จังหวัดสระแก้ว เพื่อขอแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๓๓ ชุด และดำเนินการแจกโดยผ่านอนุศาสนาจารย์เรือนจำ และรับกลับคืนด้วยตนเอง ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมด ๓๓๓ ชุด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ % ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

๔) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่รับกลับมา ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการทางสังคมศาสตร์

ข. เชิงคุณภาพ

การวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

๑) ขั้นตอนการสัมภาษณ์

๑.๑) ขั้นตอนการสัมภาษณ์ได้แก่ ก่อนลงพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่จะสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างพร้อมกับขอเอกสารต่างๆ พร้อมกันนั้น ผู้วิจัยจะต้องศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

๑.๒) ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผลและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่างๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว” แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ ๑. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และ ๒. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

ก) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดไปทำการตรวจสอบความถูกต้อง การลงรหัส และประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์เพื่อทำการคำนวณค่าสถิติต่างๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์การนำเสนอและสรุปผลการวิจัย

๑) สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนาความเป็นไปได้ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยสถิติดังนี้

๑. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒. ระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ใช้สถิติการวิเคราะห์คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แต่ละหัวข้อคำถามในแบบสอบถาม โดยมีเกณฑ์พิจารณาให้ค่าเฉลี่ย^๗ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	๓.๕๐-๔.๕๐	หมายถึง	ระดับความคิดเห็น	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	๓.๐๐-๓.๔๙	หมายถึง	ระดับความคิดเห็น	มาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	๒.๕๐-๒.๙๙	หมายถึง	ระดับความคิดเห็น	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	๒.๐๐-๒.๔๙	หมายถึง	ระดับความคิดเห็น	น้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	๑.๐๐-๑.๔๙	หมายถึง	ระดับความคิดเห็น	น้อยที่สุด

๓. ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด ผู้วิจัยทำการรวบรวมจากแบบสอบถามแล้วจัดกลุ่มตามประเด็นที่กำหนดไว้ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๔. นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง หรือตาราง

^๗ สีน พันธุ์พินิจ, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทฐานพัลลขิง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙๒.

ข) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำรา วารสาร สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะประเด็น ศึกษาเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว

๑. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ

๒. นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียง เฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัย

๓ วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิค การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)

๔. สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว” นั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่าง งานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กับประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๓๓ คน เพื่อหาระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้วว่าอยู่ในระดับใด และงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นพระสังฆาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๘ รูป/คน เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยมีดังนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว

การจัดการเชิงพุทธ

Buddhist Management

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว

๔.๔ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว

๔.๕ ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว

๔.๖ องค์ความรู้

๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาต้องโทษ มีรายละเอียดดังในตารางที่ ๔.๑ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n=๓๓๓)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
๒๐-๓๐ ปี	๑๓๑	๓๙.๔
๓๑-๔๐ ปี	๑๑๕	๓๔.๕
๔๑-๕๐ ปี	๖๒	๑๘.๖
๕๑ ปีขึ้นไป	๒๕	๗.๕
รวม	๓๓๓	๑๐๐.๐
การศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๒๙๐	๘๗.๑
ปริญญาตรี	๑๕	๔.๕
อื่น ๆ	๒๘	๘.๔
รวม	๓๓๓	๑๐๐.๐
ระยะเวลาต้องโทษ		
น้อยกว่า ๑ ปี	๗๖	๒๒.๘
๑ ปี-๑๐ ปี	๒๓๖	๗๐.๙
๑๑ ปี ขึ้นไป	๑๒	๓.๖
อื่น ๆ	๙	๒.๗
รวม	๓๓๓	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามมีรายละเอียดดังนี้

อายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี จำนวน ๑๓๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๓ รองลงมาอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๑๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๕ ถัดไปอายุ ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๖๒ คน และสุดท้ายอายุตั้งแต่ ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๕ ตามลำดับ

การศึกษา พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๙๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๑ รองลงมาอื่น ๆ มีจำนวน ๒๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๔ และสุดท้าย ปริญญาตรี มีจำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๕ ตามลำดับ

ระยะเวลาต้องโทษ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระยะเวลาต้องโทษ ๑-๑๐ ปี จำนวน ๒๓๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๙ รองลงมาน้อยกว่า ๑ ปี จำนวน ๗๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๘ ถัดไป ๑๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๖ และสุดท้ายอื่น ๆ จำนวน ๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๗ ตามลำดับ

๔.๒ ระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว

ระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยภาพรวมใน ๕ ด้าน ได้แก่ ๑. ด้านการเตรียมความพร้อมในการสอน ๒. ด้านการสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดภัย ๓. ด้านการสอนมุ่งเนื้อหา ๔. ด้านการสอนโดยเคารพ และ ๕. ด้านการใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม ดังรายละเอียดที่แสดงตัวอย่างค่าเฉลี่ย (Mean = $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D) ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยภาพรวม

(n=๓๓๓)

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ด้านการเตรียมความพร้อมในการสอน	๔.๑๔	๐.๖๖๖	มาก
๒. ด้านการสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดภัย	๓.๙๕	๐.๗๐๔	มาก
๓. ด้านการสอนมุ่งเนื้อหา	๔.๑๐	๐.๖๗๔	มาก
๔. ด้านการสอนโดยเคารพ	๔.๒๑	๐.๖๐๗	มาก
๕. ด้านการใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม	๔.๒๖	๐.๖๗๒	มาก
ภาพรวม	๔.๑๓	๐.๕๘๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ผู้ต้องขังมีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๓, S.D.=๐.๕๘๖) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

๑ ด้านการใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม ($\bar{X}$ = ๔.๒๖, S.D.=๐.๖๗๒) รองลงมาได้แก่

๒ ด้านการสอนโดยเคารพ ($\bar{X}$ = ๔.๒๑, S.D.=๐.๖๐๗)

๓ ด้านการเตรียมความพร้อมในการสอน ($\bar{X}$ = ๔.๑๔, S.D. = ๐.๖๖๖)

๔ ด้านการสอนมุ่งเนื้อหา ($\bar{X}$ = ๔.๑๐, S.D. = ๐.๖๗๔)

๕ ด้านการสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดภัย ($\bar{X}$ = ๓.๙๕, S.D.=๐.๗๐๔) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการเตรียมความพร้อมในการสอน

(n = ๓๓๓)

ด้านการเตรียมความพร้อมในการสอน		ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	พระสงฆ์มีการเตรียมเนื้อหาในการเผยแผ่แก่ผู้ต้องขัง	๔.๑๔	๐.๗๙๘	มาก
๒	พระสงฆ์มีการจัดลำดับการเผยแผ่ตามขั้นตอน	๔.๐๔	๐.๘๒๑	มาก
๓	พระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจในงานเผยแผ่ และมีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี	๔.๓๒	๐.๘๑๕	มาก
๔	พระสงฆ์แต่ละท่านมีการเตรียมการด้านเนื้อหาให้สอดคล้องกัน	๔.๑๑	๐.๗๙๙	มาก
๕	พระสงฆ์มีการเผยแผ่ไปตามแผนการสอน และสร้างเครือข่ายในการสอน	๔.๐๗	๐.๗๙๖	มาก
ภาพรวม		๔.๑๔	๐.๖๖๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่าผู้ต้องขังมีระดับความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการเตรียมความพร้อมในการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๔$, S.D. = ๐.๖๖๖) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ พระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจในงานเผยแผ่ และมีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ($\bar{X} = ๔.๓๒$, S.D. = ๐.๘๑๕) รองลงมาได้แก่ พระสงฆ์มีการเตรียมเนื้อหาในการเผยแผ่แก่ผู้ต้องขัง ($\bar{X} = ๔.๑๔$, S.D. = ๐.๗๙๘) และสุดท้ายได้แก่ พระสงฆ์มีการจัดลำดับการเผยแผ่ตามขั้นตอน ($\bar{X} = ๔.๐๔$, S.D. = ๐.๘๒๑) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดภัย

(n = ๓๓๓)

ด้านการสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดภัย		ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	พระสงฆ์จัดกิจกรรมการสอนให้มีความเพลิดเพลินและไม่ตึงเครียด	๔.๐๓	๐.๙๑๐	มาก
๒	พระสงฆ์มีการกำหนดโครงสร้างการอบรมโดยคำนึงถึงบรรยากาศในการสอน	๓.๙๒	๐.๘๒๑	มาก
๓	พระสงฆ์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับผู้ต้องขัง อาทิเช่น การถามตอบ เพื่อรับฟังแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	๓.๙๖	๐.๙๐๓	มาก
๔	พระสงฆ์มีการประสานการจัดเตรียมสถานที่ เครื่องขยายเสียง ตารางการแสดงธรรมในแต่ละเดือน	๓.๗๗	๐.๙๑๙	มาก
๕	พระสงฆ์มีการควบคุมบรรยากาศในระหว่างการเผยแผ่ อาทิเช่น การใช้คำที่ฟังแล้ว รู้สึกผ่อนคลาย สนุกสนาน และเกิดความรู้สึกร่วม	๔.๐๖	๐.๙๐๕	มาก
ภาพรวม		๓.๙๕	๐.๗๐๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ผู้ต้องขังมีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดภัยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๕$, S.D. = ๐.๗๐๔) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ พระสงฆ์มีการควบคุมบรรยากาศในระหว่างการเผยแผ่ อาทิเช่น การใช้คำที่ฟังแล้ว รู้สึกผ่อนคลาย สนุกสนาน และเกิดความรู้สึกร่วม ($\bar{X} = ๔.๐๖$, S.D. = ๐.๙๐๕) รองลงมาได้แก่ พระสงฆ์จัดกิจกรรมการสอนให้มีความเพลิดเพลินและไม่ตึงเครียด ($\bar{X} = ๔.๐๓$, S.D. = ๐.๙๑๐) และสุดท้ายได้แก่ พระสงฆ์มีการประสานการจัดเตรียมสถานที่ เครื่องขยายเสียง ตารางการแสดงธรรมในแต่ละเดือน ($\bar{X} = ๓.๗๗$, S.D. = ๐.๙๑๙) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการสอนมุ่งเนื้อหา

(n = ๓๓๓)

ด้านการสอนมุ่งเนื้อหา	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑ พระสงฆ์เผยแผ่เนื้อหาโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้ต้องขังเข้าใจหลักธรรมและสามารถนำไปพัฒนาตนเอง	๔.๒๙	๐.๘๑๘	มาก
๒ พระสงฆ์มีการจัดลำดับเนื้อหาและคำสอนที่ไม่กระทบตนและผู้อื่น	๔.๑๓	๐.๗๓๓	มาก
๓ พระสงฆ์มีการแบ่งลำดับความสำคัญของเนื้อหาที่เผยแผ่	๔.๐๙	๐.๘๔๒	มาก
๔ พระสงฆ์มีการเผยแผ่เนื้อหาที่สอดคล้องกัน	๓.๙๙	๐.๘๕๒	มาก
๕ พระสงฆ์มีการติดตามประเมินผล ความรู้ความเข้าใจ ในการเผยแผ่	๔.๐๑	๐.๙๔๗	มาก
ภาพรวม	๔.๑๐	๐.๖๗๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ผู้ต้องขังมีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการสอนมุ่งเนื้อหา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๐, S.D. = ๐.๖๗๔) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ พระสงฆ์เผยแผ่เนื้อหาโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้ต้องขังเข้าใจหลักธรรมและสามารถนำไปพัฒนาตนเอง ($\bar{X}$ = ๔.๒๙, S.D. = ๐.๘๑๘) รองลงมาได้แก่ พระสงฆ์มีการจัดลำดับเนื้อหาและคำสอนที่ไม่กระทบตนและผู้อื่น ($\bar{X}$ = ๔.๑๓, S.D. = ๐.๗๓๓) และสุดท้าย พระสงฆ์มีการเผยแผ่เนื้อหาที่สอดคล้องกัน ($\bar{X}$ = ๓.๙๙, S.D. = ๐.๘๕๒) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการสอนโดยเคารพ

(n = ๓๓๓)

ด้านการสอนโดยเคารพ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑ พระสงฆ์ให้ความเคารพสถานที่ และผู้ต้องขัง โดยปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสมณสาธูป เช่น มีการนุ่งห่มให้เป็นปริณทล อยู่ในอาการสำรวม เป็นต้น	๔.๔๕	๐.๗๒๙	มาก
๒ พระสงฆ์มีความเชื่อมั่นในเนื้อหาที่ใช้ในการเผยแผ่ว่าผู้ต้องขังสามารถนำไปใช้ได้จริง	๔.๒๐	๐.๗๙๒	มาก
๓ พระสงฆ์มอบหมายงานให้ทำโดยผ่านการตรวจสอบจากผู้รับผิดชอบ (อนุศาสนา) ก่อนเสมอ	๓.๙๘	๐.๘๗๓	มาก
๔ พระสงฆ์มีการทำงานสอดคล้องกับเจ้าหน้าที่ และผู้ต้องขัง	๔.๑๔	๐.๗๘๗	มาก
๕ พระสงฆ์มีความรับผิดชอบในการเผยแพร่ ตรงตามกำหนดเวลาที่ได้รับมอบหมาย โดยเห็นเวลาและความสำคัญของผู้ต้องขัง	๔.๒๙	๐.๗๖๑	มาก
ภาพรวม	๔.๒๑	๐.๖๐๗	มาก

การจัดการเชิงพุทธ

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ผู้ต้องขังมีความคิดเห็นต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์

แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการสอนโดยเคารพ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๑$, S.D. = ๐.๖๐๗) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ พระสงฆ์ให้ความเคารพสถานที่ และผู้ต้องขัง โดยปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสมณสาธูป เช่น มีการนุ่งห่มให้เป็นปริณทล อยู่ในอาการสำรวม เป็นต้น ($\bar{X} = ๔.๔๕$, S.D. = ๐.๗๒๙) รองลงมาได้แก่ พระสงฆ์มีความรับผิดชอบในการเผยแพร่ ตรงตามกำหนดเวลาที่ได้รับมอบหมาย โดยเห็นเวลาและความสำคัญของผู้ต้องขัง ($\bar{X} = ๔.๒๙$, S.D. = ๐.๗๖๑) และสุดท้าย พระสงฆ์มอบหมายงานให้ทำโดยผ่านการตรวจสอบจากผู้รับผิดชอบ (อนุศาสนา) ก่อนเสมอ ($\bar{X} = ๓.๙๘$, S.D. = ๐.๘๗๓) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม

(n = ๓๓๓)

ด้านการใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. พระสงฆ์ ใช้ถ้อยคำ ที่ง่ายต่อการรับฟัง	๔.๓๘	๐.๗๘๐	มาก
๒. พระสงฆ์ใช้กิริยา ที่เหมาะสมต่อผู้ต้องขัง ในการเผยแผ่	๔.๓๖	๐.๗๗๘	มาก
๓. พระสงฆ์มีการมอบหมายงานโดยใช้ถ้อยคำที่เหมาะสม	๔.๒๓	๐.๘๑๖	มาก
๔. พระสงฆ์มีการเชื่อมโยง เนื้อหา ก่อให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจ	๔.๒๑	๐.๗๙๗	มาก
๕. พระสงฆ์มีการติดตามและประเมินผลการเผยแผ่ว่ามีความเหมาะสมในการเผยแผ่แต่ละครั้ง	๔.๑๒	๐.๙๐๓	มาก
ภาพรวม	๔.๒๖	๐.๖๗๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า ผู้ต้องขังมีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๖$, S.D. = ๐.๖๗๒) เนื่องจากการจัดการของพระสงฆ์อยู่ในระดับมาก ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ พระสงฆ์ ใช้ถ้อยคำ ที่ง่ายต่อการรับฟัง ($\bar{X} = ๔.๓๘$, S.D. = ๐.๗๘๐) รองลงมาได้แก่พระสงฆ์ใช้กิริยา ที่เหมาะสมต่อผู้ต้องขัง ในการเผยแผ่ ($\bar{X} = ๔.๓๖$, S.D. = ๐.๗๗๘) และสุดท้ายพระสงฆ์มีการติดตามและประเมินผลการเผยแผ่ว่ามีความเหมาะสมในการเผยแผ่แต่ละครั้ง ($\bar{X} = ๔.๑๒$, S.D. = ๐.๙๐๓) ตามลำดับ

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดสระแก้ว โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ การศึกษา ระยะเวลาต้องโทษ ตามรายละเอียดมีดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ ผู้ต้องขังที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำ จังหวัดสระแก้ว แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๘ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว จำแนกตามอายุ

(n = ๓๓๓)

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว			SS	Df	MS	F	Sig.
๑) ด้านการเตรียมความพร้อม	ระหว่างกลุ่ม		๑.๗๙๓	๓	๐.๕๙๘	๑.๓๕๐	๐.๒๕๘
	ภายในกลุ่ม		๑๔๕.๖๘๖	๓๒๙	๐.๔๔๓		
	รวม		๑๔๗.๔๗๙	๓๓๒			
๒) ด้านการสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดภัย	ระหว่างกลุ่ม		๒.๔๑๓	๓	๐.๘๐๔	๑.๖๓๐	๐.๑๘๒
	ภายในกลุ่ม		๑๖๒.๓๓๙	๓๒๙	๐.๔๙๓		
	รวม		๑๖๔.๗๕๒	๓๓๒			
๓) ด้านการสอนมุ่งเนื้อหา	ระหว่างกลุ่ม		๐.๗๔๑	๓	๐.๒๔๗	๐.๕๔๑	๐.๖๕๔
	ภายในกลุ่ม		๑๕๐.๑๘๙	๓๒๙	๐.๔๕๗		
	รวม		๑๕๐.๙๓๐	๓๓๒			
๔) ด้านการสอนโดยเคารพ	ระหว่างกลุ่ม		๒.๕๗๔	๓	๐.๘๕๘	๒.๓๖๑	๐.๐๗๑
	ภายในกลุ่ม		๑๑๙.๕๘๓	๓๒๙	๐.๓๖๓		
	รวม		๑๒๒.๑๕๗	๓๓๒			
๕) ด้านการใช้ภาษาสุภาพนุ่มนวล เหมาะสม	ระหว่างกลุ่ม		๑.๔๘๓	๓	๐.๔๙๔	๑.๐๙๗	๐.๓๕๑
	ภายในกลุ่ม		๑๔๘.๒๒๗	๓๒๙	๐.๔๕๑		
	รวม		๑๔๙.๗๑๐	๓๓๒			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม		๑.๖๕๖	๓	๐.๕๕๒	๑.๖๑๘	๐.๑๘๕
	ภายในกลุ่ม		๑๑๒.๒๖๕	๓๒๙	๐.๓๔๑		
	รวม		๑๑๓.๙๒๑	๓๓๒			

จากตารางที่ ๔.๘ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่มีต่อ ปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตามอายุ พบว่าผู้ต้องขังที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ($F=๑.๖๑๘$, $Sig.=๐.๑๘๕$) จึงปฏิเสธ สมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ต้องขังที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการเตรียมความพร้อม, ด้าน การสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดโปร่ง, ด้านการสอนมุ่งเนื้อหา, ด้านการสอนโดยเคารพ, ด้านการใช้ ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ ผู้ต้องขังที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๙ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว จำแนกตามการศึกษา

(n=๓๓๓)

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว		SS	Df	MS	F	Sig.
๑) ด้านการเตรียมความพร้อม	ระหว่างกลุ่ม	๒.๔๐๙	๓	๑.๒๔๕	๒.๘๑๐	๐.๑๖๔
	ภายในกลุ่ม	๑๔๕.๘๗๓	๓๒๙	๐.๔๔๓		
	รวม	๑๔๘.๒๘๒	๓๓๒			
๒) ด้านการสร้างบรรยากาศในการสอนให้ตลอดไป	ระหว่างกลุ่ม	๐.๒๔๙	๓	๐.๐๘๓	๐.๑๖๖	๐.๘๕๖
	ภายในกลุ่ม	๑๖๔.๕๘๖	๓๒๙	๐.๕๐๐		
	รวม	๑๖๔.๘๓๕	๓๓๒			
๓) ด้านการสอนมุ่งเนื้อหา	ระหว่างกลุ่ม	๓.๘๙๗	๓	๑.๒๙๙	๒.๘๘๐	๐.๐๕๗
	ภายในกลุ่ม	๑๔๘.๓๓๓	๓๒๙	๐.๔๕๑		
	รวม	๑๕๒.๒๓๐	๓๓๒			
๔) ด้านการสอนโดยเคารพ	ระหว่างกลุ่ม	๒.๑๔๕	๓	๐.๗๑๕	๑.๙๔๘	๐.๑๔๓
	ภายในกลุ่ม	๑๒๐.๗๒๖	๓๒๙	๐.๓๖๗		
	รวม	๑๒๒.๘๗๑	๓๓๒			
๕) ด้านการใช้ภาษาสุภาพนุ่มนวล เหมาะสม	ระหว่างกลุ่ม	๓.๓๓๓	๓	๑.๑๑๑	๒.๔๗๙	๐.๐๘๕
	ภายในกลุ่ม	๑๔๗.๔๘๘	๓๒๙	๐.๔๔๘		
	รวม	๑๕๐.๘๒๑	๓๓๒			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๙๖๕	๓	๐.๖๕๕	๑.๙๑๕	๐.๑๔๘
	ภายในกลุ่ม	๑๑๒.๖๑๑	๓๒๙	๐.๓๔๒		
	รวม	๑๑๔.๕๗๖	๓๓๒			

จากตารางที่ ๔.๙ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่มีต่อ ปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตามการศึกษา พบว่าผู้ต้องขังที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ($F=๑.๙๑๕$, $Sig.=๐.๑๔๘$) จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ต้องขังที่มีการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว

ด้านการเตรียมความพร้อม, ด้านการสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดภัย, ด้านการสอนมุ่งเนื้อหา, ด้านการสอนโดยเคารพ, ด้านการใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ ผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาต้องโทษต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๐ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ของพระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว จำแนกตามระยะเวลาต้องโทษ

(n = ๓๓๓)

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว		SS	Df	MS	F	Sig.
๑) ด้านการเตรียมความพร้อม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๓๑๕	๓	๐.๔๓๘	๐.๙๘๗	๐.๓๙๙
	ภายในกลุ่ม	๑๔๖.๑๖๔	๓๒๙	๐.๔๔๔		
	รวม	๑๔๗.๔๗๙	๓๓๒			
๒) ด้านการสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดภัย	ระหว่างกลุ่ม	๒.๗๘๙	๓	๐.๙๓๐	๑.๘๘๘	๐.๑๓๑
	ภายในกลุ่ม	๑๖๑.๙๖๔	๓๒๙	๐.๔๙๒		
	รวม	๑๖๔.๗๕๒	๓๓๒			
๓) ด้านการสอนมุ่งเนื้อหา	ระหว่างกลุ่ม	๐.๙๒๔	๓	๐.๓๐๘	๐.๖๗๕	๐.๕๖๘
	ภายในกลุ่ม	๑๕๐.๐๐๖	๓๒๙	๐.๔๕๖		
	รวม	๑๕๐.๙๓๐	๓๓๒			
๔) ด้านการสอนโดยเคารพ	ระหว่างกลุ่ม	๑.๐๕๖	๓	๐.๓๕๒	๐.๙๕๖	๐.๔๑๔
	ภายในกลุ่ม	๑๒๑.๑๐๑	๓๒๙	๐.๓๖๘		
	รวม	๑๒๒.๑๕๗	๓๓๒			
๕) ด้านการใช้ภาษาสุภาพนุ่มนวล เหมาะสม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๙๓๖	๓	๐.๖๔๕	๑.๔๓๗	๐.๒๓๒
	ภายในกลุ่ม	๑๔๗.๗๗๔	๓๒๙	๐.๔๔๙		
	รวม	๑๔๙.๗๑๐	๓๓๒			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๓๓๓	๓	๐.๔๔๔	๑.๒๙๙	๐.๒๗๕
	ภายในกลุ่ม	๑๑๒.๕๘๘	๓๒๙	๐.๓๔๒		
	รวม	๑๑๓.๙๒๑	๓๓๒			

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่มีต่อ ปัจจัยส่วนบุคคลจำแนกตามระยะเวลาต้องโทษ พบว่าผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาต้องโทษต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ($F=๑.๒๙๙$, $Sig.=๐.๒๗๕$) จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาต้องโทษต่างกันมีความคิดเห็นต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการเตรียมความพร้อม, ด้านการสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดโปร่ง, ด้านการสอนมุ่งเนื้อหา, ด้านการสอนโดยเคารพ, ด้านการใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๑ ผลสรุปโดยรวมการวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลตามสมมติฐานที่ ๑-๓

สมมติฐาน	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	ค่า t	ค่า F	Sig.	ผลการศึกษา	
						ยอมรับ	ปฏิเสธ
๑.	อายุ	การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขัง	-	๑.๖๑๘	๐.๑๘๕	-	✓
๒.	การศึกษา	การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขัง	-	๑.๙๑๕	๐.๑๔๘	-	✓
๓.	ระยะเวลาต้องโทษ	การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขัง	-	๑.๒๙๙	๐.๒๗๕	-	✓

จากตารางที่ ๔.๑๑ ผลสรุปโดยรวมการวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ดังนี้

ผู้ต้องขังที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

ผู้ต้องขังที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

ผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาต้องโทษต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

สรุปได้ว่า ผู้ต้องขังที่มีอายุ การศึกษา และระยะเวลาต้องโทษต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

๔.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว

๔.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๒ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการเตรียมความพร้อม

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
เนื้อหาที่เข้าถึงยาก ไม่เหมาะสม และ ไม่เข้ากับ ความหลากหลายของผู้ต้องขัง	ควรศึกษาถึงสภาพปัญหาทั่วไปของผู้ต้องขัง เพื่อปรับเนื้อหาให้เข้ากับผู้ต้องขังที่มีความหลากหลาย	๑๒
ความดังของอุปกรณ์ขยายเสียง และการประชาสัมพันธ์	ควรติดต่อเจ้าหน้าที่ ในการปรับขยายเสียงอุปกรณ์ เพื่อให้มีความดังที่เหมาะสม	๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการเตรียมความพร้อม เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยมีดังนี้ เนื้อหาที่เข้าถึงยาก ไม่เหมาะสม และ ไม่เข้ากับ ความหลากหลายของผู้ต้องขัง มีจำนวน ๑๒ และความดังของอุปกรณ์ขยายเสียง และการประชาสัมพันธ์ จำนวน ๕ คน ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ พบว่า พระสงฆ์ควรศึกษาถึงสภาพปัญหาทั่วไปของผู้ต้องขังเพิ่มมากขึ้น เพื่อปรับเนื้อหาให้เข้ากับผู้ต้องขังที่มีความหลากหลาย มีจำนวน ๑๒ คน และ ควรติดต่อเจ้าหน้าที่ ในการปรับขยายเสียงอุปกรณ์ เพื่อให้มีความดังที่เหมาะสม มีจำนวน ๕ คน

ตารางที่ ๔.๑๓ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดภัย

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
อยากให้มีการแลกเปลี่ยนพูดคุยเพื่อรับฟังปัญหา	ผู้เทศน์ควรมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ต้องขังมากขึ้น	๒
สถานที่แสดงธรรม มีเสียงรบกวน	ควรมีสถานที่ปฏิบัติธรรมโดยเฉพาะ	๓

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดภัย เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยมีดังนี้ สถานที่แสดงธรรม มีเสียงรบกวน มีจำนวน ๓ คน ถัดไปอยากได้เนื้อหาที่ฟังแล้วสบายใจ มีจำนวน ๓ คน และสุดท้าย อยากให้มีการแลกเปลี่ยนพูดคุยเพื่อรับฟังปัญหา จำนวน ๒ คน ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ พบว่า ควรมีสถานที่ปฏิบัติธรรมโดยเฉพาะ มีจำนวน ๓ คน ถัดไปผู้แสดงธรรมต้องควรมีการปรับปรุงทักษะเพิ่มเติมในการแสดงธรรม เพื่อให้เหมาะกับสภาพแวดล้อม มีจำนวน ๓ คน และสุดท้าย ผู้เทศน์ควรมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ต้องขังมากขึ้น มีจำนวน ๒ คน

ตารางที่ ๔.๑๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการสอนมุ่งเนื้อหา

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
อยากให้มีความประกอบการบรรยาย	ควรปรึกษาเจ้าหน้าที่ในการนำอุปกรณ์ประกอบกรอบรม ถึงความเหมาะสม	๑
ต้องการเนื้อหาหลากหลาย เข้าใจง่าย และ ใกล้เคียงกับชีวิต เพื่อนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต	พระสงฆ์ควรศึกษาหาข้อมูล ด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เพื่อให้เกิดทักษะพื้นฐานประกอบการแสดงธรรม	๔
อยากได้เนื้อหาที่ฟังแล้วสบายใจ	ผู้แสดงธรรมต้องควรมีการปรับปรุงทักษะเพิ่มเติมในการแสดงธรรม เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม	๓

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการสอนมุ่งเนื้อหา เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยมีดังนี้ ต้องการเนื้อหาหลากหลาย เข้าใจง่าย และ ใกล้เคียงกับชีวิต เพื่อนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต มีจำนวน ๔ คน และอยากให้มีความประกอบการบรรยาย จำนวน ๑ คน ตามลำดับข้อเสนอแนะ พบว่า พระสงฆ์ควรศึกษาหาข้อมูลด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เพื่อให้เกิดทักษะพื้นฐานประกอบการแสดงธรรม มีจำนวน ๔ คน และควรปรึกษาเจ้าหน้าที่ในการนำอุปกรณ์ประกอบการอบรม ถึงความเหมาะสม มีจำนวน ๑ คน

ตารางที่ ๔.๑๕ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการสอนโดยเคารพ

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
ระยะเวลาในการอบรม ถูกจำกัด ควบคุมมากเกินไป ทำให้มีเวลาน้อย	ควรปรึกษาเรื่องระยะเวลาในการอบรมกับเจ้าหน้าที่ เพื่อปรับให้เหมาะสมและ มีนาฬิกาให้ดูเวลา	๖
การสั่งงานให้ทำ เจ้าหน้าที่เข้มงวดมาก	ควรแนะนำ ผู้คุมเปลี่ยนวิธีเป็นให้คำปรึกษา แนะนำเพื่อแก้ไขปัญหา หรือ วิทยุงานที่ได้รับ	๒

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการสอนโดยเคารพ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยมีดังนี้ ระยะเวลาในการอบรม ถูกจำกัด ควบคุมมากเกินไป ทำให้มีเวลาน้อย มีจำนวน ๖ คน และการสั่งงานให้ทำ เจ้าหน้าที่เข้มงวดมาก จำนวน ๒ คน ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ พบว่า พระสงฆ์ควรปรึกษาเรื่องระยะเวลาในการอบรมกับเจ้าหน้าที่ เพื่อปรับให้เหมาะสมและ มีนาฬิกาให้ดูเวลา จำนวน ๖ คน และ พระสงฆ์ควรแนะนำ ผู้คุมเปลี่ยนวิธีเป็นให้คำปรึกษา แนะนำเพื่อแก้ไขปัญหา หรือ วิทยุงานที่ได้รับ มีจำนวน ๒ คน

ตารางที่ ๔.๑๖ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ	ความถี่
การใช้ภาษาที่เป็นทางการมากเกินไป	ด้วยความหลากหลายของผู้ต้องขัง จึงควรมีการใช้ภาษาท้องถิ่นที่เหมาะสม บางครั้ง	๒
อยากให้พูดแบบสนุกสนาน เข้าใจง่าย	พระสงฆ์ควรมีการพูดคุยแบบเป็นกันเองมากขึ้น เพื่อให้เกิดบรรยากาศร่วม กับผู้ต้องขัง	๗
พูดไม่สละสลวย มีการกระแทก ผู้ต้องขังมากเกินไป	พระสงฆ์ควรระมัดระวังในการเผยแผ่ และลดอคติต่อผู้ต้องขัง	๒

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่าปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยมีดังนี้ ขอให้พูดแบบสนุกสนาน เข้าใจง่าย มีจำนวน ๗ คน ถัดไปการใช้ภาษาที่เป็นทางการมากเกินไป มีจำนวน ๒ คน และพูดไม่สละสลวย มีการกระแทก ผู้ต้องขังมากเกินไป จำนวน ๒ คน ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ พบว่า พระสงฆ์ควรมีการพูดคุยแบบเป็นกันเองมากขึ้น เพื่อให้เกิดบรรยากาศร่วม กับผู้ต้องขัง มีจำนวน ๗ คน ถัดไปด้วยความหลากหลายของผู้ต้องขัง จึงควรมีการใช้ภาษาท้องถิ่นที่เหมาะสมบางครั้ง มีจำนวน ๒ คน และสุดท้าย พระสงฆ์ควรระมัดระวังในการเผยแผ่ และลดอคติต่อผู้ต้องขัง มีจำนวน ๒ คน

๔.๕ ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informants) สามารถสรุปผลโดยจำแนกตามรายด้านของการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

๔.๕.๑ ด้านการเตรียมความพร้อมในการสอน

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกด้านการเตรียมความพร้อมในการสอน ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง ๘ ท่านได้มีข้อคิดเห็น ตามกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ดังต่อไปนี้

๑. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว พระสงฆ์ควรเป็นผู้ที่มีความพร้อมทั้งวุฒิภาวะ ความรู้ ในเรื่องต่าง ๆ หรือมีทักษะ หลายด้านเพื่อนำมาประกอบในการแสดงเทศน์ ทั้งด้านวิชาชีพ ความรู้รอบตัวต่าง ๆ ความเข้าใจของแก่นธรรม หลักธรรมต่าง ๆ ที่จะนำมาบรรยาย ตลอดจนพระสูตร ธรรมบทต่างๆ เป็นต้น^๑

๒. ความรู้เชิงประจักษ์ เป็นสิ่งที่สามารถนำมาบรรยายแล้วให้ความรู้สึกได้สัมผัส หรือใกล้ความจริงมากที่สุด เพราะเป็นประสบการณ์จริงของผู้บรรยาย จึงทำให้มีบรรยายแล้วเกิดอารมณ์รู้สึกร่วมขึ้นมาได้ และผู้บรรยายควรมีประสบการณ์มากขึ้น ตลอดจนสามารถยกตัวอย่างประกอบเพื่อให้เห็นภาพซึ่งจะทำให้เข้าใจง่าย เกิดความรู้สึกร่วมในการรับฟัง^๒

๓. การเทศน์เกี่ยวกับเรื่องที่เหนือธรรมชาติ บางครั้งก็ทำให้ผู้ต้องขังเกิดความสนใจมากขึ้น เพราะฟังแล้วทำให้เกิดความเพลิดเพลินน่าติดตาม เพราะสังคมไทยยังติดอยู่ในเรื่องความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ แต่ถ้าจะพูดเจาะจง หรือเน้นเรื่องกรรม ผลของกรรม ผู้บรรยายควรมีการเตรียมเนื้อหาที่ทำให้เกิดความอึดอัดแก่ผู้ต้องขังน้อยที่สุด^๓

๔. นอกจากการค้นคว้าความรู้ต่าง ๆ ความรู้พื้นฐานความเข้าใจ เกี่ยวกับผู้ต้องขังก็เป็นสิ่งที่สำคัญเพื่อรองรับกับผู้ต้องขัง และทำให้ผู้ต้องขังเกิดความสนใจมากขึ้น ความพร้อมของบุคลากร

^๑ สัมภาษณ์ พระครูอัมรินทร์ปริยัติคุณ, รองประธานบริหาร หน่วยวิทยบริการจังหวัดสระแก้ว, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^๒ สัมภาษณ์ พระครูศรีรัตนสรกิจ, ผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการจังหวัดสระแก้ว, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^๓ สัมภาษณ์ พระมหาไพวงษ์ พลญาโณ, ดร., เจ้าคณะตำบลสระขวัญ เขต ๓, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

หรือพระสงฆ์น่าจะเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะมีความพร้อมทั้งคุณวุฒิ วัยวุฒิ และจิตใจ ที่มีความมุ่งมั่นที่จะเผยแผ่อย่างแท้จริง ^๔

๕. การเตรียมหลักธรรมที่จะใช้แสดง อนุศาสน์จะใช้วิธีคัดเลือกหัวข้อหลักธรรม ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ หรือวาระต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นซึ่งทำให้ผู้บรรยายสามารถเลือกเฟ้นเนื้อหาที่เหมาะสมได้ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อม ผู้บรรยายจึงควรให้ความสำคัญ และไม่ทอดธุระ ในการเตรียมเนื้อหา ต้องเฟ้นหา เนื้อเรื่องที่สามารรถเข้าใจได้ง่าย และยกหลักธรรมประกอบให้เหมาะสม^๕

๖. เพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับฟังแล้วสามารถนำไปปรับปรุงเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตได้โดยนำหลักธรรมที่บรรยาย ไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้และ เกิดจิตสำนึกที่ดีในการดำเนินชีวิต^๖

๗. ผู้เทศน์จึงควรเลือกเฟ้นหลักธรรมที่สามารถนำออกไปใช้ในการดำเนินชีวิตที่เป็นสัมมาปฏิบัติ ไม่ใช่ให้สภาพแวดล้อมที่ไม่ดีมาทำให้จิตใจตกต่ำลง เพราะโดยสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ในปัจจุบันชักนำไป^๗

๘. ดังพุทธภาษิตที่ว่า นิสสัมมะ กรณียัง เสโย ก่อนทำอะไร จึงควรพิจารณาใคร่ครวญให้ดี แล้วค่อยลงมือทำ เมื่อเราลงมือประกอบกรณียกิจที่ดีแล้ว นั้นหมายถึงอนาคตของเราก็ย่อมจะมี ความเจริญก้าวหน้าสืบต่อไป^๘

สรุปได้ว่า พระสงฆ์ต้องมีการเตรียมความพร้อมด้านความรู้ ความรู้เชิงประจักษ์ มีทักษะทางการพูด เมื่อได้รับหลักธรรม หรือ โจทย์ที่ทางเรือนจำกำหนดมาให้แสดงในแต่ละครั้ง ต้องค้นคว้าหาข้อมูล แล้วนำมาประยุกต์ให้ตรงกับความต้องการของผู้ต้องขัง ตลอดจนสอดแทรกหลักการที่จะสามารถนำไปปรับเปลี่ยนพฤติกรรม^๙ **การจัดการBOWNR Buddhist Management** เรือนจำด้วย พระสงฆ์ควรที่จะมีการเตรียมเนื้อหาที่มีความหลากหลายสำหรับผู้ต้องขังเป็นพิเศษ ควรศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้ต้องขังโดยสอบถามจากอนุศาสน์ เพื่อให้เข้าใจบริบทของผู้ต้องขังที่เกิดขึ้น ตลอดจนแผนสำรองเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดมาก่อน

^๔ สัมภาษณ์ พระมหาพชร กิตติวรเมธี, เลขานุการเจ้าคณะตำบลท่าแยก เขต ๒, ๕ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^๕ สัมภาษณ์ นายปรานสุวีร์ อวอรัมย์รัมย์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสระแก้ว, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^๖ สัมภาษณ์ นายศักรินทร์ ทุมเสน, นายอำเภอเมืองสระแก้ว, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^๗ สัมภาษณ์ นายกำพล ภูมณี, อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, ๙ มกราคม ๒๕๖๓.

^๘ สัมภาษณ์ นายไพรัตน์ เขตต์กลาง, อนุศาสนาจารย์ เรือนจำจังหวัดสระแก้ว, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๒.

ตารางที่ ๔.๑๗ สรุปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ผู้ต้องขังใน
เรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการเตรียมความพร้อมในการสอน

ลำดับ	สาระสำคัญ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
		จำนวน (รูป/คน)	ลำดับที่
๑	พระสงฆ์ที่เข้าไปเผยแผ่ควรเป็นผู้ที่มีความพร้อมทั้งด้านคุณวุฒิ วัยวุฒิ มีทักษะความรู้ต่าง ๆ หลายด้านเพื่อนำมาประกอบการบรรยาย เข้าใจถึงแก่นธรรม หลักธรรมต่าง ๆ ที่จะนำมาบรรยาย ความรู้เชิงประจักษ์ เป็นสิ่งที่สามารถประกอบการบรรยายแล้วทำให้รู้สึกได้	๓	๑, ๒, ๔,
๒	สอนการใช้ชีวิต ด้วยความมีสติ สัมปชัญญะ ในการทำต่าง ๆ เพื่อให้สามารถนำไปใช้พัฒนาจนกลายเป็นการดำเนินชีวิตที่เป็นสัมมาปฏิบัติ ไม่ให้สภาพแวดล้อมที่ไม่ดีมาครอบงำจิตใจ ทำให้ตัวเองต่ำลง ก่อนทำอะไรควรไตร่ตรองให้ดีก่อนค่อยลงมือทำ	๓	๖, ๗, ๘
๓	การเทศน์เรื่องเหนือธรรมชาติ ทำให้เกิดความสนใจแต่ไม่ควรพูดเจาะจงมากนัก ควรเน้นเรื่องกรรม ผลของกรรม แนะนำหลักธรรมที่สามารถนำไปปรับปรุงเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิต สำหรับหัวข้อหลักธรรม จะใช้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเรือนจำ ตามวาระ ที่เกี่ยวเนื่องกับเรือนจำ เพื่อให้เข้ากับสภาพการณ์ในเรือนจำขณะนั้น ๆ	๒	๓, ๕

๔.๕.๒ ด้านการสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดโปร่ง

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกด้านการสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดโปร่ง ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง ๘ ท่าน ได้มีข้อคิดเห็น ตามกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ดังต่อไปนี้

๑. พระสงฆ์ส่วนใหญ่เมื่อได้รับนิมนต์แล้ว ในระยะหลัง ๆ ก็จะเริ่มดื่มน้ำ เพราะด้วยสภาพแวดล้อมที่ห่อหุ้ม และบรรยากาศที่เกิดขึ้น การบรรยายจึงควรที่จะทำให้เกิดความรู้สึกสดชื่น ปลอดโปร่ง และผู้สอนต้องมีสติ มีสมาธิในการสอน เพราะผู้ต้องขังเองก็ไม่ค่อยอยากจะฟังอยู่แล้ว ตลอดจนผู้ต้องขังเองหลายคนก็คาดหวังว่าพระสงฆ์จะมาบรรยาย แบบฟังแล้วรู้สึกสบายใจ เนื้อหาไม่หนักเกินไป เกิดความครึกครื้น^๙

๒. ผู้ต้องขังหลายท่านเนื่องจากไม่ได้มีความเชื่อทางด้านศาสนามาเป็นพื้นเดิมการมานั่งฟังเทศน์ ฟังธรรม จึงเสมือนการถูกบังคับเพราะว่าเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมที่ต้องร่วมทำ ผู้บรรยายจึงต้องหากลอบายวิธีให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกผ่อนคลายมาร่วมนั่งฟัง^{๑๐}

๓. ทำให้เวลาเทศน์ ก็จะมีเวลาสนใจบ้างไม่สนใจบ้าง เดินไปมา เดินออกไป หรือ นั่งเหม่อลอยไปก็มี การแสดงธรรมควรจะเป็นเวลาเช้า เพราะสถานที่ที่จัดแสดงธรรมไม่ได้เป็นสถานที่เฉพาะ เพราะติดขัดด้วยระเบียบข้อบังคับและสะดวกต่อการตรวจสอบความประพฤติของผู้ต้องขัง ^{๑๑}

๔. เพื่อความเหมาะสมทางเรือนจำต้องใช้สถานที่เป็นส่วนกลาง เป็นที่โล่งแจ้ง เช่นลานกิจกรรม หรือใต้ถุนอาคาร ซึ่งจะมีสภาพแวดล้อมรบกวนจากเสียงของ คนที่ไม่ได้เข้ามาฟังเทศน์ และมีการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในบริเวณใกล้เคียงที่อยู่ใกล้เคียงเมื่อมีกิจกรรมอื่น ๆ ก็มีเสียงมารบกวนได้^{๑๒}

๕. การจะให้ผู้ต้องขังเกิดสมาธิ หรือมีความตั้งใจจึงไม่ใช่เรื่องง่าย แต่อย่างน้อยก็ควรจะทำให้เกิดความรู้สึกว่า การที่พระมาแสดงเทศน์ เป็นการฟังเพื่อทำให้เกิดความสบายใจมารับฟังสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เกิดแนวคิด ความรู้ รับฟังหรือเปิดทัศนคติ เพื่อเป็นแนวทางต่อไป^{๑๓}

๖. แนวทางที่ทำให้สามารถดำเนินชีวิตในเรือนจำได้ด้วยด้วยความเข้าใจชีวิต ผู้ต้องขังสามารถเข้าใจถึงผลของการกระทำที่ผ่านมา ตลอดจนการเตรียมความพร้อมที่จะรับมือกับสังคมเมื่อออกจาก

^๙ สัมภาษณ์ พระครูศรีรัตนสรกิจ, ผู้อำนวยการ หน่วยวิทยบริการจังหวัดสระแก้ว, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระมหาไพวงษ์ พลญาโณ, ดร., เจ้าคณะตำบลสระขวัญ เขต ๓, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระครูธำรงปริยัติคุณ,รองประธานบริหาร หน่วยวิทยบริการจังหวัดสระแก้ว, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นายไพรัตน์ เขตต์กลาง,อนุศาสนาจารย์ เรือนจำจังหวัดสระแก้ว, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๓} สัมภาษณ์ นายปรานสุวีร์ อาอวรามร์คัม, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสระแก้ว, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

เรือนจำ เหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้ต้องขังควรระลึกถึง แต่ถ้าเราสอนแต่อย่างนี้เขาก็จะเบื่อหน่าย เราควรแต่งหรือหาวิธีเสนอเป็นแบบเล่านิทาน เรื่องเล่าจากประสบการณ์ อุบายวิธีต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ฟัง ผ่อนคลาย เรื่องราว น่าฟัง น่าติดตาม^{๑๔}

๗. การทำอะไรให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ลดความขัดแย้งภายในเรือนจำภายนอกเรือนจำเมื่อกลับออกไป ความคิดบวกเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความเปลี่ยนแปลงได้ พระสงฆ์ที่เข้าไปแสดงธรรม เข้าไปเผยแผ่ ต้องสอนตั้งแต่อยู่ในเรือนจำ โดยพระสงฆ์ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง นั่นก็คือการเทศน์บอกให้ฟัง ทำให้ดู คือพระควรจะอบรมด้วยความเป็นกันเอง มีอิริยาบถผ่อนคลาย ไม่เคร่งครัดเกินไป พุดคุยแบบทั่วไป นี่คือทำให้เห็น^{๑๕}

๘. การสอนให้มีหลักธรรมที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้ อาทิเช่น พรหมวิหาร ๔ คือ ให้ความเมตตาต่อกัน กรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน มุทิตายินดีกับคนอื่น และอุเบกขากับผู้ต้องขังที่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใด ๆ ได้แล้ว จึงเป็นสิ่งที่ผู้บรรยาย หรือพระสงฆ์ควรสอดแทรกอยู่เสมอ การได้ยินได้ฟัง ย้ายอยู่เสมอในอุบายวิธีต่าง ๆ จะทำให้ผู้ต้องขังเกิดความคิดที่จะปรับปรุงตนเองได้^{๑๖}

สรุปได้ว่า ด้วยข้อจำกัดของเรือนจำ การจัดสัดส่วนให้เป็นไปตามความต้องการของผู้ต้องขัง ที่มีข้อจำกัดและ ด้วยสภาพแวดล้อม เสียงรบกวน เป็นสิ่งที่ต้องปรึกษาหารือกับอนุศาสนา พระสงฆ์ก็ต้องพยายามทำให้เกิดบรรยายภาสที่รู้สึกครึกครื้นลดความตึงเครียด และความรู้สึกว่าถูกบังคับให้มาฟังธรรม เพราะเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมก็ทำให้เกิดความรู้สึกว่าถูกบังคับ เพื่อทำ ๆ ไปเพื่อให้ได้ครบกิจกรรม การเทศน์ การบรรยายของพระสงฆ์จึงควรปรึกษากับอนุศาสนา เพื่อหาอุบายวิธีที่เหมาะสม และตรงกับความต้องการของผู้ต้องขัง **Buddhist Management**

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระมหาพชร กิตติวรเมธี, เลขานุการเจ้าคณะตำบลท่าแขก เขต ๒, ๕ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๕} สัมภาษณ์นายศักรินทร์ ทุมเสน, นายอำเภอเมืองสระแก้ว, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นายกำพล ภูมณี, อดีตสมาชิกวุฒิสภา คณะกรรมการการพระพุทธศาสนา, ๙ มกราคม ๒๕๖๓.

ตารางที่ ๔.๑๘ สรุปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ผู้ต้องขังใน
เรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดภัย

ลำดับ	สาระสำคัญ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
		จำนวน (รูป/คน)	ลำดับที่
๑	ในเรือนจำมีสภาพที่ทึบๆ จึงทำให้เมื่อเข้าไปแสดง ธรรม ผู้ต้องขังไม่ค่อยเกิดอารมณ์ร่วม ไม่อยากฟัง เบื่อหน่าย การเลือกวิธีการเทศน์แบบพูดคุยปกติ เล่านิทาน ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้พบมาจะทำให้ ลดความทึบนั้นได้	๒	๑, ๗
๒	การใช้วิธี กลอุบายก่อนที่เผยแผ่ อาทิเช่น นำสวด มนต์ไหว้พระ เดินจงกรม ทำกิจกรรมอื่น ๆ ก่อน จะทำให้รู้สึกผ่อนคลาย และนำติดตาม	๓	๒, ๔, ๕
๓	การทำให้เห็น เช่น พระสงฆ์ที่เข้าไปเผยแผ่ควรมี กิริยาอาการ อิริยาบถที่ผ่อนคลาย ไม่ควรเคร่ง ขมเกินไป พูดคุยปกติ อารมณ์ปกติ ไม่แสดง ความคิด ลองถามคำถามที่เขาสงสัยแล้วค่อยๆ คิด อย่างไร เป็นอย่างไร เห็นอย่างไรในเรื่องนั้น ๆ เหล่านี้จะทำให้เกิดการตอบโต้ และลดความตึง เครียดได้	๓	๓, ๖, ๘

๔.๕.๓ ด้านการสอนมุ่งเนื้อหา

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกด้านการสอนมุ่งเนื้อหา ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง ๘ ท่าน ได้มีข้อคิดเห็นตามกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ดังต่อไปนี้

๑. การสอนที่มุ่งเน้นเนื้อหาสำหรับผู้ต้องขัง ควรสอนให้มีความเคารพในบุพการี เชื่อเรื่องกรรม มีความเคารพในครูอาจารย์ ความกตัญญูต่อบุพการี ตลอดจนหิริ โอตตัปปะ ความเกรงกลัว ละอายต่อบาปเพราะเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิต และสามารถมองเห็นได้ เพียงแต่ผู้ต้องขังบางรายไม่ทันได้คิด แต่เห็นการกระทำเหล่านั้นทุกวันอยู่แล้ว การสอนมุ่งเน้นย้ำถึงสิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสทบทวนถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิต และยอมรับการกระทำของตน อันจะนำมาซึ่งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจากภายในจิตใจอย่างแท้จริง^{๑๗}

๒. ควรใช้หลักธรรมที่สอนให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ให้เห็นการดำเนินชีวิตในเรือนจำไม่ใช่สิ่งที่ใครปรารถนา การสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เกี่ยวกับสัมมาชีพจึงเป็นสิ่งที่เหมาะสม ที่จะสอนให้แก่ผู้ต้องขังเพราะเป็นสิ่งที่ผู้ต้องขังทุกคนต้องกลับไปใช้ชีวิตต่อในสังคม^{๑๘}

๓. สำหรับผู้ต้องขังที่มีโทษหนัก หากจะมุ่งสอนแต่เรื่องกรรม เรื่องบาปบุญคุณโทษอย่างเดียว คงจะเป็นไปได้ยากเพราะถ้ามีหลักธรรมเหล่านี้อยู่ในใจ อยู่ในพื้นฐานชีวิต ก็คงไม่เกิดเรื่องแบบนี้ จึงควรที่จะหาแนวคิด ปรัชญาอื่น ๆ มาผสมผสานในการสอน การบังคับ หรือให้โจทย์การบ้านไปทำ ผู้ต้องขังหลายคนก็มีความรู้สึกขัดแย้ง ตรงไปตรงมา โดยเห็นได้จากการเขียนตอบโจทย์ที่ เป็นการบ้านให้ไปลองทำในบางวิชา^{๑๙}

การจัดการBuddhism
Buddhist Management

๔. การใช้เวลาที่มีอยู่ในเรือนจำของผู้ต้องขังเพื่อมาศึกษาหาหลักธรรม หรือมาเริ่มสนใจในเวลานี้คงจะเป็นเพียงที่พึ่งทางเดียวที่เหลืออยู่ และมีเวลามาปฏิบัติธรรมมากขึ้น เพื่อใช้ศึกษา ตรีกตรอง ใคร่ครวญ ถึงสิ่งต่าง ๆ ที่ผ่านมาในชีวิตหรืออาจมองหาหนทางในการดำเนินชีวิตต่อไปข้างหน้า เพราะได้สำนึกในผลการกระทำของตนที่ผ่านมา จึงพยายามชวนขยายหาแนวทางปรับปรุง ความคิด การกระทำของตน^{๒๐}

๕. การให้ความรู้หรือการอบรมพระสงฆ์จึงควรที่จะศึกษา ค้นคว้า หรือมีความรู้เชิงประจักษ์ด้วยตนเอง เพราะเมื่อนำมาบรรยาย หรือแสดงเทศน์ให้ฟัง ก็จะเกิดความหลากหลาย ตามความแตกต่าง

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระครูศรีรัตนสรกิจ, ผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการจังหวัดสระแก้ว, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระครูดำรงปริยัติคุณ, รองประธานบริหาร หน่วยวิทยบริการจังหวัดสระแก้ว, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระมหาไพวงษ์ พลญาโณ, ดร., เจ้าคณะตำบลสระขวัญ เขต ๓, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๐} สัมภาษณ์นายศักรินทร์ ทุมเสน, นายอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

ของผู้ต้องขังไปด้วย และด้วยแนวทางการดำเนินชีวิตที่หลากหลายภายนอกได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ผู้ต้องขังหลายรายจึงแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อที่จะนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไปในอนาคต^{๒๑}

๖. เพราะสิ่งเหล่านี้เมื่อเวลาเทศน์สอนออกไป ผู้ต้องขังที่ได้เคยสัมผัสถึงสิ่งเหล่านั้นก็จะสามารถรับรู้ได้เร็ว เพราะเคยเกิดขึ้นกับตัวเอง เมื่อมาได้ยินได้ฟัง ก็จะกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เพราะมีทักษะเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว การรับฟังเพื่อนำมาต่อยอดทางความคิดจึงเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ต้องขัง สามารถปรับเปลี่ยนตนเองเพื่ออนาคตต่อไป^{๒๒}

๗. ส่วนการสอนที่ให้ความรู้ สอนให้เกิดความคิดในทันทีที่น่าจะยาก แต่ถ้าใช้วิธีผสมผสานเกี่ยวกับความเชื่อ ศรัทธา หรือออกทางมนายินต์ ๆ สำหรับผู้ต้องขังน่าจะทำให้เกิดความน่าสนใจ น่าดึงดูด แต่ไม่ใช่สอนให้เชื่อเรื่องเหล่านั้นทีเดียว เพียงแต่ใช้เป็นอุบายให้เกิดความสนใจมากขึ้น เพราะด้วยความหวังที่เหลืออยู่เพียงน้อยนิด ความเชื่อ ความมกมาย จึงเป็นสิ่งที่เข้าถึงง่ายที่สุด หรืออาจจะคิดว่าเป็นเพียงความหวังที่สุดท้ายที่เรื่อนกลาง แต่พระสงฆ์ไม่ควรนำมาอุบายวิธีนี้มาใช้มาจนเกินไป^{๒๓}

๘. เพราะถ้าใส่แต่เนื้อหาหลักธรรม ผู้ต้องขังซึ่งอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ตึงเครียด สภาพแวดล้อมที่ไม่มีความสุข เมื่อเจอเนื้อหาหลักธรรม หรือเนื้อหาหนัก ๆ จะกลายเป็นการเพิ่มความกดดัน เพิ่มความตึงเครียดสำหรับผู้ต้องขัง เพราะธรรมชาติของผู้ต้องขังทุกรายที่อยู่ในเรือนจำ ขาดซึ่งอิสรภาพทางกาย คงเหลือแต่ความคิด จิตวิญญาณที่เป็นอิสระ หากผู้นำ หรือพระสงฆ์กลับ มอบหลักธรรม แนวความคิดที่ไม่เหมาะสม ก็จะทำให้เกิดความวุ่นวายภายในจิตใจมากขึ้น ซึ่งย่อมส่งผลต่อการกระทำต่อมาด้วยเช่นกัน^{๒๔}

การจัดการเชิงพุทธ

สรุปได้ว่า เนื้อหาหลัก **Buddhist Management** หรือโครงการ บาบบุญคุณโทษ บางครั้งก็ทำให้ผู้ต้องขังไม่สนใจในการรับฟัง กลับกลายเป็นการเพิ่มความรู้สึกลึก เพราะทำให้เกิดความสำนึกในการกระทำที่ต่ำลงไป พระสงฆ์จึงควรใช้วิธีการทำให้ผู้ต้องขังไม่รู้สึกว่เนื้อหาที่มออบรม หรือแสดงธรรมเป็นเรื่องที่ต้องจดจำ จนทำให้เกิดความคิดย้อนไปถึงสิ่งที่ทำมา แต่ควรจะก้าวต่อไปในการดำเนินชีวิต เพื่อให้มีความหวัง การใช้อุบายวิธี เรื่องความเชื่อ ความมกมาย ในบางครั้งก็เพียงเพื่อดึงดูดความสนใจ แต่หากใช้แล้ว พระสงฆ์เห็นว่าประสบความสำเร็จผู้ต้องขัง สนใจรับฟัง มีอารมณ์รู้สึกร่วม ก็จะทำให้กลายเป็นการสอน การแสดงธรรมที่ผิดจากเจตนารมณ์ของทางเรือนจำเช่นกัน

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระมหาพชร กิตติวรเมธี, เลขานุการเจ้าคณะตำบลท่าแขก เขต ๒, ๕ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นายปรานสุวีร์ อวอรัมย์รัมย์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสระแก้ว, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๓} สัมภาษณ์ นายกำพล ภูมณี, อดีตสมาชิกวุฒิสภา คณะกรรมการบริหารพระพุทธศาสนา, ๙ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นายไพรัตน์ เขตต์กลาง, อนุศาสนาจารย์ เรือนจำจังหวัดสระแก้ว, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๒.

ตารางที่ ๔.๑๙ สรุปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ผู้ต้องขังใน
เรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการสอนมุ่งเนื้อหา

ลำดับ	สาระสำคัญ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
		จำนวน (รูป/คน)	ลำดับที่
๑	การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเคารพใน บุพการี เชื่อเรื่องกรรม เคารพในครูบาอาจารย์ มี hiri โอตฺตปปะ มีสัมมาอาชีวะเป็นพื้นฐานในการ ดำเนินชีวิต เหล่านี้เป็นเรื่องที่ต้องเน้นย้ำอยู่เสมอ	๓	๑, ๒, ๘
๒	การใช้หลักปรัชญาทางตะวันตกมาประกอบใน การอบรมเป็นสิ่งที่เปิดโลกทัศน์ให้กับผู้ต้องขัง เพราะเป็นสิ่งที่จะรู้ได้เข้าใจได้จากการศึกษา เพิ่มเติม การที่จะค้นหาจากภายในเรือนจำ หรือ ผู้ต้องขังอยากจะแสวงหาเองน่าจะมีน้อย พระสงฆ์ เราจึงควรนำไปใช้ประกอบในการอบรม	๒	๓, ๔
๓	ความรู้เชิงประจักษ์ของพระสงฆ์สามารถนำมา ประกอบในการอบรมได้ แต่อย่างใดของพระสงฆ์เพียง กับผู้ต้องขังที่เคยดำเนินชีวิต หรือเคยผ่านมาใน ชีวิตจะทำให้เกิดความคิด เกิดสติ เกิดความสนใจ ที่จะติดตามรับฟัง	๓	๕, ๖, ๗

๔.๕.๔ ด้านการสอนโดยเคารพ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกด้านการสอนโดยเคารพ ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง ๘ ท่าน ได้มีข้อคิดเห็นตามกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ดังต่อไปนี้

๑. ผู้เคารพย่อมได้รับการเคารพตอบ พระสงฆ์ก็ควรที่จะให้ความเคารพผู้ต้องขังด้วยเช่นกัน เพราะว่าผู้ต้องขังเป็นเพียงผู้ถูกจำกัดสิทธิเพราะการกระทำโดยประมาท หรือเหตุผลใดก็ตาม แต่ด้วยสิทธิพื้นฐานคงยังมีเหมือนเดิม การแสดงธรรม การบรรยาย จึงควรให้เกียรติแก่ผู้ต้องขัง หากใช้คำที่ฟังแล้วรู้สึกดูถูก ดูหมิ่น ควรละเว้น เพราะไม่ใช่ฐานะที่พึงกระทำ^{๒๕}

๒. พระสงฆ์ที่เข้าไปอบรมจึงควรให้เกียรติแก่เรือนจำ ผู้ต้องขัง ไม่พูดจาด้วยความคึกคอง ไม่สำรวม ประพฤติตนไม่เหมาะสมกับสมณสาธูป สิ่งเหล่านี้พระสงฆ์ควรตระหนัก คำว่าความเคารพในที่นี้จึงไม่ใช่การแสดงอาการคารวะ แต่เป็นการให้เกียรติแก่ผู้ฟัง ดังเช่นพระสงฆ์แสดงธรรมโปรดแก่ฆราวาสญาติโยม ทั่วไปโดยปกติ^{๒๖}

๓. พระสงฆ์ควรที่จะมีความคิดในทางสัมมาทิฐิ มีความคิดที่ดีต่อผู้ต้องขัง เพราะถ้าหากเรามีอคติ มีมิจฉาทิฐิ ต่อเรือนจำ หรือผู้ต้องขัง สิ่งเหล่านี้อาจจะส่งผลต่อการสอน การเทศน์ เมื่อเวลาเราคลุกคลี หรือเข้าไปสอนนาน ๆ มันจะกลายเป็นความคิด และการพูด ที่ไม่เหมาะสมออกมาได้ พระเราจึงต้องปรับทัศนคติของตนเป็นสิ่งแรก การแสดงความเคารพให้เกียรติต่อสถานที่ ต่อผู้ต้องขัง ไม่ทำตนดูหมิ่นเหยียดหยาม หรือมีกิริยาที่ไม่เหมาะสม^{๒๗}

๔. ขณะเดียวกัน หาก **Buddhist Management** ก็จะทำให้การเทศน์การสอนของเราดูไม่น่าหนักแน่น เหมือนไม่มีความมั่นใจในหลักธรรมคำสอน ก็จะส่งผลกลายเป็นพระสงฆ์ ที่มาบรรยาย หรือสอนดูไม่มีความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง เพียงแต่เทศน์ สอนตามหน้าที่^{๒๘}

๕. พระสงฆ์จึงควรมีความตระหนักต่อการใช้กิริยา ท่าทาง คำพูด คำสอน ที่เหมาะสมกับสมณสาธูป เพื่อความงดงาม ในจริยวัตร และเป็นการแสดงความเคารพต่อสถานที่ และผู้ต้องขัง^{๒๙}

^{๒๕} สัมภาษณ์ นายไพรัตน์ เขตต์กลาง, อนุศาสนาจารย์ เรือนจำจังหวัดสระแก้ว, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระครูธำรงปริยัติคุณ, รองประธานบริหาร หน่วยวิทยบริการจังหวัดสระแก้ว, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระครูศรีรัตนสรกิจ, ผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการจังหวัดสระแก้ว, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระมหาไพวงษ์ พลญาโณ, ดร., เจ้าคณะตำบลสระขวัญ เขต ๓, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๙} สัมภาษณ์ พระมหาพชร กิตติวิธเมธี, เลขานุการเจ้าคณะตำบลท่าแยก เขต ๒, ๕ ธันวาคม ๒๕๖๒.

๖. เหมือนดังที่พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมแก่ท่านพระองคุลิมาลเถระ เมื่อท่านเห็น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ยัง มีสติ มีความคิดว่า เป็นใคร มาจากไหน มีการสนทนา สาทักฉณา ไม่ใช่เจอหน้าก็ฟัน ๗ เหมือนคนอื่น^{๓๐}

๗. เมื่อได้พบเห็นพระที่มีความเรียบร้อย มีสมณสาธูป น่าประทับใจแล้วก็น่าจะทำให้เกิด ศรัทธา เกิดความเลื่อมใส เกิดความสนใจที่จะฟังหลักธรรมคำสอนเพื่อน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติต่อไป^{๓๑}

๘. ถ้าทำให้ผู้ต้องขังเกิดความสำนึก เกิดความคิด มีสติ ที่จะกลับตัวกลับใจได้จากการเห็น พระสงฆ์ที่มีความงดงามในจริยวัตร ความประพฤติที่งดงาม น่าจะมีประโยชน์อย่างมาก^{๓๒}

สรุปได้ว่า พระสงฆ์ควรให้เกียรติต่อเรือนจำ ต่อผู้ต้องขัง ลดอคติ ความคิดที่ไม่ดีก่อน ควร ประพฤติตนให้เหมาะสม มีกิริยาอาการที่เรียบร้อย ไม่คึกคองเกินไป ไม่ต้องกังวลว่า เมื่อเข้าไปในเรือนจำ แล้วจะเจอสิ่งที่ไม่น่าประสงค์ แต่ขอให้มีความสำรวมระวัง อยู่ในความพอดี หลายอย่างที่เราไม่เคยเห็นใน เรือนจำ หรือเคยเห็นจากสื่อต่าง ๆ อาจจะไม่ใช่ว่าที่เราคิด เพียงแต่เพราะด้วยความที่เราไม่เคยพบปะ ไม่เคยสัมผัสกับผู้ต้องขังจริง จึงทำให้เกิดความคิดอคติต่าง ๆ ได้ การแสดงความเคารพจึงไม่ใช่เพียงแค่การ กระทำ ท่าทางให้ดูว่าเคารพ แต่ควรเคารพจากใจ กลายเป็นวาจา และการกระทำออกมา

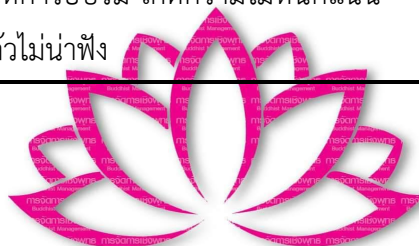
^{๓๐} สัมภาษณ์นายศักรินทร์ ทุมเสน, นายอำเภอเมืองสระแก้ว, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๓๑} สัมภาษณ์ นายกำพล ภูมณี, อดีตสมาชิกวุฒิสภา คณะกรรมการการพระพุทธศาสนา, ๙ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๓๒} สัมภาษณ์ นายปธานสุวิทย์ อวอร่วมรัมย์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจังหวัด สระแก้ว, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

ตารางที่ ๔.๒๐ สรุปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ผู้ต้องขังใน
เรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการสอนโดยเคารพ

ลำดับ	สาระสำคัญ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
		จำนวน (รูป/คน)	ลำดับที่
๑	ความสำรวม ในสมณสาธูป ไม่ศีกคนองเกินไป ใช้ คำพูดที่ไม่กระทบ เปรียบเทียบ พุดดูหมิ่น ดูถูก เป็นการให้เกียรติแก่ผู้ต้องขัง และเรือนจำ	๔	๑, ๒, ๓, ๕
๒	พระสงฆ์ควรมีความคิดในทางสัมมาทิฐิ ไม่มีอคติ ภายในจิตใจ เกี่ยวกับผู้ต้องขัง หากเกรงใจมาก เกินไปก็จะทำให้การอบรม เกิดความไม่หนักแน่น ในคำพูด ฟังแล้วไม่น่าฟัง	๔	๔, ๖, ๗, ๘

การจัดการเชิงพุทธ
Buddhist Management

๕.๕ ด้านการใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกด้านการใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง ๘ ท่าน ได้มีข้อคิดเห็น ตามกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ดังต่อไปนี้

๑. การใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม ของพระสงฆ์ควรใช้ตามสภาพที่เหมาะสม เพราะความหลากหลายของพื้นฐานชีวิต แต่ละคนไม่เหมือนกัน การพูดที่ไพเราะ นุ่มนวลมากเกินไป ก็ไม่สามารถทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้เช่นกัน แต่เป็นการแสดงออกถึงพระสงฆ์ที่ได้รับการฝึกอบรมมาอย่างไร^{๓๓}

๒. การใช้ศัพท์ภาษาที่เป็นทางการมากเกินไป หรือ ศัพท์ภาษาบาลี ของพระถ้าจะใช้ก็ควร จะแปลให้ฟัง เพื่อให้เข้าใจความหมายด้วยผู้ต้องขังหลายรายเป็นคนท้องถิ่น มีข้อจำกัดหลายด้าน ถ้าเราพูดแต่ศัพท์เทคนิค พูดภาษาราชการ พูดแปลง ๆ เขาไม่เข้าใจ จะกลายเป็นว่าเรามาอวดภูมิความรู้ ดูแล้วไม่น่าเคารพ ไม่น่าเลื่อมใส แต่ถ้าหากใช้คำไม่เหมาะสม คำหยาบ เพ้อจ้อ ก็กลายเป็นพระที่ไม่มีภูมิความรู้ ไม่มีภูมิธรรม^{๓๔}

๓. ถ้าหากเราจะพูดเป็นปกติมากเกินไป ก็ควรจะคำนึงถึงด้วยว่ามันเหมาะสมหรือไม่ ในที่นี้คือ พูดแบบกันเอง มันก็จะทำให้มีการหลุดคำไม่เหมาะสมบ้าง ซึ่งก็เข้าใจอยู่นะว่าคนทั่วไปก็จะเข้าใจง่ายและให้ความรู้สึกเป็นกันเอง รู้สึกเหมือนมาพูดคุยกัน แต่ว่าขณะเดียวกันมันก็ไม่เหมาะสมจนสรุปคือเอาประมาณพอดี ๆ มีบ้างเล็ก ๆ น้อย เพื่อให้เกิดความรู้สึกว่าไม่เป็นทางการมากเกินไปไม่เครียดมากเกินไป^{๓๕}

การจัดการเชิงพุทธ

๔. ถ้าหากอยากจะเทศน์ **Buddhist Management** อันนี้ก็ดีนะมันฟังง่ายแต่ว่าด้วยความที่เราอยู่ในอีกสถานะคือต้องเข้าใจว่าเราทำหน้าที่อะไร เพราะทำอะไรอยู่ในขณะนั้น ณ ที่นั้น ก็ควรที่จะมีความสำรวมบ้าง คิดว่าอาจจะได้ใจผู้ต้องขังและเข้าใจได้ง่ายซึ่งเป็นบริบทในขณะนั้น แต่จะกลายเป็นว่าผู้ต้องขังทุกคน อยากได้พระที่มาเทศน์สนุกสนาน ไม่ต้องคำนึงถึงหลักธรรม เนื้อหาสาระ หรือโจทย์ที่อนุศาสนาจารย์ให้ไว้ในแต่ละครั้งที่นิมนต์มาเทศน์ ก็จะดูเป็นว่าไม่มีความหมายในการมาแสดงเทศน์ แสดงธรรมไป^{๓๖}

๕. ภาษาท้องถิ่นก็ช่วยได้ เพราะมีความหลากหลายและภาษาท้องถิ่นมันดูเหมือนจะลดความกดดัน ลดกำแพงความคิดต่างๆ ลงได้ น่าจะเป็นทางเลือกที่เหมาะสมเช่นกันเพราะภาษาท้องถิ่นเป็นสื่อ ที่

^{๓๓} สัมภาษณ์ นายปรานสุวิร์ อวอรัมย์รัมย์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจังหวัดสระแก้ว, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระครูศรีรัตนสรกิจ, ผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการจังหวัดสระแก้ว, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระครูธำรงปริยัติคุณ, รองประธานบริหาร หน่วยวิทยบริการจังหวัดสระแก้ว, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๓๖} สัมภาษณ์ นายกำพล ภูมณี, อติตสมาชิกวุฒิสภา คณะกรรมการการพระพุทธศาสนา, ๙ มกราคม ๒๕๖๓.

สามารถส่งสารต่างๆ ให้ถึงได้ง่ายที่สุด ความเป็นกันเองเกิดขึ้น ความใกล้ชิดเกิดขึ้น ความอบอุ่นก็เกิดขึ้น ปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อกันก็จะเกิดขึ้น อันจะเป็นการน้อมนำให้เข้าถึงการสอน การอบรมง่ายมากขึ้น^{๓๗}

๖. ผู้ต้องขังเมื่อเกิดความรู้สึกเหมือนคนคุ้นเคย คนรู้จัก หรือมีคนมาเยี่ยมเยียน พูดคุยกัน ก็จะเปิดใจรับฟัง และมีการโต้ตอบกับพระสงฆ์ เพราะรู้สึกว่ตนเองกับพระสงฆ์มีความใกล้ชิดกัน จะทำให้บรรยายภาคโดยรวมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี และเกิดความต้องการอยากจะให้มาแสดงธรรม อีก^{๓๘}

๗. เพราะผู้ต้องขังบางรายก็ไม่ค่อยมีญาติมาเยี่ยม เมื่อมีพระหรือมีกิจกรรมต่าง ๆ มาช่วย เขาจะรู้สึกว่ผ่านคลาย คุ้แจ่มใส ขึ้นทันทีความอบอุ่น ความคิดใกล้ชิดจากคนอื่นที่ไม่ใช่ผู้ต้องขัง ด้วยกัน จะทำให้ผู้ต้องขัง รู้สึกว่ตัวเองก็เป็นคนปกติ สามารถกลับไปอยู่กั้กับสังคมภายนอกได้ ตลอดเวลา หรือมีความพร้อมที่จะกลับไปสู่สังคมต่อไป^{๓๙}

๘. การพูดจึงเป็นการสื่อสารที่สำคัญเพราะสามารถทำให้เชื่อมถึงกันได้ เมื่อพระสงฆ์เข้าไป อบรมเป็นประจำ ผู้ต้องขังก็จะมี ความสนใจมากขึ้น เกิดความกระตือรือร้น อยากจะฟัง คนพูดก็ อยากจะพูด คนฟังก็อยากฟัง มันทำให้มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันได้^{๔๐}

สรุปได้ว่ การใช้ภาษาที่สุภาพ นุ่มนวล ในการเทศน์ การอบรมสั่งสอน ควรใช้ว่จาที่ เหมาะสม การใช้ภาษาท่องถิ่นสนทนาตามกาลโอกาส ควรระมัดระวังคำพูดที่ไม่เหมาะสม กระทบกระ เทียบ เปรียบเทียบ คึกคองเกินไป ถ้าหากจะใช้ศัพท์ภาษาต่าง ๆ ควรมีการแปลความหมาย อธิบาย ให้ชัดเจน และการพูด หรือใช้ภาษาที่แปลกใหม่เกินไป ก็ทำให้ไม่เข้าใจ ได้ด้วยเช่นกัน ถ้าหากพูด กันเองปกติ ควรมีสติในการพูด บั้การไม่ทำmanagement

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระมหาพพร กิตติวรเมธี, เลขานุการเจ้าคณะตำบลท่าแยก เขต ๒, ๕ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๓๘} สัมภาษณ์นายศักรินทร์ ทุมเสน, นายอำเภอเมืองสระแก้ว, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๓๙} สัมภาษณ์ นายไพรัตน์ เขตต์กลาง, อนุศาสนาจารย์ เรือนจำจังหวัดสระแก้ว, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๔๐} สัมภาษณ์ พระมหาไพวงษ์ พลญาโณ, ดร., เจ้าคณะตำบลสระขวัญ เขต ๓, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

ตารางที่ ๔.๒๑ สรุปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ผู้ต้องขังใน
เรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม

ลำดับ	สาระสำคัญ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
		จำนวน (รูป/คน)	ลำดับที่
๑	การใช้ภาษาที่แตกต่างกันก็ย่อมสื่อสารถึงกันไม่ได้ พระสงฆ์จึงควรมีการศึกษาถึงข้อมูลพื้นฐาน บริบทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในเรือนจำ ถ้าจะพูดเล่า เรื่องแบบปกติ ก็ควรมีสติด้วย เพราะอาจจะหลุด คำที่ไม่เหมาะสม จึงควรสำรวจมาจา ไม่ให้คิด คนองเกินไป	๒	๑, ๔
๒	การใช้ศัพท์ หรือภาษาที่แตกต่างกัน พระสงฆ์ควร อธิบายถึงความหมาย ของคำนั้นๆ อย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน เพราะบางคำบาง ภาษาอาจจะมีความหมายแตกต่างกัน เมื่อใช้กับ อีกบริบทอื่น พระสงฆ์ก็ควรศึกษาทำความเข้าใจ ถ่วงก่อนนำไปใช้ด้วยเช่นกัน	๒	๒, ๓,
๓	การใช้ภาษาท้องถิ่นจะช่วยให้เกิดความความ ผ่อนคลาย ลดความกดดัน เกิดความอบอุ่น เพราะ รู้สึกเหมือนได้เจอคนใกล้ชิด คนคุ้นเคยกัน ภาษา ที่คุ้นเคยฟัง ผู้ต้องขังบางรายก็ไม่เคยมีคนมาเยี่ยม เมื่อมีพระมาเทศน์ มาสนทนาด้วยภาษาที่คุ้นเคย กันจะเกิดความสดชื่น	๔	๕, ๖, ๗, ๘

สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ทั้ง ๕ ด้าน ได้ความว่า

ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว สภาพแวดล้อมท่ามกลางความสับสนวุ่นวายภายในจิต ชาติที่
ฟุ้งทางใจ พระสงฆ์สามารถช่วยบรรเทาความทุกข์ภายในใจที่เกิดขึ้นได้ในระดับหนึ่ง ถึงแม้ทางเรือนจำ
จะมีการส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อลดความกังวล ความทุกข์ภายในใจที่เกิดขึ้น พระสงฆ์จึง
เปรียบเสมือนผู้นำทางจิตวิญญาณ ช่วยขับเคลื่อน ชัดเกลาล้างใจได้ ผู้ต้องขังส่วนใหญ่อยากจะมี
พระสงฆ์ที่มากเผยแผ่แสดงธรรมในเชิงสนทนา พูดคุย ให้ความรู้ที่ถูกต้อง เพื่อลดความกังวล ลดความตึง
เครียด ที่เกิดขึ้น และยังเป็นเครื่องบำรุงศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนาภายในจิตใจ เห็นแสงธรรมที่
พระสงฆ์นำไป เพื่อเป็นเครื่องเตือนสติหลังจากพ้นจากเรือนจำ

พระสงฆ์จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมด้านความรู้ ความรู้เชิงประจักษ์ มีทักษะทางการ
พูด เมื่อได้รับหลักธรรม หรือ โจทย์ที่ทางเรือนจำกำหนดมาให้แสดงในแต่ละครั้ง ต้องค้นคว้าหาข้อมูล
แล้วนำมาประยุกต์ให้ตรงกับความต้องการของผู้ต้องขัง ตลอดจนสอดแทรกหลักการที่จะสามารถ
นำไปปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหลังจากออกจากเรือนจำด้วย สำหรับข้อจำกัดของเรือนจำ การจัดสัดส่วน
สถานที่เพื่อฟังธรรม ตลอดจนอุปกรณ์เครื่องขยายเสียง ก็เป็นสิ่งที่ควรมีการเตรียมความพร้อมให้
เป็นไปตามความต้องการของผู้ต้องขัง ด้านเนื้อหาหลักธรรม และการมุ่งสอนเรื่องกรรม บาปบุญ
คุณโทษ บางครั้งก็ทำให้ผู้ต้องขังไม่สนใจในการรับฟัง กลับกลายเป็นการเพิ่มความรู้สึกลึกซึ้ง เพราะทำ
ให้เกิดความสำนึกในการกระทำที่ล่วงไป จึงควรปรับเปลี่ยนเนื้อหาที่จะทำให้เกิดความคิดที่จะก้าวต่อไปใน
การดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดความหวัง

พระสงฆ์ควรลดอคติ ความคิดที่ไม่ดีควรระงับให้เหมาะสม มีกิริยาอาการที่
เรียบร้อย ไม่คึกคองเกินไป ไม่ต้องกังวลว่า เมื่อเข้าไปในเรือนจำแล้วจะเจอสิ่งที่ไม่น่าประสงค์ แต่
ขอให้มีความสำรวมระวัง อยู่ในความพอดี การแสดงเทศน์ การอบรมสั่งสอน ควรใช้วาจาที่เหมาะสม
มีการใช้ภาษาท้องถิ่นสนทนาตามกาลโอกาส ระมัดระวังคำพูดที่ไม่เหมาะสม กระทบกระเทียบ
เปรียบเทียบ คึกคองเกินไป ถ้าหากจะใช้ศัพท์ภาษาต่าง ๆ ควรมีการแปลความหมาย อธิบายให้ชัด
แจ้ง และการพูด หรือใช้ภาษาที่แปลกใหม่จนเกินไป ก็ทำให้ไม่เข้าใจ ได้ด้วยเช่นกัน การใช้หลัก
ปรัชญาตะวันตกเข้ามาสอดแทรกจะทำให้ผู้ต้องขังมีโลกทัศน์มากขึ้น

๔.๖ องค์ความรู้

๔.๖.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว” ทำให้ผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ตามแผนภาพที่ ๔.๑ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๑ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว” ทั้ง ๕ ด้านมีดังนี้

๑) ด้านการเตรียมความพร้อมในการสอน

พระสงฆ์ควรมีการร่วมมือกัน จัดตั้งเป็นหน่วยงาน หรือกลุ่มงานเฉพาะด้าน มีการกำหนดนโยบายแนวทางการทำงานที่ชัดเจน ในการออกแบบการเรียนการสอนให้เป็นระบบ จัดทำเป็นศูนย์ประสานงานเพื่อความสะดวกคล่องตัวในการติดต่อกันต่าง ๆ และประสานงานกับหน่วยงานภายนอก

พระสงฆ์หรือพระสงฆ์ในจังหวัดสระแก้ว ปัจจุบันเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ ภูมิการศึกษาที่อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานหลายท่าน อีกทั้งมีความรู้ความเข้าใจในงานเผยแผ่ ตลอดจนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี จึงควรชักชวนมาร่วมกันในการเตรียมเนื้อหา หลักสูตรที่ใช้ในการเผยแผ่แก่ผู้ต้องขัง เนื้อหาการสอนควรจัดให้สอดคล้องกัน ตลอดจนพระสงฆ์ควรศึกษาหาความรู้รอบตัว ความรู้เชิงประจักษ์ ทักษะทางการพูด การรับมือกับการโต้ตอบเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ต้องขัง เมื่ออนุศาสน์ได้กำหนดหัวข้อธรรมต้องค้นคว้าหาข้อมูล สอดแทรกหลักการที่นำไปปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หลักข้อคิดที่สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต โดยควบคุมเนื้อหาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของเรือนจำ เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้หลังจากออกจากเรือนจำ

๒) ด้านสร้างบรรยากาศการสอนให้ปลอดภัย

พระสงฆ์ควรวางแผนในการควบคุมบรรยากาศการสอน ว่าในระหว่างการเผยแผ่ทำอย่างไรให้เกิดความผ่อนคลาย เกิดความรู้สึกว่า การที่เข้ารับการสนทนาโต้ตอบในระหว่างการอบรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับผู้ต้องขัง **การจัดการอบรม** **Buddhist Management** นอกระบบ หรือแลกเปลี่ยนแนวคิด การทำให้เกิดบรรยากาศที่ครึกครื้น ลดความตึงเครียด และลดความรู้สึกว่าถูกบังคับให้มาฟังธรรม เป็นทักษะอย่างหนึ่งที่พระสงฆ์ควรฝึกฝนให้มีขึ้น เพราะการควบคุมบรรยากาศในการสอนเป็นสิ่งสำคัญ อีกประการหนึ่งที่ผู้ต้องขังหวังจากพระสงฆ์ที่เข้าไปเผยแผ่ โดยเห็นได้จากข้อเสนอแนะที่ได้มีการทำวิจัยมาซึ่งพบว่าส่วนใหญ่อยากให้พระที่มาสวดธรรม หรืออบรม มีการพูดคุย หรือเทศนาแบบตลก ครึกครื้นเหมือนพระมหาสมปอง เพราะโดยบริบทของผู้ต้องขังต้องอยู่รวมกันในสภาพที่แออัด และสภาพแวดล้อมที่ไม่น่าพึงประสงค์หลายประการ ความอึดอัดจากกฎระเบียบที่แตกต่างออกไป ตารางกิจวัตรที่ถูกปรับเปลี่ยนแตกต่างจากชีวิตปกติ เหล่านี้ก่อให้เกิดความเครียดและความทุกข์ภายในจิตใจของผู้ต้องขังหลายราย และในการเรียนการสอนภาคปริยัติธรรม ธรรมศึกษาการมอบหมายงานควรออกแบบให้เหมาะสมไม่ทำให้กลายเป็นภาระแก่ผู้ต้องขังมากเกินไป เนื่องจากผู้ต้องขังถูกควบคุม ด้วยเวลาต่าง ๆ อุปสรรคในการช่วยเรียนก็ถูกจำกัด พื้นฐานการเรียนรู้ พื้นฐานการดำเนินชีวิตเหล่านี้ ล้วนถูกหล่อหลอมเพาะบ่มมาจึงทำให้มีปัญหาจนกลายเป็นสภาพปัจจุบัน

๓) ด้านสอนมุ่งเนื้อหา

ทางเรือนจำก็มีความหวังว่าพระสงฆ์ที่เข้ามาเผยแผ่ จะสามารถอบรม สั่งสอนแก่ผู้ต้องขัง เพื่อให้เป็นผู้ที่มีความเข้าใจในการดำเนินชีวิตมากขึ้น มีความตั้งใจที่จะเปลี่ยน หรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เคยกระทำความผิดจนสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไปได้ในอนาคต อย่างน้อยควรให้ผู้ต้องขังเข้าใจหลักธรรมที่สามารถใช้ภายนอกได้ มีhiriโอดัปปะ ในจิตใจ มีสติสัมปชัญญะ แยกแยะสิ่งที่ดีหรือไม่ดีในการดำเนินชีวิต เห็นความสุขของทุกรอบข้างหรือครอบครัวเป็นหลัก เนื้อหาหรือการอบรม การเทศนาสั่งสอน จึงเป็นเรื่อง หรือเนื้อหาที่ สามารถนำไปพัฒนาตนเอง โดยจัดลำดับเนื้อหาการสอนที่ไม่กระทบตนและผู้อื่น แบ่งลำดับความสำคัญของเนื้อหาหลักธรรม และการมุ่งสอนเรื่องกรรม บาปบุญคุณโทษ ตลอดจนการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธวิธี ควรเพิ่มหลักปรัชญาตะวันตก เพื่อให้ผู้ต้องขังมีความรอบรู้หลากหลายมากขึ้น ส่วนงานด้านธรรมศึกษา ซึ่งเป็นหลักสูตรมาตรฐาน พระสงฆ์ควรให้ผู้ต้องขังมีทักษะด้านการเขียน ซึ่งอาจต้องใช้ระยะเวลาในการฝึก และทางด้านผู้ต้องขังเองก็มีความกระตือรือร้น อยากจะให้พระสงฆ์เข้ามาแสดงธรรมเทศนา อยู่เป็นประจำเพราะการได้พบปะกับบุคคลต่าง ๆ หรือ แม้กระทั่งญาติ ผู้ต้องขังบางรายก็ไม่เคยมีใครมาเยี่ยม หรือมาพูดคุยด้วยเลย เมื่อพระสงฆ์เข้ามาแสดงธรรม มาอบรมเผยแผ่ หรือมาทำการเรียนการสอน จึงเป็นการทำให้ผู้ต้องขังเหล่านั้นมีความสุขมากขึ้น ซึ่งทางอนุศาสนาจารย์เองก็ยอมรับว่า เห็นปฏิริยาจากผู้ต้องขังได้ชัดเจนหลังจากที่พระสงฆ์ได้กลับออกไป

๔) การสอนโดยเคารพ

พระสงฆ์ที่เข้าไปในเรือนจำควรเคารพสอนที่ และผู้ต้องขัง กล่าวคือการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสมณสาธูป รับผิดชอบ **Buddhist Management** แผนงาน จัดตารางระยะเวลาอบรมตรงตามกำหนดเวลาที่ได้รับมอบหมาย เพราะผู้ต้องขังจะมีตารางกิจวัตรประจำวันแตกต่างจากการดำเนินชีวิตปกติ การทำงานสอดคล้องกับเจ้าหน้าที่จึงควรมีการประสานความร่วมมือ การติดต่อสื่อสารกันเป็นประจำจะทำให้สามารถรับทราบถึงความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ได้ และทราบตารางเวลาที่เหมาะสมของผู้ต้องขัง เพราะผู้ต้องขังส่วนใหญ่ได้เสนอแนะเรื่องเวลาของการที่พระสงฆ์เข้ามาอบรมเผยแผ่น้อยเกินไป อยากจะให้มีความมากขึ้นและใช้เวลาในการอธิบายเนื้อความมากขึ้น แต่พระสงฆ์ก็ติดด้วยระยะเวลาที่ถูกกำหนด จึงต้องเคารพเวลาของทางเรือนจำและผู้ต้องขัง ซึ่งในส่วนนี้จึงควรมีการปรึกษาหารือเพิ่มเติมต่อไป

การมีอคติ ความคิดที่ไม่ดีต่อผู้ต้องขังก็เป็นสิ่งที่สมควรระวัง เพราะอาจจะทำให้ผลแสดงออกมาโดยไม่รู้ตัว ซึ่งผู้ต้องขังเองโดยปกติที่ได้พบมาก็มีการแสดงออกที่ไม่สมควรในหลาย ๆ ครั้ง แต่เพราะโดยปกติอาจจะไม่เคยได้เห็น หรือเคยสัมผัสกับการปฏิบัติต่อพระสงฆ์ จึงทำให้การแสดงออกที่ไม่เหมาะสมออกมาได้ แต่ถึงอย่างนั้นก็ไม่เชื่อว่าพระสงฆ์เราควรจะทำกิริยาอาการ โตตอบ ตลอดจนการแสดงความคิดเห็นออกไป แสดงตนไม่เหมาะสม พูดจาไม่เกรงใจ ก็เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความไม่ให้เกียรติกัน ไม่มีความเคารพต่อเรือนจำ และผู้ต้องขังด้วย ด้านการสอวัตความรู้ไม่ได้เป็นเครื่อง

แสดงถึงความเข้าใจในหลักธรรม แต่เป็นเพียงทดสอบเพื่อความเข้าใจในเนื้อหาหลักสูตร หรือความจำ ที่มี เมื่อผลการสอบไม่ได้เป็นไปตามคาด พระสงฆ์จึงไม่ควรนำมาพูดลบหลู่ หรือเปรียบเทียบ เพื่อให้ เกิดความน้อยเนื้อต่ำใจ แต่ควรแสดงความเห็นถึงความเข้าใจที่ถูกต้องจึงทำให้หลงประเด็นในการ ตอบคำถามต่าง ๆ เหล่านั้น

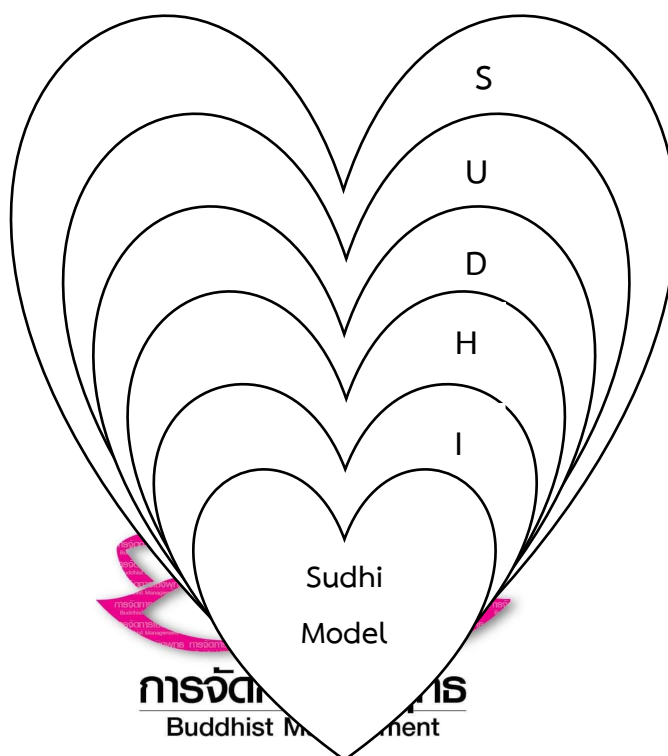
๕) ใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม

พระสงฆ์ควรใช้ถ้อยคำที่ฟังแล้วเข้าใจง่าย มีกิริยาอาการที่เหมาะสม แต่ไม่ใช่ว่าจะแสดง กิริยาอาการเหมือนแสดงเทศน์บนธรรมาสน์ ซึ่งแน่นอนว่าจะทำให้กลายเป็นน่าเบื่อเกินไปสำหรับผู้ ต้องฟัง เพราะดังที่กล่าวมาแล้วว่าผู้ต้องฟังส่วนใหญ่มีความคาดหวังว่าพระสงฆ์ที่เข้ามาเผยแผ่ อบรม จะมีการพูด การเทศน์ที่ทำให้ผ่อนคลาย ไม่น่าเบื่อ ถึงแม้ว่าการพูดจำเป็นต้องใช้คำที่ไม่เหมาะสมบ้าง แต่ก็ไม่ควรจะใช้มากเกินไป การใช้ภาษาที่สุภาพ นุ่มนวลและเหมาะสม จึงเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงสมณ สาธูป กับปิยะโวหารการเลือกใช้คำภาษาที่เหมาะสม จึงเป็นหัวใจหลักของการเผยแผ่ และเมื่อมีการ มอบหมายงานก็ใช้วาจาที่สมควร เพราะการเพิ่มภาระให้แก่ผู้ต้องฟังในการทำการบ้าน การฝึกหัดทำ จำบทสวด ก็ถือได้ว่าเป็นภาระอย่างหนึ่ง เพราะจากที่ได้ฟังคำบอกเล่าของเจ้าหน้าที่ การให้ฝึกหัดท่อง บทสวดมนต์ถือได้ว่าเป็นการลงโทษสถานเบา และเป็นการทดสอบเพื่อเก็บคะแนนกิจกรรมของผู้ต้องฟัง อยู่แล้ว

สำหรับการใช้ภาษาท้องถิ่นตามโอกาสก็เป็นสิ่งที่เหมาะสมและควรระมัดระวังการใช้ภาษา เพราะคำศัพท์บางคำอาจจะไม่เหมาะสมกับบางบริบท เพราะภาษาท้องถิ่นเป็นคำพูดที่เหมาะสมกับคน กลุ่ม ๆ หนึ่งเท่านั้น และถ้าผู้พูดหรือผู้ฟังไม่เข้าใจบริบทหรือรากศัพท์ หรือบริบทของคำ ๆ นั้นมาพูด อาจจะทำให้กลายเป็นการไม่เหมาะสม กลายเป็นคำพูดกระทบกระเทียบ สอดเสียดไป จะก่อให้เกิดปัญหา ได้ ส่วนคำศัพท์ภาษาที่เป็นภาษาเฉพาะ ถ้าต้องใช้คำศัพท์ ต้องมีการแปลความหมายเพื่อให้ได้ใจความ สมบูรณ์ของเนื้อหาที่นำมาประกอบ เพราะความหลากหลายของผู้ต้องฟังทำให้ไม่สามารถเข้าใจ คำศัพท์ต่าง ๆ เหล่านี้ได้ เมื่อนำมาใช้ประกอบในการอบรมต้องอธิบายขยายความให้ถูกต้องและ ครบถ้วน จึงสมควรที่จะนำมาใช้

๔.๖.๒ องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัย เรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว” ทำให้ผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ตามแผนภาพที่ ๔.๒ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๒ องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัย

SUDHI โมเดล

SUDHI ที่ซ้อนรอบหัวใจ จะอธิบายเป็นตัวอักษรแต่ละตัวดังนี้

S = การเริ่มต้น (Start)

U = จุดสูงสุด (Ultimate)

D = ประจำทุกวัน (Daily)

H = นิสย เคยชิน นิจศีล (Habitual)

I = บริสุทธิ์ (Innocent)

องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว” ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้ ปรากฏเป็น SUDHI โมเดล ตามแผนภาพที่ ๔.๒ พิจารณาโดยเป็นรายด้าน มีดังนี้

๑. เริ่มต้น (Start) ผู้วิจัยพบว่า ผู้ต้องขังมีความหลากหลาย ทั้งด้าน อายุ การศึกษา และ ระยะเวลาต้องโทษ สิ่งที่ได้จากการที่พระสงฆ์เข้าไปเผยแผ่ในด้านการเตรียมความพร้อมคือ

การฝึกให้ผู้ต้องขังเริ่มรู้จักการทำงานอย่างเป็นระบบ ระเบียบ มีการวางแผน การเตรียมความพร้อมก่อนดำเนินงาน รู้จักจัดระเบียบทางความคิด การกระทำ การทำงาน โดยเห็นพระสงฆ์ทำให้ดูเป็นแบบอย่างในการดำเนินการต่าง ๆ ดังคำกล่าวที่ว่าเริ่มต้นดี อะไรก็ดี

๒. จุดสูงสุด (Ultimate) ผู้วิจัยพบว่า ผู้ต้องขังโดยรวมมีความหดหู่ และต้องการหาวิธีผ่อนคลายความซึมเศร้า กิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางเรือนจำจัดให้ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้จึงขอเสนอแนะดังนี้

ก. พระสงฆ์จัดกิจกรรม สันทนาการ หรือ การสวดมนต์ให้พระ ปฏิบัติธรรมร่วมกันก่อนการแสดงธรรมเทศนา เพื่อสร้างความคุ้นเคยและเป็นการเปลี่ยนอิริยาบถ

ข. เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังมีการพูดคุยมากขึ้น ตั้งคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ต้องขังได้สนทนาเสนอแนะแนวความคิดที่ได้จากการฟัง เพื่อจะได้เข้าใจถึงปัญหาภายในจิตใจที่แท้จริง อันเป็นประโยชน์ที่จะสามารถนำไปปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้อย่างแท้จริง ซึ่งเป็นประโยชน์สูงสุดจากการเผยแผ่

๓. ประจำทุกวัน (Daily) ผู้วิจัยพบว่า ระบบ ระเบียบขั้นตอนในเรือนจำที่ผู้ต้องขังทำทุกวันส่งผลให้เกิดความซึมเศร้า เพราะต้องทำสิ่งต่าง ๆ เป็นประจำ ซ้ำ ๆ จนกลายเป็นความเคยชิน การที่พระสงฆ์เข้าไปเผยแผ่ จึงเปรียบเสมือนการนำสิ่งที่แปลกใหม่ เข้าไปเสริมต่อการดำเนินชีวิต สอดแทรกเรื่องราวจากการได้ฟัง **การจัดการปัญหา** **Buddhist Management** เรื่อง ทำให้ชีวิตประจำวันที่น่าเบื่อหน่าย กลายเป็นมีความสุขเกิดขึ้น ทำให้มีความคิดที่จะดำเนินชีวิตต่อไป เห็นอนาคตในชีวิตในภายภาคหน้า

๔. นิสัย ความเคยชิน ทำจนเป็นนิสัย (Habitual) ผู้วิจัยพบว่า การถูกบังคับ ด้วยระเบียบต่าง ๆ เป็นประจำจนเกิดความเคยชิน เป็นสิ่งที่ต้องถูกฝึกให้มีขึ้น การสวดมนต์ให้ ทำวัตรเช้า-เย็น ประจำคือสิ่งที่ช่วยให้ผู้ต้องขังส่วนใหญ่พบความสุขสงบทางจิตใจ กิจกรรมเกี่ยวกับวิปัสสนากัมมัฏฐานได้รับความสนใจมากขึ้น มีผู้เข้าเรียนธรรมศึกษา เพิ่มขึ้น เพราะได้รับการฝึกให้เป็นประจำจนกลายเป็นความเคยชิน หรือเป็นปกติในการดำเนินชีวิตภายในเรือนจำ

๕. ความบริสุทธิ์ (Innocent) ผู้วิจัยพบว่า การเทศน์ การอบรมด้วยคำพูดที่ใช้ความนุ่มนวล เหมาะสม จะทำให้ผู้ต้องขังเกิดความรู้สึกได้รับเกียรติ ได้รับความเคารพจากผู้อื่น พระสงฆ์มีความตั้งใจ มีความบริสุทธิ์ใจที่จะมาเผยแผ่อบรม มอบหลักธรรม สัจธรรมแห่งความบริสุทธิ์ที่แท้จริง มอบให้แก่ผู้ต้องขัง เมื่อได้รับฟังแล้วจึงเกิดความอบอุ่น มองเห็นสัจธรรมของชีวิต เห็นว่าการพูดจา ก้าวร้าว ใช้ความรุนแรง ใช้คำหยาบ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาลักษณะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ การมีสติ มีสัมปชัญญะ ประกอบการดำเนินชีวิต ค่อยๆ หาวิธีแก้ไข หาเลี้ยงชีพโดยสม่ำเสมอมีชีวิต จึงจะนำความสุขในชีวิตที่แท้จริงมาให้

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว” มีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

๑) เพื่อศึกษาระดับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว

๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดสระแก้ว

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง จากสูตรของ Taro Yamane กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๓๓ คน จากผู้ต้องขังทั้งหมด ๑,๙๖๗ คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่ ๒ กลุ่มขึ้นไป เมื่อพบมีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๘ คนแบบตัวต่อตัว และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้

๕.๑.๑ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี มีจำนวน ๑๓๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๓ มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีจำนวน ๒๙๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๑ มีระยะเวลาการต้องโทษ ๑ ปี-๑๐ ปีมีจำนวน ๒๓๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๙ ตามลำดับ

๕.๑.๒ ข้อมูลระดับความคิดเห็นของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๓$, S.D. = ๐.๕๘๖) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ ดังนี้

๑. ด้านการเตรียมความพร้อมในการสอน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๔$, S.D. = ๐.๖๖๖)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ พระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจในงานเผยแผ่ และมีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ($\bar{X} = ๔.๓๒$, S.D. = ๐.๘๑๕) รองลงมาได้แก่ พระสงฆ์มีการเตรียมเนื้อหาในการเผยแผ่แก่ผู้ต้องขัง ($\bar{X} = ๔.๑๔$, S.D. = ๐.๗๙๘) และสุดท้ายได้แก่ พระสงฆ์มีการจัดหาสถานที่ในการเผยแผ่ตามขั้นตอน ($\bar{X} = ๔.๐๔$, S.D. = ๐.๘๒๑) ตามลำดับ

๒. ด้านการสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดภัย การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๙$, S.D. = ๐.๗๐๔)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ พระสงฆ์มีการควบคุมบรรยากาศในระหว่างการเผยแผ่ อาทิเช่น การใช้คำที่ฟังแล้ว รู้สึกผ่อนคลาย สนุกสนาน และเกิดความรู้สึกร่วม ($\bar{X} = ๔.๐๖$, S.D. = ๐.๙๐๕) รองลงมาได้แก่ พระสงฆ์จัดกิจกรรมการสอนให้มีความเพลิดเพลินและไม่ตึงเครียด ($\bar{X} = ๔.๐๓$, S.D. = ๐.๙๑๐) และสุดท้ายได้แก่ พระสงฆ์มีการประสานการจัดเตรียมสถานที่ เครื่องขยายเสียง ตารางการแสดงธรรมในแต่ละเดือน ($\bar{X} = ๓.๗๗$, S.D. = ๐.๙๑๙) ตามลำดับ

๓. ด้านการสอนมุ่งเนื้อหา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๐$, S.D. = ๐.๖๗๔)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ พระสงฆ์เผยแผ่เนื้อหาโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้ต้องขังเข้าใจหลักธรรมและสามารถนำไปพัฒนาตนเอง ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.818) รองลงมาได้แก่ พระสงฆ์มีการจัดลำดับเนื้อหาและคำสอนที่ไม่กระทบตนและผู้อื่น ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.733) และสุดท้าย พระสงฆ์มีการเผยแผ่เนื้อหาที่สอดคล้องกัน ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.852) ตามลำดับ

๔. ด้านการสอนโดยเคารพ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.607)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ พระสงฆ์ให้ความเคารพสถานที่ และผู้ต้องขัง โดยปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสมณสาธิต เช่น มีการนุ่งห่มให้เป็นปริณทล อยู่ในอาการสำรวม เป็นต้น ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.729) รองลงมาได้แก่ พระสงฆ์มีความรับผิดชอบในการเผยแผ่ ตรงตามกำหนดเวลาที่ได้รับมอบหมาย โดยเห็นเวลาและความสำคัญของผู้ต้องขัง ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.61) และสุดท้าย พระสงฆ์มอบหมายงานให้ทำโดยผ่านการตรวจสอบจากผู้รับผิดชอบ (อนุศาสนาจารย์) ก่อนเสมอ ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.873) ตามลำดับ

๕. ด้านการใช้ภาษาสุภาพ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.672)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ พระสงฆ์ ใช้ถ้อยคำ ที่ง่ายต่อการรับฟัง ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.780) รองลงมาได้แก่พระสงฆ์ใช้กิริยาที่เหมาะสมต่อผู้ต้องขัง ในการเผยแผ่ ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.778) และสุดท้ายพระสงฆ์มีการติดตามและประเมินผลการเผยแผ่ว่ามีความเหมาะสมในการเผยแผ่แต่ละครั้ง ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.903) ตามลำดับ

๕.๑.๓ สรุปผลการเปรียบเทียบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลสรุปโดยรวมการวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ดังนี้

ผู้ต้องขังที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

ผู้ต้องขังที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

ผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาต้องโทษต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

สรุปได้ว่า ผู้ต้องขังที่มีอายุ การศึกษา และระยะเวลาต้องโทษ ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

๕.๑.๔ สรุปปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดสระแก้ว

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำ จังหวัดสระแก้ว” ทำให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ ดังนี้

ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดสระแก้ว

๑. ด้านการเตรียมความพร้อม

๑. ระยะเวลาในการอบรม ไม่เหมาะสม
๒. เนื้อหาที่เข้าถึงยาก ไม่เหมาะสม และ ไม่เข้ากับหลากหลายของผู้ต้องขัง
๓. ความดังของอุปกรณ์ขยายเสียง และการประชาสัมพันธ์

๒. ด้านการสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดโปร่ง

๑. อยากให้มีการแลกเปลี่ยนพูดคุย เพื่อรับฟังปัญหา
๒. สถานที่แสดงธรรม มีเสียงรบกวน

๓. ด้านการสอนมุ่งเนื้อหา

๑. อยากให้มีภาพประกอบการบรรยาย
๒. เนื้อหาหลากหลาย เข้าใจง่าย ใกล้เคียงกับชีวิต เพื่อนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต

การจัดการอบรม
Buddhist Management

๓. อยากได้เนื้อหาที่ฟังแล้วสบายใจ

๔. ด้านการสอนโดยเคารพ

๑. ระยะเวลาในการอบรม ถูกจำกัด ควบคุมมากเกินไป ทำให้มีเวลาน้อย
๒. การสั่งงานให้ทำ เจ้าหน้าที่เข้มงวดมาก

๕. ด้านการใช้ภาษาสุภาพ

๑. การใช้ภาษาที่เป็นทางการมากเกินไป
๒. อยากให้พูดแบบสนุกสนาน เข้าใจง่าย
๓. พูดไม่สำรวม มีการกระทบ ผู้ต้องขังมากเกินไป

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ
จังหวัดสระแก้ว

๑. ด้านการเตรียมความพร้อม

๑. ควรปรึกษาเรื่องระยะเวลาในการอบรมกับเจ้าหน้าที่ เพื่อปรับให้เหมาะสม
๒. พระสงฆ์ควรศึกษาถึงสภาพปัญหาทั่วไปของผู้ต้องขังเพิ่มมากขึ้น เพื่อปรับเนื้อหาให้เข้ากับผู้ต้องขังที่มีความหลากหลาย

๓. ควรติดต่อเจ้าหน้าที่ ในการปรับขยายเสียงอุปกรณ์ เพื่อให้มีความดังที่เหมาะสม

๒. ด้านการสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดโปร่ง

๑. ผู้เทศน์ควรมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ต้องขังมากขึ้น
๒. ควรมีสถานที่ปฏิบัติธรรมโดยเฉพาะ

๓. ด้านการสอนมุ่งเนื้อหา

๑. ควรปรึกษาเจ้าหน้าที่ในการนำอุปกรณ์ ประกอบการอบรม ถึงความเหมาะสม
๒. พระสงฆ์ควรศึกษาหาข้อมูล ด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เพื่อให้เกิดทักษะพื้นฐานประกอบการแสดงธรรม
๓. ผู้แสดงธรรมต้องควรมีการปรับปรุงทักษะเพิ่มเติมในการแสดงธรรม เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม

๔. ด้านการสอนโดยอาจารย์

๑. ควรปรึกษาเรื่องเนื้อหา Management กับเจ้าหน้าที่ เพื่อปรับให้เหมาะสมและ มีนาฬิกาให้ดูเวลา
๒. ควรแนะนำ ผู้คุมเปลี่ยนวิธีเป็นให้คำปรึกษา แนะนำเพื่อแก้ไขปัญหา หรือโจทย์งานที่ได้รับ

๕. ด้านการใช้ภาษาสุภาพ

๑. ด้วยความหลากหลายของผู้ต้องขัง จึงควรมีการใช้ภาษาท้องถิ่นที่เหมาะสมในการเทศน์หรือเผยแผ่
๒. พระสงฆ์ควรมีการพูดคุยแบบเป็นกันเองมากขึ้น เพื่อให้เกิดบรรยากาศที่มีความรู้สึกร่วมกัน ผ่อนคลายความกังวล
๓. พระสงฆ์ควรระมัดระวังในการเผยแผ่ และลดอคติต่อผู้ต้องขัง

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว” โดยรวมทั้ง ๕ ด้าน สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

๕.๒.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว

ด้านภาพรวม ผู้ต้องขังมีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดสระแก้วโดยภาพรวมทั้ง ๕ ด้าน ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นได้ว่าพระสงฆ์ในจังหวัดสระแก้ว มีการจัดการด้านการเตรียมความพร้อม ด้านการสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดภัย โปร่ง ด้านการสอนมุ่งเนื้อหา ด้านการสอนโดยเคารพ ด้านการใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม จึงทำให้ผู้ต้องขังโดยส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว สอดคล้องกับที่ **พระครูนรนาถเจติยาภิรักษ์ (ชูศรี)** และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมทูต สายอินเดีย-เนปาลตามหลักพุทธจิตวิทยา” ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน^๑

(๑) ด้านการเตรียมความพร้อมในการสอน

ผู้ต้องขังมีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการเตรียมความพร้อมในการสอน อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ในจังหวัดสระแก้ว โดยส่วนใหญ่ ให้ความสำคัญต่อการเตรียมความพร้อม สอดคล้องกับที่ **พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทย ของพระสงฆ์ไทย ในประเทศอินเดีย-เนปาล” ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน^๒

การจัดการสงฆ์พุทธ
Buddhist Management

(๒) ด้านการสร้างบรรยากาศให้ปลอดภัย

ผู้ต้องขังมีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการสร้างบรรยากาศให้ปลอดภัยอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ในจังหวัดสระแก้ว โดยส่วนใหญ่ ให้ความสำคัญต่อการสร้างบรรยากาศให้ปลอดภัย สอดคล้องกับที่ **วีรยุทธ พงษ์ศิริ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนากับ

^๑ พระครูนรนาถเจติยาภิรักษ์ (ชูศรี), “รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมทูต สายอินเดีย-เนปาลตามหลักพุทธจิตวิทยา”, วารสารมหาจุฬานาครทรรณ, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๑): ๓๗๕-๓๗๖.

^๒ พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์, “กระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทย ของพระสงฆ์ไทย ในประเทศอินเดีย-เนปาล”, วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑): ๑๒๑.

ชาวต่างชาติของพระสงฆ์ในโครงการ MONK CHAT เขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน^๓

(๓) ด้านการสอนมุ่งเนื้อหา

ผู้ต้องขังมีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการสอนมุ่งเนื้อหาอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ในจังหวัดสระแก้ว โดยส่วนใหญ่ ให้ความสำคัญต่อการสอนมุ่งเนื้อหา สอดคล้องกับที่ พระมหาบุญทิน ปุณฺณธโร (เทศศิริ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ ๔ สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป” ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน^๔

(๔) ด้านการสอนโดยเคารพ

ผู้ต้องขังมีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการสอนโดยเคารพอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ในจังหวัดสระแก้ว โดยส่วนใหญ่ ให้ความสำคัญต่อการสอนโดยเคารพ สอดคล้องกับที่ พระครูปลัดชลอ เดชพล (ปิ่นวิเศษ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินนโท)” ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน^๕

(๕) ด้านการใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม

ผู้ต้องขังมีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ด้านการใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ในจังหวัดสระแก้ว โดยส่วนใหญ่ ให้ความสำคัญต่อการใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล เหมาะสม สอดคล้องกับที่

^๓ วีรยุทธ พงษ์ศิริ, “ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนากับชาวต่างชาติของพระสงฆ์ในโครงการ MONK CHAT เขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙)

^๔ พระมหาบุญทิน ปุณฺณธโร (เทศศิริ), “กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ ๔ สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป”, วารสารมหาจุฬานาครพรรณ์, ฉบับที่ ๖ ปีที่ ๖ (สิงหาคม ๒๕๖๒): ๓๑๕๔-๓๑๕๕.

^๕ พระครูปลัดชลอ เดชพล (ปิ่นวิเศษ), “การพัฒนาผู้ต้องขังในทัณฑสถานหญิงกลางตามหลักพุทธสันติวิธี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ปัญญา นามสง่า ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์พระธรรมวินัยในฐานะเป็นฐานของมรยาทไทย” ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน^๖

๕.๒.๒ ผลการเปรียบเทียบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการทดสอบสมมติฐาน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ การศึกษา ระยะเวลาที่ต้องโทษเพื่อนำไปสู่การตอบสนองสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดได้ดังนี้

สมมติฐานข้อที่ ๑ ผู้ต้องขังที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่าผู้ต้องขังที่มีอายุต่างกัน ไม่มีผลที่แตกต่างกันในการแสดงความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สวส์ดี จิรัฏฐิติกาล**^๗ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติธรรมของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรม” ผลการวิจัยพบว่า ผู้ต้องขังที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่ในเรือนจำไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานข้อที่ ๒ ผู้ต้องขังที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยรวมไม่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย **Buddhist Management** ผู้ต้องขังที่มีการศึกษาต่างกัน ไม่มีผลที่แตกต่างกันในการแสดงความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ชเนตตี ทินนาม**^๘ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “โครงการจากใจสู่ใจ: นวัตกรรมการสร้างการเปลี่ยนแปลงภายในเพื่อปฏิรูปภายนอก” ผลการวิจัยพบว่า ผู้ต้องขังที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่ในเรือนจำไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

^๖ ปัญญา นามสง่า, “การศึกษาวิเคราะห์พระธรรมวินัยในฐานะเป็นฐานของมรยาทไทย”, รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑, การวิจัยทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาความหลากหลายทางวัฒนธรรมในอีสานใต้, ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๐): ๓๓๔.

^๗ สวส์ดี จิรัฏฐิติกาล, “การปฏิบัติธรรมของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรม”, รายงานการวิจัย, (คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^๘ ชเนตตี ทินนาม, “โครงการจากใจสู่ใจ: นวัตกรรมการสร้างการเปลี่ยนแปลงภายในเพื่อปฏิรูปภายนอก”, บทความวิจัย, (ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา, มหาวิทยาลัยมหิดล, พฤษภาคม ๒๕๕๘-เมษายน ๒๕๖๐), หน้า ๑-๒.

สมมติฐานข้อที่ ๓ ผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาต้องโทษต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยรวมไม่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย แสดงให้เห็นว่าผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาต้องโทษต่างกัน ไม่มีผลที่แตกต่างกันในการแสดงความคิดเห็นต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนภัทร วาญภัย, ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย สำหรับผู้ต้องขังที่มีแนวโน้มกระทำผิดซ้ำ ของเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาต้องโทษแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยสำหรับผู้ต้องขังที่มีแนวโน้มกระทำผิดซ้ำ ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว” ผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาเรื่อง “การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ ดังต่อไปนี้

๑. คณะสงฆ์จังหวัดสระแก้วควรนำนโยบายอย่างหนึ่งเป็นรูปธรรม ในการส่งเสริมพระสงฆ์เพื่อการเผยแพร่แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยมีการจัดรูปแบบเป็นกลุ่ม หรือหน่วยงาน อย่างเป็นลักษณะ เพื่อการติดต่อประสานงาน ควบคุมเนื้อหาหลักสูตร การวางกรอบนโยบายเพื่อการเรียนการสอน ตลอดจนการบริหารจัดการบุคลากรที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับงานด้านการเผยแพร่แก่ผู้ต้องขัง

๒. คณะสงฆ์จังหวัดสระแก้วควรมีการฝึกฝนอบรมทักษะแก่พระสงฆ์ที่จะเข้าไปทำการเผยแพร่ในเรือนจำ เพื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของเรือนจำ ซึ่งทำให้ทางเรือนจำเห็นคณะสงฆ์จังหวัดสระแก้ว เป็นผู้มีศักยภาพในด้านการทำงานเผยแผ่อย่างแท้จริง

๓. คณะสงฆ์ควรมีการวางแผนเพื่อมอบหมายงานให้กับผู้ปฏิบัติงานอย่างชัดเจนและนำไปปฏิบัติได้ และควรสร้างความภูมิใจแก่ตนที่เป็นผู้เผยแพร่พระพุทธศาสนาให้ดำรงสืบต่อไป

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรนำไปปฏิบัติเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

๑. พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะปกครอง ควรเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ในจังหวัดรับทราบข้อมูลข่าวสารของงานด้านเผยแผ่แก่ผู้ต้องขัง และ รับสมัครพระที่มีความประสงค์จะเข้าร่วมกลุ่มงาน

เผยแผ่ โดยเปิดโครงการนำร่อง เพื่อทดสอบ และ ตรวจสอบประสิทธิภาพที่ได้ เพื่อปรับปรุง หรือหาแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมต่อไป

๒. ควรส่งเสริมทักษะ ความรู้ด้านการเผยแผ่แก่ผู้ต้องขังเฉพาะด้าน เพื่อเป็นการเพิ่ม ศักยภาพของบุคลากรในองค์กร และจัดทำอย่างเป็นระบบเพื่อให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของคณะสงฆ์ใน จังหวัดสระแก้ว

๓. ด้วยปัจจุบันบุคลากรหรือพระสงฆ์ในจังหวัดสระแก้ว เป็นผู้มีคุณวุฒิ และวิยวุฒิ ที่ เหมาะควร แก่งานด้านการเผยแผ่โดยเฉพาะ จึงควรที่จะชักนำมารวมมือกันจัดตั้งกลุ่ม หรือหน่วยงาน เพื่อประสานความร่วมมือกัน

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดสระแก้ว” ผู้วิจัยขอเสนอให้ผู้สนใจได้นำไปศึกษาวิจัยครั้งต่อไปในประเด็นดังต่อไปนี้

๑. ควรศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการเผยแผ่หลังจากได้รับการอบรม เพื่อนำผลการศึกษาไป ปรับปรุง แก้ไข และพัฒนา การอบรมเผยแผ่ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

๒. ควรศึกษาพระสงฆ์เปรียบเทียบพระสงฆ์ที่เข้ามาเผยแผ่ ที่มีอายุ พรรษา วุฒิการศึกษา ว่ามีระดับความคิดเห็นต่อการเผยแผ่แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำแตกต่างกันหรือไม่ หลังจากผ่านการอบรม การบรรยายธรรม หรือการเรียนการสอน เพื่อนำผลที่ได้ไปพัฒนาบุคลากรคณะสงฆ์ต่อไป

๓. ควรศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่ของพระสงฆ์ในจังหวัด สระแก้ว ว่ามีคุณสมบัติ ความพร้อม หรือความพร้อมในการเผยแผ่หรือไม่

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กรมการศาสนา. คู่มือการบริหารและการจัดการวัดฉบับย่อ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

ดาวเรือง หงษา. กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับงานราชทัณฑ์. กรุงเทพมหานคร: กรมราชทัณฑ์, ๒๕๕๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). พุทธวิธีในการสอน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๘. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). พจนานุกรม ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๘. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม, ๒๕๕๕.

พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน). พระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระพุทฺธโสมเถระ. วิสุทธิมรรค. แปลโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ). พิมพ์ครั้งที่ ๑๐ กรุงเทพมหานคร: ธนาเพรส. ๒๕๕๔.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตฺตญาโณ). พุทธวิธีเผยแผ่พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พระศากยวงศ์วิสุทธิ์ (พระอนิลมาน ธมฺมสากิโย). จิตตมถ์ ปัญญาบํบัต, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กำลังใจ, ๒๕๖๑.

พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตฺตโสภโณ). จิตวิทยาการเผยแผ่. กรุงเทพมหานคร: สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต, ๒๕๕๑.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปัญญา). การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

สิน พันธุ์พินิจ. เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: บริษัททุนพัลลิกซ์ จำกัด, ๒๕๔๗.

สุตาภรณ์ อรุณดี. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวิจัย. เลย์: รุ่งแสงธุรกิจการพิมพ์, ๒๕๕๑.

สุวรีย์ ศิริโกการภิรมย์. การวิจัยทางการศึกษา. ลพบุรี: ฝ่ายเอกสารการพิมพ์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๖.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

พระเอกนิษฐ์ สิริปัญญา (อาจวิชัย). “การบริหารจัดการด้านสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

วีรยุทธ พงษ์ศิริ “ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนากับชาวต่างชาติของพระสงฆ์ในโครงการ MONK CHAT เขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

พระครูปลัดชลอ เตชพล (ปิ่นวิเศษ). “การพัฒนาผู้ต้องขังในทัณฑสถานหญิงกลางตามหลักพุทธสันติวิธี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

(๓) รายงานวิจัย:

กุลภา วจนสาระ, “ชีวิตและความหวังของผู้ต้องขังหญิงต่างชาติในเรือนจำไทย”. งานวิจัย. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๙.

นางประภาพรณ ขจรวัฒนากุล. เรื่อง “การพัฒนาผู้ต้องขังในทัณฑสถานหญิงกลางตามหลักพุทธสันติวิธี”. รายงานการวิจัย. พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สันติศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

สวสดี จิรัญจิตติกาล. “การปฏิบัติธรรมของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรม”. รายงานการวิจัย. คณะสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

บรรณานุกรม (ต่อ)

ธนภัทร วาญภัย, “การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย สำหรับผู้ต้องขังที่มีแนวโน้มกระทำความผิดซ้ำ ของเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร”. **รายงานวิจัย**. สถาบันอาชีวศึกษาและการบริหารงานยุติธรรม วิทยาลัยรัฐกิจ. มหาวิทยาลัยรังสิต, ๒๕๖๐.

สุนิสา อุบมัย และคณะ “ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการฟันฝ่าปัญหาอุปสรรค ของผู้ต้องขังหญิงที่กระทำความผิดซ้ำ ในทัณฑสถานหญิงกลาง กรุงเทพมหานคร”. **รายงานการวิจัย**. การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ ๖, ๒๕๖๐.

ปัญญา นามสง่า. “การศึกษาวิเคราะห์พระธรรมวินัยในฐานะเป็นฐานของมารยาทไทย”. **รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑**. การวิจัยทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาความหลากหลายทางวัฒนธรรมในอีสานใต้, ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

(๔) บทความ:

พระมหาสมชาย ฐานันท์. “การเผยแผ่พระพุทธศาสนา: การพัฒนารูปแบบและวิธีการเชิงรุกของคณะสงฆ์ไทย”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๕๙): ๒๖-๒๗.

การจัดการเชิงพุทธ

ชนคดี ทินนาม, “โครงการจากใจสู่ใจ: นวัตกรรมการสร้างการเปลี่ยนแปลงภายในเพื่อปฏิรูปภายนอก”. **ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล**. (พฤษภาคม ๒๕๕๘ - เมษายน ๒๕๖๐): ๑-๒.

พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์ (ประเวท ฐานาน). กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน”. **วารสารวิชาการธรรมทรรศน์** ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๐): ๒๑๓.

เพลินใจ แต่เกษม. ราชทัณฑ์เชิงสมานฉันท์ กระบวนทัศน์ใหม่ในการแก้ไขผู้กระทำความผิด. **วารสารกระบวนกรายุติธรรม**. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๔ (มกราคม ๒๕๕๓): ๙๗-๑๐๒.

พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์. “กระบวนกรเผยแผ่พระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทย ของพระสงฆ์ไทย ในประเทศอินเดีย-เนปาล”, **วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา** ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑): ๑๒๑.

พระมหาบุญหิน ปุณฺณโช (เทาศิริ). “กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ ๔ สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป”. **วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์**. ฉบับที่ ๖ ปีที่ ๖ (สิงหาคม ๒๕๖๒): ๓๑๕๔-๓๑๕๕.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระครูบรรณกิจเจติยาภิรักษ์ (ชูศรี). “รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมทูต สายอินเดีย-เนปาลตามหลักพุทธจิตวิทยา”. วารสารมหาจุฬานาครธรรมศน์. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๑): ๓๗๕-๓๗๖.

(๕) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่และเอกสารอื่น ๆ:

กรมราชทัณฑ์. “แผนปฏิบัติการราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๕๕๙ – ๒๕๖๒”. กรมราชทัณฑ์. กันยายน ๒๕๕๘. (อัดสำเนา)

กรมราชทัณฑ์. “ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ ๘ เรื่องการศึกษาและอบรมผู้ต้องขัง”. กรมราชทัณฑ์: กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๕๓. (อัดสำเนา).

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ. “สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ รท.๑๐๒ (ก)”. เอกสารประกอบรายงาน. กองแผนงาน: กรมราชทัณฑ์. มกราคม ๒๕๖๒. (อัดสำเนา).

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ. “สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ รท.๑๐๒ (ก)”. เอกสารประกอบรายงาน. กองแผนงาน: กรมราชทัณฑ์. เมษายน ๒๕๖๒. (อัดสำเนา).

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ. “สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ รท.๑๐๒ (ก)”. เอกสารประกอบรายงาน. กองแผนงาน: กรมราชทัณฑ์. กันยายน ๒๕๖๒. (อัดสำเนา).

msc.thesis.bowon
Buddhist Management

(๖) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

วีรสิทธิ์ ชินวัตร, ทฤษฎีของ Henri Fayol, **Blogger**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา:

<http://veerasit-dba04.blogspot.com/2012/10/6-henri-fayol.html>. [๑๐ กันยายน ๒๕๖๒].

๒. ภาษาอังกฤษ

1. Primary Sources

Cronbach, L.J. **Essentials of Psychological Testing**, 3rded. New York: Harper & Row., 1974.

Fayol, Henri. **Industrial and General Administration**, New Jersey: Clifton., 1923.

Fayol, Henri. **General and Industrial Management**. London: Sir Isaac Pitman & Sons., 1949.

Shewhart, Walter Andrew. **Statistical Method from the Viewpoint of Quality Control**. New York: Dover. ISBN 0-486-65232-7., 1039.

Yamane, Taro. **An Introductory Analysis**. New York: Harper and Row., 1970.

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ

คุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

การจัดการเชิงพุทธ
Buddhist Management

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ว ๐๒๖

วันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เจริญพร รศ.ดร.สุรินทร์ นียมางกูร

ด้วย พระครูสุทิวรญาณ ฉายา เขมธโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๒๐๔๒๐๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออัญมณขอบุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ดร.จ.เจ้า
สุริยา
๑๖ ต.ค. ๒๕๖๒

ผู้ประสานงาน: พระครูสุทิวรญาณ

โทรติดต่อก : ๐๘๖-๒๓๓-๔๓๒๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว๐๕๖

วันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผดุง วรรณทอง

ด้วย พระครูสุทธธิริญาณ ฉายา เขมธโร รัทสประจำตวันสิต ๖๑๐๑๒๐๔๒๐๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดสระแก้ว” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออโนมนทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูสุทธธิริญาณ เขมธโร

โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๖-๒๓๓๔๓๒๕

นางสาว ตรี น้อย / เลขา

(ผศ.ดร.ผดุง วรรณทอง)

..... / /

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว๐๕๖

วันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุมัติคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เดช ชูจันทร์

ด้วย พระครูสุทธีรญาณ ฉายา เขมธโร รัชสประจักษ์วัฒน์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดสระแก้ว” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพราเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูสุทธีรญาณ ฉายา เขมธโร

โทรศัพท์ : ๐๘๖-๒๓๑๔๓๒๕

(ผศ.ดร.เดช ชูจันทร์)

..... / /

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ ๖ ๐๕๖

วันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุมัติตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เจริญพร ดร.ลำพอง กลมกุล

ด้วย พระครูสุทธีรญาณ ฉายา เขมธโร รัชสประจักษ์วินิต ๒๑๐๑๒๐๕๒๐๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณา ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูสุทธีรญาณ

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๖-๒๓๑-๔๓๒๕

ดร.ลำพอง
กลมกุล

ดร.ลำพอง กลมกุล

ผู้อำนวยการ

ส่วนวิจัย สารสนเทศและบริการวิชาการ

ศูนย์อาเซียนศึกษา

๑๕/๑๐/๒๕๖๒

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ว ๐๕๖

วันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เจริญพร อ.ดร.กาญจนา คำจตุ

ด้วย พระครูสุทธธรรมาภรณ์ ฉายา เขมธโร รัทสประจำตวันิสิต ๒๑๐๑๒๐๔๒๐๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ตรวจแล้ว

ผู้ประสานงาน: พระครูสุทธธรรมาภรณ์

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๖-๒๓๑-๔๓๒๕

ภาคผนวก ข

การจัดการเชิงพุทธ
Buddhist Management

ผลการศึกษาค้นคว้าไม่สอดคล้อง IOC

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์เป็นรายข้อ (IOC) ของแบบสอบถาม

เรื่อง การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดสระแก้ว

แบบสอบถามเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว

ที่	การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของ พระสงฆ์แก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำ จังหวัดสระแก้ว	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๑. ด้านการเตรียมความพร้อมในการสอน									
๑.๑	พระสงฆ์มีการเตรียมเนื้อหาในการเผยแพร่แก่ผู้ต้องขัง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๒	พระสงฆ์มีจิตลำดับการดำเนินการเพื่อเข้ามาเผยแพร่ตามขั้นตอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๓	พระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจในงานเผยแพร่ และมีการทำตนให้เป็นตัวอย่าง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๔	พระสงฆ์มีการเตรียมการด้านเนื้อหาให้สอดคล้องกันในแต่ละท่าน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๕	พระสงฆ์มีการเผยแพร่ไปตามแผน และสร้างเครือข่ายในการสอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒. ด้านการสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดภัย									
๒.๑	พระสงฆ์มีการดำเนินการสอนให้มีความเพลิดเพลินไม่ตึงเครียด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๒	พระสงฆ์มีการกำหนดโครงสร้างการอบรมโดยคำนึงถึงบรรยากาศในการสอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๓	พระสงฆ์ส่งเสริมกิจกรรมในขณะเผยแพร่เพื่อให้ผู้ต้องขังมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ อาทิเช่น การถามตอบ เพื่อรับฟังแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

๐๐๐-๐๐๐๐๐๐๐๐

พระครูสุทิวรญาณ นามสกุล นิธิมงคลชัย
เรื่อง
การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเรือนจำ จังหวัดสระแก้ว

Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary

	N	%
Cases Valid	30	100.0
Excluded ^a	0	.0
Total	30	100.0

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.945	25

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
ด้านการเตรียม	103.43	142.461	.541	.944
ด้านการเตรียม	103.30	141.045	.663	.943
ด้านการเตรียม	103.27	142.754	.649	.943
ด้านการเตรียม	103.47	138.947	.667	.943
ด้านการเตรียม	103.37	143.964	.547	.944
ด้านบรรยายกาศ	103.17	142.833	.590	.944
ด้านบรรยายกาศ	103.47	141.085	.624	.943
ด้านบรรยายกาศ	103.37	141.757	.563	.944
ด้านบรรยายกาศ	103.40	139.834	.760	.942
ด้านบรรยายกาศ	103.57	141.840	.585	.944

ศาสตราจารย์ ดร. -

ด้านเนื้อหา	-	103.23	142.116	.748	.942
ด้านเนื้อหา		103.27	140.133	.710	.942
ด้านเนื้อหา		103.47	138.671	.681	.943
ด้านเนื้อหา		103.30	140.838	.723	.942
ด้านเนื้อหา		103.57	137.289	.753	.942
ด้านความเคารพ		103.23	148.530	.283	.947
ด้านความเคารพ		103.47	144.602	.540	.944
ด้านความเคารพ		103.50	143.086	.562	.944
ด้านความเคารพ		103.57	144.185	.459	.945
ด้านความเคารพ		103.30	142.838	.561	.944
ด้านความสุภาพ		103.27	144.478	.539	.944
ด้านความสุภาพ		103.27	143.513	.730	.943
ด้านความสุภาพ		103.20	141.200	.742	.942
ด้านความสุภาพ		103.13	143.430	.654	.943
ด้านความสุภาพ		103.43	137.357	.775	.941

๗๕๐๐/๑๕๐

อ.อ.อ.อ.อ.อ.อ.

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ ๑๖๖

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอบึงนาราง
จังหวัดพิจิตร 31170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เลขที่รับ 2049
วันที่ 14 พ.ย. 2562
11.12.

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

เจริญพร ผู้บัญชาการเรือนจำอำเภอบึงนาราง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓๐ ชุด

ด้วย พระครูสุทิวรญาณ ฉายา เขมธโร รัทสประจำตวันิสิต ๖๑๑๒๐๔๒๐๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดสระแก้ว" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ต้องขังในเรือนจำของท่าน จำนวน ๓๐ คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

ส่วน ผู้บัญชาการเรือนจำ
จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

- ☒ เพื่อโปรดพิจารณา
☐ เพื่อโปรดทราบ
☐ อื่นๆ _____

ขอเจริญพร

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(นายอิสราพงษ์ วงษ์ศรีแก้ว)

หัวหน้าฝ่ายบริหารทั่วไป

14 พ.ย. 2562

- ☒ ฝ่ายบริหารทั่วไป ☒ ฝ่ายควบคุม
☐ ฝ่ายอำนวยการ ☐ ฝ่ายการศึกษา
☐ ฝ่ายนิติการ ☒ ฝ่ายวินัย
☐ กองกักขัง ☐ กองตรวจทัณฑ์

ผู้ประสานงาน: พระครูสุทิวรญาณ เขมธโร
โทรศัพท์ : ๐๘๖-๒๓๑๔๓๒๕

(นางพวงผกา เชื้อสุข)
ผู้บัญชาการเรือนจำอำเภอบึงนาราง
14 พ.ย. 2562

การจัดการเชิงพุทธ
Buddhist Management

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว๑๐๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอง่วงน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูธำรงปริยัติคุณ เจ้าคณะอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสุทธีรญาณ ฉายา เขมธโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๒๐๔๒๐๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดสระแก้ว” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว ทางนิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งทางหลักสูตรฯ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญและประสบการณ์ในข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยฉบับดังกล่าว

ดังนั้น ทางหลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูสุทธีรญาณ เขมธโร
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๖-๒๓๑๔๓๒๕

อนุศาสกในกับข้อมูลได้
รับทราบ
3 ธ.ค. 62

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว๑๐๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไญ
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูศรีรัตนสรกิจ เจ้าคณะอำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสุทธีรญาณ ฉายา เขมธโร รหัสประจำตัวนิสิต ๒๑๐๑๒๐๔๒๐๑ นิสิตหลักสูตรพุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ผู้ต้องขังในเรือนจำ
จังหวัดสระแก้ว” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว ทางนิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล
จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งทางหลักสูตรฯ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญและประสบการณ์ในข้อมูล
เกี่ยวกับงานวิจัยฉบับดังกล่าว

ดังนั้น ทางหลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์
และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูสุทธีรญาณ เขมธโร
โทรศัพท์ : ๐๘๖-๒๓๓๔๓๒๕

อนตติใน/เจ้าคณะอำเภอ
๑๐.๑๓๖๐๖๐
๑๐.๑๓๖๐๖๐
๑๐.๑๓๖๐๖๐
๑๐.๑๓๖๐๖๐

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว๑๐๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระมหาไพวงษ์ พลญาโณ, ดร. เจ้าคณะตำบลสระขวัญ เขต ๓ จังหวัดสระแก้ว
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสุทธีรญาณ ฉายา เขมธโร รหัสประจำตัวนิสิต ๒๑๐๑๒๐๔๒๐๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว ทางนิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งทางหลักสูตรฯ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญและประสบการณ์ในข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยฉบับดังกล่าว

ดังนั้น ทางหลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

อนุทิน สัมภาษณ์
พระไพฑูริย์ ดร.
11/12/62

ผู้ประสานงาน : พระครูสุทธีรญาณ เขมธโร
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๖-๒๓๑๔๓๒๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนมัม ขึ้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 – 248 – 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 – 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๘ พฤษจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระมหาพรหม กิตติธรรมณี เลขานุการเจ้าคณะตำบลท่าแขก เขต ๒ จังหวัดสระแก้ว
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสุทธธิริญาณ ฉายา เขมธโร รัทสประจำตวันนิต ๖๑๑๑๐๔๒๐๑ นิตตลัทธิสุตตพุทธ ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดสระแก้ว” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว ทางนิตตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งทางหลักสูตรฯ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญและประสบการณ์ในข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยฉบับดังกล่าว

ดังนั้น ทางหลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

2000

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูสุทิวรญาณ เขมธโร
โทรศัพท์ : ๐๘๖-๒๓๑๔๓๒๕

ผศ.ดร.)
มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เชียงใหม่
เชียงใหม่

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว๑๐๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นายศักรินทร์ ทุมเสน นายอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสุทิวรญาณ ฉายา เขมธโร รัทสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๒๐๔๒๐๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดสระแก้ว” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว ทางนิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งทางหลักสูตรฯ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญและประสบการณ์ในข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยฉบับดังกล่าว

ดังนั้น ทางหลักสูตรฯ จึงใคร่ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เจริญพร

(พระอุทมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูสุทิวรญาณ เขมธโร
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๖-๒๓๑๔๓๒๕

๑๐ มก
๑๐ มก ๑๑ มก ๑๒
๑๑

ที่ อา ๘๐๐๕.๒/ว๑๐๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายปรานสุวีร์ อวอรัมรัมย์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสระแก้ว
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสุทิวรญาณ ฉายา เขมธโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๒๐๔๒๐๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว ทางนิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งทางหลักสูตรฯ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญและประสบการณ์ในข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยฉบับดังกล่าว

ดังนั้น ทางหลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เจริญพร

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูสุทิวรญาณ เขมธโร
โทรศัพท์ : ๐๘๖-๒๓๑๔๓๒๕

- พระครูสุทิวรญาณ : ๕
- วันที่ ๑๑ ธ.ค. ๖๒
๑๑ ธ.ค. ๖๒

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว๑๐๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไญ
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นายไพรัช เขตต์กลาง อนุศาสนาจารย์ เรือนจำจังหวัดสระแก้ว
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสุทธธรรมาณ ญา ยายา เขมธโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๒๐๔๒๐๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว ทางนิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งทางหลักสูตรฯ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญและประสบการณ์ในข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยฉบับดังกล่าว

ดังนั้น ทางหลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เจริญพร

(พระอุดมลิทธิญาณก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูสุทธธรรมาณ เขมธโร
โทรศัพท์ : ๐๘๖-๒๓๑๔๓๒๕

พระครูสุทธธรรมาณ เขมธโร
พร
๑ ธ.ค. ๖๒

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว๑๐๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นายกำพล ภูมณี อดีตสมาชิกวุฒิสภา คณะกรรมการธิการพระพุทธศาสนา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสุทธธิริญาณ ฉายา เขมธโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๒๐๔๒๐๑ นิสิตหลักสูตรพุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ
จังหวัดสระแก้ว” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว ทางนิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูล
จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งทางหลักสูตรฯ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญและประสบการณ์ในข้อมูล
เกี่ยวกับงานวิจัยฉบับดังกล่าว

ดังนั้น ทางหลักสูตรฯ จึงใคร่ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์
และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เจริญพร

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูสุทธธิริญาณ เขมธโร

โทรศัพท์ : ๐๘๖-๒๓๓๔๓๒๕

ยื่นต่อผู้อำนวยการมหาวิทยาลัย
(หม่อมราชวงศ์)
9 ม.ค. 2563

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๑๗๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุมัติขอทุนอุดหนุนให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้บัญชาการเรือนจำ จังหวัดสระแก้ว

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสุทธธิริญาณ ฉายา เขมธโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๒๐๔๒๐๑ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ
จังหวัดสระแก้ว” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้
จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ต้องขังในเรือนจำของท่าน

ดังนั้น ทางหลักสูตรฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการ
เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอเจริญพร

(พระอุทมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระครูสุทธธิริญาณ เขมธโร

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๖-๒๓๑๔๓๒๕

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว

คำชี้แจง

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว อันจะเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมการเผยแผ่ให้แก่พระสงฆ์ ทั้งยังสามารถใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญา อุปสรรค พร้อมข้อเสนอแนะต่อไป

ข้อมูลที่ได้ จะแปลผลวิจัยในภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลของท่านเป็นความลับและใช้ประโยชน์เฉพาะการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อนานหรือหน่วยงานของท่านแต่อย่างใด

แบบสอบถามนี้ แบ่งเป็น ๓ ตอน คือ

การจัดการเชิงพุทธ Buddhist Management

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดสระแก้ว

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดสระแก้ว

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะได้รับความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี จึงขออนุโมทนา มา ณ โอกาสนี้

พระครูสุทิวรญาณ (นิมิตถ์)

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขัง
ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว

คำชี้แจง: กรุณาเขียนคำตอบ หรือ ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. อายุ ☐ ๒๐ - ๓๐ ปี ☐ ๓๑ - ๔๐ ปี
☐ ๔๑ - ๕๐ ปี ☐ ๕๑ ปีขึ้นไป
๒. การศึกษา ☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี ☐ ปริญญาตรี
☐ อื่น ๆ
๓. ระยะเวลาต้องโทษ **การบริหารเชิงพุทธ** ☐ ๑ ปี - ๑๐ ปี
Buddhist Management
☐ ๑๑ ปี ขึ้นไป ☐ อื่น ๆ

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำ
จังหวัดสระแก้ว

คำชี้แจง: ขอให้ท่านโปรดพิจารณาประเมินทัศนคติของท่านต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ
พระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว โดยการตัดสินใจว่ารายการแต่ละข้อ
ท่านมีความต้องการอยู่ในระดับใด โดยการเขียนเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับ
ความเห็นของท่านมากที่สุด ตามเกณฑ์พิจารณา ดังนี้

- ๕ คะแนน หมายถึง มีระดับทัศนคติมากที่สุด
๔ คะแนน หมายถึง มีระดับทัศนคติมาก
๓ คะแนน หมายถึง มีระดับทัศนคติปานกลาง
๒ คะแนน หมายถึง มีระดับทัศนคติน้อย
๑ คะแนน หมายถึง มีระดับทัศนคติน้อยที่สุด

ข้อ	การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑. ด้านการเตรียมความพร้อมในการสอน						
๑	พระสงฆ์มีการเตรียมเนื้อหาในการเผยแผ่แก่ผู้ต้องขัง					
๒	พระสงฆ์มีการจัดลำดับการเผยแผ่ตามขั้นตอน					
๓	พระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจในงานเผยแผ่ และมีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี					
๔	พระสงฆ์แต่ละท่านมีการเตรียมการด้านเนื้อหาให้สอดคล้องกัน					
๕	พระสงฆ์มีการเผยแผ่ไปตามแผนการสอน และสร้างเครือข่ายในการสอน					
๒. ด้านการวัดผลประเมินผลในการสอนให้ปลอดภัย						
๑	พระสงฆ์จัดกิจกรรมการสอนให้มีความเพลิดเพลินและไม่ตึงเครียด					
๒	พระสงฆ์มีการกำหนดโครงสร้างการอบรมโดยคำนึงถึงบรรยายภาคในการสอน					
๓	พระสงฆ์ส่งเสริมกิจกรรมการมีส่วนร่วมกับผู้ต้องขัง อาทิเช่น การถามตอบ เพื่อรับฟังแลกเปลี่ยนความคิดเห็น					
๔	พระสงฆ์มีการประสานการจัดเตรียมสถานที่ เครื่องขยายเสียง ตารางการแสดงธรรมในแต่ละเดือน					
๕	พระสงฆ์มีการควบคุมบรรยายภาคในระหว่างการเผยแผ่ อาทิเช่น การใช้ภาษา หรือคำที่ฟัง					

ข้อ	การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	แล้ว รู้สึกผ่อนคลาย สนุกสนาน และเกิดความรู้สึกร่วม					
๓. ด้านการสอนมุ่งเนื้อหา						
๑	พระสงฆ์เผยแผ่เนื้อหาโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้ต้องขังเข้าใจหลักธรรมและสามารถนำไปพัฒนาตนเอง					
๒	พระสงฆ์มีการจัดลำดับเนื้อหาและคำสอนที่ไม่กระทบตนและผู้อื่น					
๓	พระสงฆ์มีการแบ่งลำดับความสำคัญของเนื้อหาที่เผยแผ่					
๔	พระสงฆ์มีการเผยแผ่เนื้อหาที่สอดคล้องกับ การจัดการเชิงพุทธ Buddhist Management					
๕	พระสงฆ์มีการติดตามประเมินผล ความรู้ความเข้าใจ ในการเผยแผ่					
๔. ด้านการสอนโดยเคารพ						
๑	พระสงฆ์ให้ความเคารพสถานที่ และผู้ต้องขังโดยปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสมณสาธูป เช่น มีการนุ่งห่มให้เป็นปริมณฑล อยู่ในอาการสำรวม เป็นต้น					
๒	พระสงฆ์มีความเชื่อมั่นในเนื้อหาที่ใช้ในการเผยแผ่ว่าผู้ต้องขังสามารถนำไปใช้ได้จริง					
๓	พระสงฆ์มอบหมายงานให้ทำโดยผ่านการตรวจสอบจากผู้รับผิดชอบ (อนุศาสนาจารย์) ก่อนเสมอ					

ข้อ	การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๔	พระสงฆ์มีการทำงานสอดคล้องกับเจ้าหน้าที่และผู้ต้องขัง					
๕	พระสงฆ์มีความรับผิดชอบในการเผยแผ่ ตรงตามกำหนดเวลาที่ได้รับมอบหมาย โดยเห็นเวลาและความสำคัญของผู้ต้องขัง					
๕. ด้านการใช้ภาษาสุภาพ						
๑	พระสงฆ์ ใช้ถ้อยคำ ที่ง่ายต่อการรับฟัง					
๒	พระสงฆ์ใช้กิริยา ที่เหมาะสมต่อผู้ต้องขัง ในการเผยแผ่					
๓	พระสงฆ์มีการมอบหมายงานโดยใช้ถ้อยคำที่เหมาะสม					
๔	พระสงฆ์มีการเชื่อมโยง เนื้อหา ก่อให้เกิดความร่วมมือแรง ร่วมใจ					
๕	พระสงฆ์มีการติดตามและประเมินผลการเผยแผ่ว่ามีความเหมาะสมในการเผยแผ่แต่ละครั้ง					

ตอนที่ ๓ สภาพทั่วไปของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัด
สระแก้ว

๑) การเตรียมความพร้อมในการสอน

ปัญหา อุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

๒) การสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดภัย

ปัญหา อุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

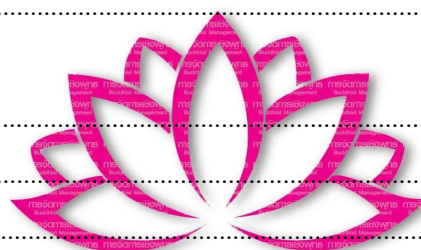
๓) สอนมุ่งเนื้อหา

ปัญหา อุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

การจัดการเชิงพุทธ
Buddhist Management

๔) สอนโดยเคารพ

ปัญหา อุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

๕) ใช้ภาษาสุภาพ

ปัญหา อุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

ขออนุโมทนาทุกท่านที่ตอบแบบสอบถาม

พระครูสุทิวรญาณ (นิมิตต์ชัย)

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

นามผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตำแหน่งผู้ให้สัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์.....

สถานที่สัมภาษณ์.....

วิธีการสัมภาษณ์ บันทึกเสียง / จัดบันทึก.....

หมายเหตุ.....

การจัดการเชิงพุทธ
Buddhist Management

ส่วนที่ ๒ ข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไป การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว เพื่อนำมาวิเคราะห์ และสรุปเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว

ข้อที่ ๒.๑ ท่านเห็นว่า ปัจจุบัน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสระแก้ว เป็นอย่างไร เมื่อพิจารณาตามรายด้าน ดังนี้

๒.๑.๑ ด้านการเตรียมความพร้อมในการสอน.....

.....

๒.๑.๒ ด้านการสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดภัย.....

.....

๒.๑.๓ ด้านสอนมุ่งเนื้อหา.....

.....

๒.๑.๔ ด้านการสอนโดยเคารพ.....

๒.๑.๕ ด้านการใช้ภาษาสภาพ นุ่มนวล เหมาะสม.....

ข้อที่ ๒.๒ ท่านเห็นว่า ปัญหา อุปสรรค ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่
ผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดสระแก้ว เป็นอย่างไร เมื่อพิจารณาตามรายด้านดังนี้

๒.๑.๑ ด้านการเตรียมความพร้อมในการสอน.....

๒.๑.๒ ด้านการสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดโปร่ง.....

๒.๑.๓ ด้านสอนมุ่งเนื้อหา.....

๒.๑.๔ ด้านการสอนโดยเคารพ.....

๒.๑.๕ ด้านการใช้ภาษาสภาพ นุ่มนวล เหมาะสม.....

ข้อที่ ๒.๓ ท่านมีข้อเสนอแนะที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการเผยแผ่
พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดสระแก้ว อย่างไร เมื่อพิจารณาตามราย
ด้านดังนี้

๒.๑.๑ ด้านการเตรียมความพร้อมในการสอน.....

๒.๑.๒ ด้านการสร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดโปร่ง.....

๒.๑.๓ ด้านสอนมุ่งเนื้อหา.....

๒.๑.๔ ด้านการสอนโดยเคารพ.....

๒.๑.๕ ด้านการใช้ภาษาสภาพ นุ่มนวล เหมาะสม.....

ขอขอบพระคุณ / เจริญพร ผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน

พระครูสุทธีรญาณ (นิมิตต์)

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูธำรงปริยัติคุณ, รองประธานบริหาร หน่วยวิทยบริการจังหวัดสระแก้ว,
๓ ธันวาคม ๒๕๖๒.

พระครูศรีรัตนสรกิจ, ผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการจังหวัดสระแก้ว,
๓ ธันวาคม ๒๕๖๒.

พระมหาไพวงษ์ พลญาโณ, ดร. เจ้าคณะตำบลสระขวัญ เขต ๓,
๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

พระมหาพชร กิตติวรเมธี, เลขานุการเจ้าคณะตำบลท่าแขก เขต ๒,
๕ ธันวาคม ๒๕๖๒.

นายปรานสุวีร์ อ้าวร่ามรัมย์, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสระแก้ว,
๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

นายศักดิ์รินทร์ ทุมเสน, นายอำเภอเมืองสระแก้ว,
๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๒.

นายไพรัตน์ เขตต์กลาง, อนุศาสนาจารย์ เรือนจำจังหวัดสระแก้ว,
๙ ธันวาคม ๒๕๖๒.

นายกำพล ภู่มณี, อดีตสมาชิกวุฒิสภา คณะกรรมการการพระพุทธศาสนา,
๙ มกราคม ๒๕๖๓.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ/ฉายา	พระครูสุทธีรญาณ (ภักดี เขมธโร)
นามสกุล	นิมิตต์ชัย
ว/ ด/ ป/ เกิด	วันจันทร์ที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๙
ภูมิลำเนา	๑๔๔๐ ถนนทรงวาด เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร
การศึกษา	ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (สาขาการจัดการเชิงพุทธ)
ประสบการณ์การทำงาน	พระธรรมทูตต่างประเทศ (ธ) ประเทศเกาหลีใต้
อุปสมบท	วัดบ้านโจ้ง ตำบลประจันตคาม อำเภوبرจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี วันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๔
สังกัดวัด	วัดห้วยเกษียรใหญ่ (ถ้ำพุทธานาโร) บ้านห้วยเกษียรใหญ่ ตำบลดงขี้เหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี
ตำแหน่ง	เจ้าอาวาสวัดญาณวิสุทธารวาส (ธ) พระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสวัดราษฎร์ชั้นโท
วิทยฐานะ	นักธรรมเอก
ปีที่เข้าศึกษา	การจัดการเชิงพุทธ
ปีที่สำเร็จการศึกษา	Buddhist Management ปีการศึกษา ๒๕๖๒
ที่อยู่ปัจจุบัน	๒๓๔ หมู่ ๒ บ้านเขาปูน ตำบลวังท่าช้าง อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี รหัสไปรษณีย์ ๒๕๑๑๐